

PRUTUL

*** REVISTĂ DE CULTURĂ * HUȘI ***

Serie nouă, Anul V (XIV), Nr. 1 (55) / 2015 * Fondator Costin CLIT

Acest număr al revistei este tipărit cu sprijinul financiar al Casei de Cultură „Alexandru Giugaru” din Huși.

ISSN 1582 – 618X

COLEGIUL ȘTIINȚIFIC

Prof. univ. dr. Mircea CIUBOTARU

Cercetător dr. Silviu VĂCARU

Cercetător dr. Cătălin TURLIUC

COLECTIVUL REDACȚIONAL:

Redactor șef: Costin CLIT

Redactor șef adjunct: Gheorghe GHERGHE

Dr. Lucian-Valeriu LEFTER

Tehnoredactor: Lucian CLIT

E-mail: costinclit@yahoo.com

CUPRINS

STUDII ȘI ARTICOLE

<i>Gânduri despre viața cotidiană în pre- și protoistorie (II)</i> – Dumitru Boghian	5
<i>„Misterele onomastice” ale Iașilor (II)</i> – Mircea Ciubotaru	13
<i>O autobiografie plăsmuită</i> – Ștefan S. Gorovei	31
<i>Preocupări genealogice ale unor descendenți ai familiei Manoilescu, originară din Epureni, fostul județ Fălciu</i> – Adrian Butnaru	39
<i>Despre stăpânirile basarabene ale Episcopiei Hușilor. Cazul moșiei Dobreni (Gura Lăpușnei)</i> – Sergiu Bacalov	45
<i>Activități caritabile și culturale ale doamnei Elena Cuza</i> – Aurica Ichim	59
<i>Biserica cu hramul „Sfântul Marele Mucenic Gheorghe” din comuna Laza, județul Vaslui, în urma cutremurului din 1940</i> – Andrei Crețu	69
<i>Documente privind istoria mănăstirilor Secu și Neamț (II)</i> – Costin Clit	87
<i>Însemnări pe cărți (III)</i> – Costin Clit	107
<i>Câteva documente inedite de la Arhivele Naționale din Iași privitoare la interdicerea purtării armelor în Țara Moldovei (1831-1832)</i> – Arcadie M. Bodale	137
Contribuții la istoria familiei Miclescu	153
<i>Deslușiri la începutul neamului boierilor Miclescu</i> – Mircea Ciubotaru	155
<i>Câteva documente privitoare la urmașii lui Petre Miclescu, stăpâni în satul Pătrășcani (Alexandru Vlahuță)</i> – Mihai-Cristian Amărieș	167
<i>Judecățile lui Petre Miclescu. din documentele satului Pătrășcani (Alexandru Vlahuță)</i> – Lucian-Valeriu Lefter	177
O pildă de automodelare culturală. Theodor Codreanu – 70 – Teodor Pracsu	199

RECENZII

Ioan Bejan și Ionel Duma, <i>Ivești, un vechi sat pe Valea Tutovei</i> , Bârlad, Editura Sfera, 2013 – Mircea Ciubotaru	203
Teodor Candu, <i>Văsieni. Văsieni, Manoilești, Fânaru: file de istorie</i> , Chișinău, Editura Arc, 2014 – Ina Chirilă	206
Virgiliu Teodorescu, <i>Tiberiu Eremie, un om de omenie, un demn exemplu de urmat</i> , București, Editura Agir, 2013 – Florin Marinescu	208

Ioan P. Popa, *Credință și istorie*, Vaslui, Rovimed Publishers, 2013, 428 p.; *Zapisele Mânjeștilor*, Bacău, Rovimed Publishers, 2014, 327 p. și *Însemnări*, Bacău, Rovimed Publishers, 2014 – Gheorghe Baciuc
Vicu Merlan, *Monografia comunei Bunești-Averești, Județul Vaslui*, Iași, Editura Stef, 2014 – Costin Clit 214

GÂNDURI DESPRE VIAȚA COTIDIANĂ ÎN PRE- ȘI PROTOISTORIE (II)

Dumitru BOGHIAN

Scurta incursiune din numărul precedent asupra marcajelor corporale ale comunităților preistorice ilustrate în creațiile plastice ale acestora, în special pe statuetele din lut, ne-a prilejuit evidențierea ansamblului semnificațiilor acestora: coduri culturale, metalimbaje imagistice, „cărți de identitate socială”, sisteme de de înfrumusețare, identități religioase. În continuare, ne referi la principalele arhetipuri sociale și religioase care se pot întrezări în spatele multitudinii de statuete antropomorfe feminine și masculine din neolitic și eneolic, în general, și cele carpato-balcanice, în special. O parte dintre gândurile noastre au fost prezentate și argumentate și cu alte prilejuri, ocazia de față permițându-ne doar o necesară actualizare și sintetizare pentru un public mai larg.

Vom începe cu arhetipurile feminine, abordate teoretic, metodologic și hermeneutic într-o multitudine de lucrări. Diversitatea abordărilor, intensitatea și profunzimea dialogului științific legat de această problematică complexă, fac interesantă și necesară continuarea demersurilor investigative, din perspective cât mai diverse și aprofundate și cadrate pe specificul formelor mentale preistorice, în care sacrul și profanul se găseau într-o strânsă interdependență. Recursul la interpretarea asociată, împreună cu celelate „creații cultice” ar putea aduce un plus de comprehensiune a statuetelor antropomorfe. Este un efort deosebit, în care abordarea transdisciplinară a fenomenului religios preistoric este obligatorie, evident depășind multe dintre viziunile pozitivistice extreme și mecanice.

De asemenea, perpetuarea de-a lungul secolelor și mileniilor a unor artefacte, simboluri și practici, oricât de tradiționaliste ar fi, nu a avut loc, din varii motive, obiective și subiective, prin reproducerea identică, astfel încât multe mesaje și semnificații s-au diversificat, s-au transformat și/sau s-au pierdut, odată cu dispersia comunităților neolitice și eneolitice, cu suprapunerea pașnică și nepașnică a diferitelor tradiții culturale, făcând astfel, peste milenii, extrem de dificilă înțelegerea/reconstrucția lor. În aceste condiții, diversitatea, multi-perspectivitatea și polifuncționalitatea reprezintă alte variabile care îngreunează interpretarea formelor mentale pre- și protoistorice, inclusiv a temelor religioase redată în și prin intermediul plasticii antropomorfe.

Chiar dacă în rândurile de față împrumutăm și continuăm multe din păreri anterioare referitoare la plastica antropomorfă creată și utilizată de comunitățile neolitice și eneolitice, ne permitem o serie de precizări și detalieri, potrivit situațiilor concrete, generate de descoperirile arheologice din siturile cercetate până în prezent.

În primul rând, chiar dacă acceptăm existența unui complex cult al fecundității și fertilității, arătăm că în alcătuirea acestuia se regăsesc, credem, o

multitudine de idei/teme religioase, exprimate prin mituri și rituri esențiale¹ – cosmogonice, antropogonice, sociale, civilizatorii, fenomenologice, meteorologice etc., între care au existat numeroase interferențe și suprapuneri. Acestea au fost transpuse în varii practici magico-religioase (înțelese în conexiunea lor), cu rol fundamental în păstrarea și transmiterea tradițiilor, a identităților și coeziunii comunităților.

Mergând pe traseul legăturilor genetice inverse, putem vedea că marile teme religioase care se observă în și prin plastica antropomorfă neolitică și eneolitică au început să se configureze, în forme vizibile, încă din paleoliticul superior, ulterior producându-se acea „revoluție a simbolurilor” (Jacques Cauvin)², cu toate transformările spirituale de rigoare.

În aceste condiții, credem că încă de la începuturile neoliticului s-a conturat arhetipul religios al *Marii/Marilor Mame*³, așa cum va fi cunoscut și ulterior, puternic înrădăcinat în subconștientul/inconștientul și mentalul comunităților neolitice și eneolitice și perpetuat diacronic, în cadrul religiilor antichității⁴. Chiar dacă acceptăm existența arhetipului *Marii Zeițe Mame*, considerăm că acesta era multiplicat într-o multitudine de divinități materne, cu atribute diferite, ierarhizate și „specializate” pe diferite domenii, *status*-uri sociale și vârste: zeițe ale vieții, zeițe ale casei, ale „căsătoriei” și nașterii (apotropaice), zeițe ale morții (psihopompe), zeițe ale vegetației, zeițe-stăpâne ale animalelor etc.

Asocierea unor statuete antropomorfe feminine în cadrul unor complexe de cult poate vorbi nu numai de caracterul cultic al acestor artefacte, ci și despre existența unui panteon matern politeist, cu mai multe „generații” de mame, care nu excludea prezența arhetipurilor divine masculine, precum și despre prezența replicării panteonului politeist în cadrul fiecărei așezări și comunități, în calitate de copii terestre ale lumii divine. Astfel, la nivel microcomunitar Zeițele Mamă „se replicau”/erau redată, în existența reală, ca modele ale femeilor mamă din fiecare casă/familie, fiecare statueta fiind modelată ca o individualitate (trăsături particulare de realizare, decorare, posturale/gestuale etc.) indicând *status*-uri sociale diversificate – de sex/gen, vârstă, poziție socială. Descoperirile din cadrul complexului cultural Precucuteni-Cucuteni/Tripolye, de la Sabatinovka II, Poduri, Isaiia, Târgu Frumos, Dumești, Ghelăiești, Buznea par a pleda pentru existența la

¹ V. Kernbach, *Miturile esențiale. Antologie de texte mitologice*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 7-15.

² J. Cauvin, *Naissance des divinités, naissance de l'agriculture. La Révolution des symboles au Néolithique*, (Collection "Empreintes"), C.N.R.S. Éditions, 1997.

³ C. G. Jung, *Opere complete, vol. 9-I. Arhetipurile și inconștientului colectiv*, Editura Trei, București, 2014, p. 69-170; J. Przyluski, *La grande déesse. Introduction à l'étude comparative des religions*, Paris, Ed. Payot, 1950; Neumann, *Great Mother. An Analysis of the Archetype*, Princenton University Press, 1974, p. 3-38; D. Monah, *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, ediția a II-a, 2012, p. 232-239.

⁴ P. Lévêque, *Formes et structures méditerranéennes dans la genèse de la religion grecque*, în *Praelectiones Patavinae*, IX, Roma, p. 145-179; R. Turcan, *Culte orientale în lumea romană*, Editura Enciclopedică, București, 1998, p. 42-199 *passim*.

aceste comunități a unui panteon politeist, cu mai multe generații de zeițe-mamă, cu sau fără zeități masculine însoțitoare.

Focalizarea pe reprezentările antropomorfe, nu trebuie să excludă studierea asociată a acestora, în strânsă legătură cu toate celelalte creații antropomorfe, antropomorfizate, zoo-antropomorfe, tronuri/scăunele, statuete zoomorfe, măsuțe, vase miniaturale, modele de locuințe etc., care trebuie să fi avut caracterul de *paraphernalia* cultice, formând, împreună, ansamblul/microuniversul lumii sacre. De altfel, concepția despre dedublarea lumii, prezentă în întreg mentalul neolitic și eneolitic, presupunea, credem, realizarea acestor reprezentări miniaturale care întrupau și erau contaminate cu trăsăturile divine, care se găseau/păstrau și se utilizau în cadrul fiecărei locuințe, în toate ritualurile/ceremonialurile de trecere (naștere, inițierea în *status*-urile diferitelor vârste și roluri micro- sau macro-sociale, moarte, purtarea memoriei defuncțiilor în post-existență/cultul strămoșilor), esențiale pentru viața individului și comunităților pre-/protoistorice, precum și în cele calendaristice, care se suprapuneau peste viața mitică a divinităților și erau reproduse ritualic în fiecare an. Între aceste două categorii fundamentale de ritualuri micro- și macro-comunitare existau numeroase întrepătrunderi și suprapuneri.

În cadrul arhetipului Marii (Zeițe) Mame, o temă fundamentală era, neîndoind, cea maternă, cu conotații complexe, legată de specificul existenței biologice și social-culturale a femeii. În acest context, prin fecunditate și maternitate, femeile aveau roluri și *status*-uri derivate din cele ale Marii (Ior) Mame Primordiale/arhetipale, pentru care erau pregătite, în micro- și macrogrupul social, de la naștere⁵. De aceea, reprezentările în lut (rar în alte materiale) ale femeilor nubile, aflate la începutul vieții biologico-sociale, a celor cu maternitatea împlinită – femei însărcinate, femei în poziție ginecologică de naștere, femei-„madone”, femei alăptând, doici/*kourotrophoi*⁶, femei-matroane (mama casei/familiei/clanului, în vârstă și respectabilă), trebuie înțelese, credem, într-un sistem coerent, cu fațetele magico-religioase, sociale și culturale, legate de ciclurile vieții feminine și societale pre- și protoistorice.

De altfel, unele dintre temele religioase care transpar în spatele reprezentărilor antropomorfe neolitice și eneolitice se observă și în formele și decorurile ceramicii realizate de creatorii acestui complex cultural, prin incizie, excizie, încrustare și/sau aplicații plastice, pictare (vasele antropomorfe și antropomorfizate⁷, care pot fi considerate statuete-recipient, frizele decorative de pe unele vase reprezentând fie efigia Marii-Zeițe în scene cultice, fie părțile anatomice fundamentale ale Marii-Mame, fie preoți/preotese în posturi și gestică

⁵ N. Petrescu, *Primitivii. Organizare. Instituții. Credințe. Mentalitate*, Editura Saeculum I. O., București, 2003, p. 227- 236.

⁶ Theodora Hadzisteliou Price, *Kourotrophos: Cults and Representations of the Greek Nursing Deities*, Studies of the Dutch Archaeological & Historical Society, Brill Academic Publishers, Netherlands, 1978.

⁷ D. Boghian, *Unele considerații asupra vaselor cucuteniene antropomorfe și antropomorfizate*, în *Arheologia Moldovei*, XXXV, 2012, p. 107-136.

ritualice⁸/oranta, protome prosopomorfe etc.). Asemenea artefacte de cult au fost descoperite la Traian-Dealul Viei, Aleksandrovska, Timkovo, Slobodka-Zapadnaja, Baia⁹, Florești III¹⁰, Bernașevka, Târgu Frumos, Ruseștii Noi¹¹, Scânteia, Fetești, Sofia¹² și alte situri din România, Republica Moldova și Ucraina (Traian-Dealul Fântânilor, Poduri-Dealul Ghindaru, Ghelâiești-Nedeia, Cărnicieni, Bălteni, Costești IV, Brânzeni III, Petreni, Bernașevka, Žvanec, Ržišcev, Jukovcy)¹³,

⁸ D. Boghian, *Gestualité et sémantique dans la plastique anthropomorphe de la civilisation Précucuteni. Entre tradition et innovation*, în *Itinera in praeistoria. Studia in honorem magistri Nicolae Ursulescu*, Ediderunt V. Cotiugă, F. A. Tencariu, G. Bodî, Iași, 2009, p. 61-80.

⁹ C. E. Ursu, C. Aparaschivei, *Сосуды со стилизованными антропоморфными изображениями из ареала Прекукутень-Триполье А. Некоторые соображения / A Few Considerations on Some of the Ceramic Vessels Decorated with Stylized Anthropomorphic Representations, from Precucuteni-Tripolye A Area*, în *Stratum plus*, 2014, 2, p. 309-332;

¹⁰ V. I. Markeviči, *Mărturii ale trecutului / Dalekoe-Blizkoe / The Remote Near Ages*, Kișinev, 1985, p. 55, 152, fig. 24; S. Bodean, *Așezările culturii Precucuteni-Tripolie A din Republica Moldova*, Editura Pontos, Chișinău, 2001, 41-49, fig. 21.

¹¹ D. Boghian, în *Arheologia Moldovei*, XXXV, 2012, pl. VII.1-3.

¹² C.-M. Mantu, S. Țurcanu, *Scânteia. Cercetare arheologică și restaurare*, (editori V. Chirica, C.-M. Mantu, S. Țurcanu), Ed. Helios, Iași, 1999, p. 51, 103, nr. 180 din catalog; D. Boghian, S. Ignătescu, *Quelques considérations sur un vase Cucuteni B aux représentations anthropomorphes peintes, découvert à Fetești – La Schit (Dép. de Suceava)*, în „Codrul Cosminului”, 13 (23), 2007, p. 3-12; V. M. Bicbaev, *Litseye amfory kul'tury Kukuteni – Tripol'e – eneoliticheskie Model' Mira*, în *Mezhdunarodnye otnoshennja v bassenye Chyornogo Mor'ya v drevnosti i srednie veka. Tezisy dokladov VIII mezhdunarodnoj konferentsii*, Rostov-na-Dony, 1996, p. 16-21, fig. 1.

¹³ Tamara G. Movša, *Antropomorfny siužety na keramike kul'tur Tripol'sko-Kukutenskoj obščinosti*, în *Duchovnaja kul'tura drevnich obščestv na teritorji Ukrainy*, Kiev, 1991, p. 34-47; Cornelia-Magda Lazarovici, *Semne si simboluri în cultura Cucuteni-Tripolie*, în vol. *Cucuteni 120 – Valori universale*, Iasi, 2006, p. 65-73, fig. 9-16; Hortensia Dumitrescu, *Santierul arheologic Traian*, în *SCIV*, 1-2, 1954, p. 43-44, fig. 5; Eadem, *Antropomorfne izobrazhenja na sosudah iz Traian*, dans *Dacia*, NS, IV, 1960, p. 31-52; D. Monah, Gh. Dumitroaia, *Un vase à silhouettes anthropomorphes peintes découvert à Poduri „Dealul Ghindaru”- (Dép. de Bacău)*, dans *Cucuteni aujourd'hui* (editori Gh. Dumitroaia, D. Monah), BMA, II, Piatra Neamț, 1996, p. 39-48, fig. 1-3; D. Monah, Gh. Dumitroaia, Felicia Monah, C. Preoteasa, Roxana Munteanu, D. Nicola, *Poduri – Dealul Ghindaru, o Troie în Subcarpații Moldovei*, BMA, XIII, Editura Constantin Matasă, Piatra Neamț, 2003, p. 49-50, 133, fig. 278; St. Cucuș, *Reprezentări antropomorfe în decorul pictat cucutenian de la Ghelâiești (jud. Neamț)*, în *MemAntiq*, II, 1970, p. 101-113, fig. 1-3; Idem, *Noi reprezentări antropomorfe pictate pe ceramica cucuteniană*, în *Carpica*, V, 1972, p. 91-93, fig. 1-2; Idem, *Ceramică neolitică din Muzeul Arheologic Piatra Neamț*, BMA, I, Piatra Neamț, 1973, p. 53, fig. 77; A. Nițu, V. Chirica, *Deux vases cucuteniens aux caractères anthropomorphes récemment découvertes dans le dép. de Iasi*, în *La civilisation de Cucuteni en contexte européen*, BAI, I, Iasi, 1987, p. 287-288 ; Idem, *Două vase cucuteniene cu caractere antropomorfe recent descoperite*, în *Hierasus*, VII-VIII, 1989, p. 17-38; V. I. Marchevici, *Pozdnetripol'skije plemena Severnoj Moldavji*, Chișinău, 1981, pl. IV, fig. 16/3, 57/4, 59/1-2, 69, 72, 74/1, 88, 98.

vorbind de complementaritatea diferitelor categorii de artefacte cu evidente conotații spirituale.

Subtema copilăriei „divinității” este destul de slab reprezentată în plastica antropomorfă neolitică și eneolitică, în general. Cel mai adesea, copiii mici, sugari sunt redați în legătură cu tema femeii-„madone”, femeii alăptând, doicii divine/*kourotrophoi*, evidențiind interdependența reprezentărilor. Unele mici figurine, cu trăsăturile abia schițate, așa-numitele figurine abstracte și/sau informe, pot să fie considerate fie reprezentări de copii sugari, fie la anumite vârste ale copilăriei, când nu dobândiseră încă un *status* social și religios recunoscut în și de către comunitate. De asemenea, trebuie meditat asupra locului și rolului unor statuete de mici și foarte mici dimensiuni, atent lucrate și decorate, deoarece ar putea să reprezinte, în asociere cu statuetele de mame, imaginea perechii mamă-fiică divină. De aceea, este greu de definit, pe baza descoperirilor actuale, o eventuală temă a „pruncului/-ilor divin(i)” indiferent de gen. În aceste condiții, se pare că în plastica antropomorfă erau reprezentate personaje care dobândiseră un anumit statut social și religios, uneori direct prin naștere.

Subtemele următoare pot fi legate mai clar de sociologizarea biologiei feminine, „împrumutată” din arhetipul și statutul divin, presupunând în societățile pre-/protoistorice și tradiționale toate obiceiurile riturilor de trecere specifice: menarha, deflorarea, sarcina, nașterea, menopauza, care compun identitățile biologice, de sex, și culturale, de gen¹⁴.

Subtema nubilității era strâns legată de tema „căsătoriei” și maternității¹⁵, ca principală finalitate a existenței feminine. Destul de multe statuete, modelate cu grijă, reprezentând personaje tinere (torsul cu o talie destul de subțire, potrivit modelelor antropologice precucuteniene, fără însemnele sarcinii, adesea acoperite cu culoare roșie etc.) par să reprezinte femei la intrarea în vîrsta biologică și socială a reproducerii. Pare a nu conta existența sau non-existența acolitului masculin, fecundator, care este, firește, subînțeles, ci doar sugerarea predispoziției, etalarea calităților de a deveni femeie dăătoare de viață, femeie-mamă, inclusiv prin acoperirea cu culoarea roșie¹⁶, prin intrarea în statutul și rolul Zeiței (Zeițelor) Genitoare.

În același timp, modelarea minimală a trăsăturilor faciale, doar cu ochii și gura abia schițate sau sub forma șablonului numit *en bec d’oiseau*, ne poate duce cu gândul la intenția artizanului eneolitic de a sugera doar ideea calităților divinității, transmise asupra purtătorilor umani, sau o ilustrare a practicii religioase de interdicție a redării chipului/puterii divinității, utilizându-se maniere alegorice de

¹⁴ Margaret Mead, *Male and female. A Study of the Sexes in a Changing World*, Perennial, Harper Collins Publishers, New York, 2001, p. 137-138

¹⁵ Robin Fox, *Kinship and Marriage. An Anthropological Perspective*. Harmondsworth: Penguin Books. 1967, p. 27-54; Ken Dowden, *Death and the Maiden. Girls' Initiation Rites in Greek Mythology*, Routledge Revivals, London and New York, 1989, p. 50-55; Pascale Hancart Petitot, Pragathi Vellore, *Ethnographical views on valaikappu. A pregnancy rite in Tamil Nadu*, în *Indian Anthropologist*, 2007, 37 (1), p.117-145;

¹⁶ Camilla Power, *Women in Prehistoric art*, în G. Berghaus (ed.), *New Perspectives on Prehistoric Art*, Westport Connecticut: London: Praeger, p. 75-103.

reprezentare (redarea prin măști, interdicția pronunțării numelui real al divinității sau folosirea unor nume metaforice pentru divinități etc., indiferent dacă este zeitate benefică sau malefică).

Existența zețelor fecioare și *partenogeneza*¹⁷ poate reprezenta o derivare a acestor rituri de nubilitate. De aceea, nu este exclus ca unele dintre aceste artefacte să fi servit, probabil, ca auxiliare/*paraphernalia* în cadrul ritualurilor de nubilitate și mariaj¹⁸, fundament al existenței biologice și sociale a femeilor din pre- și protoistorie.

Deși nu foarte numeroase, statuetele cu semne evidente de graviditate și/sau forme de maternitate împlinită (acele forme opulente/„rubensiene” proprii femeii-mamă, așa-numita *steatopigie*) par a ocupa un loc central în toate contextele etalării feminității pre- și protoistorice prin reprezentările plastice. Rotunjimile corpului feminin (matern, în special), reprezentate prin sâni, abdomen și *omphalos*, coapse și fese, constituiau un fel de metafore vizuale pentru abundență („visual metaphor for abundance”¹⁹), care erau strâns legate de maternitate și dezideratul de bunăstare. În noua condiție, femeia-mamă dobânda o altă poziție socială în cadrul microgrupului (familie, clan) și al comunității.

Maternitatea cuprindea, prin asociere – zămislirea propriu-zisă, purtarea sarcinii (gestația), moșirea și nașterea, lăuzia, într-un *continuum* biologic al fertilității umane, exprimată social și cultural, ca reflex al maternității/creației divine. Transferurile din maternitatea mitică și lumea divină în cea telurică și umană erau foarte firești²⁰, fiind evidențiate și prin utilizarea cariopselor de cereale și/sau făinii în pasta argiloasă de confecționare a statuetelor²¹, cu rolul de contagiune a

¹⁷ Marguerite Rigoglioso, *The Cult of Divine Birth in Ancient Greece*, Palgrave Macmillan, NY, 2009; Eadem, *Virgin Mother Goddesses of Antiquity*, Palgrave Macmillan, NY, 2010.

¹⁸ A se vedea celebrele cupluri de îndrăgostiți – Sultana, Gumelnița, Căscioarele, indiferent de maniera de reprezentare R. R. Andreescu, *Plastica antropomorfă gumelnițeană. Analiză primară*, Monografia III, Muzeul Național de Istorie al României, București, 2002, p. 50-51, pl. 36, 38, 1, IV, V.12.

¹⁹ R. Harré, *Physical being: a theory for a corporeal psychology*, Oxford, Blackwell, 1991, p. 68; D. Boghian, în *Arheologia Moldovei*, XXXV, 2012, p. 117-118.

²⁰ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Editura Științifică, București, 1992, vol. I, p. 49-50

²¹ S. N. Bibikov, *Poselenie Luka Vrublevetskaja na Dneste*, MIA, 38, 1953, p. 206-210, fig. 69-72; D. Monah, *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, 1997, p. 51-53; 2012, p. 73-75; D. Boghian, S. Ignatescu, D. Murariu, C. Tomescu, *Archaeobotanical Research on a Batch of Archaeological Materials from the Cucutenian Settlement of Fetești-La Schit, Adâncata Commune, Suceava County*, Abstract, In: Second Arheoinvest Congress. Interdisciplinary Research in Archaeology, June 7th-9th, 2012, Iași, Romania. Programme and Abstracts, Iași, 2012, p. 41; D. Boghian, S. Ignatescu, D. Murariu, C. Tomescu, *Archaeobotanical Research on a Batch of Archaeological Materials from the Cucutenian Settlement of Fetești-La Schit, Adâncata Commune, Suceava County*, Interdisciplinarity Research in Archaeology. Proceedings of the Second Arheoinvest Congress, 7-9 June, 2012, Iași, Romania. BAR International Series, Archaeopress, Oxford, 2015 in press; O. Hockmann, *Gemeinsamkeiten in der Plastik der Linearkeramik und der Cucuteni kultur*, în

fertilității (într-o „dialectică” a transubstanțierii și consubstanțierii), în cadrul unei lumi complexe în care sacralul era omniprezent.

În acest context, credem că nu este întâmplător faptul că statuetele care reprezentau replici ale Marilor Zeițe-Mame au fost îngrijit modelate, finisate și decorate, cel mai adesea în poziție așezată („însăunată”), însoțite de scaune/tronuri, denotând statutul lor ierarhic. Adesea, pe abdomenul și pieptul acestor statuete sunt redată semne/simboluri ale câmpului însămânțat²² - romburi și pandantive rombice, cu rol apotropaic, acestea fiind socotite ca replici ale zeitelor vegetației²³, poate chiar ca întrupare a *Spiritului semințelor care germinau*²⁴, putând fi utilizate ca *paraphernalia* și în cadrul diferitelor ritualuri agricole, denotând, încă o dată, interdependența dintre riturile de trecere și cele calendaristice în mentalul și comportamentul omului din neolitic și eneolitic, și nu numai.

De altfel, Zeițele-Mame (Genitoarele Primordiale) aveau atributele uterului „universal” și ale moașei „zeilor”, care își revărsau calitățile (fertilitate, protecția mamelor/lehuzei și fetițelor)²⁵ și asupra oamenilor. În acest context, practicarea unor rituri magice și apotropaice la naștere („împrumutarea” unei/unor alte identități prin mascarea femeii care naște/lehuzei și noilor-născuți, purtarea unor amulete protectoare gen idoli modelați în poziție de naștere²⁶, idoli *en violon*, a pandantivelor rombice sau printr-o serie de practici imateriale – rostirea de descântece și invocații etc.) trebuiau să protejeze femeia care naștea și pruncul și să ușureze nașterea.

Femeile Mamă-Moașe aveau un rol esențial în protecția și favorizarea nașterii, abluțiunea rituală a actanților (mamă, copil), îndepărtarea „spiritelor malefice”, tratarea rituală a elementelor biologice eliminate (placenta, cordonul ombilical), îngrijirea lehuzei, oferirea/primirea de daruri, identificare/stabilirea destinului noului născut, în calitate de ursitoare (gen *Mamitu/Mammetum* la sumerieni, *Hathor, Isis, Renenet* și *Meskenet*, la egipteni, *Eilethya(i)/Ilithyia* (identificată(e) cu *Hera* sau *Artemis*) și *Moirae* la vechii greci, *Lucina* și *Parcae*, la romani etc.), „botezul” etc. Și toate acestea pentru că nașterea propriu-zisă și lehuzia erau importante încercări ale vieții femeii preistorice, cele mai multe decese

vol. *La civilisation de Cucuteni en contexte europeen* (M. Petrescu-Dîmbovița, N. Ursulescu, D. Monah, V. Chirica eds.), BAI, I, 1987, Iași, p. 89-98.

²² V. A. Rybakov, *Kosmogonija i mifologija zemledel'tsev eneolita*, în *Sovetskaja Arheologija*, 1, 1965, p. 32.

²³ Marija Gimbutas, *The Goddesses and Gods of Old Europe: 6500-3500 BC: Myths and Cult Images*, University of California Press, 1982, p. 201-215.

²⁴ J. G. Frazer, *Creanga de aur*, Editura Minerva, Colecția Biblioteca pentru toți, București, vol. III, p. 209-348, *passim*.

²⁵ Sara Rich, *Midwifery and Neolithic Malta: interpreting and Contextualizing two terracotta figurines*, în *Omertaa 2008 Journal of applied anthropology*, p. 260-268 (<http://www.omertaa.org/archive/>).

²⁶ N. Ursulescu, D. Boghian, V. Cotiugă, *Nouveaux types d'idoles dans la plastique anthropomorphe de la culture Précucuteni*, în *Studia Antiqua et Archaeologica*, X-XI, 2004-2005, p. 9-20; Idem, D. Boghian, V. Cotiugă, *Ipostaze rare ale cultului fertilității în plastica antropomorfă a culturii Precucuteni*, în vol. *Cucuteni 120 – Valori universale* (N. Ursulescu, Magda-Cornelia Lazarovici eds.), Ed. Sedcom Libris, Iași, 2006, p. 115-130.

cunoscându-se în timpul și în urma acestor procese biologice, dovadă stând numărul mare de morminte de femei și copii.

În calitate de femeie care alăptează copii, mama împrumută calitățile și funcțiile Zeiței-Doică, Doica divină/*Kourotrophos*, reprezentări prezente de la începuturile neoliticului și până în antichitate²⁷, când au fost reluate în tema Maicii Domnului. În unele cazuri, Zeița-Doică căpăta înfățișări zoo-antropomorfe (macheta de templu de la Kotchati (Cipru), Vaca *Hathor*, Capra *Amaltheia*), putând explica, probabil, atributele de *kourotrophoi* ale unor statuete feminine mascate (vinčiene, în special). Urmând o cauzalitate primitivă, prin analogie, în viziunea oamenilor neoliticului și eneoliticului, Zeițele *Kourotrophoi* hrăneau toți muritorii și câmpurile cultivate și vegetația, în general²⁸.

Vârsta a treia divinității feminine este ilustrată prin prezența statuetelor de matroane, indicând statutul femeii împlinite, în contextul social dat. Este posibil ca unele statuete modelate în poziție așezată pe „tron/scăunel” („înscăunate”), cu reprezentarea gestului *gânditorului* sau cele cu redarea unor însemne de putere pe aceste statuete (toiag, sceptru ?), care par să ateste statutul social particular al personajului (Precucuteni, Gumelnița) să illustreze tema femeii-matroană, a Bătrânei Înțelepte, a strămoașei mitice, replică a Marii Mame a Zeilor și oamenilor, primordială, întemeietoare de neamuri. Nu este exclus ca și statuetele modelate tot pentru a fi așezate pe scăunele/tronuri, dar ornamentate simplu, doar cu câte o centură redată prin linii incizate, poate și încrustate să redea tot femei matroane, reprezentante ale fiecărei case.

Din păcate, nu știm nimic despre tipurile de familie și de rudenie existente în neolitic și eneolitic, dar prezența numărului mare de statuete feminine din așezările neolitice și eneolitice orientale, anatoliene balcanice și carpato-danubiene pare să indice, pe lângă importanța femeii în aceste societăți, faptul că nu trebuie exclusă luarea în calcul a poligamiei, după modelul oriental.

Importanța socială deosebită a femeii, prin unele dintre reprezentantele sale, în lumea și societățile eneolitice, complexe și ierarhizate, este subliniată și prin faptul că pe unele statuete antropomorfe feminine sunt redade elemente clare de diferențiere socială, care pot fi interpretate drept coduri social-culturale complexe: marcaje corporale, elemente de podoabă, coafuri, piese elaborate de vestimentație cu simboluri particulare, etalând status-uri și roluri diferențiate, replici ale lumii divine.

Până în prezent, este greu de decelat, în colecțiile de plastică antropomorfă neolitică și eneolitică, existența unor exemplare care să illustreze Marea Zeiță Stăpână a animalelor/*Potnia Theron*, (un fel de „Proto-Artemis”), așa cum a fost definită în cadrul culturii Cucuteni, pe baza unor reprezentări picturale²⁹. Poate descoperirea, în viitor, a unor asemenea reprezentări, fie cu atribute zoo-antropomorfe, fie de asociere clară cu plastica zoomorfă, în cadrul unor complexe și/sau scenete cultice, să pledeze pentru această ipostază a Marii Zeițe Mamă.

²⁷ Stephanie Lynn Budin, *Images of Woman and Child from the Bronze Age. Reconsidering Fertility, Maternity and Gender in the Ancient World*, Cambridge University Press, 2011.

²⁸ D. Boghian, în *Arheologia Moldovei*, XXXV, 2012, p. 115-116, 118, pl. XVII.

²⁹ D. Monah, *Plastica antropomorfă....*, 2012, p. 236-238.

„MISTERELE ONOMASTICE” ALE IAȘILOR (II)*

Mircea CIUBOTARU

8. Dacă tot am ajuns la Manta Roșie, să mai zăbovim prin zonă, în această excursie onomastică fără accidente etimologice dureroase, constatând, alături de cititori, doar neînsemnate înțepături sau entorse fonetico-lexicale, iscate de niscăi faulturi necalificate la regulile elementare ale jocului pe terenul țepos/spinos al toponimiei și antroponimiei istorice. Chiar dacă unele denumiri de locuri sunt relativ transparente (precum *privala* prin perdeaua turcească), prudența explicativă e ca o compresă la încheietura jenată a argumentației și construcției etimologice. Să oblojim în continuare câteva asemenea nume notorii nu numai în *Civitas Bachluviensis*, dar chiar și în *tota Terra Moldaviensis*. Acum, numai unul.

Azi, dacă ești ieșean și spui **Bucium**, îndată auzi cum sara pe deal buciumul sună cu jale sau îți imaginezi cum fosta șampanie a curs de pe coastele dealului viticol în rafturile prăvăliilor, bombardat de branduri (comerciale, nu militare) până a ajuns, sub etichetă, doar vinul spumant de Bucium (altfel, product cu mult faioșag). Numele este tot atât de vechi ca și gloria viilor domnești, mănăstirești și particularnice din hotarul târgului. O primă atestare ne duce (la cine altul decât) la Ștefan cel Mare, care, după ce cumpărase de la un Slavoan o vie aflată între Socola și Bucium, o dăruia Mitropoliei, la 15 februarie 1469 (DRH, A, II, nr. 157). Uricul original, slavon, nu s-a găsit încă, dar informația a fost păstrată într-o traducere germană din 1784. Această precizare nu este inutilă, fiindcă o regulă elementară a științei etimologice ne impune recursul la formele (grafice și fonetice) cele mai vechi ale toponimelor, pentru a evita capcanele periculoase, bine ascunse de felurite deformări ulterioare ale denumirilor. În textul german, toponimele aici selectate sunt *Sokul* și *Buczum*, așadar cu aspect de singular. Următoarea mențiune este din 7 octombrie 1503 (DRH, A, III, nr. 295), într-un uric slavon de întărire a unor sate din hotarul noii mănăstiri ctitorite la Dobrovăț, un reper din descrierea hotarnică fiind un tei de lângă drumul ce mergea atunci de la Buciumi la mănăstire. Apoi, peste opt decenii, într-o altă hotarnică a moșiei Mănăstirii Socola sunt menționate pârâul Socolei, drumul Buciumilor și viile Buciumilor (12 aprilie 1583, în DIOI, I, nr. 21).

Aceste vechi referințe sunt suficiente pentru câteva argumente în discuția etimologică, nu chiar facilă, cum ar părea. Au fost emise până acum două păreri. Prima are profilul legendelor patriotice istorico-etimologice improvizate de intelectuali din secolul al XIX-lea, cei mai mulți fiind atunci preoți sau învățători, care atribuiau vremii lui Ștefan cel Mare, de regulă anacronic și fantezist, orice act

*Continuare a serialului onomastic din numărul precedent, „Prutul”, IV (XIII), 2014, nr. 2 (54), p. 23-38. Episoadele din acest număr au fost preluate, cu minime corecturi și adaosuri, din „Cronica Veche” (Iași), anul V, 2015, nr. 1-6 (ianuarie-iunie).

denominativ. Așadar, străji plasate pe culmile dealurilor alarmau cu buciume pe locuitorii ieșeni la apariția turcilor sau tătarilor (C. Chiriță, *Dicționar geografic al județului Iași*, 1888, p. 41). Naivitatea bucolică a scenariului trebuie răsplătită cu zâmbetul totdeauna îngăduitor pentru cei săraci cu duhul, dar bogați în frumoase intenții.

S-a impus apoi cu lejeritatea evidenței originea antroponimică a toponimului *Bucium*, afirmată și de Al. Obreja și Const. Turcu (*Asupra denumirii vechi a cartierelor din orașul Iași*, 1977), cu adaosul lui Al. Obreja din *Dicționar geografic al județului Iași*, 1979, p. 35, anume că numele unui boier Bucium din sfatul lui Ștefan cel Mare ar explica acest nume de localitate. Pentru precizie, adaug informația necesară că este vorba de pan Ion Bucium, cunoscut ca membru al sfatului domnesc începând din 5 iunie 1456 (DRH, A, II, nr. 58), și opinia proprie că nu este exclus ca, într-adevăr, el să fi fost stăpânul satului Bucium menționat în 1469, deși nu este niciun indiciu sigur în această privință. Doar satul Buciumeni de lângă Baia, atestat în anul 1424 (DRH, A, I, nr. 56), argumentează existența neamului boieresc Bucium încă din veacul al XIV-lea și, ca urmare, este plauzibilă vechimea și mai mare a așezării de la sud de târgul Iașilor, ultima de-a lungul drumului care, urmând traseul de pe valea Bârbovei, urca, prin pădure, spre Dobrovăț, trecând în bazinul Vasluiului. (Varianta actuală de pe Dealul Repedea, spre satul Poieni, este șoseaua construită de Mihai Sturza, despre folosul căreia domnul vorbea în anul 1840 în fața Adunării Obișnuite). Mai trebuie precizat faptul că formarea numelor de sate de la numele stăpânilor lor sau ale eventualilor întemeietori de noi așezări prin derivare cu sufixele *-eni* și *-ești* este modalitatea cea mai productivă de oiconime, dar nu puține sunt pluralele directe, atunci când antroponimele provin din cuvinte comune, care au și forme de plural (cf., de exemplu, *popă*, pl. *popi*, și n. p. *Popa*, regăsit la originea numelor *Popeni*, *Popești*, dar și *Popi*, desemnând mai multe sate din Moldova). Așadar, din n. p. *Bucium* un plural toponimic *Buciumi* este posibil și realizat probabil în cazul de față.

Dar acest ultim scenariu denominativ nu exclude o altă origine plauzibilă pentru denumirea veche *Buciumi*, ipoteză neformulată până acum. Astfel, dacă exceptăm chiar prima formă atestată în 1469, un singular *Buczum* (explicabil prin reproducerea toponimelor românești în traduceri germane, în care se ignoră vocala asilabică *i* cu funcția de morfem din pluralul *Buciumi*, vocală nepercepută de vorbitorii germani, ca în oiconimele bucovinene din surse austriece *Arini* / germ. *Arin*, *Bădeuți* / germ. *Badaucz*, *Mesteceni* / germ. *Mesteczyn*), constatăm că în toate documentele de până în secolul al XIX-lea denumirea are forma de plural *Buciumi*, abia din acest veac apărând alternanța cu singularul *Bucium*, oficializat apoi și intrat în uzul curent al vorbirii și scrierii în secolul de curând încheiat. Vechea pronunție, reflectată consecvent în grafia documentelor cunoscute, poate argumenta posibilitatea explicării oiconimului *Buciumi* (și) ca un nume, apărut încă din veacul al XIV-lea, cu baza într-un apelativ plural *buciumi*, folosit inițial în sintagma **La Buciumi*, care va fi denumit un loc unde se plantau buciumi (var. *bucini*), butașii deveniți apoi butucii de vie. În apropierea acelui loc se va fi format apoi un cătun de vieri, crescut în secolul al XV-lea ca un sat temeinic așezat. Marea tradiție viticolă de pe dealurile de la sud de Iași este o condiție necesară a acestei motivații

denominative, dar intuiția îmi șoptește să optez totuși pentru explicația din paragraful anterior. Misterioasă este și intuiția asta, nu?

P.S., fără mistere. Recomand cu căldură cititorilor de toate... gusturile să evite nu numai vinurile contrafăcute, eventual chiar sub eticheta *Bucium*, ci și degustarea paginilor din *Cronica de la Bucium. Evocare istorico-geografică și socială 1467–2003*, apărută în anul 2003, având doi autori și patru laudători, în care ambalaj ortografia și punctuația, sintaxa și logica, neștiința și închipuirea se combină desăvârșit într-un... cupaj cu virtuți etilice periculoase. Analizele de laborator evidențiază depășirea parametrilor de asimilare la toți indicatorii. Nu se recomandă publicarea lor, pentru a nu se induce starea de panică, mai ales în cartierele Bucium și... Socola.

*

9. Nu se poate ca, poftind să ajungi la vestitul han „Trei Sarmale” din Bucium, azi doar pentru a-ți mai excita imaginațiunea trecutului, deja bine nutrită de evocările poeticești ale împătimiților vizitii de la troica Mitican-Ostap-Ilucă, musai trebuie să treci prin **Socola**, acum cartier al orașului Iași (începând din anul 1950), odinioară sat vechi, de viticultori pricepuți, ca și buciumenii. De altfel, cele două așezări au o istorie aproape egală ca vechime și competitivă ca importanță, până aproape de confundare, fiind, pe rând, reședințe de comună (după 1864), pentru administrarea cătunelor de vieri (Bârnova, Cercul, Doi Peri, Păun, Pietrăria, Piscul Socolei, Repedea, Trei Sarmale și Vișan) de pe valea pârâului Bârnova (sau Vămășoia). Dar, în competiția notorietății regionale și naționale, Socola întrece Buciumul cel puțin cu trei „premii”: mănăstirea de călugărițe cu hramul Schimbarea la Față, ctitorită de Alexandru Lăpușeanul (1551-1561 sau 1564-1568), Seminarul teologic înființat în anul 1803 de mitropolitul de luminoasă amintire Veniamin Costache și nemurit de Ion Creangă în (prea) scurta evocare de la sfârșitul *Amintirilor din copilărie*, precum și vestitul Azil de alienați (1905), azi Spitalul Clinic de Psihiatrie. Și nici că se putea găsi un mai potrivit loc de cooperare între „consumatorii” de bun vin călugăresc de la Bucium și doctorii de la Socola, ce știu a deosebi repede pe bețivanul cinstit și de... bună credință de cel ce doar „face pe nebunul”.

Atestat odată cu Buciumii, în același an, document și context, la 15 februarie 1469 (DRH, A, II, nr. 157), Socola are un nume aparent ușor de explicat, dar care pune la încercare simțul analitic și siguranța toponimistului prudent. Astfel, dacă îl considerăm o denumire românească a satului, probabil din veacul al XIV-lea, putem să distingem fără dificultate la începutul așezării o persoană neidentificată, cu numele *Socol*, poate un vier al locului și nu un boier muntean, cum presupunea N. Iorga. Este drept că antroponimul e mai bine atestat în Țara Românească (inclusiv prin numele satelor Socolești, din județul Mehedinți, și Socoalele, din județul Călărași), dar nu trebuie uitate nici Socolul de Câmpie (județul Mureș) sau Socolovățul, azi Socol, din Caraș-Severin). Nici Moldova nu e văduvită de un astfel de nume rar, căci un Dan Socol, trăitor la 1473 (DRH, A, II, p. 295) și satul Socolul, pe Nistru, în ținutul Soroca, existent în veacul al XVI-lea,

indică prezența și aici a acestui antroponim de origine slavă (cu sensul „șoim” al apelativului din care provine). Oiconimul *Socola* este un derivat cu sufixul motional toponimic *-a*, care derivă, prin acord cu genul apelativului geografic, nume de ape, văi, moșii (și sate), ca în *Arbore* > *Arborea*, *Balș* > *Balșa*, *Dămăcuș* > *Dămăcușa*, *Manole* > *Manolea* și multe altele. Iorgu Iordan, pus în dificultate de asemenea denumiri, nu poate recunoaște bazele antroponimice și nici funcția toponimică a formantului *-a* și se străduiește să găsească substantive comune feminine precum *boură*, *coarbă*, *cucă*, *hulubă*, *iepură*, *taură* la originea numelor de locuri *Boura*, *Coarba*, *Cuca*, *Huluba*, *Iepura*, *Taura* și altele (*Toponimia românească*, 1963, p. 296-298). Ca urmare, și pentru *Socola* de la Iași, lingvistul (fost ieșean, apoi bucureștean) presupune femininul (*socolă* ?) unui neatestat, de fapt, inexistent cuvânt românesc *socol* (sl. *sokol*) (p. 398). Eroarea este gravă, dar nu surprinzătoare la Iordan, căci toponimistul uită (și bine face!) de această năstrușnică soluție, pentru ca să propună o etimologie slavă: *Socola* < sl. *sokol*, pentru care citează toponimele similare *Sokol*, în sârbă și cehă, *Sokol'a*, în ucraineană, *Sokola Dąbrova*, în polonă (p. 531). Originea slavă a toponimului *Socola* de lângă Iași este perfect plauzibilă, cu atât mai mult cu cât el se înscrie într-o mapă de denumiri slave din zona Iașilor, precum *Miculina* (*Nicolina*), *Hlincea*, *Bârnova* și *Hliboca* (*Holboca*), nume tot atât de „bătrâne”, dacă nu mai vechi decât *Bahluiul* cuman. În această ipoteză, însă, *Socola* nu poate fi numele slav al unei improbabile așezări de prin secolul al XIII-lea, cel mai târziu, ci un hidronim, denumirea unei ape ce străbate o vale (cu șoimi). Acest scenariu denominativ creează însă o problemă de identificare: prin valea pe care se află fostele sate Buciumi și *Socola* curg pârâul Bârnovei, denumit (de după mijlocul veacului al XVII-lea numai) pe cursul mijlociu și inferior *Vămășoia*, și afluentul său stâng, *Vișan*, care traversează satul omonim, cu acest nume din secolul al XVIII-lea (*Vișana*, 1760, în DIOI, VI, p. 262). Este neîndoielnic faptul că hidronimul cel mai vechi, slav, a fost *Bârnova*, devenit cunoscut numai după ce Miron Barnovschi a ridicat în fundul văii, pe atunci împădurit, o mănăstire de lemn și apoi una zidită (1628), ambele neterminate în 1633 (DIOI, I, p. 257, 313). Un pârâiaș ce pornea din Poiana Vămășoia (1668, DIOI, II, p. 182), aflată undeva, în partea de vest a satului Păun (al cărui nume amintește de stăpânirea locului de către vameșul Păun, din a doua domnie a lui Gheorghe Duca), se varsă în pârâul mai mare al Bârnovei, mai jos de locul Plopilor fără Soț și formează împreună cursul numit după 1800 și *Vămășoia*. Acesta străbate Buciumii și *Socola* și se varsă în Bahlui dincolo de satul Vlădiceni, pe un canal săpat (în 1873-1874) paralel cu actuala stradă Trei Fântâni, pentru a nu traversa zona gării *Socola*. După ce Alexandru Lăpușneanul a ctitorit mănăstirea de la *Socola*, căreia i-a dat, după obiceiul domnilor, două sate și o bucată din hotarul târgului Iași, din jurul lăcașului, Petru Șchiopul reconfirmă dania (la 12 aprilie 1583), fiindcă uricul fusese pierdut. Descrierea hotarului (DIOI, I, p. 33-34) cuprinde câteva repere și informații prețioase pentru chestiunea ce interesează aici. Hotarul despărțitor de moșia rămasă în folosința târgoveților ca izlaz pornea de la movila Saranda, care era și colț al părții de moșie dăruită Mănăstirii Galata (din Deal), așadar de la ridicătura pe care a fost ridicată peste un veac și jumătate Mănăstirea Frumoasa, trecea pe lângă gura Pârâului Socolei, care se vărsa într-o gârlă din șesul Bahluiului, în zona fostei

bariere a Socolei, și urma traseul aproximativ al străzii Bucium de astăzi până mai jos de podul Dancului de peste cursul vechi al Bahluiului. La sud, pe cumpăna apelor, care delimita bazinul râului Vasluiet, hotarnicii ajungeau la obârșiile Pârâului Socolei. Așadar, în documentele din secolele XVI-XVIII, hidronimul *Pârâul Socolei* desemna cursul apei de pe Valea Bârnovei, precum și porțiunea ei de la Plopii fără Soț și până la vărsare (azi, Vămășoaia). Pârâul Socolei (nu Pârâul Socola!) era, deci, apa ce traversa de la sud la nord moșia Mănăstirii Socola de după înființarea ei. Această constatare ne conduce la concluzia că numele vechi, slav, al pârâului era *Bârnova*, cel puțin în zona satului omonim din prezent, fapt ce argumentează originea românească și antroponimică (< *Socol*) a numelui satului de ieri Socola de la 1469.

Această analiză lingvistică și documentară, care tinde să devină fastidioasă pentru cititorul de gazetă, totdeauna grăbit, trebuie înviorată cu o explicație mult mai atractivă, de tipul „internet”, care ne învață că Mănăstirea Socola și-a luat numele de la o vestită (doar în închipuire!) crescătorie de șoimi (ca de găini!) de pe vremuri, știindu-se că domnii Moldovei erau obligați să dea anual turcilor un număr de asemenea păsări. După această logică și... știință, la Socola erau crescuți șoimi cu mult înainte de 1469, când turcii încă nu apăruseră ca să ceară tribut în natură păsărească, dar, mai ales, nu ni se spune de ce o eventuală... șoimărie a fost denumită cu un cuvânt slavon, de cancelarie, și cum s-a putut acesta impune și păstra ca toponim popular timp de vreo 600 de ani.

În compensație pentru această veselă încheiere etimologică, vă invit luna viitoare la... spânzurătoare. Pardon: *La Spânzurătoare*.

*

10. Tocmai intrasem în stresul vadelei acestei dări de seamă despre unele păcate benigne ale strămoșilor, când un cititor împătimit al „Cronicii Vechi” (dintre cei cu abonament, desigur) mă somează telefonic, nerăbdător și panicat să nu piardă ocazia, să-i spun repede și exact unde are loc. Ce? Întreb nedumerit. Păi, spectacolul anunțat luna trecută, zice, am în mână invitația **la spânzurătoare**. Înțeleg preocuparea omului și mi se pare că recunosc vocea celui care îmi reproșase prin toamnă că l-am dezbrăcat pe Gavril Buzatul de mantaua sa roșie (o mică tâlhărie demitizantă, cum ar veni), că nu-i bine să denigrez spiritul de dreptate al națiunii și moștenirea disprețului de moarte de la geții noștri (nu ai lor) și alte asemenea. Geaba îi explic profesoral că era vorba doar de devoalarea (ce frumos sună!) unor mistere toponimice ieșene, că veacul înaintează, că poporul suveran a hotărât prin reprezentanții săi din capitală abolirea pedepsei capitale, că în democrație (tocmai cu sânge dobândită) nu mai sunt permise violențele și execuțiile publice (numai cele domestice și private se bucură încă de susținere, ce-i drept alcoolică și legislativă), că acum este bine să fie promovate (prin diverse promoții și mai puțin prin promovarea claselor și bacalaureatului) doar linșajul mediatic, datul la gioale pe stadioane, înjunghiatul pe la spate la DNA, spargerea capetelor în comisiile juridice, pentru găsirea porțițelor la care diverșii viitori corupți să nu mai stea ca vițeei la poartă nouă, și numai la nevoie să se mai admită o strangulare pasională, o bombiță

de putere mică sub mașină, o descărcare de armă din greșală sau în legitimă apărare. Vorbă lungă, slabe rezultate. Cred că am mai pierdut un cititor. Nu-i bai, îmi zic, deja am devenit incorrect politic, așa că schimb foaia (și stilul) și trec la corvezile și havalelele documentar-etimologice.

Că bunii străbuni erau cam... silvatici, nu-i descoperirea mea. Și nici vina lor, ci a vremurilor și năravurilor (bune scuze generale pentru păcate individuale, valabile și astăzi. Și scuzele, și păcatele.). Michel de Montaigne credea că e viceversa, adică sălbaticii erau mai buni, ca tot ce e mai naturel, ecologic. Pe vremea vremurilor moartea de rană înjunghiată și de măciucă la partea gânditoare a trestiei, de ciumă și de mumă, de ștreang și de rang (mai ales boieresc), de foame și de dușugubine / deșugubine pentru stricare de fecioare (care nu ne-au făcut mai pudici, ci șugubeți, prin compensație) era o... prezență, pretutindeni, deci și (sau, poate, mai ales) la Eși. La centru, adică. Hronicile sunt pline de mărturii. Ștefan Tomșa (al doilea în cronologie și primul în barbarie), cel reabilitat și recondiționat de Mihail Sadoveanu, în *Neamul Șoimăreștilor*, cu oleacă de culoare romantică și cu multă antipatie pentru boieri și polaci, dar și cu subit amor pentru tătari (apoi și pentru delicații cazaci), jubila și juisa când călăul său țigan (o fi mai potrivit, oare, să scriu aici *rrom*?) îl anunța că s-au cam îngrășat berbecii boierești, numai buni de junghiet. De altfel, se continua o bună tradiție. Pe Alexandru Lăpușneanul îl știu și liceenii (aceia care mai citesc), mai înainte Ștefăniță-vodă, cam nebunatic, nu scăpa ocazia, ba chiar o inventa, iar de bunicul său nu mai zic nimic, căci acum e Sfânt. Rațiunile de stat și bisericești scuză mijloacele. Vărsarea sângelui (albastru, de preferință) era nobilă, dovadă de vitejie. Ștreangul, o biată frânghie plebee, era infamant. Bun pentru tâlhari, ucigași de rând, chiar și pentru sătenii din Buciumi, amenințați tocmai de Costandin Mavrocordat, în 1741 (Ioan Caproșu, DIOI, V, p. 67), că îi va spânzura pe cei ce nu vor lucra șase zile pe an pentru egumenul mănăstirii Danco. Vasăzică, domnul anticipa eliberarea vecinilor (în 1749) cu tentanta promisiune de mai sus, fără ca părintelul să șoptească în barbă: Piei, Satana! Ba din contra. Și aveau de ce se teme buciumenii, mai ales că o spânzurătoare era bună și pentru spectacol, mai ieftin și cu expunere mai lungă, după voia ciorilor și corbilor, fără atâtea unelte, pregătiri și chiar mofturi, ca pentru o descăpățănare. Și, mai ales, era aproape, colea sub nas. Când Constantin Moruzi, în 1778, a poruncit ca spătarul Ioniță Cuza și vornicul Bogdan să fie decapitați, s-a constatat un deficit de dotare cu gealat, drept care un căpitan întemnițat și moftangiu a trebuit dopat cu holercă și câteva măciuci, pentru a executa misia chiar la beci, fără spectatori. Capetele complotiștilor au fost apoi frumos expuse în poarta Curții, spre ținere de minte. Floare la ureche față de pățania din 1796 a lui Toader Pujuntică, un calic, după ce l-a înjunghiat pe mitropolitul Iacob Stamati chiar în Curtea domnească (*Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei*, un corpus editat de Ioan Caproșu și Elena Chiaburu, III, 2009, p. 5). A fost tranșat în cinci bucăți, expuse după pretenția și gustul privitorilor, capul pe Ulița Mare, iar celelalte părți la Cerdacul lui Frențău, în Păcurar și la Albiște. Tătărășanii s-au simțit discriminați și au solicitat și ei o halcă, să li priiască. Mitropolia nu se încurca atunci în chestiuni minore, privind mila creștinească și drepturile omului. Toată lumea era convinsă de puterea... exemplului. Și mai crede și astăzi.

Pentru spânzurați, copaci și crengi la îndemână, nu duce lipsă Moldova de locuri numite *Dealul Spânzurătorii* (ca la Bârlad) și (*La*) *Spânzurata*. (E drept, unele toponime ca acesta desemnează doar coaste de deal mai abrupte, spânzurate). C. Cihodaru credea că și numele satului Zlodica, de lângă Cotnar, ar grăi despre un loc cu spânzurătoare, de pe vremea slavilor. (Eu nu cred, dar nu contează acum). Dar în capitală nu prea erau copaci buni de legănat în vânt trupuri de păcătoși înalt calificați. Azi e mai rău, de când cu tăierea teilor din fața Curții domnului Nikita, e chiar o problemă, la o adică. Dar totdeauna se găsesc soluții. În ianuarie 1717, când cu desantul ratat al cătanelor lui Ferent, vodă Mihai Racoviță l-a atârnat pe spătarul Dumitrașcu Cuza de furca scrânciobului aflat chiar în poarta Curții, ca să știe nepotul Ioniță ce-l așteaptă. Și acela nu a știut sau nu a ținut minte. Dar cine mai ține? Festivalul berii și cel al literaturii (FILIT) tocmai acolo se încing, cum s-ar zice, la vremuri noi, spectacole noi.

Cu timpul, dar și după hirea celor ce știau a porunci, circuitul pentru *plebs* s-a mutat mai la marginea târgului, la iarmaroc, loc bun de privală, încât făptașul „să fie văzut și cunoscut și de alții spre părăsire și altor răi, asămine făcători de răli” (anul 1800). Știrile încep din veacul al XVIII-lea. La București, spânzurătoarea era în Târgul de Afară, Oborul de mai târziu, unde se ținea iarmaroc de două ori pe săptămână și unde condamnații erau duși cu alai și îndemnați de femeile ieșite de prin crâșme să bea vin (drogul epocii), ca să îndure mai ușor supliciul, după relatarea lui Anton Maria del Chiaro (1718). La Iași, spectacolul era asemănător, dar mai detaliat în descriere. Pentru curioși, recomand documentele publicate de Gh. Ungureanu sub titlul *Pedepsele în Moldova la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea* (1931), unde găsim faptele și (re)numele câtorva spânzurați la locul faptei lor, pe margini de drumuri, sau în Iași, dar și ale gealaților sau călăilor (Dediul Craiovan, la 1803, Vasile Baciuc, la 1804, Mihalache Huluba, la 1828, și, ultimul pe listă, cu voia... sa, Gavril Masalagiu zis Buzatul, ales la 1834 și aflat în funcție la execuția fraților Cuciuc, în ziua iarmarocului de Sf. Teodor din anul 1847, relatată de George Sion în *Suvenire contimpurane* (1888).

Cu cititorul ieșean de astăzi, să pornim în căutarea locului spânzurătorilor (două în cazul Cuciuc), așezate pe două movițe, care se mai vedeau încă în ianuarie 1888, când memorialistul evoca această întâmplare de neuitat. Plecăm cu convoiul obișnuit din curtea Criminalului, aflat atunci în clădirea existentă și astăzi, corpul E al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Păcurari, vizavi de Biblioteca Centrală, unde se canonesc acum un alt soi de condamnați, la învățătură. Spectacolul era de zile mari, dată fiind crima de paricid, completată cu uciderea unui țigan, precum și condiția socială a condamnaților, unul militar. Mai mult, execuția publică avea să fie ultima din Moldova, dar nimeni nu știa asta atunci. În octombrie 1834, se hotărâse modul „convoieririi” cu astfel de ocazii, totuși destul de rare în perioada Regulamentului Organic: vel armașul și al doilea armaș în frunte, toți armășeii de slujbă în acea zi, 12 redavoi din straja pământească (oștirea nou înființată) cu un unter ofițer, 12 slujitori ai Departamentului pricinelor din lăuntru (poliția de mai târziu) și un duhovnic. Acum, garda era mai numeroasă, după cei 12 soldați care băteau tobele urmând 100 de soldați străjuind pe două laturi pe frații Cuciuc, precedați de un preot și urmați de Gavril Buzatul, acesta purtând

două ștreanguri pe umăr și uniforma stabilită tot în 1834: „spențer [o tunică], pantaloni de postav roșu, o căciulă în cap cu fundul roșu și pe dânsa o marcă de tiniche scriind pe ea : *Călăul temniței*, un bici pe umăr” (*Pedepsele în Moldova...*, p. 12). Dau aceste detalii pentru a lua iarăși de pe umerii călăului presupusa mantă roșie și, odată cu ea, a mai disloca înțepenita legendă a toponimului *Manta Roșie* (pentru care trimit la episodul VII al acestui serial publicistic). Convoiul va fi străbătut același traseu, ca și altădată, adică pe Ulița Mare și pe ulița Podului Roș (strada Palat, azi), a traversat podul de peste Bahlui și, pe Podul Lung, a ajuns la destinația legiuită, în iarmaroc. Ajunși aici, spațiul tipografic al acestui episod fiind epuizat, păstrez suspansul toponimic pentru luna viitoare. Fapta în sine, cea relatată, s-a încheiat și ea cu o sus-pondare.

*

11. Urmând convoiul fraților Cuciuc, din misterul no. 10 trecut, ajungem la **iarmaroc**, bun loc de adunare publică, unde boi, vaci, porci și alte asemenea patrupeze se tranzacționau în ocolul bine împrejmuț *ab origine*. Azi, după ce am trecut prin orwelliana *Ferma animalelor*, constatăm că totul s-a metamorfozat invers, ca în imaginarul lui Ovidiu, de-un par exemplu Tomisul devenind Constanța lui Măzărichi și Mircică Băsică, iarmarocul s-a făcut bălci al deșteptăciunilor, cu succese aiuroparlamentare, patrupezele s-au emancipat, luând înfățișare de bipede, dar păstrând trăsăturile, reținute de comparativismul popular, ale speciilor mai sus enumerate, când negociază funcții, achiziții, investiții și rad pășunile înaltelor fonduri europene. Au dispărut însă spânzurătorile, rămânând doar zațul toponimic din șesul Bahluiului, și acela mult diluat de grija edililor de a șterge urmele trecutului burghezo-moșiliesc. Să vedem ce mai putem găsi pe acolo, peregrinând pe ulițe arhivistice și printre rafturi de cărți uitate.

Cel mai vechi loc de iarmaroace din Iași, cunoscut documentar, a fost la nord-est și est de Mănăstirea Frumoasa. Dincolo de marginea de nord a locului de iarmaroc, Grigore Ghica-voievod a înființat în 1729, un târgușor, cu dughene în ulița sa, nucleul cartierului actual Nicolina, despre care profesorul Laurențiu Rădvan a publicat recent trei studii bine documentate. Acolo, orice ieșean iubitor de istorie a urbei bahluiene va găsi tot ceea ce l-ar putea interesa (Internetul îl va conduce la ținta recomandată). Un document din 20 martie 1740 (Ioan Caproșu, DIOI, IV, p. 281-282) pomenește de acel moment („am discălecatu Târgușoru”), cu un termen consacrat pentru orice întemeiere de așezare sau de țară: descălecarea. De trei ori pe an, la Medzăpăresii (Păresimi) sau la Sf. Teodor, la Sf. Petru și Pavel și la Sf. Dimitrie, când se aduna „gloata strânsurii iarmaroacilor” din toată Moldova, căci se făcea publicitate de la Focșani și până la Cernăuți, se obțineau însemnate sume de bani din vânzarea vitelor (mortasipia), venituri solicitate domnilor de mănăstirile Sf. Arhangheli (Galata de Jos, numită apoi *Frumoasa*), precum și de Galata de Sus, Cetățuia și Sf. Ioan (Zlataust) (DIOI, VI, VII și IX, documente ușor de găsit la *Indicii de nume*). În partea de nord a iarmarocului era ocolul de vite, care, în anul 1763, avea gardul deja vechi și stricat, domnul fiind îndreptățit să poruncească egumenilor ce îl foloseau să-l facă din nou și să-l schinească, să mute

poarta, ca să nu mai fie în tină, iar dughenile să fie bine acoperite (DIOI, VI, p. 439-440). Abia în 1835 s-au făcut în iarmaroc două cișmele și o adăpătoare pentru vite („Analele Parlamentare ale României”, tom 6, partea 2, p. 777).

Căutând relicve toponimice din vremurile de început ale cartierului Nicolina, nu mai găsim astăzi fosta stradă Discălicătoarea (cu un fundac omonim), care avea un capăt în zona Liceului „Emil Racoviță”, iar celălalt în strada Mitropolit Varlaam, la accesul în parcare a magazinului Bricolage, după ce traversa în linie dreaptă actuala Alea Rozelor și Bulevardul N. Iorga, așa cum se vede în planul din 1896-1897 al inginerului Grigore Bejan. Iarmarocul vechi era delimitat de Mahalaua Broscăriei, care ocupa perimetrul actual al Pieței agroalimentare Nicolina, printr-o uliță devenită strada Mitropolit Varlaam (nume nou). Spre răsărit, era mărginit de strada actuală Iarmaroc, iar la capătul de sud de șoseaua Manta Roșie (până la linia CFR Iași–Socola). Strada actuală Bariera Veche amintește de o intrare în iarmaroc, marcată ca *Barrière Jarmarok* într-un plan austriac din anul 1855, reprodus de Laurențiu Rădvan în două dintre studiile sale. Perimetrul fostului iarmaroc, astfel conturat, a fost ocupat de Atelierele CFR „Nicolina”, construite începând din 1892, și de extinderi ale târgușorului Nicolina în Mahalaua Iarmarocului. În această zonă trebuie să căutăm locurile spânzurătorilor fraților Cuciuc, fiindcă în Iași au fost mai multe, de-a lungul vremurilor.

În hotarnica unui teren, anterioară anului 1821, probabil de pe la 1760, se menționa începutul hotarului la Movila Saranda, apoi, spre apus, se ajungea la o piatră ce despărțea moșia Mănăstirii Galata de moșia Mănăstirii Frumoasa, piatră aflată lângă spânzurătoare (N. Iorga, *Wilhelm de Kotzebue și momentul de prefacere modernă a societății moldovenești*, 1934, extras, p. 30). Așadar, o spânzurătoare exista pe la 1760 în capătul de astăzi al șoselei Manta Roșie, cea din șes, lângă calea ferată Iași–Socola, exact la colțul incintei fostelor Ateliere CFR Nicolina. Lucrările din 1873-1874 la terasamentul liniei ferate au șters orice urmă a locului, inclusiv o eventuală denumire.

Un alt loc de spânzurătoare a fost probabil la Saranda, o movilă naturală din șesul Bahluiului, cu acest nume cel puțin din veacul al XVI-lea. De aici pornea hotarul moșiei Mănăstirii Socola, desprinsă din moșia târgului Iași în anul 1583 (vezi episodul IX al serialului nostru). Movila Saranda va fi menționată în documente ulterioare, din 1666 mai 5, 1671 aprilie 12, 1708 iulie 12, 1713 iulie 4, 1713 iulie 12 și 1782 mai 4 (DIOI, II, III, VIII). Localizarea movei a fost dificilă și inexactă, atunci când am presupus că Saranda va fi fost ridicătura de pământ pe care s-a înălțat Mănăstirea Frumoasa, singura pe care o puteam presupune pe șesul inundabil al Bahluiului. Acum, cu un prețios plan din anul 1840 (Arhivele Naționale București, *Planuri și hotărnicii*, nr. 73, găsit de curând și comunicat și nouă de Laurențiu Rădvan) identificăm relativ precis poziția Movei Saranda pe partea dreaptă a pasajului spre Socola de peste calea ferată Iași–Ungheni, la sud-est de depozitele actuale Tamaz Frigocarne. La Movila Saranda de la iarmaroc, a fost spânzurat în anul 1811 tâlharul Ștefan Pușcașu din Orășu, cunoscut în poezia populară ca vestitul haiduc Bujor, după informația consemnată de Manolache Drăghici, în *Istoria Moldovei pe timp de 500 de ani până în zilele noastre*, vol. II, 1857, p. 82. Pentru pomenirea aceluia ar fi fost ctitorită de către soția sa fosta

biserică cu hramul Sf. Nicolae, de pe șoseaua Socolii. Dacă data construcției este 1809-1810, iar enoriașii contribuabili erau târgoveții din mahalaua Broșteni, înseamnă că Manolache Drăghici a consemnat doar o legendă, care va fi avut însă măcar un sâmbure de adevăr. Biserica, reprezentată pe planurile din 1819 al lui Joseph Bajardi, din 1840, menționat, și cel al lui Fr. Peytavin din 1857, era în marginea dinpre strada Bularga a terenului fostei Fabrici „Țesătura”. Fiind degradată, a fost reconstruită în același loc în 1896, apoi demolată în 1964 și iarăși reconstruită după 1990 (sfântită în anul 2000), pe partea opusă a bulevardului Socola, colț cu strada Mitropolit Veniamin Costachi. Deși era departe de locul iarmarocului și despărțită de acesta de drumul (apoi șoseaua) Socolii, biserica s-a numit totuși „din iarmaroc”, fiindcă, prin extensie toponimică, o mare parte a șesului Bahluiului avea acest nume, chiar pe la mijlocul secolului al XIX-lea, așa cum rezultă din planul austriac citat, din anul 1855. Aici, biserica este situată în Jarmarok. Probabil pentru a explica această incongruență, C. Cihodaru considera că biserica lui Bujor, de lemn, din iarmaroc, ar fi fost dărâmată și reconstruită la Țesătura (*Istoria orașului Iași*, 1980, p. 98).

Și situarea de către Manolache Drăghici a Movilei Saranda în iarmaroc implică unele incertitudini. Eu presupun că pe la 1840, numele *Saranda* era uitat sau măcar puțin folosit, de vreme ce Vasile Alecsandri, în *Iașii în 1844*, descriind traseul șoselei de la Repedea și până la Podul Roș, nu o numește, dar menționează „Movila blăstămată” de pe șesul Bahluiului, de dinaintea Frumoasei, „grămadă mică de pământ ce slujește, în vremea iarmaroacelor, de teatru osândelor la moarte” prin spânzurătoare. Saranda era prea departe de Mănăstirea Frumoasa pentru a fi considerată efectiv în iarmaroc. De altfel, cronicarul întârziat Drăghici e singurul care plasează o execuție prin spânzurare la Movila Saranda și nu este exclus ca el însuși să fi confundat movila de hotar Saranda (cunoscută însă de inginerul hotarnic din 1840 după documentele vechi ale Mănăstirii Socola) cu o movilă din iarmaroc, pe care se înălța spânzurătoarea. *Sāranda* sau *Saranda* este un antroponim foarte rar, atestat în 1744, în ținutul Fălciului, nume calendaristic grecesc, cu sensul „sărbătoarea celor 40 de mucenici”. Movila Saranda a dispărut cu prilejul extinderii spațiului de garare de la Socola.

Știrile despre execuțiile din vechiul iarmaroc de la Frumoasa sunt însă mai consistente. În 1834, Voicu Harabagiu trebuia spânzurat la iarmarocul de Sf. Dumitru, el fiind primul „client” al lui Gavril Buzatu (Gh. Ungureanu, *Pedepsele în Moldova*, p. 10-11). Consulul prusac la Iași, C. A. Kuch, în *Starea de lucruri din Moldova și Valachia pe la anii 1828 până la 1843*, text tradus și publicat în „Convorbiri literare”, anul XXV, 1891-1892, consemna 18 execuții în 1835 (p. 588), în timp ce în mesajul lui Mihail Sturza către Obșteasca Obicinuită Adunare se raportau doar 10 osândiți la moarte din totalul de 570 de condamnați în același an („Analele Parlamentare ale României”, tom VI, partea 2, p. 775). Nu se precizează câți din aceștia au fost spânzurați la Iași. Consulul Kuch, relatând pe larg isprăvile bandei lui Ion Pietraru (Chetaru) din anii 1835-1837, cunoscute și din *Amintirile* lui Radu Rosetti, precizează că acesta, fiind prins, a fost dus la spânzurătoarea din mijlocul iarmarocului, cu stâlpul vopsit în roșu, fiind însoțit de călăul îmbrăcat în roșu, detalii ce par a indica prezența autorului la fața locului și garanta exactitatea

informațiilor (p. 590-591). Iertat chiar sub ștreang, tâlharul a continuat fărădelegile și a sfârșit în același loc, în primăvara anului 1839 (p. 685).

Măsurile drastice luate de Mihail Sturza împotriva tâlharilor și ucigașilor a dat bune rezultate, încât în anul 1847 se înregistrau doar 166 de arestați și doar patru condamnați la moarte („Analele Parlamentare ale României”, tom XV, partea 2, p. 1036). Dintre aceștia, doi au fost, desigur, frații Cuciuc. Pe cititorii „Cronicii Vechi” îi mai țin o lună de zile în așteptare, pentru a găsi și reface drumul cel mai probabil spre ștreang al nefericiților colegi ai lui Vasile Alecsandri de la pensionul doamnei Cuénim, școlari care au rămas în memoria poetului ca povestitori ai aventurilor lui Robinson Crusoe (evocare în *Vasile Porojan*).

*

12. De două luni tot așteaptă, probabil, cititorii acestui serial să-i conduc totuși la locul spânzurătorii fraților Cuciuc. Cu multă răbdare, de Cunctator diaristic, am întârziat prin preajmă doar pentru a logodi toponimia urbană, de regulă fără farmec (fiindcă unde s-a pomenit ca niște consilieri votanți ai schimbării numelor de străzi să fie și cetățeni lirici și nostalgici paseiști), cu „misterul” locurilor din preajma Broștenilor bahluvieni, iluzie întreținută cândva de orăcăitul nocturn și colectivist al batracienilor din gârlele de pe șesul leneșului râu și de mugetul vitelor scoase la vânzare în ocolul marelui iarmaroc de la Frumoasa. Ca să ajungă acolo, convoiul descris de George Sion trebuia musai să o ia pe calea cea mai scurtă spre scena dramei, unde plătitorii biletului la spectacol sub forma taxei de intrare în iarmaroc, precum și alaiul de târgoveți curioși ardeau de nerăbdare să-l vadă în actul final pe Gavril Buzatu, aflat atunci în prag de... pensionare, căci gealatul era dihanit de șale și „surpat” de hernie, bietul de el, zdruncinat fiind de naveta cu căruța spre târgurile din Moldova, unde trebuia să justifice fișa postului. Fiindcă singurul expert în acest „program” (citez fără glumă termenul) era indisponibil pentru... deplasări, încă din 1844 se hotărâse ca pedepsele cu bătaia să se împlinească și de către isprăvniciile ținutale și numai osânda cu moartea să se săvârșească doar în capitală. Unde mai pui că, tot atunci, nea Găvrilă, cu al său *sex appeal* irezistibil, își găsisese „o copilă” cu care voia să se însoare, cu cununie, urmând ca „șăderea mea va fi deapurea în ograda temniței, unde am și închipuire” (de locuință) (Gh. Ungureanu, *Pedepsele în Moldova...*, p. 12-14). Altfel spus, botoșănenii sau tecucenii erau de acum în imposibilitate de a accesa programul special de educare civică prin amenințarea ștreangului.

Așadar, trecând peste Bahlui pe podul cândva cu balustradele de lemn vopsite în roșu în urmă cu vreo șapte decenii, acum din zidărie de piatră, căci fusese refăcut în întregime în urmă cu 13 ani (în 1833-1834), convoiul înainta pe Podul Lung încă vreo 150 de metri, până a intra într-o „răspintene”, care va deveni rondul de astăzi din piața Podului Roș. Nu fusese canalizat Bahluiul, fapta contrară, de toată lauda, petrecându-se abia în 1909-1910, când s-a impus și construcția unui pod nou, aflat pe poziția celui din prezent, și reconfigurarea zonei, cu deschiderea ulterioară spre dreapta, pe Șoseaua Națională, și apoi spre stânga, prin străpungerea unei mahalale, legătură devenită capăt al Bulevardului Țuțora. Din zona rondului

actual, o uliță ducea înainte, spre biserica Ziua Crucii (cea din vecinătatea fostului bazar de sub pasajul de peste calea ferată), urmând parțial traseul străzii Nicolina, pentru a devia apoi puțin la dreapta, pe amplasamentul frontului de blocuri de locuințe de pe dreapta străzii. Din răspintene, Podul Lung cotea la stânga și, pe o lungime de cca 100 m, intra pe traseul actual al Bulevardului Socola, urmând a trece un pod peste Nicolina Seacă, situat aproximativ la „zebra” din capul bulevardului.

Aici, trebuie să zăbovim un moment, cât ar citi un preot grăbit un pasaj din Evanghelie, împlinind conștiincios ritul ducerii mortului la groapă. Atunci, convoiul conducea doi morți încă vii, dar popa însoțitor nu avea dezlegare pentru asemenea popas. Noi însă slujim acum un alt ritual, inițiat în tainele toponimice ieșene și necesar pentru iertarea de păcatele falselor explicații topografice și etimologice. Mai întâi, întrebarea „Ce căuta pe acolo Nicolina?” nu-i departe de mirarea în spiritul logicii contradictorii a lui Pampon: „Ce căuta neamțul în Bulgaria?”. Pentru noi, situația urbanistică veche a devenit clară, dar numai după ce am privit cu atenție un plan rusec din 1790 și planurile deja citate în episodul anterior (din 1819, al lui Joseph Bajardi, cel din anul 1840, din 1844, al lui Iosif Rasec, din 1855, austriac, și cel al lui Fr. Peytavin, din 1857), în care sunt cartate câteva gârle ale pârâului Nicolina, canalizat spre vărsarea în Bahlui, pe cursul actual, în anii 1833-1834. Până atunci, pârâul curgea pe sub dealul Galatei și, după ce trecea binișor pe sub podul de la bariera târgușorului Nicolina, mai jos de Crucea lui Ferent, cotea brusc la dreapta, intra aproximativ pe traseul străzii actuale Gheorghe Doja, iar o primă gârlă a sa (din două, cum constatăm examinând planul lui Bajardi) ajungea pe lângă biserica Ziua Crucii și își urma calea exact pe mijlocul străzii Nicolina de acum, adică printre ulița ce ducea la biserică și Podul Lung, actuala Alee Nicolina, vărsându-se în Bahlui, mai jos de vechiul Pod Roș, în dreptul clădirii de astăzi a Facultății de Arhitectură a Politehnicii ieșene. Încă din veacul precedent, al XVIII-lea, acest curs a devenit Nicolina Seacă, treptat s-a colmatat și apoi a fost acoperit, dispărând până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Amintirea acestei situații topografice a fost păstrată, până la sistematizarea întregului cartier Nicolina, de după 1950, de Strada Gârlei, localizată la breteaua din dreapta (pe sensul spre CUG) a intrării pe pasajul Nicolina, și de Strada Mlaștinii, existentă chiar și după 1900, pe porțiunea dintre podul pomenit, de peste Nicolina Seacă, și vărsarea în Bahlui (cursul vechi, ante 1909; vezi planul lui Gr. Bejan, din 1896-1897). Numele acestei străzi înlocuia o denumire mai veche, *Ulița Șilingului* (Arhivele Naționale Iași, *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dos. 337/1835-1842, f. 90 r., anul 1836), care, în această formă, cu genitivul sintetic, chiar a fost un alt „mister” toponimic ieșean. Să îți tot vină să crezi, măcar o clipă și doar dacă știi câte ceva, că ulița bahluviană era o replică la eleganta stațiune de agrement Schilling de pe râul Warta, din perimetrul orașului prusac Posen (acum polonezul Poznań), dar vedenia se risipește la gândul că aici, în Eși, exista pe vremuri doar batraciana mahala Broșteni. Punem, așadar, în locul unei mândre închipuiri etimologice informațiile despre înlocuirea vechiului pod de lemn de peste Nicolina Seacă, zis și *podețul lui Șiling*, din capătul uliței numită *Șiling* (*Šāling*), cu un pod de piatră, boltit, ispravă din toamna anului 1836 (Arhivele Naționale Iași, *Eforia Iași*, dos. 95/1836, f. 1 r. - 21 r.). Mai mult, îl găsim

în aceeași arhivă și pe „săcritariul” Șiling al K.K. Aghenției austriece din Eși, care cumpărase în 1803 și 1809 (?) două locuri de casă în Broșteni, pentru care „săcrităreasa Catinca”, văduvă, se judeca în anul 1808 cu egumenul Mănăstirii Sf. Ioan Zlataust (Arhivele Naționale Iași, *Documente*, 588/19). În 1846, casele lui Șiling erau deja cumpărate de evreul Ițic Matos (Arhivele Naționale Iași, *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dos. 165/1832, f. 331 v.), astfel încât amintirea acestui nume s-a stins în a doua jumătate a veacului. Pe acel loc se află acum blocul de locuințe situat în capătul bulevardelor Socola și Nicolina, având la parter covrigăria „Petru”, cu tradiție din 1939. Cam scurte tradițiile noastre comerciale și meșteșugărești!

Numai ce a trecut convoiul final al spânzuranților (!) pe podețul de la Șiling, și îndată a și cotit la dreapta, tot pe Podul Lung, care se termina tocmai la rohatca (bariera) Nicolinei, mai la vale de Crucea lui Ferent. Și numele acestei ulițe a dispărut, după ce podelele au fost scoase și drumul a fost „șoseluit”, adică pietruit, în 1835-1836, devenind Ulița Târgușorului (1844) și apoi Șoseaua Nicolina. Astăzi, această importantă cale de ieșire din Iași, continuată de drumul Țarigradului, prin Vaslui, a ajuns ascunsă Alee Nicolina, între spatele blocurilor de pe stânga străzii Nicolina și curtea largă a Colegiului Național „Emil Racoviță”, alee întreruptă spre Bulevardul Socola de un mare bloc, intersectată de Aleea Rozelor și de Bulevardul N. Iorga și terminată la vechea barieră de la calea ferată. Dar, ca să nu mai lungim povestea, lungă cât podul cu pricina, intrăm, pe urmele fraților Cuciuc, imediat la stânga, pe fosta uliță Discălicătoarea, cu un capăt în zona Colegiului menționat și cu celălalt în iarmaroc. Planul lui Iosif Rasec, din 1844, din care am decupat zona iarmarocului, lămurește traseul final și lasă imaginației cititorilor opțiunea pentru identificarea locului din mijlocul iarmarocului, unde era o moviliță pe care au fost spânzurați Ion Chetraru (în 1839) și apoi, desigur, cel mai mic dintre frații Cuciuc, celălalt fiind dus la o a doua spânzurătoare, înălțată tot pe o moviliță. Vor fi fost movilițele, care se mai puteau vedea, zice G. Sion, și în 1888, una în spațiul triumfiular al primei cișmele din iarmaroc și cealaltă la răsărit de Frumoasa, loc spre care se deschidea Poarta Spânzuraților din zidul de incintă a mănăstirii? O temă de visare coșmarescă măcar pentru locuitorii superstițioși de pe strada Mitropolit Varlaam și, eventual, de glume comerciale pentru vizitatorii de la Bricolaj.

Detaliu din Planul topografic al orașului Iași, 1844 (copie), de inginerul Iosif Rasec

Au fost, în Iași, și alte locuri pentru spânzurători, înainte și după înființarea iarmarocului (1729). Un nume care a dat bătaie de cap istoricilor Iașilor este **Podul Spânzurătorii (Spânzurătorilor)**, atestat între anii 1759 și 1764, în mai multe documente referitoare la vânzarea unor case de lângă pod, aflat pe apa Miculinii (Nicolinii) (Ioan Caproșu, DIOI, VI și X), care nu devenise încă Nicolina Seacă. Regretatul C. Cihodaru a crezut că era vorba de ulița podită care pornea de lângă spânzurătoarea din fața Curții domnești și ajungea la Bahlui, așadar de strada Palat de astăzi (Istoria orașului Iași, 1980, p. 219), iar în *Indicele de nume* al DIOI, VI, podul era considerat tot o uliță din orașul Iași, fără o altă precizare. Ar fi fost dificil de localizat cu precizie acel pod, dacă nu apărea planul din 1840, găsit de curând de profesorul Laurențiu Rădvan, plan pe care este reprezentat Podul Spânzurătorii de peste Nicolina Seacă, alături de o berărie (vizibilă și pe planul lui Iosif Rasec din 1844), înființată pe locul băcăliei din 1762 a lui Petrea Sârbul, băcalul (Ioan Caproșu, DIOI, VI, p. 421). Podul și berăria erau în marginea de nord-vest a fostului bazar de sub pasajul Nicolina, de peste calea ferată. Pluralul determinantului din sintagma *Podul Spânzurătorilor* nu sugerează faptul că acolo ar

fi existat (măcar) două spânzurători, ci mai curând este motivat de poziția podului ca trecere spre ulițele ce duceau către iarmaroc.

Dar, fiindcă nu dispăruse nici obiceiul pedepsei la locul crimelor, mai aflăm din mărturiile epocii și ceva despre pățania unui Stan Ardelian, spânzurat la 29 mai 1803, lângă cerdacul Frenții (de la Crucea lui Ferent), la capul Podului Lung, fiindcă tăiase capul altui Stan (alt pățit) (Gh. Ungureanu, *Pedepsele în Moldova...*, p. 17). Tot la locul „unde au făcut și el ucidere” (neprecizat, dar în Iași) a fost spânzurat, la 27 ghenar 1800, un arnăut ce tăiase cu iataganul pe o femeie bănuită nedrept a fi fost rea, căci aducea în casa ei pe altele „di le pezăvinchê” (*Ibidem*, p. 16-17). (Vor reține acum amatorii de „mistere” semantice ale lexicului românesc, sensul inițial al cuvântului *pezevenchi* „codoș”, din tc. *pezevenk*). Trebuie să închei lungul periplu prin lumea celor care nu mai cuvântă de multă vreme cu semnalarea unei... discriminări pozitive, fiindcă în toate timpurile au fost nedreptăți și inegalități: nu se cunosc cazuri de femei spânzurate, cu excepția mamei vitrege a fraților Cuciuc, implicată în același dosar și executată la Botoșani. Cele acuzate de pruncucidere sau omorârea soților (de regulă, bețivi și bătauși, cu nimic mai prejos decât contemporanii noștri, aceștia mai evoluți însă în privința tehnicilor căsăpirii) erau surghiunite la mănăstiri și numai în anume situații pedeapsa era... fără rest. I s-a întâmplat Ilincăi din Focșani, care a fost doar sugrumată și aruncată în Bahlui, la Podul Roșu, la 4 noiembrie 1799 (*Ibidem*, p. 14-15, și DIOI, X, p. 254-255). Astăzi, beneficiind de circumstanțe atenuante și de drepturile omului (de a ucide pe alți oameni), ea ar fi fost „colegă” la Târgșor cu infractoarele de școală nouă, tâlhărițe de fonduri europene și ucigașe de speranțe electorale.

*

14. Cel mai frecvent nume rostit al unui cartier din Iași este de cel puțin un veac, probabil, *Nicolina*. „Responsabil” de această prezență denominativă autoritară este pâ râul Nicolina, cu ape adunate din Pădurea Bârnovei (fapt ce explică sinonimul *Pârâul Bârnovei*, menționat în surse din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea) și din afluenți izvorâți din dealurile de la Piciorul Lupului și până la Mogoșești. Pârâul avea destulă apă, mai ales în perioadele ploioase, ca să fie ieșit pentru heleșteie și mori și să se reverse pe șesul Bahluiului prin cel puțin trei gârle, desprinse, pe dreapta, din albia principală, care își avea cursul pe moșia târgului Iași, în veacul al XVI-lea și al XVII-lea, pe sub Dealul Galatei. Dau seama de vechea situație topografică planurile Iașilor, amintite în episoadele XI și XII ale acestui serial (planul lui Joseph Bajardi din 1819, cel din 1840, de la Arhivele Naționale București, *Planuri și hotărnicii*, nr. 73, planul austriac din 1855 și cel al lui Fr. Peytavin din 1857), precum și numeroase documente, publicate și inedite. Prima gârlă curgea între Dealul Cetățuii și Mănăstirea lui Balica sau Galata de Jos (ulterior, refăcută din zid, Mănăstirea Frumoasa) și se unea cu gârlele pârâului Socola (azi, Vămășoia), scurse atunci tot în șesul Bahluiului. Acolo aveau călugărițele de la Mănăstirea Socola o moară în 1618 (Ioan Caproșu și Petronel Zahariuc, DIOI, I, p. 175). Pe această gârlă a Nicolinei a făcut Gheorghe Duca, înainte de 12 aprilie 1671 (Ioan Caproșu, DIOI, II, p. 323), un iaz, mărit apoi de

Grigore II Ghica, pe la 1726-1729, cunoscut ca loc de agrement („de plimbare domnilor”, după spusele lui Ion Neculce) și descris la 1762 de Ruggiero Boscovich. „Hăleșteul de la Frumoasa”, foarte mare, ocupa tot șesul de la sud și est de mănăstire, azi cuprins între strada Radu Vodă, Siraj și remizele fostelor Ateliere „Nicolina” de peste calea ferată Iași – Socola, digul („ezătura lui Grigore Ghica voevod”) urmând traseul străzii actuale Mitropolit Varlaam (porțiunea paralelă cu strada Iarmaroc). Apa evacuată din iaz se scurgea pe gârla Miculina Veche, ce trecea prin iarmaroc, traversa drumul (după 1833, șoseaua) Socolei pe sub un podeț aflat în capătul de azi al străzii Bularga, alimenta o moară de apă aflată chiar lângă biserica Sf. Nicolae din Iarmaroc și se pierdea în șes, înainte de a fi canalizată spre Bahlui, mai jos de Podul Bulargăi, în 1877 (Arhivele Naționale Iași, *Primăria Iași*, dos. 121/1877). Heleșteul a fost golit înainte de 1800, poate și fiindcă devenise inutil și reținea apa Nicolinei, necesară și locuitorilor de pe traseul de până sub Mănăstirea Galata, care era și ea interesată de reglementarea dreptului la această apă.

Cotind brusc pe traseul străzii actuale Clopotari, Nicolina ajungea repede la podul de sub movila de la Crucea lui Ferent, mai înainta cca 300 m și, deviind iarăși la dreapta, aproximativ pe traseul străzii Gheorghe Doja, se despărțea în două gârle, una alimentând iazul domnesc din șesul Bahluiului, întins în secolul al XVIII-lea pe locul ocupat acum de Vama Iași, gările Nicolina și Liceul „Dimitrie Cantemir”, iar cealaltă, trecând pe sub Podul Spânzuratorii (vezi episodul XII), se vărsa în Bahlui mai jos de vechiul Pod Roș, înainte de a deveni Nicolina Seacă (spre sfârșitul secolului al XVIII-lea). După ce, în 1833-1834, pâraul a fost canalizat pe un vechi șanț de apărare făcut sub Mănăstirea Galata de domnul muntean Constantin Șerban în 1659 (pe „derivația Necolina”, se spunea în 1897) aceste gârle au fost colmatate și au dispărut, dar pe vechile albie încă se mai revărsa Nicolina, inundând gospodăriile de pe strada Crucii și Sălciilor, ca în 1897 și în anii anteriori (Arhivele Naționale Iași, *Primăria Iași*, dos. 530/1897), fiindcă nu se făcuse „joncțiunea” corectă cu Bahluiul, aceea care există și în prezent (cf. planul lui Gr. Bejan, din 1896-1897), și nu se adâncise și rectificase albia râului, pentru a putea prelua și debitul crescut al Nicolinei în sezonul ploios.

În limitele naturale ale fostelor gârle ale pâraului Nicolina, adică de la Mănăstirea Frumoasa și, spre nord-vest, până aproximativ pe traseul străzii actuale Petre Țuțea trebuie identificat perimetrul cel mai vechi al șesului Nicolinei pe care au apărut, în ordine cronologică, mai multe obiecte socio-geografice cu denumiri sintagmatice având ca determinant hidronimul polarizator *Nicolina*. Sunt bine documentate locurile și numele lor: 1. Târgușorul Nicolina, „descălecat” în 1729; 2. *Nicolina Seacă*, nume atestat în sintagma *Podul Niculinii Săci*, în 1808 (Ioan Caproșu, DIOI, IV, p. 84, nr. 115); 3. *Ulița Târgușorului (Nicolina)* (Iosif Rasec, 1844), devenită *Strada Neculina* (1866) / *Nicolina* (fostul Podul Lung), numită apoi, oficial, *Strada Ilie Pintilie*, prin decizie din 7 noiembrie 1947 (Arhivele Naționale Iași, *Primăria Iași*, dos. 51/1947, f. 45 r.), rămasă valabilă până prin 1966; 4. Podul Neculinei de peste pârau, situat mai jos de Crucea lui Ferent, atestat cu acest nume în 1830, dar mult mai vechi, din secolul al XVIII-lea, și existent și astăzi; numit și *Podul cel Mari* de peste Miculina, în 1832); 5. Podul Nicolina de

peste Nicolina Seacă, de la capătul șoselei Socola (vezi mai sus); 6. Târgușorul de peste Miculina (1830) sau Târgușorul de peste apa Nicolinei (1832), din zona Crucea lui Ferent – Belvedere; 7. Bariera Micolinii (*Regulamentul Organic*, 1832) sau Rogatca (Rohatca) Podului Neculeni și Bariera de la Podul Nicolinii (Arhivele Naționale Iași, *Eforia Iași*, dos. 39/1834), lângă podul cel mare; 8. Piața Nicolina, veche, inaugurată la 22 noiembrie 1870 (Arhivele Naționale Iași, *Primăria Iași*, dos. 142/1869), denumită, oficial, și *Piața Ilie Pintilie*, după 1947; 9. Atelierele CFR Nicolina, înființate în 1892, cu acest nume din 1912, în prezent doar o amintire a fostei industrii românești; 10. Gara Nicolina, construită în 1950, și, ulterior, Gara internațională Nicolina (1952-1954); 11. Băile Nicolina (popular, *Băile Purcica*), bază de tratament cu ape sulfuroase descoperite în 1953; 12. Piața Nicolina, nouă, din 1966, în fosta Mahala Broscăria); 13. Pasajul Nicolina de peste calea ferată, construit după 1980; 14. Cartierul Nicolina, cu două diviziuni, Nicolina 1 și Nicolina 2, rezultate din programul de construcții de locuințe din anii 1970-1989.

Târgușorul Nicolina la 1845

Hidronimul *Nicolina* a dezvoltat cel mai complex câmp toponimic din vechiul hotar al târgului Iași, cu cel puțin 14 derivate, fapt ce îndreptățește propoziția de *incipit* a acestui episod. Nu mai puțin interesantă este etimologia acestei denumiri, care are, desigur, și o variantă naivă, auzită cândva, cu decenii în urmă: o femeie Niculina avea o crâsmă prin zonă. Vor mai fost, poate, și alte povești cu isprăvi femeiești istorice, pe măsura fanteziei populare a ieșenilor (pe care nu-i privilegiez în această privință). Atestările cele mai vechi ale numelui probează fără dubii originea slavă, veche ucraineană a hidronimului, integrabil într-o mapă mai amplă, constituită și de alte toponime din zona Iașilor, anume *Bârnova*, *Hlincea*, *Holboca*, *Mocreț* (poiană la 1626), poate și *Socola*. Mențiunea cea mai veche este din 17 ianuarie 1626, într-un document original românesc, în care apare ca reper apa Miculinei, ce străbătea un loc din ocolul târgului Iașilor, dăruit de

Miron Barnovschi mănăstirii de la Hlincea (Ioan Caproșu și Petronel Zahariuc, DIOI, I, p. 212). Numeroase surse ulterioare consemnează acest nume în variantele *Miculina*, *apa Miculinii*, *Micolina* (1763) și *apa Micolinii* (1762). Formele cu M inițial se păstrează, sporadic, până după mijlocul secolului al XIX-lea (*apa Micolinii*, 1858). Numele mai multor pâraie din Ucraina, afluenți în bazinele Tisei, Donului și Niprului, cu variantele *Micolina*, *Miculina*, *Miculineț*, *Nicolina* (vezi *Slovnyk gidronimiv Ukrajinu*, Kiev, 1979, p. 362), sunt derivate cu sufixul adjectival *-in(a)* din formele scurte (cu apocopă) *Mikola* și *Nikola* ale antroponimului calendaristic *Nicolai*. În românește, hidronimul ucrainean *Micolina* a suferit transformări specifice pronunției moldovenești, anume închiderea lui /o/ protonic la /u/ (*Miculina*, 1626) și palatalizarea lui /m/ inițial în pronunția probabilă *N'iculina*, care explică forma grafică *Niculina* (atestată începând cu 1752, la Ioan Caproșu, DIOI, V, p. 451, și generalizată în secolul al XIX-lea, cu variantele *Nicolina*, *Neculina*) favorizată de atracția paronimică a numelui de persoană masculin *Nicolai* sau *Neculai* și feminin, de origine bulgărească, *Nicolina*.

O AUTOBIOGRAFIE PLĂSMUITĂ*

ȘTEFAN S. GOROVEI

În ședința noastră anterioară, s-a adus în discuție – în treacăt, ce e drept, și numai cu referire (tangentială) la istoria Cantemireștilor** – un document vechi, publicat într-un număr proaspăt al revistei „România Literară”, privitor la familia Tarangul. Am căutat respectivul număr și am găsit documentul, comunicat revistei de d-l Marin Tarangul și publicat sub titlul *Un document de la 1700*¹. Pe prima pagină a revistei, sub portretul lui Constantin vodă și al fiului său Antioh (reproduse după fresca de la Mănăstirea Mira), este anunțat *Un document necunoscut din vremea Cantemireștilor*. D-l Marin Tarangul îl prezintă cu următorul comentariu:

„Originalul documentului tradus mai jos a fost scris în limba rusă, lucru care mărturisește că autorul textului stăpînea această limbă cu mai multă ușurință decît limba română. Rîndurile sînt scrise de un oștean, într-un stil simplu, atrăgător, care nu urmărește altceva decît restituirea faptelor. Din țesătura acestora aflăm cîteva date despre partidele boierești și intrigile vremii; toate, legate de interesul pe care Petru cel Mare îl nutrea pentru Țările Române, în preajma bătăliei de la Stănilești.

Textul acestui document a fost păstrat în arhivele familiei Tarangul în așa fel încît să fie ferit de priviri și să nu fie accesibil oricui. Cu gîndul, probabil, de a nu da în vileag o dovadă scrisă care pomenește de originea tătară a familiei.

Originalul rusesc se găsește, poate, uitat undeva între documentele vreunei școli sau biserici din Bucovina”².

În nota finală, semnată numai cu inițiale (M.T.), editorul aduce precizarea:

* Comunicare în ședința din 12 noiembrie 2002 a Filialei Iași a Comisiei Naționale de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române.

** În ședința din 22 octombrie 2002, d-l Lucian-Valeriu Lefter (pe atunci student al Facultății de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași”) prezentase comunicarea *Cărturari români din secolul XVIII: Evloghie dascălul și neamul său*, publicată ulterior în „Acta Moldaviae Meridionalis”, XXII–XXIV, 2001–2003, 2, p. 777–786.

¹ „România Literară”, an. XXXV, nr. 41, 16–22 octombrie 2002, p. 16–18.

² Am reprodus textul cu grafia din „România Literară”, cu **î** din **i** și **sînt**.

„Această traducere din rusește a făcut-o în anul 1931 Mihail Tarangul, institutor pensionar domiciliat în Vașcăuți”.

Am pornit cu interes și curiozitate lectura acestui text autobiografic, datat la 1712-1713 și redactat – o spune el însuși – de Ioan Arsenoiu, ginerele postum al lui Alexa Tarangul. Pe măsură, însă, ce înaintam în lectură, un sentiment foarte ciudat pune stăpânire pe mine: nu simțeam că-mi vorbește un om al veacului al XVIII-lea, ci unul cu vreo două veacuri mai „tânăr”. Mi-am zis că e o impresie, datorată faptului că textul a fost *tradus* în 1931, deci ni se înfățișează în limba vorbită de românii de acum șapte decenii, care e și a noastră. Totuși, sentimentul acesta de *neautenticitate* a sporit până când o formulă mi-a atras – justificat sau nu, dar în chip deosebit – atenția: „Bunica mea dinspre tată era *născută* Apostol” și, mai încolo, „Anca, văduva lui Alecsa, *născută* Arbore”. Într-un studiu pe care mi l-a încredințat în 1986 pentru a fi tipărit în *Anuarul* Institutului „A. D. Xenopol”, profesorul N. A. Ursu a demonstrat că două documente referitoare la Vartolomei Mazereanu sunt false³, una dintre particularitățile aduse în discuție fiind tocmai adjectivul mai sus menționat: „născută”. Citez pasajul și argumentația eruditului nostru filolog, referitoare la documentul (fals) datat 1 aprilie 1778:

„Textul documentului este redactat într-un stil administrativ mai nou decât cel obișnuit în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. De exemplu, în fraza: «cu voia tatălui său zis mai sus și a maicii sale Anastasiei, *născută* Gherle», folosirea adjectivului *născută* cu sensul «din familia ... » este specifică stilului administrativ modern, creat sub influența limbilor occidentale, în secolul al XIX-lea. În limba română din secolul al XVIII-lea se foloseau în astfel de cazuri sintagmele *fiica lui ...* sau *din neamul ...*”⁴.

Din punct de vedere metodologic, această observație, *ea singură*, ar fi suficientă pentru a pune sub semnul întrebării autenticitatea textului despre care va fi vorba. Pentru că, așa cum a arătat profesorul Emil Turdeanu:

„Nu e deloc necesar să acumulezi probe pentru a recunoaște un document fals. O singură incompatibilitate majoră în conținutul său ajunge pentru a ne trezi rezervele, după cum ajunge o greșală, chiar și mărunță, în trucarea unei bancnote pentru a dezvălui fraudă”⁵.

³ N. A. Ursu, *Două documente false privitoare la „academia” lui Vartolomei Mazereanu de la Mănăstirea Putna*, în *AIPI*, XXIII/2, 1986, p. 843–852.

⁴ *Ibidem*, p. 845.

⁵ Émile Turdeanu, *Études de littérature roumaine et d'écrits slaves et grecs des Principautés Roumaines*, Leiden, 1985, p. 221 (cu privire la zbornicul de la Biserican).

La această remarcă, se va putea răspunde, cu îndreptățire, că, textul fiind o traducere din anul 1931, expresia respectivă ar putea aparține traducătorului, fără să putem ști cum era ea în originalul – *presupusul* original – de la 1712-1713.

Este, desigur, timpul să rezum povestirea publicată în „România Literară”. Un anume *Ioan Arsinoiu* – zis în acte *Ivan Vasilievici Arsinov* – își povestește, la 30 de ani (spune că era născut la 8 septembrie 1682 și începe a scrie în vara lui 1712) viața sa, petrecută în aventuri ostășești, al căror punct central (și final !) este bătălia de la Stănilești, din 8/18-12/22 iulie 1711. Autorul se declară urmaș al unei familii din Moghilău, localitate unde tatăl său ar fi fost remarcat de Gheorghe vodă Duca, atunci când, în 1681, acest principe al Moldovei a devenit și hatman al Ucrainei. Așa a ajuns Arsinoiu în Moldova, unde s-a căsătorit cu Maria Gavrilică din Boian, moartă la nașterea fiului, autorul autobiografiei. Din primele rânduri ale textului, Arsinoiu ne avertizează că tatăl său era analfabet, dar „avea o ținare de minte uimitoare” și că, de cum a ajuns în anturajul lui Duca vodă, a observat că acesta „avea ca oameni de încredere mai ales tătari la origine, aparținând micii nobilimi”, dintre care „cel mai important [...] era Constantin Cantemir”; prin acesta a ajuns să cunoască „un alt coborâtor din Hoarda de Aur, pe nume Alecsa Tarangul. Acesta trecea drept un zelos admirator al mitropolitului Dosoftei”. Alexa Tarangul este tatăl viitoarei soții a lui Arsinoiu.

Observăm „cartea de vizită” a acestui autor: Duca vodă, Cantemir, Dosoftei. Ea este completată cu o informație genealogică de același calibru: „Bunica mea dinspre tată era născută Apostol. Un văr al tatei, colonelul Pavel Apostol, avea un fiu Daniel, căruia i-am fost încredințat ca flăcău să-mi fac instruirea ostășească în tabăra Cazacilor zaporojeni de la Pragurile Niprului”. Pe această cale ajunge la hatmanul Mazeppa, care l-a trimis „țarului Petru la Moscova pentru a urma Școala de Ofițeri”, unde a fost bine primit de colegi – „toți fii de nobili”. Primește botezul focului în septembrie 1708, ia parte la bătălia de la Poltava (1709) și devine „părtaș al gândirii țarului”, în momentul când „translatorul oficial Corbea” se îmbolnăvește. Ia o parte activă la pregătirea campaniei din Moldova, răstimp în care ajunge în nordul principatului, la „moșia Berești a familiei Tarangul”, pentru a cunoaște pe urmașii bunului prieten al tatălui său. Găsește, acolo, pe văduva lui Alexa Tarangul, Anca „născută Arbore”, și pe copiii ei, fiul Dimitrie și fiica Ileana. Cel dintâi moare la Stănilești; după bătălie – descrisă cu un excepțional lux de amănunte – Arsinoiu, rănit, este dus la Berești, unde îl îngrijesc Anca și Ileana Tarangul; refăcut, se căsătorește cu Ileana, făcând un legământ: „al doilea fiu al nostru când se va naște, să poarte numele de familie Tarangul, pentru a continua linia acestui neam întreruptă la Stănilești prin sacrificiul lui Dimitrie”.

E de mirare că nimeni din redacția revistei „România Literară” nu a observat cât de nefiresc sună cel puțin această frază de încheiere sub pana unui presupus autor din primii ani ai veacului XVIII. Un ucrainean moldovenizat, sau poate un valah din Ucraina, așezat în Moldova, chiar școlit într-o școală de ofițeri de la Moscova, nu avea cum să compună un asemenea text, plin de cele mai precise amănunte. Nici chiar *istoricul* Dimitrie Cantemir nu descrie evenimentele care îl interesează cu asemenea precizări – precum: „miercuri, 10 iulie”. Un om de la 1712

nu putea să spună despre țarul Rusiei „Petru I”, ci eventual „Petru Alexeievici”, nu putea să spună „Ahmed III”, ci doar „sultan Ahmed”. Multe detalii – menite, evident, să consolideze credibilitatea relatării – sunt, de fapt, indicii ale plăsmuirii. Astfel, despre Dimitrie Tarangul se spune că, în ajunul bătăliei de la Stănilești, „era sub ordinele logofătului Darie Donici în regimentul de cavalerie constituit din mazili și răzeși veniți cu caii lor” (col.8). Autorul transpune în vechime imaginea unităților militare din vremea sa și încearcă să o racordeze la realitățile sociale ale aceluia început de veac XVIII.

Interesul evident al autorului vizează familia Tarangul. Rădăcinile acesteia sunt evocate de câteva ori; astfel, la început Alexa Tarangul este prezentat ca un „coborâtor din Hoarda de Aur” (col.1); mai spre mijlocul relatării, se spune despre el că „se ținea foarte mândru și, de câte ori vrun boier se lega de originea familiei Tarangul, el îi replica că neamul său era pământean înainte de venirea lui Dragoș, când Moldova se chema Cumania Neagră”. A treia oară, strămoșii Tarangilor sunt evocați prin referire la mitropolitul Dosoftei, care „susținea că postelnicul Alecsandru [Tarangul] își spunea Alecsa în memoria unui strămoș cu acest nume, decapitat de Ștefan cel Mare pentru că făcuse parte din cei ce erau împotriva unui războiu cu Radu al Valahiei” (col.8 sus). Nu cred că e nevoie de o demonstrație specială pentru a accepta că un ostaș moldovean de la mijlocul veacului XVII, precum era Alexa Tarangul, nu putea să aibă, în tezaurul său de cunoștințe istorice, informații despre Hoarda de Aur și despre Cumania Neagră. Nefirească apare și precizarea că Alexa Tarangul ar fi fost înmormântat la Siret, „în cimitirul bisericii Mușatei” (col.8).

Din punct de vedere genealogic, legătura cu Alexa stolnicul, unul dintre cei trei boieri tăiați de Ștefan cel Mare la Vaslui la 16 ianuarie 1471⁶, reprezintă elementul cel mai surprinzător: nu numai că o asemenea „pronumire” în amintirea unui strămoș trăitor cu două secole în urmă e cu totul neverosimilă, dar nici măcar vreo posteritate anume nu este documentar cunoscută respectivului personaj. Raționamentul care pune în legătură pe Alexa stolnicul de la 1471 cu Alexa postelnicul Tarangul de la 1680 e din aceeași categorie cu acela al unui fost student al meu, care, întrucât purta numele de botez *Luca*, se socotea urmașul lui ... *Luca Arbure* !

Un element genealogic de natură să trezească puternice suspiciuni este înrudirea cu familia Apostol, coborâtoare din cazacul Apostol (1649); din tot ce se știe despre această familie, nu se vede vreo înrudire cu familiile din Moldova vremii respective⁷. De altfel, trebuie spus că nici familia Tarangul nu apare în documentele moldovenești ale vremii.

Nu cred că trebuie dusă mai departe analiza acestui text, pentru a conchide că ne aflăm în fața unei evidente plăsmuiri târzii, realizată după modelul cunoscut: pe o canava de elemente *controlabile*, scoase din izvoare istorice de largă cunoștință

⁶ Cf. Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ed. P. P. Panaitescu, București, 1958, p. 96.

⁷ Cf. G. Bezviconi, *Roirea familiilor românești peste Nistru*, în „Cetatea Moldovei”, an. II, vol. III, nr. 14, 1 noiembrie 1941, p. 120–145 (aici, p. 127); idem, *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru*, II, București, 1943, p. 178.

– cronicile – s-a țesut o poveste cu elemente *incontrolabile*; a rezultat un fel de nuvelă istorică, de o calitate asupra căreia nu mă pot pronunța. Plăsmuitorul ar putea fi chiar acela care ne este prezentat drept traducător.

Și acum, întrebarea: ***ce avem ca adevăr istoric ?!***

Între hârtiile ajunse la mine ca moștenire de la Traian Larionescu – hârtii care își vor afla locul, într-o zi, în arhiva Institutului „Sever Zotta” – se află și două documente originale, semnate de inginerul Erast Tarangul, nepotul de fiu (tot Erast, 1870-1938) al celui care, în 1909, a devenit *Edler von Valea Utsei*. Vă prezint cele două documente. Primul are patru pagini scrise de mână și este datat *București, 20 februarie 1939*; al doilea are o singură pagină dactilografiată și este datat *București, 22 iunie 1943*. Din ele se vede că, la datele respective, nu se cunoștea în familie existența textului autobiografic rusec, tradus la 1931. S-ar putea, deci, conchide că plăsmuirea lui este ulterioară anilor 1939-1943.

A N E X E

1.

Tarangii

Puține sunt familiile vechi românești cari să-și fi păstrat în decursul veacurilor atât tulpina dacă cât și terminația latină a numelui lor. Numai tradiția și mândria generațiilor trecute, precum și convingerea de a purta un nume nepătat, a ferit familia Tarangul de schimonosirea numelui strămoșesc, în pofida tuturor influențelor străine. El constituie în toate timpurile cea mai sfântă moștenire lăsată din tată în fiu și rămâne singurul bun de preț atunci când scăpătează și-și pierde moșia.

Către sfârșitul domniei lui Constantin Cantemir, neamul Tarangilor se stinge. Ultimul descendent al armașilor moldoveni cu renume, devenit simplu mazil la Ivancăuți, n-avea decât o fiică: Ileana (?). Aceasta se mărită cu un boier rus Dimitrie (?) Arsinof, imigrant venit cu oștirile țarului Petru cel Mare, ce se așează în Țopeni (astăzi Piedecăuți ?), cumpărând pământ. Zestrea Tarangei și moșia lui Arsinof se întindeau împreună de la Ivancăuți la Țopeni.

Ei avură 2 copii: Vasile și Alexe.

Alexe, născut pe la 1714 în Țopeni, luă numele de familie al mamei sale, reînviind astfel neamul Tarangul care se stinsese.

Vasile, fratele mai mare, păstră numele rus al tatălui. El avu un fiu: Teodor. Acesta se căsătorii de mai multe ori, dar n-avu copii. Numele de familie Arsinof deveni Arsinowski. Ultima lui soție se chema Rosalia. [Orest Tarangul, actualul consilier consistorial, deține un document original, scris latinește – de pe timpul împăratului Iosif II – prin care se constată că Teodor Arsinowski, fiul lui Vasile,

este mazel, deci nobil⁸. Pe spatele acestui document se găsește adnotat la 17 mai 1870 în Sniatyn că Rosalia Arsinowski, văduva lui Teodor, care a decedat fără copii, declară că nu are nimic împotrivă ca Constantin Tarangul, *vărul* lui Teodor Arsinowski, să obțină titlu de nobleță pe baza diplomei de pe față. În realitate, Constantin Tarangul era *fiul vărului* lui Teodor Arsinowski].

Alexe Tarangul, fratele mai mic al lui Vasile Arsinof, avu un fiu: Ioan. Acesta, născut pe la 1750 în Piedecăuți, se căsătorii în anul 1772 cu Safta Istratuță [actul de cununie la Maria Mintici] și era moșier în „Bereski” = Piedecăuți. El moșteni pământul strămoșesc de la Ivancăuți. [Tot Orest Tarangul posedă copia unui act din 15 octombrie 1821 (originalul este înregistrat la Consistoriul Diecesei Bucovinei sub n-rul 9080) prin care mai mulți „stăpânitori” – printre cari și Ioan Tarangul – agreează în calitate lor de patroni bisericești pe preotul Ioan Andreiciuc ca paroh în Ivancăuți].

Ioan Tarangul muri pe la 1823 și fu înmormântat în Vașcăuți pe Ceremuș. El avu 6 copii: **Constantin**, născut la 1774 în Ivancăuți; **Ioan**, născut în anul 1775; **Mihai**, născut în anul 1790 și 3 fete.

Constantin luă de soție la 11 februarie 1810 pe Maria Soare [actul de cununie se găsește la Eugen Tarangul, avocat în Suceava] și îmbrățișă cariera preotească. În 1833 moare soția lui. Ea este înmormântată în curtea bisericii din Horoșăuți. Constantin o supraviețuiește până la 4 aprilie 1850, când moare de „vătmătură” (hernie) și este înmormântat la Vicovul de jos în curtea bisericii.

Fratele lui, Ioan, moare în anul 1852 fără urmași.

Celălalt frate, Mihai, se cunună la 7 aprilie 1824 cu Ileana Domnica Lucasievici. Din actul de căsătorie, întocmit la Ivancăuți, reiese că obținuse recunoașterea nobleței. El moare la 11 octombrie 1844, iar soția lui la 22 martie 1847. Ambii înmormântați la Piedecăuți.

Constantin avu 2 copii:

– Constantin (născut la 8/20 octombrie 1823 în Vașcăuți pe Ceremuș și căsătorit în Jadova la 8/20 noiembrie 1848 cu Maria Țurcan, născută la 20 martie 1835. El moare la 14 aprilie 1910, iar ea la 6 februarie 1922. Ambii înmormântați în curtea bisericii din Volovăț. Ei sunt părinții tatălui meu Erast, născut la 22 noiembrie 1870 în Volovăț, repausat la 7 mai 1938 și înmormântat la Cernăuți)

– Elena (*1818 – †1878, măritată cu Dimitrie Siretean, *1811 – †1881, protoereu la Vicovul de Sus).

Mihai avu 6 copii: Ioan (însurat cu Ana Leontina Totoiescul), Maria (măritată cu Gheorghe Laza), Dimitrie (necăsătorit), Eufemia (moare tânără), Ilie (însurat întâi cu Sanda Tăutul, apoi cu Eufrosina Negrușu) și Teodor (însurat cu Alexandra Sorocean). Aproape toți copiii lui Mihai Tarangul cad pradă rutenizării, astfel că această ramură a familiei s-a înstrăinat.

Erast Tarangul
Inginer

⁸ Foarte probabil, un *Attestatum*, prin care se recunoștea beneficiarului calitatea de *masillum seu Nobilem Circuli Bucovinensis*. E însă și mai probabil că avem de-a face cu atestatul din 1802, nu din vremea lui Iosif II (cf. mai jos, notele 9 și 10).

București, 20 februarie 1939

2.

În timpul când „Stände-Commission” din Lemberg se ocupa și de organizarea nobilimii din Bucovina, Teodor Arsinof – care deținea toate documentele de familie – dobândi recunoașterea nobleței („verum masillum seu nobilem esse, talique titulo legaliter insigniri”) printr-un ATTESTATUM eliberat la 22 martie 1802 în Lemberg de acea comisiune, însă pe numele de familie Arsinowski.

Vărul său primar, Ioan Tarangul (fiul lui Alexe Tarangul, frate bun al lui Vasile Arsinof, tatăl lui Teodor), moștenind moșia Berești (Piedecăuți – Ivancăuți), se intitula „stăpânitor”, era mazil și făcea parte din nobilimea Bucovinei. În anul 1808, când răsuna în Austria apelul pentru formarea de „Freischärler” împotriva lui Napoleon, un oarecare Kalmuski (care avea moșia la Rohozna) se proclamă comandantul unei asemenea unități și recrută, fie prin persuasiune, fie prin forță, tineri din nobilimea Bucovinei pentru constituirea corpului său de voluntari. Așa ajunse și la Berești, la Ioan Tarangul, spre a-l determina să-și dea pe cei doi fii: Constantin și Mihai, fiecare cu calul și echipamentul propriu. Kalmuski obținu ca fiul mai mare Constantin să intre în „Freikorps” și câpătă 100 galbeni („100 Stück in blankem Golde”) pentru ca băiatul mai mic Mihai să fie lăsat bătrânului la moșie.

Constantin Tarangul, căsătorindu-se mai târziu cu o burgheză (Maria Soare) împotriva voinței părintești, fu dezmoștenit („urkundlich und grundbücherlich vom Adel und Vermögen enterbt”) în februarie 1810, pierzând totodată și titlul de noblețe. Fratele său mai mic Mihai se cunună la 7 aprilie 1824 cu Ileana Domnica Lucasievici. În actul de căsătorie, întocmit la Ivancăuți, este menționat că era „nobil”. Constantin însă – deși frate bun cu el – nu mai avea dreptul la acest titlu.

Unchiul Teodor Arsinof (vărul primar al tatălui lor Ioan Tarangul) rămânând fără copii – cu toate că avusese cinci soții – s-a gândit să treacă titlul său de noblețe asupra lui Constantin, care însă nu vroia să consimtă la schimbarea numelui de familie în Tarangul-Arsinowski. Abia la 27 martie 1909 redobândi titlul de noblețe al familiei Tarangul cu predicatul de „Valea Utsei” (spre deosebire de ramura rutenizată, coborâtoare din Mihai Tarangul), numindu-se Konstantin Tarangul, Edler von Valea Utsei. Acesta era bunicul meu.

Erast Tarangul
inginer

București, 22 iunie 1943

*

Din aceste două documente se vede adevărul. Trimiterile la documente precise, indicate cu locul de păstrare și identificate prin mici citate, confirmă autenticitatea relatării. E de ajuns să spun că, în adevăr, familia Tarangul a primit atestatul de noblețe la 27 martie 1909⁹ iar familia Arszynovski – la 22 martie

⁹ Traian Larionescu, *Familii vechi bucovinene*, în „Arhive Genealogică Română”, I, 1944, p. 21. O comunicare despre familia Tarangul a prezentat, la al IX-lea Congres de Genealogie

1802¹⁰. Relatările inginerului Erast Tarangul nu pomenesc autobiografia pretinsului strămoș – *Ivan Vasilievici* în acel text, *Dimitrie* (cu semn de întrebare) în aceste relatări. Mi se pare evident că avem de-a face cu o mărturie – interesantă, fără îndoială – a unei mentalități bucovinene și a unei mentalități de rănit orgoliu social. „Traducătorul” așa-zisului text rusesc făcea parte, probabil, din ramura parțial rutenizată și lipsită de titlu nobiliar. Din vagi tradiții de familie, din informații parțiale și din știri culese din cronică, s-a alcătuit un text menit să consolideze un spirit de familie.

Neautentic, după părerea mea, textul publicat de „România Literară” rămâne interesant tocmai – și numai – prin aceste fapte.

Iași, 10-11 noiembrie 2002

[Textul de mai sus fost scris și prezentat în împrejurări cu adevărat dramatice. Ulterior, am aflat că un alt membru al familiei Tarangul publicase **același document** și în „**Suceava**. Anuarul Muzeului Bucovinei”, XVII-XVIII-XIX, 1990-1991-1992 (apărut în 1993). Pe de altă parte, P. C. Pr. Dumitru Valenciuc nu a mai trimis spre publicare comunicarea din 1998, tipărind în schimb broșura *Arhipresviter Staurofor Constantin Tarangul, Edler von Valea Utsei*, Editura „Bucovina istorică”, Suceava, 2002, de care am luat cunoștință abia la sfârșitul anului 2004; aici, însă, unele realități au fost redată eronat. Pentru toate aceste motive, mi se pare util ca – înainte de a relua cercetarea subiectului – să încredințez tiparului comunicarea din 2002. Forma este aproape neschimbată.]

și Heraldică (Iași, 7–10 mai 1998), P. C. Pr. Dumitru Valenciuc din Volovăț: *Scurte însemnări genealogice despre o familie bucovineană: Tarangul*. Iată rezumatul prin care a fost anunțată această comunicare: „De origine controversată (polonă, tătară sau rusă), stabilită în Moldova în urma evenimentelor anului 1711 și numită inițial Arsinov-Arsinovschi, familia Tarangul a primit recunoașterea titlului de *Ritter* la 22 martie 1802; familia divizându-se (unul din frați a luat numele Tarangul), titlul a rămas valabil pentru o singură ramură, care însă s-a stins; celelalte, i s-a conferit, la 27 martie 1909, titlul de *Edler* cu predicatul «von Valea Utsei». Membrii acestei ramuri, profund atașați Bucovinei, au înființat școli, societăți culturale, bănci populare și au dat un număr de înalți funcționari de stat și profesori. În vremurile mai noi, unii dintre ei s-au înstrăinat, stabilindu-se în Franța, Suedia, Germania, Canada, S.U.A. Prin destinul acestei familii, înțelegem mai bine o lume care s-a dus: cea a Bucovinei de altădată”.

¹⁰ *Ibidem*, p. 23. V. și comentariul din nota 28: „Familie de origine rusă, azi stinsă. Dimitrie (?) Arsinof, ofițer în armata lui Petru cel Mare, rămase în Bucovina, căsătorindu-se cu unica fiică a ultimului Tarangul. Din cei doi fii ai săi, unul relua numele Tarangul al mamei sale, reînviind astfel familia ce se stinsese, iar celălalt avu un singur fiu, recunoscut de austriaci „Ritter” cu numele de Arsinowski, cu care familia s-a stins”.

PREOCUPĂRI GENEALOGICE ALE UNOR DESCENDENȚI AI FAMILIEI MANOILESCU, ORIGINARĂ DIN EPURENI, FOSTUL JUDEȚ FĂLCIU

Adrian BUTNARU

La finele secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, în satele din Moldova au avut loc unele evoluții social-economice, prin intensificarea economiei de schimb. Acest proces este ilustrat și de numeroasele *spițe de neam răzeșești*, prin care alcătuitoarii lor își revendicau drepturi de stăpânire, pe criteriul apartenenței la un strămoș îndepărtat, un *bătrân*. În virtutea unei asemenea înrudiri, obștea sătenească trebuia să le confere претенdenților legitimitatea ieșirii definitive și totale din indiviziune¹.

Astfel, spițele/genealogiile țărănești (răzeșești), împreună cu arborii genealogici boierești aveau finalități pragmatice, pentru revendicări patrimoniale² sau beneficii obținute de pe urma unor strămoși însemnați pe linie masculină³. De altfel, la noi, „cei dintâi genealogiști au fost răzeșii, care, la moștenirea sau înstrăinarea pământului, înșirau în documente tot felul de nume”⁴.

În epoca modernă și contemporană, după ce necesitatea practică a demonstrațiilor genealogice a dispărut, a căpătat amploare nevoia satisfacerii unor orgolii de familie⁵.

În ceea ce-i privește pe țăranii de pe moșiile boierești, întrucât nu erau proprietari de drept ai pământului, nu aveau temeiuri pentru alcătuirea genealogiei propriului neam. Genealogii efective ale unor astfel de țărani apar doar după reforma agrară din anul 1864⁶.

În secolul al XX-lea au fost realizate reconstituiri genealogice și biografice pentru familii nu de cel mai înalt rang social, autorii lor fiind membri ai familiilor respective.

În vremuri mai apropiate de noi, interesul pentru căutarea strămoșilor a crescut, având la bază trei motivații principale. „În primul rând, nevoia revenirii la

¹ Ion T. Sion, *Considerații cu privire la spițele de neam răzeșesc*, în „Arhiva Genealogică”, V (X), 1998, nr. 3-4, p. 119.

² Mircea Ciubotaru, *Pentru o altă definiție a științei genealogiei*, în vol. Mihai Dim. Sturdza la 80 de ani. Omagiu, editori Mircea Ciubotaru, Lucian-Valeriu Lefter, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2014, p. 313.

³ Maria Magdalena Szekély, *Structuri de familie în societatea medievală moldovenească*, în „Arhiva Genealogică”, IV (IX), 1997, nr. 1-2, p. 112.

⁴ Gheorghe Bezviconi, *Cercetări genealogice românești (I)*, în „Arhiva Genealogică”, I-V, 1989-1993, 1-2, p. 169 și 176.

⁵ Maria Magdalena Szekély, *Structuri de familie în societatea medievală moldovenească*, p. 112.

⁶ Marcel Lutic, *Preocupări de genealogie rurală la Eugen D. Neculau*, în „Arhiva Genealogică”, VI (XI), 1999, nr. 1-4, p. 278.

izvoare, în condițiile în care vechile structuri familiale se dezagregă, prin răspândirea membrilor unor familii în țara întreagă, în tot continentul și în toată lumea. În al doilea rând, interesul tot mai viu pentru istoria locală a îndreptat atenția cercetătorilor către istoria familiilor de importanță locală, cele care secole în șir au lucrat pământul, au slujit la altar, au dat ostași, mai pe urmă au asigurat cadrele pentru școală și pentru instituțiile statului și din rândurile cărora aveau să se ridice, în veacul XX, atâția oameni de seamă. În al treilea rând, progresul formidabil al cunoașterii în general a fost de natură să îndemne pe tot mai mulți oameni să dorească, pur și simplu, a-și cunoaște strămoșii”⁷.

Despre necesitatea studierii *genealogiilor țărănești* s-au pronunțat, de-a lungul timpului, mai mulți cercetători și amintim aici pe Paul H. Stahl⁸, Alexandru V. Perietzianu-Buzău⁹, Ion T. Sion¹⁰ sau Radu Crețeanu¹¹. Acesta din urmă afirma că „nici în trecut, iar astăzi și mai puțin, având în vedere nivelarea claselor sociale și democratizarea învățământului, contrastul dintre o elită socială și intelectuală, pe de o parte, și o țărănie obscură, pe de altă parte, nu corespunde – sau nu mai corespunde – realității”. Același autor mai menționa că „dovada acestui fapt stă în numărul mare de intelectuali proveniți din mediul sătesc”¹². De altfel, Sever Zotta cerea ca genealogia să fie democratizată, înlăturându-se prejudecata că familiile care nu au ieșit la „suprafața claselor sociale” nu merită nicio atenție¹³. Și Eugen D. Neculau opina că „fiecare familie, în parte, are o istorie, care, oricât de mărunță, e însemnată pentru vremea ei”¹⁴.

În cursul anului 2012 am publicat în revista „Prutul” un arbore al *descendenților* familiei Manoilescu¹⁵, originară din satul Epureni, din fostul ținut al Fălciului (în prezent jud. Vaslui), urmărindu-i doar pe purtătorii acestui nume, fără descendenți prin femei, din alte familii.

În rândurile ce urmează vom prezenta descendenții acestui neam potrivit *Arborelui genealogic al familiei Manoilescu*, realizat în cursul anului 1977 de subing. Mircea Manoilescu și ing. Alexandru-Cornel Manoilescu, ambii din

⁷ Ștefan S. Gorovei, *Strămoșii noștri – Istoria noastră. O explicație și un îndemn*, pe pagina de internet <https://centrudegenealogie.wordpress.com/2013/06/29/stramosii-nostri-istoria-noastra-o-expliatie-si-un-indemn-stefan-s-gorovei/> (on line la data de 3 mai 2015).

⁸ Paul H. Stahl, *Spîțe de neam țărănești. Clarificări și ipoteze*, în „Arhiva Genealogică”, IV (IX), 1997, 3-4, p. 61-69.

⁹ Alexandru V. Perietzianu-Buzău, *Despre genealogiile țărănești*, în „Arhiva Genealogică”, V (X), 1998, nr. 1-2, p. 235-242.

¹⁰ Ion T. Sion, *Considerații cu privire la spîțele de neam răzeșesc*, în „Arhiva Genealogică”, V (X), 1998, nr. 3-4, p. 119.

¹¹ Radu Crețeanu, *Genealogii țărănești*, în „Arhiva Genealogică”, I-V, 1989-1993, nr. 1-2, p. 179-185.

¹² *Ibidem*, p. 179-180.

¹³ *Apud* Zoe Diaconescu, *Descendenți mai puțin cunoscuți ai lui Miron Costin*, în „Arhiva Genealogică”, V (X), 1998, nr. 3-4, p. 35.

¹⁴ *Apud* Marcel Lutic, *Preocupări de genealogie rurală la Eugen D. Neculau*, în „Arhiva Genealogică”, VI (XI), 1999, nr. 1-4, p. 278.

¹⁵ Adrian Butnaru, *Mihail Manoilescu și neamul său. Rădăcini, înrudiri, ascensiune socială*, în „Prutul”, serie nouă, anul II (XI), 2012, nr. 2 (50), p. 36-53.

București, arbore însoțit de un foarte scurt *Istoric*, scris la 20 martie 1977 de către Constantin Topliceanu, din Cluj, descendent al familiei¹⁶.

Conform ambelor documente, sursele pentru redactarea acestui arbore genealogic le-au constituit notițele înaintașilor despre evoluția familiei („lucrări similare mai vechi”), respectiv ale: ing. Eugen Manoilescu (în 1921, cu date provenind de la notarul Neculai Manoilescu, din Epureni, județul Fălciu), învățătorul Dumitru Manoilescu (în același an 1921, cu date de la preotul Constantin Manoilescu, de la Mărășeni-Vaslui), juristul Grigore Manoilescu (în 1923, cu date de la preotul Pavel Manoilescu, de la Fâstâci-Vaslui), completate de Elena Manoilescu (1967) și Natalia-Ecaterina Dinu (1977), ambele descendente ale familiei, din București. Au mai colaborat economistul Corneliu Manoilescu (București), „cu date din arhiva familiei”, Constantin Topliceanu, din Cluj, „cu date culese pe teren la Fâstâci și Epureni în anii 1976-1977”. Li s-au alăturat în acest demers Alexandru Topliceanu și Dumitru Vulpe (tehnician viticol), ambii din Huși, care „au dezgropat și cercetat pietre funerare ale familiei din cimitirul Epureni-Huși”.

Observăm astfel manifestarea unei preocupări a mai multor membri ai familiei, din generații diferite, începând cu perioada interbelică, de a-și cunoaște înaintașii și a le păstra vie memoria.

Dacă în articolul menționat, referitor la această familie, am coroborat datele furnizate de arbore cu alte surse¹⁷, în special cele din situațiile bisericești și din fondurile de stare civilă ale comunei Epureni, din cea de-a doua parte a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea, păstrate la arhivele din Vaslui, de această dată vom prezenta arborele genealogic așa cum a fost el realizat, urmărind absolut toți descendenții identificați până în anul 1977, mai ales că nu s-au putut efectua verificări complete asupra autenticității datelor prezentate de autorii menționați.

Astfel, potrivit tradiției păstrate la 1921 în familie, dintre strămoșii care trăiau pe la mijlocul secolului al XVIII-lea este cunoscut un anume Ioniță Rotaru, venit de peste Prut în jurul anului 1765, din localitatea Constantinovca, ținutul Cahul. După opinia altor membri ai familiei, exprimată la începutul secolului al XX-lea, de fapt numele era *Lemnaru*, căsătorit cu Maria Constantinovca, împreună având un fiu, *Constantin*. Acesta ar fi luat-o de soție pe Mărioara, fiica lui Neculai Fântână și a Mariei, ambii din Epureni, din ținutul Fălciu¹⁸.

¹⁶ Acest arbore genealogic a fost identificat cu sprijinul domnului Liviu Pintilie, referent în cadrul Primăriei Duda-Epureni, județul Vaslui, căruia îi mulțumesc și pe această cale.

¹⁷ Spițele de neam trebuie utilizate doar în urma unei abordări critice și verificări minuțioase. O asemenea abordare „se vedește utilă chiar și atunci când spița este elaborată de un specialist. Cu atât mai mult ea devine obligatorie în cazul spițelor alcătuite de amatori, membri ai familiilor respective, bazate uneori în mare măsură pe amintiri și legende” (Zoe Diaconescu, *Note pe marginea unor spițe de neam*, în „Arhiva Genealogică”, I (VI), 1994, nr. 1-2, p. 317).

¹⁸ Constantin Topliceanu, *Istoricul familiei Manoilescu*, manuscris, p. 2. Întâlnirea lui Constantin cu Mărioara Fântână ar fi avut loc cu prilejul bălciului anual organizat la Huși, din 14 septembrie.

Până aici, personajele amintite nu au putut fi verificate prin alte surse. Date documentate și verificate avem abia începând cu fiul celor doi, Constantin (despre care autorii arborelui spun, fără a indica un izvor clar, că ar fi trăit între anii 1769-1817), care a urmat cursurile seminarului de la Mănăstirea Neamțului și a devenit preot în Epurenii, căsătorindu-se cu Maria. La rândul lor, aceștia au avut trei fii: *Panaite*, *Manoil* (din care descinde întregul neam și care a dat numele familiei) și *Gheorghe Solescu* (1803-1866).

Realizatorii arborelui, care au făcut și reprezentarea sa grafică – subing. Mircea Manoilescu și ing. Alexandru-Corneliu Manoilescu –, au fost nevoiți să deruleze o îndelungată și pasionantă muncă, atât documentară, cât și printr-o amplă anchetă la rudele din țară, pentru înregistrarea informațiilor transmise prin generații cu privire la înaintașii îndepărtați. De asemenea, aceștia menționau că „peste două decenii, dacă nu mai curând, arborele trebuie refăcut, pentru că s-a ajuns la generația a X-a și în curând va fi a XI-a, cu un număr de 596 de membri, care trebuie introduși în arbore”¹⁹.

După cum observa Constantin Topliceanu, autorul *Istoricului* familiei, „făcând o sumară privire asupra arborelui genealogic și a urmașilor preotului Manoilescu, până în anul 1935 majoritatea erau preoți, învățători, slujbași ai comunelor, intelectualii satelor de unde ei s-au ridicat, iar acum erau cei care iluminau și îndrumau pe consătenii lor. De asemenea, au fost mulți cu studii academice și superioare, ca: ingineri, profesori universitari, doctori, profesori și salariați de stat cu studii superioare, iar unii au deținut funcții de înalți demnitari ai statului”. Același mai consemna: „Atunci când a fost greu și țara i-a solicitat pentru apărarea ei, întregirea neamului și eliberarea de sub jugul fascist, au răspuns înaltelor idealuri și chemări, mulți dintre ei au fost răsplătiți cu cele mai înalte distincții”. Întrucât acest istoric se realiza în plină perioadă comunistă, Constantin Topliceanu menționa: „În timpul de față, toți au înțeles chemarea partidului pentru construirea socialismului și a societății noastre multilateral dezvoltate, pregătindu-se temeinic și muncind pentru aceasta în diferite funcții, făcând cinste înaintașilor și societății noastre”.

În urma analizei arborelui genealogic, desfășurat pe 10 generații, se poate observa că, de la finele secolului al XVIII-lea și până după cel de-Al Doilea Război Mondial, în familie au fost circa 14 persoane care au îmbrățișat haina preoțească, în diferite localități, printre care Epurenii, Fâstâci, Solești, Bălteni și Vinețești în județul Vaslui, Cetățuia-Iași, la care se mai adaugă și trei cantori bisericești. Preoția a constituit o tradiție în familie, fiind preluată fie din tată în fiu, fie de la bunic la nepot, iar în cazul în care doi dintre fii au devenit concomitent preoți, unul dintre ei a plecat în altă localitate. De asemenea, și unele din fiicele acestor preoți s-au căsătorit tot cu slujitori ai sfântelor lăcașuri. De altfel, în primele două generații, toți fiii au fost preoți. Perpetuarea preoției în cadrul familiei presupunea și transmiterea fondului de carte veche și manuscrisă adunată de-a lungul generațiilor, cărți pe care se învăța cititul și cântarea bisericească.

¹⁹ *Ibidem*, p. 6.

Unii descendenți au îmbrățișat și alte meserii (tehnicieni proiectanți, profesori universitari). Amintim aici numai pe o parte dintre ei:

- învățători: *Gheorghe Manolescu*, *Nicolae Manolescu*, *Dimitrie* (1857-1900), *Neculai* (23 august 1886-25 septembrie 1917, căsătorit cu Maria Alistar, ambii învățători la Negrești, județul Vaslui); *Constantin* (1859-1899) și *Corneliu Manolescu* (n. 1947), ambii la Iași; *Ilie Broască* (n. 1915), învățător la Epurenii; *Constantin Manolescu*, la Vaslui (autor al *Geografiei județului Vaslui, lucrată pentru clasa a II-a primară urbană și divizia a II-a rurală*, publicată în două ediții, în 1911 și 1913);

- avocatul *Aurora Manolescu* (n. 1921), măritată cu maiorul Grigore Sion, din Iași;

- șef de gară CFR *Octav* (1881-1941), la Iași;

- economiști / contabili: *Mihai Manolescu* (1893-1963), la Piatra-Neamț; *Anca Manolescu* (n. 1925); *Violeta* (n. 1933), *Ionel Manolescu* (1882-1938, funcționar superior în sistemul bancar); *Corneliu* (n. 1898, stabilit la București, deținător al unei arhive a familiei ce a contribuit la crearea arborelui);

- ingineri: *Dimitrie Manolescu* (1891-1973); *Mircea Manolescu* (1885-1952), în domeniul silviculturii; *Eugen Manolescu* (1901-1964, preocupat să consemneze arborele genealogic al familiei); *Alexandru* (n. 1937); *Octav* (n. 1945), inginer la Roman.

- arhitect *Călin-Ștefan Manolescu* (n. 1947), la București;

- notar *Neculai Manolescu* (1877-1946), la Epurenii;

- cadrul militar col. *Valeriu Manolescu* (n. 1926);

- funcționari: *Ion Manolescu*, director la Banca Națională, *Corneliu Manolescu*, director al Casei Funcționarilor Publici, *Dimitrie* și *Mihai Manolescu*, *C. Manolescu*, inspectori la Ministerul Educației Naționale.

Importanța arborelui genealogic rezidă și în regăsirea, printre coborâtorii acestui neam, fie direct prin bărbați, fie prin femei, a unor personalități ale vieții noastre politice și cultural-științifice, printre aceștia numărându-se:

- **Mihail Manolescu** (1891-1950), profesor universitar la București, economist de valoare, ministru de Externe, cunoscut prin faptul că a fost nevoit să semneze Dictatul de la Viena, din anul 1940, prin care Ardealul a fost cedat Ungariei; a fost apreciat și remarcat de politicienii din perioada interbelică mai ales datorită calităților de bun orator; a murit în temnița de la Sighet, la sfârșitul anului 1950, și a fost înhumat într-o groapă comună, familia fiind înștiințată de moartea sa abia în anul 1958;

- **Grigore Manolescu** (1898-1963), jurist și publicist, fratele lui Mihail de mai sus²⁰, preocupat de stabilirea genealogiei familiei în jurul anului 1923²¹, căsătorit cu filologul Lia Pușcariu (1907-1965), din București; din această legătură s-au născut doi copii: *Lia-Maria* († copil) și *Magdalena* (1936-2003), doctor în filologie, căsătorită, la rândul ei, cu **Alexandru Vulpe**, renumit arheolog, fără urmași.

²⁰ Robert Păiușan, *Mihail Manolescu, repere bibliografice*, Editura ASE, București, p. 11.

²¹ Constantin Topliceanu, *op. cit.*, p. 1.

- **Natalia-Ecaterina Manoilescu** (n. 1920), profesoară la București, căsătorită cu prof. univ. Valeriu Dinu (n. 1905), părinții **Ancăi-Elena** (n. 1939), doctor în filologie, căsătorită, în anul 1960, cu prof. univ. **Dinu Giurescu** (n. 1927), cunoscut istoric.

Din analiza arborelui se mai poate observa că autorii au surprins descendența tuturor copiilor, indiferent că au fost băieți sau fete.

Plecarea din satul Epureni sau din alte sate învecinate a unora din familia Manoilescu și în alte localități din județul Vaslui a condus la formarea altor ramuri genealogice. Ca urmare, arborele surprinde nașterea unor noi familii, răspândite în diferite zone din țară, precum: *Motea* (patru copii, cu urmași la Alexandria și București), *Topliceanu* (14 copii, cu descendenți la Cluj, Târgu Bujor-Galați, în familii precum *Cocea*, *Tighici*, *Cojocar*), *Parfenie* (șase urmași la Iași). Pe alții îi regăsim la Epureni (*Vulpe*, *Vasilache* și *Broască*), Huși (*Blănar* și *Pascal*, cu șase urmași), Tătărăni (*Băhnăreanu*, cu patru copii), Vaslui (*Țurcanu Constantin*, 1863-1929, cu șapte urmași), precum și la Dobrovăț și Bârzești (Vaslui) (v. **Anexele I-IV**).

DESPRE STĂPÂNIRILE BASARABENE ALE EPISCOPIEI HUȘILOR. CAZUL MOȘIEI DOBRENI (GURA LĂPUȘNEI)

Sergiu BACALOV

Episcopia Hușilor a stăpânit moșii pe malul stâng al Prutului începând cu sfârșitul secolului al XVI-lea¹. Unele din ele au continuat să se afle în stăpânirea episcopiei și după 1812. Acestea au fost: Obileni (cu trupurile Frasina, Tănăsești-Nemțeni, Câșla Delarului și Odaia Delarului), Cotul Morii, Ciorești (Ciolpac), Tălăești, Topor, Cococeni și Dobreni (Gura Lăpușnei), aproape toate amplasate de-a lungul Prutului². În continuare, ne vom opri atenția asupra moșiei Dobreni, cunoscută în secolele al XIX-lea și al XX-lea sub denumirea „Gura Lăpușnei”.

Anterior, am mai scris despre moșia Gura Lăpușnei (Dobreni), în legătură cu încercarea de localizare a două moșii din Țara Moldova stăpânite de Radu Drăculea și numite ulterior *Drăculești*³. Un document din secolul al XVI-lea

¹ Ștefan Plugaru, Teodor Candu, *Episcopia Hușilor și Basarabia (1598-1949)*, Iași, 2009, p. 78.

² *Материалы собранные гласным Бессарабского Губернского Земства Митрофаном В. Пуришкевичем о землях находящихся в Бессарабской губернии именуемых преклоненными святым местам на Востоке*, часть II, Кишинев, 1910, с. 416-417. Dinu Poștarencu, *Proprietăți funciare din stânga Prutului deținute de Episcopia Hușilor după 1812*, în „Prutul” (Huși), anul VII, nr. 2 (44), iunie 2008,.

³ Localizarea moșiei Dobreni permite precizarea locului amplasării moșiilor lui Radu Drăculea. Știm că în secolul al XVI-lea moșia Dobreni avea în partea din jos hotar cu moșiile Drăculești, iar în XIX-XX ea se mărginea pe aceeași porțiune de hotar cu Tochile-Răducani. De aceea, presupunem că Drăculeștii sunt identici cu moșia Tochile-Răducani („Răducani i Răduești”, „Răducanii, cii zic și Topilile”). Etimologic, noua denumire a moșiei poate fi pusă în legătură cu numele stăpânului ei, Radu Drăculea. Întreaga moșia Drăculești, sau doar părți din ea, a fost atestată la 16 aprilie 1617, în stăpânirea lui marelui vornic Nestor Ureche, iar la 8 martie 1643 „satul Drăculești, ce-s la ținutul Lăpușnei” era deținut de fiului acestuia, cronicarul Grigore Ureche. Astfel, am admis existența relației de rudenie între Drăculești și Urechești, în virtutea obiceiului răzășiei, ținând cont de faptul că, la începutul secolului al XVII-lea, tranzacțiile funciare se efectuau în majoritate în mediul rudelor (Sergiu Bacalov, *Tangențe moldovenești în istoria neamului Drăculeștilor*, în „Revista de istorie a Moldovei”, 2010, nr. 3-4, p. 4-13). Un argument suplimentar în susținerea ideii privind înrudirea acestor neamuri reprezintă tradiția istorică din secolul al XVIII-lea, care relatează cum că Urecheștii sunt descendenți din Corvineștii transilvăneni, cu care se înrudea și Vlad Țepeș-Drăculea («...из Венгрии Баториев и старые еще Корвинов (от коих произошло поколение Урекестов)...»; „...ex Hungaria Bathorios, et antiquius Corvinos (cuius ex prosapia derivantur Urekestii)...”. Vezi: проф. Г. З. Беер, *История о жизни и делах молдавского господаря князя Константина Кантемира*, Москва, 1783, с. XXX). Alte documente din secolul al XVII-lea atestă în moșia Răducani

relatează că moșiile Drăculeștilor se aflau pe malul stâng al Prutului, fiind mărginite, din sus, de Dobreni, iar din jos, de Troienești⁴. Alte documente cu referire directă la Dobreni, ne-au permis localizarea acestei moșii pe Lăpușna (la 22 martie 1500, Ștefan cel Mare, a întărit lui „Danciul Știucariul și nepoților lui, Oanța Goceanul și fratele său Trif, ficiorii Mărinii”, anume „un sat, anume *Dobrenii*, pe Lăpușna”, cumpărat de la „Sora, fata Mușii, nepoata Stanciului comis”⁵), la gura acestui râu (la 25 mai 1785, se menționează „Dobrenii... peste gura Lăpușnii la deal”, la căderea acestuia în Prut, mărginiți dinspre nord de moșia actualului sat Sărata-Răzeși: „Sărutul, ... peste Mirăoara i peste Prut pin Lăpușna”⁶).

Deoarece moșia *Gura Lăpușnei* în perioada medievală a fost cunoscută sub numele *Dobreni*, în continuare, în text, vom utiliza ambele denumiri, în corespundere cu epoca investigată. Moșia respectivă a intrat în stăpânirea

(viitorul Tochile-Răducani, învecinat din sus cu Dobrenii) existența unor părți răzășești. Iar la 3 octombrie 1666, în stăpânirea unei părți din Răducani a intrat, prin cumpărătură, spătarul Darie Cărăbăț. Urmașii săi sunt atestați stăpânind în această moșie și la sfârșitul secolului al XVIII-lea (vezi Sergiu Bacalov, *Neamul de boieri lăpușneni Cărăbăț / Darie: istorie și genealogie*, Lăpușna, Studii de istorie și arheologie, Chișinău, 2015, p. 102-126).

⁴ Inițial, am admis că satul Troienești ar fi în legătură cu Valul lui Traian de Sus, ceea ce m-a făcut să-l localizez cu aproximație în apropierea orașului Leova. Tot atunci am promis să realizez cercetări mai aprofundate asupra acestui subiect, în vederea unei localizări mai sigure a moșiei Troienești. Între timp, în procesul elaborării unui studiu consacrat troianului nistrean (uneori calificat, impropriu, ca „Val al lui Traian”), amplasat pe malul drept al Nistrului de Jos (Sergiu Bacalov, *Considerații privind Troianul nistrean (Valul Zmăului)*, în Conferința științifică internațională: „Tineretul și globalizarea. Probleme și oportunități”, Materialele conferinței, Chișinău 11-12 aprilie 2014, p. 66-74), am identificat informații despre un troian asemănător, deosebit de Valul lui Traian de Sus, care se întindea de-a lungul Prutului de Jos, de la Leova până la Vadul lui Isac: «от Леова до с. Вадул-луй-Исакчи вдоль по Пруту также видны следы его скату нагорного берега» (vezi: A.A. Кочубинский, *Тура (Тирас) – Белгород-Аккерман и его новая лапидарная надпись от 1454 года (с тремя снимками) (Продолжение)* // Записки Императорского Одесского Общества Истории и Древностей, т. XXIII, Одесса, 1901, с. 103-104. *Начертание древней истории Бессарабии* // А. Велтман, *Странник*, Москва, 1877, с. 214). Există indicii care permit să presupunem că acest val, în susul Prutului depășea limita Leovei: 1) Un loc și o moșie numită Troian sunt atestate pe stânga Prutului, vizavi de Șopârleni și Ghermănești, și alătura cu Leușenii și Cioreștii (Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade (Drăcenii cu moșiile din prejur)*, vol. XVII, Huși, 1927, p. XXII, nr. 170, p. 138. Din hotărnicia Ghermăneștilor din stânga Prutului, întocmită la 30 iulie 1817, aflăm că „pe șesul Prutului despre apus și peste o baltă peste Troian, alătura cu moșie Ciorăștii”); 2) Un loc numit „Troian”, conform documentelor din secolul al XVIII-lea, exista și pe moșia Dobreni (Costin Clit, *Documente hușene*, volumul II, Iași, 2013, nr. 214, p. 245-251). Astfel, moșia Troienești din vecinătatea Drăculeștilor ar putea fi amplasată cu succes puțin mai la nord de orașul Leova, în vecinătatea sudică a satului Tochile-Răducani.

⁵ *Documenta Romaniae Historica* (în continuare: *DRH*), A, Moldova, vol.III, (1487-1504), București, 1980, volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și N. Ciocan, nr. 255, p. 456-458.

⁶ Ștefan Plugaru, *Privire în oglindă: Pogăneștii din dreapta și stânga râului Prut, file de istorie*, 2007, p. 53-54.

Episcopiei Hușilor în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, prin danii și vânzări făcute de răzăși. Procesul a început în anul 1752, când niște răzăși de Dobreni au făcut danie lui Ieritheii, episcopul Hușilor, „un bătrân Frățieștii, moșie Dobrenii, din gura Lăpușnei”, care „să începi moșie de ceastă parte de Prut... și treci peste Prut... pi din gios de capul dealului Lăpușnii”. În zapisul de danie s-a precizat că în stăpânirea răzășilor de Dobreni „au mai rămas doi bătrâni dintr-această moșie, un bătrân Coman și altul Beciul”⁷. Din alte documente știm că bătrânul Frățieștii era numit și „bătrânul Hirțuleștilor”⁸, iar bătrânului Beciul i se spunea și bătrânul Gânsculeștilor („bătrânul Gânsculeștilor ci-i zic Beciu”)⁹.

Această împărțire pe bătrâni a moșiei Dobreni nu este arhaică. Astfel, un document din 1781 atestă pe „Grigoraș fecior Cununii, fetii lui Coman”¹⁰. Examinată prin prismă genealogică, informația respectivă ne permite să constatăm că un Coman, bunicul lui Grigoraș, a trăit la cumpăna secolelor al XVII-lea – al XVIII-lea. Mai știm că, ulterior, bătrânul lui Coman s-a împărțit în trei părți, a câte 118 stânjeni, după cei trei copii ai lui. Una din aceste trei părți a revenit Cununii.

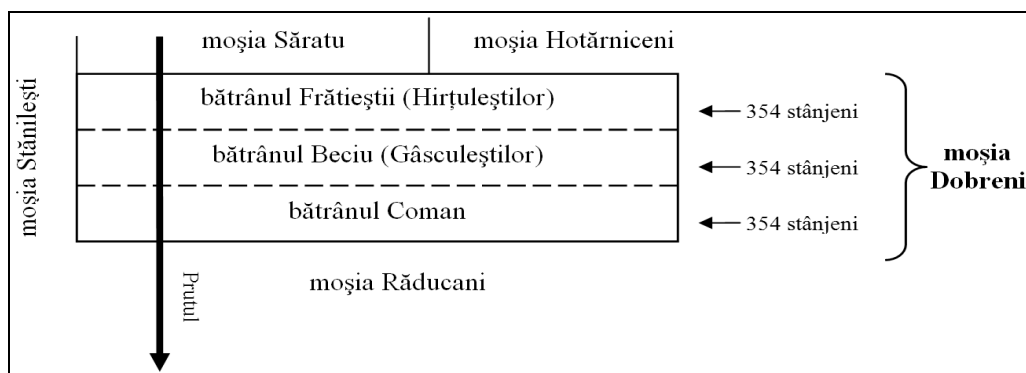

Fig. 1. Bătrânii și amplasarea schematică a moșiei Dobreni în secolul al XVIII-lea, în raport cu moșiile megieșe

La 3 iunie 1762 și la 23 octombrie 1777, moșinașii de Dobreni au dăruit alte părți „de moșie din satul Dobreni, în gura Lăpușnii, piste Prut” episcopului Inochentie al Hușilor¹¹. Procesul a continuat la 19 martie 1781, în șase etape¹², la 22 martie 1781¹³ și la 24 martie 1781¹⁴, când răzășii de Dobreni au făcut danie, au

⁷ Costin Clit, *Documente hușene*, volumul II, Iași, 2013, nr. 74, p. 104-105. Vezi și nr. 94, p. 126-127. În formă rezumativă, vezi: I. Antonovici, *Opisul documentelor episcopiei Hușilor*, p. 70-72 (*De moșia Dobreni*).

⁸ Costin Clit, *op. cit.*, nr. 176, p. 194-196.

⁹ *Ibidem*, nr. 174, p. 192-193.

¹⁰ *Ibidem*, nr. 171, p. 189-190.

¹¹ *Ibidem*, nr. 113, p. 141-142, nr. 114, p. 142-143, nr. 153, p. 171-172, nr. 154, p. 172-173.

¹² *Ibidem*, nr. 168, p. 186-187, nr. 169, p. 187-188, nr. 170, p. 189, nr. 171, p. 189-190, nr. 172, p. 190-191, nr. 173, p. 191-192.

¹³ *Ibidem*, nr. 174, p. 192-193.

vândut sau au schimbat cu același episcop toate părțile lor din ceilalți doi bătrâni (Coman și Beciul), din „Dobreni, la gura Lăpușnii, cari treci și peste Prut spre apus, până unde se întâlnești cu Stănileștii”.

Răzășii de Dobreni, în perioada donării și vânzării moșiei către Episcopia Hușilor, erau reprezentanți ai neamurilor Bădărău, Buzdugan, Cașul, Donii (Donici), Focșa, Grecul, Gâscă (Gânscă), Hirțu, Lupușor, Rogoz, Șulete și altele. Majoritatea lor locuiau la acel moment în satele Căpotești, ținutul Fălciului, și Leoști, ținutul Vasluiului, în care de asemenea aveau răzășie.

În luna octombrie 1781, s-a făcut alegerea părților de moșie ale Episcopiei Hușilor, obținute de la răzășii de Dobreni, precizându-se că în total se fac „1062 stânjani tot curmezișul Dobrenilor, și împărțindu-se în 3 bătrâni li să vini fieșticăruia câți 354 stânjeni”¹⁵.

Detalii despre locul amplasării și hotarele moșiei Dobreni la sfârșitul secolului al XVIII-lea ne oferă o mărturie hotarnică, întocmită la 10 mai 1798 de paharnicul Matei Costache¹⁶. Informațiile din această hotarnică le-am exprimat grafic în harta alăturată (vezi: **Fig. 2**). Știm că în momentul constituirii cadastrale a moșiei Dobreni, nu mai târziu de sfârșitul secolului al XV-lea, capul ei apusean (vezi pe hartă punctele **A-B** – *n.n.*) era mărginit de râul Prut¹⁷. Însă documentele din secolul al XVIII-lea atestă moșia Dobreni ca fiind amplasată pe ambele maluri ale acestui râu. Situația respectivă a fost determinată de schimbarea cursului Prutului, care în secolul al XVIII-lea și în zilele noastre, pe segmentul Dobrenilor și al câtorva moșii din apropiere, este suprapus unei brațe paralel al râului, numit în Evul Mediu *gârla Pănoasa* („Pănoasa din vechi ce-i zic acmu Prutul”)¹⁸. Așa se explică faptul că Dobrenii, moșie situată în ținutul Lăpușna, a ajuns să aibă o porțiune pe malul drept al Prutului, în ținutul Fălciului.

Grație hotarnicei din 10 mai 1798¹⁹ am putut stabili și cartografia cele patru hotare ale Dobrenilor. Punctele **A-B** reprezintă capul apusean al moșiei, fixat pe hotarul cu Stănilești-Măicani („capătul Dobrenilor despre apus... alătura cu al Stănileștilor”) și care continua, de la nord spre sud, pe o lungime de 360 stânjeni, linia capetelor apusene ale moșiilor megieșe din sus (Hudiceni și Săratu) și din jos (Măldărenii și Țărcanii. Notă: *Excepție constituie moșia Răducani, ai cărei răzăși prețineau să stăpânească și la vest de linia respectivă, dar fără succes*²⁰).

¹⁴ *Ibidem*, nr. 175, p. 193-194.

¹⁵ Costin Clit, *op. cit.*, nr. 176, p. 194-196.

¹⁶ *Ibidem*, nr. 214, p. 245-251.

¹⁷ DRH. A, Moldova, vol. III, nr. 255, p. 456-458. DRH. A, Moldova, vol. VI, (1546-1570), București, 2008, volum întocmit de I. Caproșu, nr. 25, p. 50-52.

¹⁸ Ștefan Plugaru, *Privire în oglindă: Pogăneștii din dreapta și stânga râului Prut, file de istorie*, 2007, p. 53.

¹⁹ Costin Clit, *op. cit.*, nr. 214, p. 249.

²⁰ Totuși, măsurătoarea a arătat că Episcopia Hușilor stăpânea pe nedrept o porțiune semnificativă din Răducani, prilej cu care a și fost restituită răzășilor: „fiindcă stăpânirea episcopiei era încă mai jos în moșia Răducani cu 120 stânjeni, ace împresurare ci să face prin neștiința răzășilor li-au dat înapoi”.

Punctele **B-M** reprezintă pe hartă latura sudică a moșiei, pe porțiunea învecinată cu Răducanii („lungul din jos a Dobrenilor cu lungul din sus a Răducănilor”), cu o lungime de 4587 stânjani. Această latură, de la vest spre est, ajungea „până în malul Prutului.. treci Prutul... la dial pisti Hârtop... la dial pisti Troian și pe podiș.... pisti drumul Vizirului... pisti drumul Geadărului, și piste vale Geadărului, și pin capătul săliștii din jos a Geadărului (acum satul Tomai – *n.n.*)... până în zarea dealului”.

Punctele **M-O** marchează capul estic al Dobrenilor („capătul despre răsărit”), lung de 1300 stânjani. Linia de hotar urma, de la sud spre nord, „zarea dealului... buza altui deal... pe muchie... la movilele Geminea, și fiindu amândoua mici s-au făcut alta în mijloc ci s-au numit movila lui Negel... supt deal”.

Punctele **O-A** arată latura nordică a Dobrenilor, lungă de 5205 stânjani. Această latură am divizat-o, convențional, în două segmente:

1) **O-U** constituie porțiunea de graniță vecină cu moșia Hotărniceni („lungul din sus alătura cu capătul Hotărnicenilor”), lungă de 2200 stânjani. Linia de hotar trecea de la est spre vest „pisti valea Giadărului, ci-i zic acum Sărma, și la deal... pi podiș... fundul Hârtopului ci dă în Lăpușnița... pisti Lăpușnița, și la dial păra în muchia dialului... la vali pisti funul unei răpușoare... răpa Galbănă și pisti drumul Vizirului, unde aicea stă capul Hotărnicenilor, și peste Lăpușna”;

2) **U-A** indică hotarul Dobrenilor cu moșia Săratu („lungul Dobrenilor din sus cu lungul din jos a Săratului”), cu o lungime de 3005 stânjani. Linia de hotar trecea, în continuarea primului segment, de la est spre vest, „pisti un fund de văioagă ce dă în Lăpușna.. la dial pi podiș păra în muchea dealului... pisti Troian, și pisti fundul unei văiugi ci dă în Lăpușna, păra în buza dealului despre Prut... păra în malul Prutului, în mijlocul gârlii lui Coșciug, din a stânga apii Prutului... treci Prutul... tot drept spre apus lungul Dobrenilor, pi din sus cu lungul Săratului”.

Urmărind evoluția teritorială a moșiei Dobreni, am constatat că mărimea și hotarele ei s-au modificat, de la o epocă la alta. Încă înainte de alcătuirea hotarniceii din 10 mai 1798, o porțiune semnificativă din partea răsăriteană a moșiei, până în apropiere de cotitura spre vest a râului Lăpușna, a fost alipită temporar moșiei Hotărniceni: „au tăiet capătul Dobrenilor despre răsărit”; dar cu ajutorul dreselor „s-au și scos de supt împresurare”²¹.

²¹ Costin Clit, *op. cit.*, nr. 214, p. 249.

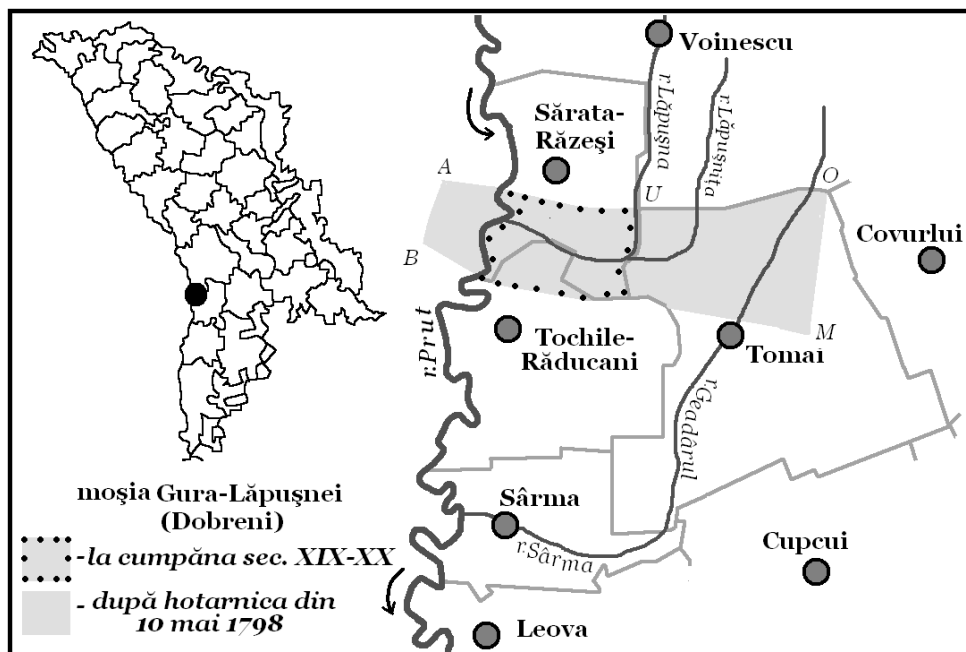

Fig. 2. Harta moșiei Gura Lăpușnei (Dobreni) pe fondalul realităților cadastrale actuale

Ulterior, în 1812, moșia Dobreni a fost împărțită după cursul Prutului, ca urmare a anexării Basarabiei la Imperiul Rus. În secolul al XIX-lea au avut loc noi schimbări ale hotarelor moșiei, ca urmare a proceselor de înstrăinare (de exemplu: un document din 2 aprilie 1801 ne informează despre vânzarea unui *suhat* din moșia Dobreni, către un oarecare Manolache Boubătrân²²) și a litigiilor funciare (vezi procesul Episcopiei Hușilor cu răzășii de Tomai pentru o parte din moșia Dobrenilor, inițiat înainte de 1856 și nefinalizat nici în 1878²³); de colonizare și fondarea de noi localități (să nu uităm că Dobrenii au rămas moșie stearpă, fără sat – *n.n.*); de trecerea dintr-un stat în altul (în Principatul Moldovei la 1856, în Imperiul Rus în 1878); de schimbarea statutului proprietarului și de reformele agrare etc.

Astfel, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Dobrenii au fost incluși, alături de alte câteva moșii ale Episcopiei Huși (Gura Lăpușna, Cococeni, Topor, Tălăești, Cotul Morii și Ceplan²⁴), în componența domeniului («имение»)

²² *Ibidem*, nr. 227, p. 227.

²³ *Материалы собранные гласным Бессарабского Губернского Земства...*, с. 149

²⁴ *Ibidem*, «Обилены, называемые Гура-Лопушна, Кокошены, Топор, Талаешты, Кожемора, Чеплан».

Obileni²⁵. La 19 iulie 1879, moșia Gura Lăpușnei a fost trecută sub controlul Administrației Provizorii a averilor mănăstirilor străine în gubernia Basarabia (*Временная Управление имениями заграничных монастырей в Бессарабской губернии*), subordonată Ministerului Domeniilor Statului²⁶, în condițiile când, la 23 aprilie a aceluiași an, a expirat termenul contractului de arendă a moșiei, iar fostul arendaș (Dumitru Morțun, cetățean al României, locuitor al orașului Tecuci) nu a manifestat dorința de a-l prelungi²⁷.

Fig. 3. Amplasarea schematică a moșiei Gura Lăpușnei (Dobreni) în a doua jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea

La 17 iulie 1879 s-a făcut o cercetare minuțioasă asupra stării moșiei Gura Lăpușna («часть имения Обилены, называемая Гура-Лопушна (Добрены тоже)»). Ca urmare, s-a constatat că ea este streapă, adică fără sat, însă dispune de pământ arabil, pășuni, locuri de pescuit, stufării și foarte puțin fânaț și pădure

Referitor la hotare, moșia Gura Lăpușna, în 1879, se măginea la nord cu Sărata-Răzeși, la est cu Tomai, la sud cu Răducani-Răzăși, iar la vest cu râul Prut²⁸. Din descrierea geografică a moșiei, aflăm că ea era amplasată în valea râului Lăpușna, la vărsarea acestuia în Prut. Râul Lăpușna forma hotarul răsăritean al moșiei Gura Lăpușna, separând-o de Tomai, iar când ajungea la jumătatea liniei de hotar, se cotea spre apus, curgând prin mijlocul ei²⁹.

²⁵ *Материалы собранные гласным Бессарабского Губернского Земства...*, с. 142-144. «Обилены, называемые Гура-Лопушна (Добрены тоже)»; «часть имения Обилены, называемая Гура-Лопушна (Добрены тоже)».

²⁶ *Ibidem*, с. 142-143.

²⁷ *Ibidem*, с. 144.

²⁸ *Ibidem*, с. 144. «к северу граничит имением Сарата-Резешей, к востоку имением Томай-Резешей, к югу имением Радюканы-Резешей и к западу рекою Прутом – граница княжества Румынии».

²⁹ *Ibidem*, с. 145. «земля Гура-Лопушна представляет русло долины реки Лопушна. Эта река впадает в реку Прут, идя по восточной стороне земель Гура-Лопушнаот имения Томай и на половине этого пространства поворачивает влево, протекая серединою земель Гура-Лопушна».

Statistica moșiei Gura Lăpușna în 1879 ³⁰	
pământ arabil	191 desetine 780 stânjeni
fânaț	–
pășune	1945 desetine 1750 stânjeni
locuri neproductive	89 desetine 30 stânjeni
bălți și stufării	204 desetine 1725 stânjeni
total pământ ce putea fi arendat	680 desetine 1885 stânjeni
pădure	33 stânjeni
nadel țărănesc	nu există, căci e moșie stearpă
venitul din pescuit	200 ruble
venitul din tăierea stufului	până la 400 ruble

În 1879, a treia parte a moșiei era ocupată de bălțile Prutului (peste 200 desetine). Pentru agricultură erau bune doar cca 200 desetine, amplasate pe podiș, spre hotarul cu Sarata-Răzeși și Răducani-Răzeși, restul pământului era bun doar pentru pășunatul vitelor³¹. Pădurea era formată din două crânguri, amplasate în lunca Prutului, de 10 și, respectiv, 21 desetine. În pădure predomina salcia și plopul tremurător, cu vârsta de cca 30 ani³².

În perimetrul moșiei nu existau alte construcții decât șase fântâni, în valoare totală de 160 ruble 75 copeici:

- 1) construită de *Anastasiu Ciobanu* din Sărata, din piatră, adâncă de 2 sajani, fără cumpănă, în valoare de 27 ruble;
- 2) construită de *Gurmeza* din satul Sărata, din piatră, 2,5 sajani adâncime, fără cumpănă, în valoare de 31 ruble 50 copeici;
- 3) construită de *Constantin Găitan* din satul Sărata, din piatră, 3 sajani adâncime, fără cumpănă, în valoare de 31 ruble 50 copeici;
- 4) construită de *Ivan Anghel* din satul Sărata, din piatră, 3 sajani adâncime, fără cumpănă, în valoare de 31 ruble 50 copeici;
- 5) construită de *Vasile Proca* din satul Sărata, din piatră, 1,5 sajani adâncime, fără cumpănă, în valoare de 33 ruble;
- 6) construită de *Constantin Todos* din satul Răducani, din piatră, 3 sajani adâncime, fără cumpănă, în valoare de 31 ruble 50 copeici³³.

După plecarea lui Dumitru Morțun, moșia Gura Lăpușna a fost dată în folosință obștilor satelor vecine: locuitorii din Sărata-Răzeși au luat pentru arătură 87 fălci 6 prăjini (= 113 desetine 909 sajani) de pământ și loc de pășune suficient pentru cele 367 vite și 443 oi ale lor; sătenii din Tochile-Răducani au luat de pentru arătură doar 30 fălci 5 prăjini (= 39 desetine 345 sajani)³⁴.

³⁰ *Ibidem*, c. 146.

³¹ *Материалы собранные гласным Бессарабского Губернского Земства...*, c. 145.

³² *Ibidem*, c. 147.

³³ *Ibidem*, c. 146-147.

³⁴ *Ibidem*, c. 147-148.

Alte două documente inedite (vezi **Anexa**), identificate în Arhiva Națională a Republicii Moldova, privesc moșia Gura Lăpușnei (Dobreni) în perioada activității în anii postbelici a Comisiei „Casa Noastră”, în vederea pregătirii și aplicării reformei agrare. Documentele respective conțin informații statistice prețioase, referitoare la această moșie, ceea ce permite compararea lor cu datele din 1879. Un fenomen nou pentru Gura Lăpușnei îl constituie apariția grădinilor cu vii, stăpânite în baza dreptului *jus emphyteuticum*. Majoritatea stăpânilor de vii erau originari din rândul răzășilor de Tochile-Răducani și Sărata-Răzeși.

Prezintă interes faptul că hotarele moșiei Gura Lăpușnei din 1921 sunt identice cu cele din 1879.

Spre final, constatăm că hotarele moșiei Gura Lăpușnei (Dobreni) s-au modificat de-a lungul timpului. Această constatare ar putea fi extinsă și asupra altor moșii ale Țării Moldovei. Din cauza insuficienței surselor, nu toate etapele de schimbare a hotarelor moșiei Gura Lăpușnei (Dobreni) au putut fi reconstituite cu precizie, ceea ce lasă loc pentru noi investigații.

Actualmente, vechea moșie Dobreni, conform hotarniceii din 1798, este cuprinsă în cadrul hotarelor satelor Sărata-Răzeși, Tomai, Tochile-Răducani (toate în raionul Leova, Republica Moldova), și comuna Stănilești (județul Vaslui, România), iar moșia modernă Gura Lăpușnei, ca formă „evoluată” a Dobrenilor, redusă substanțial din punct de vedere teritorial, este înglobată în teritoriul satelor Sărata-Răzeși și Tochile-Răducani.

Anexă

Nr. 1. 1921, aprilie 22. *Procesul-verbal al subcomisiei III de expropriere a „Casei Nostre” referitor la lucrările premărgătoare de expropriere a moșiei Gura Lăpușnei.*

România,
Comitetul Agrar
„Casa Noastră”
Subcomisiunea III locală
De expropriere
Judecătoria ocol(ului) Leova
Județul Cahul

Comuna Sarato-Rezeși,
Moșia „Gura Lăpușnei”,
Proprietatea Episcopiei Huși

Proces verbal № 35
Anul 1921 luna aprilie 22 zile

Subcomisiunea III locală de expropriere judecătoria ocol(ului) Leova județul Cahul, compusă din judecătorul ajutor D-l G. Fantanaru, ca Președinte, D-l N. Russu, Delegatul com. județene și D-l VI. Țeșchevici, agronomul Regiunii Mingir s’a transferat astăzi la fața locului în comuna Sarato-Rezeși pl(asa) Leova jud(ețul) Cahul, la moșia „Gura Lăpușnei” spre a efectua lucrările premărgătoare de expropriere relative la această moșie.

Au fost citați Consilierul Agricol, ca proprietar – la Cahul și obștile Tomai la Tomai, Sarata-Rezeși și Tokilo-Raducani la Sarata-Rezeși.

Procedura completă.

S'au prezentat: Delegații obștei Sarata-Rezeși Ghi. Macarici, V. Guriță și I. Zmeu cu delegația din 10 aprilie 1921 și delegații obștei Tokilo-Raducani V. Deliu, T. Mararu și P. Deliu cu delegația din 10 aprilie 1921.

Au lipsit: Consilierul Agricol, și delegația obștei Tomai.

Proprietarul acestei moșii este Episcopia Huși în baza daniei din vechime și mai are și alte proprietăți rurale în diferite comune din jud(ețul) Cahul.

Moșia „Gura Lăpușnei” este formată dintr-un singur trup și se megieșește la Nord cu obștea Sarata-Rezeși, la Est cu obștea Tomai, la Sud cu obștea Tokilo-Raducani și la Vest râul Prut.

Asupra hotarelor moșiei nu s'a ivit nici-o contestație.

Suprafața totală a moșiei din rolul № 170/920 al percepției locale este de 745 des(etine) sau 813,54 ha din cari:

arabil	319 des.	sau	348,35
				ha	
imaș	123 „	„	134,32
				„	
embaticuri	34 „ 957 st.	„	37,56
		p.		„	
locuri sub case și livezi	3 „ 1440	„	3,93
		st. p.		„	
locuri neproductive (râpi, drumuri)	14 „	„	15,29
				„	
teren inundabil	25 „	„	27,30
				„	
bălți și stufării	224 „	„	244,61
				„	
pădure (lunca)	2 „	„	2,18
				„	
Total	745 des.	sau	813,54
				ha	

Pe moșie sunt un număr de 49 embaticuri cari dețin o suprafață de 37,56 ha. Casele de pe moșie sunt următoarele: I) Una casă construită din ciamur acoperită cu stuf, compusă din 2 camere și o sală ne podită, fără plafon, în bunăstare;

II) Una casă construită din ciamur, acoperită cu șindrilă, compusă din 2 camere și o sală cu podea și plafon de lemn, în bunăstare;

III) Un sarai construit din ciamur acoperit cu stuf și șindrilă, în bunăstare. Casele sunt folosite de locuitorii Frasina Zoița și Atanasă Șunca.

Balta de pe moșie este situată de-a lungul malului Prutului.

Lunca de pe moșie este de salcie.

Moșia a fost dată în arendă tot timpul între 1905-1914 la săteni.

Prin moșie trec drumurile Leova – Sarata-Rezeși și Leova – Voinescu; pământul acestei moșii este de 3 calități: cal(itatea) I-a 150 des.; cal(itatea) II 250 des.; iar restul de cal(itatea) III-a.

Prețul de arendă pe această moșie după declarațiile obștilor Tochili și Sarata-Rezeși au variat între anii 1905-1914 de la 5-8 ruble desetina.

Prețul de vânzare între 1904-1905 a pământului în întinderi mici au variat între 50-130 ruble desetina cum rezultă din declarațiile obștilor.

Moșia nu are nici-o sarcină.

A. Determinarea întinderii porțiunii

a) De expropriat:

Conform art. din legea de reformă agrară p(entru) Basarabia se expropriează întreaga moșie „Gura Lăpușnei” în suprafață de 813,54 ha din cari:

arabil	348,35	ha
imaș	134,32	„
embaticuri vii	37,56	„
locuri sub case	3,93	„
locuri neproductive	15,29	„
teren inundabil	27,30	„
bălți și stufării	244,61	„
pădure (lunca)	2,18	„
Total		813,54	ha

B. Delimitarea porțiunii

La Nord cu obștea Sarata-Rezeși

La Est „ „ Tomai

La Sud „ „ Tokili

La Vest „ „ râul Prut

C. Clădirile, acareturile și construcțiile

Pe terenul de expropriere sunt următoarele:

1) înalta casă în valoare de	lei 2000
2) a doua casă în valoare de	lei 3000
3) a treia un sarai în valoare de	lei 500
Total	lei 5500

D. Păreri asupra prețului cu care ar trebui plătită

a) proprietarul pământului expropriat:

1) În ce privește pământul având în vedere media moșiei și arenda din această regiune suntem de părere a se plăti cu prețul unic de 250 lei hectarul ceea ce ar face $566,75 \text{ ha} \times 250 \text{ lei} = \text{lei } 141\,587 \text{ bani } 50$

2) În ce privește bălțile și stufăriile având în vedere producția lor suntem de părere a se plăti cu prețul 1000 lei hectarul, ceea ce ar face $244,61 \times 1000 \text{ lei} = \text{lei } 244\,610 \text{ b(ani)}$.

3) În ce privește lunca prețuirea urmează a se face după ce se va lua avizul D-lui Șef al ocolului Silvic.

Total la care hotărându-se lei 386297 b(ani) 50.

Suma cuvenită pentru clădiri lei 5500 b(ani) -

Rezultă că se cuvine expropriatului suma de lei 391797 b(ani) 50.

Drept care s'a încheiat prezentul proces verbal în două exemplare semnate de Președinte și toți membrii subcomisiunii din cari unul se va înainta Casei Noastre; iar al doilea împreună cu dosarul afacerii Comisiunii județene Cahul conform art. 94 regulament.

(L.Ș.) Președinte G. Fantanaru.

Delegatul com. județene.

Agronom responsabil.

Sursa: *Arhiva Națională a Republicii Moldova*, Fond 110, inventar 1, dosar 210, filele 18, 18 verso, 19, 19 verso.

Nr. 2. 1921. *O listă a stăpînilor de grădini cu vii pe moșia Gura Lăpușnei.*

Embaticuri de vii

Moșia Gura Lăpușna, comuna Sărata-Răzăși

№	numele prenumele embaticarului	și suprafața		№	numele prenumele embaticarului	și suprafața	
		des.	st.			des.	st.
1	Ion Ghe(orghe) Mitocă	1	2080	25	Ilie Ion Tomșa		1500
2	Toader Ghioacu	1	1321	26	Sofronia C. Croitoru		1380
3	Frasina Zoița		2142	27	Radu Ion Tomșa		1120
4	Maria Macovei	1	1800	28	Ion D(umi)t(ru) Tomșa		1120
5	Ion Zmeu		1000	29	Ștefan Gh. Croitoru		2024
6	Ion Gurița		1000	30	Luca Tim. Bostan		1500
7	Ion D(umi)tru Ciobanu		1070	31	Neculai		1600
8	Ghe(orghe) Doșca		1200	32	Sava (Ion Tomșa)		1600
9	Penteli Gurmeza	1		33	Mitrofan (Ion Tomșa)		1700
10	Toma Gurmeza		1200	34	Ghe(orghe) (Ion Tomșa)		1500
11	Costachi T. Ciobanu		1800	35	Ion Ghe(orghe) Grecea		1650
12	Ștefan V. Poclit		1700	36	Petrea Vasile Tomșa		1655
13	Ion D(umi)tru Ciobanu		1600	37	David Vasile Tomșa		1600
14	Vasile M. Tomșa		1650	38	Ilie Iord. Tomșa		1600
15	Vasile Andrei		1700	39	Grigorie Mih(ail)		1600

	Vânătoriu				Dobă		
16	Ștefan Pleși		1600	40	Macar Mih(ail) Dobă		1700
17	Toader P. Macovei		1700	41	Anastase Mih(ail) Dobă		1650
18	Ghe. P. Gherman		1700	42	Simion Ion Mocanu		1650
19	Ion. A. Cociug		1700	43	Tecla Ion Cociug		1600
20	Elena Ion Grumeza		1700	44	Vasile Timof. Gurița		800
21	Filip Ghe(orghe) Croitoru		1500	45	Pavel Petrea Papuc		2000
22	Grigore C. Velciu		1700	46	Dochița Petrea Hasnaș		1905
23	Ghe(orghe) Ion Macovei		1700	47	Neculai Petrea Rusu		1440
24	Ion Vasile Micher		1700	48	Hristofor Tomșa		800
Total						34	957

(L.Ș.) Agronom regional <semnătură indescifrabilă>
Secretar:

Sursa: *Arhiva Națională a Republicii Moldova*, Fond 110, inventar 1, dosar 210, fila 17.

ACTIVITĂȚI CARITABILE ȘI CULTURALE ALE DOAMNEI ELENA CUZA*

Aurica ICHIM

Portretul moral și caracterologic al Doamnei Elena Cuza este, de multă vreme, schițat de mărturiile contemporanilor și temeinic așezat în mentalul colectiv, până la nivelul popular, acolo unde adevărul și legenda nu se mai pot delimita și, atunci când granița se poate trasa, ea nu mai privește decât pe cercetătorii specializați ai istoriei scrise. Nicio Doamnă a țării, din trecutul mai îndepărtat sau din vremuri mai noi, nu a intrat în imaginarul public pozitiv cu atâta forță a iluziei că binele sau răul unui popor depinde decisiv de firea și comportamentul conducătorului său. Legenda Doamnei lui Cuza este pe măsura cultului popular al soțului ei. Nici „Doamna Lisaveta” a regelui Carol I și nici regina Maria nu au putut să o „detroneze” pe Elena Cuza de pe pedestalul cel mai înalt al simpatiei și recunoștinței colective, deși ele au avut toate avantajele competiției: longevitate incomparabil mai mare pe tronul României, fast regal și propagandă mediatică pe măsură, circumstanțe politice favorabile (Independența și Unirea cea Mare).

Explicația acestui fenomen de psihologie colectivă stă în datele personale ale Doamnei Elena Cuza și în gesturile ei publice pe care românii le-au resimțit din plin ca fiindu-le familiare și benefice, intrând în perfectă rezonanță cu așteptările populare. Paternalismul tradițional al conducătorului se conjuga în mod fericit cu schimbările politice și sociale de la începuturile statului național, când, cu adevărat, mulțimea începea să devină conștientă de rolul ei în mișcarea istorică spre întemeierea unei națiuni independente și moderne. Evoluția societății românești de la preeminența privilegiilor de clasă la coagularea unei unități, chiar fragile, a corpului social în jurul unor principii de drept modern, precum și transformarea individului supus în cetățean cu drepturi și obligații față de ceilalți conaționali se exprima simbolic chiar în personalitatea Elenei Cuza.

Documentele scoase la lumină în ultima vreme, îndeosebi corespondența, explică nu numai semnificația comportamentului public al Doamnei, dar și resorturile intime ale conduitei sale, totuși atât de bine intuite și deplin valorizate de opinia publică. Modestă, disprețuind fastul, respingând vorbele mari și gesturile teatrale, profund credincioasă, după tradiția poporului său, ea s-a mulțumit să arate, fără a impune nimănui, care sunt faptele ce pot sluji progresului țării sale.

Dacă modestia este pilonul firii sale individuale, responsabilitatea impusă de condiția sa nerăvnită și neașteptată de Doamnă constituie mobilul netrucat al tuturor actelor și faptelor sale concrete, dar încărcate de o simbolică stimulativă pentru

* Text preluat, cu informații noi, din volumul *Doamna Elena Cuza – Un destin pentru România*, coordonatori Aurica Ichim, Mircea Ciubotaru, Sorin Iftimi, Iași, Complexul Muzeal Național Moldova / Muzeul de Istorie a Moldovei – Muzeul Unirii, 2011, p. 13-20.

rodnicia năzuințelor naționale. Gesturi de caritate au săvârșit mulți oameni, dar puțini au depășit motivațiile îndeobște cunoscute: spălarea unor păcate omenești, dorința de notorietate, speranța unei răsplăți postume sau chiar iluzia neuitării numelui. Din multitudinea de confesiuni personale sau mărturii ale apropiaților, cea mai sintetică și mai convingătoare pentru descifrarea personalității Elenei Cuza rămâne aceea din scrisoarea către mama sa, expediată imediat după aflarea veștii despre alegerea soțului ei ca domn al Moldovei (6 ianuarie 1859), într-un pasaj ce exprimă conștiința lucidă a schimbării cursului vieții prin destin: „Providența a vrut să ne răsplătească pentru modestia noastră și să ne ridice la un rang, pentru mine nemeritat. Fie ca Dumnezeu să mă protejeze totdeauna și să-mi dea tot ce trebuie pentru a merita tot timpul entuziasmul, bunăvoința și afecțiunea cu care am fost primită” .

Cu demnitate și sacrificiul propriilor sale interese, Doamna a știut să stea alături de cel care a marcat cu reforme esențiale drumul țării spre o Românie modernă. Cu alt prilej, confesiunea intimă redevine document istoric: „Încă o dată, dragă mamă, eu mă supun cerințelor. Sper că va veni un timp mai fericit, când voi putea să lucrez, poate, cu mai mult folos... Nu știu dacă mă înșel, dar îmi pare că la noi nu a sosit încă momentul pentru o femeie de a lua partea sa de acțiune binefăcătoare în opera de civilizație a noastră” . Dar tocmai prin întreaga sa viață Elena Cuza a făcut ca acel moment să sosească și să se afirme ca o necesitate a vremurilor noi.

Readucem acum în memoria prezentului câteva informații mai puțin cunoscute, uitate în pagini astăzi rar frecventate, referitoare la prezența activă a Doamnei în viața publică, îndeosebi în opera sa de caritate și de educație.

Una dintre cele mai dramatice probleme sociale ale epocii Doamnei Elena Cuza era aceea a copiilor orfani (numiți și „găsiți”). Testamentul mitropolitului Filaret II al Ungro-Valahiei, redactat în 1798, prevedea o sumă foarte însemnată pentru construirea și întreținerea unui orfelinat în București. Administrate incorect, aceste surse de venituri nu au mai dus la întemeierea Așezământului căruia i-au fost hărăzite. Regulamentele Organice de la 1830, prevedeau, la rândul lor, întemeierea de așezăminte speciale pentru orfani, dar totul a rămas literă moartă. Soluția care funcționa, în epocă, era aceea că statul încredința noii născuți unor doici („nutrice”), până la vârsta de patru ani.

În noiembrie 1860, Adunarea legislativă de la București a adoptat o nouă lege, prin care se decidea ca să fie luată îngrijirea copiilor orfani de la Ministerul Cultelor, urmând ca această însărcinare să treacă la Ministerul de Interne, în speță la Direcțiunea Serviciului Sanitar, condusă de medicul Carol Davilla. Începutul acestei reforme s-a făcut în primăvara anului 1861, când au fost adunate 40 de fete, de vârstă mică, pentru a fi crescute într-un Internat, în casa particulară a doctorului Davilla, aflată chiar în apropierea palatului Cotroceni .

Revenită în țară în luna iulie 1862, după o îndelungată ședere în străinătate, Elena Cuza – în calitatea sa de președintă a Comitetului de Doamne – a întreprins o serie de vizite la așezămintele de binefacere, la școlile de fete și la așezămintele culturale. Din acest moment, Doamna va face toate demersurile oficiale pentru reorganizarea acestor instituții, precum și pentru dotarea lor cu cele necesare.

Prima preocupare a Doamnei se va baza pe o necesitate morală și tradiția creștinească, anume mila față de copiii neajutorați, lipsiți de un cămin părintesc, ea fiind impresionată negativ de calitatea serviciilor medicale, precum și de sumele mici alocate pentru nevoile zilnice. Cu acel prilej, Doamna Elena a donat din caseta sa personală suma de 1000 de galbeni, pusă la dispoziția Serviciului Sanitar, pentru construirea unei clădiri adecvate, destinate special Azilului de copii. Doamna lua sub patronajul său amintita instituție, promițând sprijin pentru adunarea sumelor necesare. Ca urmare a acestei vizite, Doamna Elena adresează un memoriu către președintele Consiliului de Miniștri, în care deplânge alocațiile bugetare pentru copiii orfani și solicită înființarea unei instituții oficiale de ocrotire a orfanilor . Ca urmare a inițiativei Doamnei, a fost emis Decretul Domnesc din 18 iulie 1862, prin care se decidea înființarea stabilimentului ce avea să primească denumirea de „Elena Doamna” , precum și alocarea unei sume de bani pentru construirea acestuia.

Terenul pe care avea să fie construit Azilul de la Cotroceni aparținuse doamnei Ana Davilla (născută Racoviță), care îl avea ca danie de la unchiul său, generalul Nicolae Golescu .

Ulterior, Doamna Elena a donat suma de 32 000 lei, din caseta sa, îndemnând și pe celelalte doamne din înalta societate să îi urmeze exemplul. În urma acestui apel, s-a adunat suma de 378 824 lei, care a fost folosită pentru construirea aripii drepte a Azilului . La 29 iulie 1862 a fost pusă piatra de temelie a clădirii ce avea să adăpostească noul așezământ.

Una din inițiativele Doamnei pentru strângerea sumelor necesare a fost și aceea de a se organiza o „loterie” cu „mici obiecte plăcute”, donate de doamnele cu dare de mână, în urma vânzării biletelor rezultând o sumă destul de însemnată . Referitor la această activitate a Doamnei Elena Cuza, ziaristul francez Ulysse de Marsillac, venit în țară în 1852 și stabilit la București, scria că Azilul face cinste și onoare României și că „în 1862 providența a adus-o aici pe Elena Cuza, întruchiparea bunătații, generozitatea simplă și blândă, care făcea binele fără ostentație și care nu profita de înalta sa poziție, decât pentru a-i ajuta pe cei în suferință” .

Elena Cuza afirmase, cu tărie, că „nimic nu poate onora o țară mai mult decât totalitatea așezămintelor caritabile, care ar răspunde la toate necesitățile. Azilul, deschis în viitor copiilor găsiți, nu este decât cel dintâi pas pe această cale. Mă voi simți foarte fericită în ziua când voi izbuti să deschid și bătrâneții un azil, al cărui loc s-a și găsit într-o poziție frumoasă și sub mărețele umbriri de la Pantelimon” .

*

În „Monitorul. Jurnal Oficial al Principatelor Unite”, nr. 4 din 5 ianuarie 1863, este publicată lista instituțiilor și persoanelor care „au binevoit a subscrie în ajutorul clădirii acestui Asil”. Suma cumulată, după cifrele publicate în „Monitorul Oficial”, nr. 205, 225, 246, 254 și 272, ajunsese la 85437 lei și 14 parale. Reproducem aici listele de subscripție, care sunt prin ele însele un document de epocă, ce poate fi supus unei analize speciale.

Prea cuviosul Egumen al
 Mănăstirii Vorona 96 lei.
 Jud. Cahul
 d-na Elisa Caravasile 73,20 lei
 d-na Sofia Cilibidache 86,30 lei
 d-nul Dimitrie Botez 32 lei
 M. Ecsarh 32 lei
 B. Ignat 32 lei
 I. Pruncul 32 lei
 Doctorul Mingareli 64 lei
 Doctorul chirurg A. Hopu 32 lei
 d-nul Lambu Alevri 32 lei
 Ion Nedu 32 lei
 Gheorghie Lupu 32 lei
 Gheorghie Starvul 32 lei
 C. Cristidi 32 lei
 Bucureșel 32 lei
 Iorgu Vasiliu 32 lei
 A. Ciontulan 32 lei
 Maior Bulucon 31,20 lei
 Locotenentul Macri 31,20 lei
 Locotenentul Roset 31,20 lei
 Ioan Ancus 96 lei
 Județul Botoșani
 Alecu Ventura 96 lei
 Nae Mavrocordat 320 lei
 Sevastian Canano 160 lei
 Ioan Tăutu 64 lei
 Costache Capșa 64 lei
 Costache Ciolanu 32 lei
 Protoiereul, Ghiorghie
 Solomonenu 32 lei
 Ioan Pîrvu Iconomul 32 lei
 Iancu Cocotă 32 lei
 Farmacistul Emerih Hainal 160
 lei
 Dimitrie Șlaider 32 lei
 Doctorul Moriț Chernbah 64 lei
 Doctorul Hinec 64 lei
 Doctorul Gișcovschi 160 lei
 Doctorul Macs 64 lei
 Doctorul Franț Isac 64 lei
 Ghiorghie Eminovici 32 lei
 Adolf Mondlih 32 lei
 Farmacistul Sam. Franc 64 lei
 Farmacistul Iosif Smiț 43,30 lei
 David Mețeș 32 lei
 d-na Elisabeta Paslavșca moașă
 32 lei

Casandra Călinesca, moașă 24,20
 lei
 D-nul doctor Culcischii din
 Hârlău 64 lei
 Farmacistul Ferdinand Cloos din
 Hârlău 32 lei
 Iancu Caruț 32 lei
 Ioan Peiu 32 lei
 Mihai Haralamb 32 lei
 Petrache Mărgăritu 32 lei
 Herescu 32 lei
 Mihail Harețu 32 lei
 Petru Cerchezu 21,10 lei
 Manoil Vasilevici 32 lei
 Ștefan Frundeț 32 lei
 Județul Ismail
 Doctor Cordali 54 lei
 Doctorul Frai 12 lei
 Veterinarul Savor 10,20 lei
 I. Iablovski 10,20
 Vagner 10,20 lei
 D-na moașă Olga Orenștein 5,10
 lei
 d-na Smaranda Petrovici 10,20
 lei
 d-nul Folștain, chirurg 10,20 lei
 Județul Gorj
 D-nul doctor Chiriadi 100 lei
 D-nul Iosiv Vainer 100 lei
 Subchirurgul Ioan Ionescu 31,20
 lei
 Subchirurgul Nicol Ionescu
 15,30 lei
 Subchirurgul Alexs. Moisi 36 lei
 Subchirurgul Dim. Zborescu 50
 lei
 Subchirurgul Petre Nedelcovici
 50 lei
 Județul Vlașca
 D-nul Emanoil Pangăl 96 lei
 Grigorie Lădărescu 24,20 lei
 Ioan Dănciulescu 21,10 lei
 Ilie Cârjenescu 24,20 lei
 Matache Baescu 24,20 lei
 Nicolae Nicolau 54 lei
 A. Dimitrovici 24,20 lei
 G. Ioan 24,20 lei
 C. A. Cârtojeniu 12,10 lei
 D. Mihailidis 24,20 lei
 G. H. Alecsandru 24,20 lei

Ioan N. Râmnicenu 31,20 lei
Zamfir Roşescu 12 lei
I. Şt. Tomulescu 27 lei
Stan Boerescu 12,10 lei

I. Frundescu 12,10 lei
G.S. Coşoiu 12,10 lei

Total 89919,20 lei

[Semnează] Inspector general Davila

1863 În „Monitorul. Jurnal Oficial al Principatelor Unite”, nr. 19, din 26 ianuarie

Judeţul Buzău
D.Istratie Negulescu 94,20 lei
Ghiţă I. Poenaru 45 lei
Costachi Perieţenu 45 lei
I Costinescu 12,10 lei
Ghiţă Popescu 12 lei
N N Şioimescu 12 lei
G. Vlădescu 24,20 lei
N. Petrache 12,10 lei
N. Paraschiva 12,10 lei
Ioan Iconomu 32 lei
Ioan Ionescu 12,10 lei
Iorgu Dumitrescu 12,10 lei
G. Mina 12,10 lei
Anastasie Diamantidis 6,5 lei
Atanasie Anastasiadi 12,10 lei
Ioan Dumitrescu 12,10 lei
Manole Ivanovici 6,5 lei
Ghiţă Capitănescu 9 lei
Ghiorghe Burantada 9,8 lei
Costache Ciorhinescu 12,10 lei
D. Chirculescu 12,10 lei
Costache Canela 12,10 lei
Ştefan Stancu 24,20 Lei
M. Mănciulescu 24,20 lei
Nicolae Gheorghiu 12,10 lei
Dumitrache Mănciulescu 24,20 lei
C. Harisescu 12,10 lei
Dimitrie Oprescu 24,20 lei
Alecsandru Ioan 12,10 lei
Costache Andronescu 12,10 lei
Constantin Drăgulinescu 12,10 lei
Panait Dumitriu 24,20 lei
Costache Pătărlăgenu 32 lei
Iancu Răsăvăţenu 4,20 lei
Ioan Mihălescu 12,10 lei
Caloian Ioan Proca 4,20 lei

Nicolae Codrenu 12,10 lei
Răducanu Davidescu 12,10 lei
Bosie Vasiliu 24,20 lei
Stroe Colceag 12,10 lei
I Popescu 32 lei
Petrache Stavrides 24,20 lei
Costache Donu 24,20 lei
Dimitrie Marinescu 24,20 V
Ghiţă Dăscălescu 32 lei
Costică I Ceşoiu, din Mizil 4,20 lei
Ioan Constantinescu 6,30 lei
Iancu Porumboiu 6,30 lei
Manole Vienescu 6,30 lei
D-na Uţa Predesca 6,5 lei
D. Zane Antonescu 6,5 lei
Fraţi Nicolau 7,35 lei
Stroe Rădulescu 4,20 lei
N. Luca 2,10 lei
Niţu Popescu 2,10 lei
Alecsandru M. Grigorescu 4 lei
Nicolae Sotir 2,20 lei
Gavril Polihroniadi 4,20 lei
Iordache Teişeanu 4,30 lei
Judeţul Ialomiţa
D. Doctor Ioan Popovici 82 lei
Căpitan Constantinescu 10,20 lei
Murgeanu, din Murgeanca 12,10 lei
Gr. Ştefan 4,20 lei
I Alecsandrescu, din Urziceni 40 lei
M. Dragulinescu 15 lei
I Ştefanov 15,30 lei
Căpitan M. Balaban, din Reg. 4-lea 62 lei
Tudorache Gheorghescu 12 lei
Răducanu Mitran 4,20 lei
Doamna Maria Mitran 4,20 lei

D. Farmacist Eduard Mester
12,10 lei
Slăniceanu 24,20 lei
Iorgu Gheorghiu 2,10 lei
G. Opran 6,5 lei
Dobre Apostoleanu 6,5 lei
C. Meratia, din Mărculești 24,20
lei
Ioan Petre, din Giurgeni 12,10 lei
Teodor Murgeanu 4,20 lei
G. Marinescu 12,10 lei
T. Bărbătescu, din Giurgeni
15,10 lei

Meemet Efendi, idem 31,20 lei
G. Ioanid, din Vlădeni 12,10 lei
E. S. Mina 21,10 lei
I. Codianu 12,10 lei
A. Vinescu 12,10 lei
I S. Blebea 12,10 lei
Județul Râmnicu Sărat
D. Doctor Golț 32 lei
C. Pastia 12,10 lei
Doctor Efrem Vainer 32 lei

Total 91421,3 lei

Se adaugă și cei aleși în numerar din reprezentăția dată la Circul în
beneficiul acestui Asil, de către D. Luis Sulie la 24 septembrie: suma 7312 lei

Total până la 1 Ianuarie 1863, suma 98733,3 lei

[Semnează] Inspector general, Davila

*

În primăvara anului 1863, Elena Cuza își îndrepta interesul caritabil cu
deosebire asupra stării serviciului de ambulanță. Doamna era preocupată de
formarea unui corp special de infirmieri, schițând chiar planul unei Cruci Roșii
pentru România. Proiectele sale aveau darul de a însufleți pe cei din jur.

În acest an, Principesa Elena Cuza face vizite în mai multe orașe din
România, împreună cu Principele Alexandru Ioan Cuza, inspectând mai multe
instituții caritabile. Peste tot, familia princiară este întâmpinată cu mult entuziasm,
orașele sunt luminate, se dau serbări în cinste lor. În toate localitățile familia
princiară poartă discuții cu oficialitățile, promițându-le ajutor pentru probleme
așezămintelor din administrare. Urmărind extrasele din „Monitorul. Jurnal oficial al
Principatelor Unite” se poate constata că imediat după o vizită principele își onora
promisiunile făcute.

Tot acum, Doamna Elena a continuat strângerea de fonduri pentru lucrările
Azilului de la Cotroceni. Ea a adresat o scrisoare deschisă către toate doamnele
române, menită să le încurajeze generozitatea, arătând cât de important este să oferi
o șansă fetelor orfane, cărora viața nu le-a oferit nici una, acestea putând deveni o
adevărată resursă umană pentru societatea românească, căci binele făcut se întoarce
și sporește. Elena Cuza arăta: La toate națiile oamenii sunt aceea ce femeile au voit
să fie. Ele sunt mume și soațe. Națiile cu mari virtuți, pe care le admiră istoria, sunt
fapta femeilor ce se află la înălțimea mării lor misiuni pe pământ. Nația română, ea
însăși, este supusă acestei voințe divine. Ea va fi, în viitor, ceea ce femeile române
vor voi să fie, să nu ne îndoim. Imediat după construirea aripii drepte a Azilului, au
fost aduși aici, spre a fi instituționalizați, 120 de copii orfani, dintre care 100 de fete
și 20 de băieți. La dorința expresă a Doamnei, în anul 1863 au fost transferate, de la
Institutul Gregorian din Iași, 39 de orfane, care au fost integrate în Azilul de la
București. În plus, au fost internați la Azil și un număr de copii surdo-muți,
punându-se bazele unei instrucții special instituționalizate și pentru această

categorie de minori cu dizabilități. Din 1868, băieții și copiii surdo-muți vor fi mutați într-o altă clădire, de pe lângă biserica Sf. Pantelimon, punându-se astfel bazele unei noi instituții.

La Azilul „Elena Doamna”, potrivit programei aprobate de Minister, era prevăzută predarea în special a meseriilor manuale: croitorie, cusătorie, broderie. În atelierele proprii se confecționau îmbrăcămintea și lenjeria de pat a orfanelor azilului. La 1 octombrie 1863, vizitând Azilul pentru copii, Doamna constată cu o mare mulțumire progresele realizate. Ea a propus ca rochiile, cămășile, șorțurile care erau lucrate de fete să fie expuse într-o sală, astfel vizitatorii care se prezentau adesea la Azil să se convingă de meseriile dobândite de fete.

Din 1865, Azilul a fost administrat de Eforia Spitalelor Civile și finanțat în mare măsură de aceasta, până în 1881, când a fost trecut la Departamentul Instrucțiunii publice. În toamna anului 1865, potrivit dorinței Principesei, din fiecare județ al țării au fost aduse la Azil câte una sau mai multe fete, pentru a deveni institutoare (învățătoare), urmând să revină, după absolvire, în județele de origine, urmând a fi încadrate în școlile comunale nou înființate.

*

Stimularea activităților cultural-naționale a reprezentat un alt obiectiv urmărit de Elena Cuza. Inițiativele Doamnei pe acest tărâm s-au împletit, adesea, cu proiectele sale sociale și caritabile. Se știe că ea a colaborat cu Vasile Alecsandri, cel omagiat ca „poet național” încă din timpul vieții. Acesta alcătuiuse un prețios volum de culegeri și prelucrări populare cu titlul Doine, balade și lăcrămioare. Poetul a dăruit manuscrisul acestei culegeri Azilului „Elena Doamna”, pentru ca fondurile ce se vor strânge prin tipărirea și difuzarea acestei opere să fie folosite la finanțarea generosului proiect caritabil. În scrisoarea adresată Doamnei, Alecsandri îi numea pe copiii ce aveau să fie asistați de această instituție „copii găsiți ai geniului românesc”.

Principesa îi răspundea poetului cu o caldă scrisoare de mulțumire, arătând interesul pe care îl are și sprijinul pe care dorește să îl acorde pentru dezvoltarea literaturii române. Inițiativa Lui Alecsandri și a Principesei este salutăată de presa vremii:

Literatura unui popor este adevărata sa mărire și cel mai puternic mijloc de civilizațiune. Prin deosebitele scrieri care compun întinsul domeniu al literaturii, cele mai frumoase simțăminte se împletesc în inima oamenilor și mintea lor se înăvuțește de idei nobile și generoase. Literatura română acum începe și cel mai frumos viitor se deschide înaintea sa, pentru că cele mai avute mine ale istoriei, poeziei, teatrului, romanului, nu sunt încă explorate. Dar ce progres poate face literatura când o vedem lipsită de orice încurajare? Când cei mai cunoscuți poeți ai noștri nu pot a tipări frumoasele lor scrieri? Astăzi, încurajarea trebuia să vie din partea guvernului și ne place a crede că Măria Sa Doamna, inspirată de nobilele cugetări pe care toți le vor prețui în scrisorile de care am vorbit, va binevoi a da o nouă dovadă de încurajare a literaturii, și astfel putem spera că guvernul va publica scrierile poeților noștri și frumoasa Istorie a lui Mihaiu Viteazul de Nicolae

Bălcescu, această operă însemnată din care Revista Română, cu mari greutate și numeroase sacrificii, a publicat o parte .

În același an, la 24 iulie, Doamna Elena Cuza a mai avut o inițiativă pentru stimularea tinerilor cărturari. Ea l-a convins pe Principe să instituie un premiu însemnat, de 1000 de lei, pentru traducerea în versuri a poemului clasic Eneida de Vergilius . Premiul avea să poarte numele Domnitorului Alexandru Ioan Cuza și să se acorde și în viitor, pentru alte asemenea realizări în domeniul literaturii naționale.

*

Doamna obișnuia să viziteze vechile așezăminte și ctitorii, încercând să insuflă cea mai profundă stimă pentru binefăcătorii care le-au fondat. Cu prilejul aniversarii fundației Spitalului Colței, Doamna Cuza participă la slujba religioasă, fiind omagiată de presa vremii pentru pioșenia sa:

Măria Sa Doamna a voit să asiste la serviciul divin, ce s-a oficiat în memoria generoșilor fondatori al Colței și pentru repaosul sufletelor lor. Îndată după săvârșirea ceremoniei religioase, s-au împărțit pâine și alte milostenii pe la săracii atrași prin această solemnitate; peste trei sute sărmani s-au împărțit de ajutoare la această ocazie. Se aduce aminte că Prințesa Domnitoare, în întâia sa vizită la Colțea, recomandase de a se căuta portretele fondatorilor Spitalului, de a se executa apoi de artiști români și de a se pune înăuntrul bisericii. Măria Sa a fost ferică a vedea că dorințele sale erau pe cale de a fi îndeplinite. Un artist român, domnul Th. Aman, care și-a și făcut un nume în lumea artelor prin remarcabile lucrări, a fost însărcinat a reproduce, după o veche frescă, din biserica Colței, trăsăturile primului fondator al Spitalului: portretul marelui Spătar Mihail Cantacuzino, care trăia în 1717, a fost de curând săvârșit de domnul Aman și așezat în Biserică, în fața altarului, pentru serviciul aniversar al fundației Colței. Originalul portretului unui alt fondator, Mihail Racoviță, se află la Roman: se va trage în curând și după acesta o copie care va lua loc asemenea în biserica Colței .

Cu acel prilej, pictorul Theodor Aman a adresat Prințesei Domnitoare rugămintea de a-i permite a-i face un portret spre a-l oferi Azilului. „O asemenea cerere onoră totodată pe om și pe artist; astfel, Măria Sa a binevoit a o primi cu ce mai mare bună voință” . La 1 octombrie 1863, portretul Doamnei a fost amplasat în marea sală a acestui așezământ .

Inițiativa de a se pune portretele ctitorilor a avut-o Doamna Elena și pentru fondatorii unor spitale, spunându-i lui Nicolae Crețulescu, într-o scrisoare din 18 august 1862, că în vizitele mele am întreat și am aflat urmele fondatorilor deosebitelor spitale; am aflat totodată că s-au păstrat și sunt în ființă portretele acestor generoși făcători de bine ai umanității. Aș dori ca aceste suvenire să fie conservate pe locul cel mai la vedere al așezămintelor cărora ei au consacrat o însemnată parte din averea lor. În lipsă de portrete originale, de care familiile fondatorilor nu ar voi negreșit să se despartă, s-ar putea dobândi voia de a fi copiate. Aceste lucrări date de guvern artiștilor români, vor servi de încurajare pentru aceia dintre dâșii al căror talent îi va recomanda la sollicitudinea statului.

La publicarea volumul Baba Dochia, pe care Ida Vegezzi Ruscalla îl dedică Doamnei Elena Cuza, principesa își manifestă încă o dată sprijinul pentru artele și

cultura națională, adresând autoarei o scrisoare: Domnia Voastră, demnă fiică a unui om care are atâtea titluri la recunoștința românilor, câtă să înștiințați pe compatrioții Dumneavoastră despre trecutul acestei mici națiuni surori, mulțumindu-i pentru frumoasele simțăminte care i-au inspirat această scriere.

Ziarul „Independența” presăra această scrisoare cu următoarele observații: Numele domnului Vegezzi Ruscalla este foarte cunoscut și iubit pentru toți românii. Deputat în Parlamentul italian, publicist însemnat și scriitor cu un frumos talent, vocea sa elocventă a vorbit în deosebite rânduri Italiei despre originea, despre speranțele și despre viitorul națiunii române. Domnul Vegezzi Ruscalla se poate socoti între domnii Edgard Quinet, Saint Marc-Girardin, Leon Plée, între toți acei străini cu idei generoase care au văzut în România o națiune de gintă latină, cu un trecut plin de fapte mari, dar apăsată de lungi și grele suferințe, și demnă, pentru anticele sale virtuți, de o soartă mai bună în viitor. În străinătate, în momentele cele mai grele pentru România, acești bărbați au fost elocvenți apărători ai drepturilor sale, și numele lor, talentul lor, au contribuit mult spre a ne face cunoscuți, au atras asupra noastră atențiunea publicului, și ne au câștigat simpatiile folositoare ale Europei civilizate. Domnul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, prezintă un proiect de lege pentru a se conferi Domnului Cavaleriu Vegezzi Ruscalla titlul de cetățean român și onorariul de una mie lei pe lună pentru înființarea unui curs liber de Istorie și literatura română la Turin .

Această propunere a fost făcută de Mihail Kogălniceanu, susținută de 22 deputați și aprobată în unanimitate, iar la 25 mai 1863 Domnitorul Alexandru Ioan Cuza a emis decretul prin care se aplica legea .

La 21 aprilie 1863, Doamna Elena Cuza se afla la Iași, unde a vizitat câteva așezăminte și Institutul Normal (Școala Centrală) de fete . Aici, Doamna a constatat că lucrurile erau în ordine, după cum reiese din scrisoarea adresată doamnei Olimpia Gross, directoarea acestui așezământ: E o adevărată plăcere pentru mine de a constata rezultatele dobândite în așa puțin timp. Sub toate puncturile de vedere am găsit internatul în progres. Eu vă felicit pentru aceasta și vă mulțumesc din inimă. Vouă vă vom datori în câțva timp o pepinieră de tinere institutrice de care avem simțită nevoie și care vor răspândi în țară principiile și instrucțiunea pe care vor fi primit sub a voastră înțeleaptă și maternă direcțiune. Contați totdeauna pe concursul meu. Internatul tinerelor fete din Iași este unul din așezămintele cărora păstrez cea mai vie îngrijire. Primiți, doamnă, încredințarea aleselor mele sentimente .

La întoarcerea de la Iași, Principesa Elena Cuza a vizitat alte asemenea instituții, precum școlile de fete din Râmnicul Sărat, Buzău și Ploiești. De asemenea, a vizitat Goleștii și Curtea de Argeș, Piteștii, Craiova, Orșova.

Principesa a revenit la Iași în octombrie 1864, a vizitat cazarma din curtea Palatului Administrativ, spitalul militar de la Beilic și cazarma de cavalerie de la Copou, Școala de pictură și Școala centrală de fete. Orașul său natal o atrăgea cu o putere nebanuită, îndemnând-o să vegheze și asupra bunului mers al instituțiilor culturale și caritabile din vechea capitală a Moldovei. Aici avea să fondeze, la 1880, Spitalul de copii „Caritatea”, într-un imobil pe care îl cumpărase de la fratele ei, Constantin Rosetti. Clădirea există și astăzi, fiind ocupată de Spitalul de Urgență din Iași.

În spiritul preocupărilor sale culturale, Doamna sprijinea înfrumusețarea orașelor românești cu statui ale unor înaintași de seamă, în acest sens făcând o donație însemnată și pentru ridicarea statuii cronicarului Miron Costin, de lângă Teatrul Național. Acest monument a fost dezvelit, la 1888, în fața Primăriei de atunci. Pe soclul statuii se află o placă ce conține numele donatorilor. După familia regală și arhieriei Bisericii Ortodoxe, este consemnat numele, de bună amintire, al Doamnei Elena Cuza.

Spiritul ales al Doamnei este omagiat, cu adâncă tristețe, dar înălțător respect, la trecerea sa în eternitate, de către marele Nicolae Iorga: A murit la Piatra Neamț femeia ideal de bună și modestă care a fost Măria Sa Doamna Elena, tovarășa lui Vodă Cuza.

Sunt sicrie pe care nu se depun nici florile cele mai din inimă închinată. Orice laudă, orice semn de durere par nepotrivite față de marea simplitate a ființei pământești care, trăind între noi, cei plini de neajunsuri și păcate, a dus curată viață cerească, asemenea îngerilor. Odihnească în pace în acel pământ al țerii despre care spunea că numai cine s-a născut în cuprinsul lui poate să-l iubească!

Pentru noi, cei ai pământului acestuia, ea n-a murit: icoana ideală s-a ridicat numai, prin cea din urmă, dacă nu și cea mai grea suferință, ceva mai sus și un glas din timpurile mai bune a tăcut .

Datorită muncii desfășurate pe acest tărâm, românii au dezvoltat un sentiment foarte sincer față de această prințesă modestă, ajungând cu timpul să o veneraze ca pe o sfântă.

Pentru Principesa Elena Cuza timpul s-a oprit.

BISERICA CU HRAMUL „SFÂNTUL MARELE MUCENIC GHEORGHE” DIN COMUNA LAZA, JUDEȚUL VASLUI, ÎN URMA CUTREMURULUI DIN 1940

Andrei CREȚU

Cutremurul din 10 noiembrie 1940 a fost devastator atât pentru zona Moldovei, cât și pentru Muntenia. Pe lângă nenumărate case de locuit care s-au prăbușit, au avut de suferit și sediile diferitelor instituții, școli și biserici. Dezastrul venea să umple paharul amărăciunilor: începuse mobilizarea pentru război, fusese o iarnă cumplită și un an agricol slab, în iunie fusese ciuntit teritoriul țării prin anexarea de către Uniunea Sovietică a Basarabiei, Bucovinei de Nord și Ținutului Herța.

Urmările cutremurului în Episcopia Hușilor

La nivelul Episcopiei Hușilor, situația era dramatică. Episcopul Grigorie, după ce a văzut amploarea dezastrului, vizitând mai multe biserici și școli din Huși, Bârlad și Vaslui, a luat primele măsuri. A trimis, în primul rând, protoiereilor de județ câte o înștiințare prin care le cerea ca, într-o perioadă de 10-15 zile, să viziteze toate parohiile pe care le aveau în subordine: *„este nevoie de mângâiat credincioșii și îndemnat la lucru – cum și de luat, la fața locului, măsuri urgente, ca de pildă: adăpostirea obiectelor sfinte în camere curate, amenajarea de paraclise, strângerea materialului (cărămidă, lemn, etc.) și depozitarea lui la adăpost”*¹.

De asemenea, episcopul a redactat o informare pe care a transmis-o Ministerului Cultelor, arătând că chiar în dimineața zilei de 10 noiembrie, *„nespus de îndurerați de groaznica nenorocire, am luat toiagul și am plecat întru cercetare și mângâiere ... Dezastrul e de neînchipuit. Mai mult de 50% din biserici sunt ruinate”*². Situația era cu atât mai gravă pentru Episcopia Hușilor, întrucât pierderea Basarabiei o afecta în mod direct; mai mult chiar, pădurea primită spre folosință, nu putea fi exploatată, fiind în zonă militară, și tăierile oprite de Statul Major.

O altă informare, privind situația bisericilor din eparhie a fost trimisă și președintelui Comisiei Monumentelor Istorice de la București³.

Totodată a fost expediată și președintelui Sfântului Sinod, patriarhul Nicodim, o înștiințare cu situația gravă din Episcopia Hușilor. Documentul mai cuprindea, pe lângă informațiile furnizate, și o propunere, pentru convocarea unei sesiuni a Sfântului Sinod și luarea unor măsuri în contextul dezastrului provocat de cutremur, dar și exprimarea unei poziții oficiale a Bisericii în cadrul schimbărilor

¹ Arhivele Naționale Vaslui (A. N. V.), Fond Episcopia Hușilor, dosar 3 / 1940, f. 1.

² *Ibidem*, f. 3.

³ *Ibidem*, f. 5.

sociale și politice care avuseseră loc: abdicarea regelui Carol II și întronizarea tânărului voievod Mihai, urmată de conducerea legionară. Biserica nu putea rămâne impasibilă – spunea episcopul Grigorie – la toate transformările care generaseră în societate adevărate zguduirii sufletești; trebuiau date dispoziții pentru a preveni și a îndruma cele ce se pot întâmpla⁴.

La puțin timp după sugestia episcopului de Huși, a avut loc o ședință a Sfântului Sinod, la care s-au trasat măsuri și de la nivel central, pentru bisericile afectate de cutremur. Circulara, semnată de patriarhul Nicodim, preciza următorul aspect: acolo unde bisericile sunt dărâmate sau stricate în așa măsură că nu se mai poate sluji, să se facă sfintele slujbe în capele improvizate, ca în timp de campanie⁵.

La nivel de episcopie, fiecare protoiereu din cele trei județe, însoțit de un consilier, începuse să inspecteze parohiile și să raporteze episcopului situațiile din teritoriu. Astfel, episcopul Grigorie, pentru a mobiliza atât pe preoții din parohii, cât și comunitățile, a trasat câteva măsuri pe care le-a transmis prin intermediul unei circulare. Documentul⁶, redactat la 19 noiembrie, menționa:

„Dumnezeu ne-a pedepsit pentru ale noastre păcate, cutremurând pământul în dimineața zilei de duminică, 10 noiembrie, anul curent.

Eparhia Hușilor este dintre cele mai încercate.

Pe lângă mulți credincioși rămași fără adăpost în preajma iernii, zeci, poate și sute de biserici, în frunte cu catedrala episcopală, s-au zdruncinat din temelie, unele prăbușindu-se complet, iar altele amenințând cu ruina.

Începând chiar din acea zi de groază, am plecat în lungul și în latul eparhiei cercetând, mângâind și ajutând. Îndeosebi am văzut toate bisericile și așezămintele din cele trei orașe capitale de județ, ca și mănăstirile eparhiei.

Zilnic primim rapoarte cu pierderile incalculabile făcute bisericilor.

Mulți din cucerniciile voastre stați în așteptare și cereți ingineri, arhitecți și constatări cu îndrumări la fața locului.

Motivați de cele ce am văzut și ni s-au raportat, vă scriem cele ce urmează. Cucernici părinți,

Dezastrul cutremurului este așa de mare în țară, încât este imposibil să se facă atâtea cercetări și ajutorări cu specialiști.

În cele trei județe ale eparhiei noastre au plecat câte un părinte referent care cu protoierii respectivi să vă viziteze și să vă îndrume. Nu știm dacă vremea și mijloacele de transport le va îngădui să vă cerceteze pe toți. Pentru aceasta, nu rămâneți în așteptare fără să luați măsurile ce se impun.

Faceți cum vă pricepeți cu credincioșii și adăpostiți totul înainte de începerea iernii cu ploi și ninsori. Dumnezeu nu ne-a pedepsit până în sfârșit și ne-a dat răgazul vremii bune, pregătitoare zilei de mâine.

La bisericile unde sunt stricăciuni ce se pot repara, faceți singuri cu credincioșii pricepuți.

⁴ *Ibidem*, f. 6-7.

⁵ *Ibidem*, f. 30.

⁶ *Ibidem*, f. 11-12.

Unde a căzut turla și acoperișul, curățiți și acoperiți cu ce puteți, ca ploaia și ninsoarea să nu strice mobilierul și sfintele obiecte.

Unde biserica s-a prăbușit, improvizați capele și adăpostiți totul, desfăcând și materialul ce se poate.

Binecuvântăm pe preoții N. Bălan de la Băsești și pe M. Horgaș de la Albești I Fălciu, care, ca niște adevărați păstori, lucrau cu mulțimea îndurerărilor credincioși la desfacerea și adăpostirea bisericii prăbușite.

Ne-au întristat însă alții, care n-au ridicat o cărămidă în timp de o săptămână de vreme frumoasă, sub motivul că nu au bani, așteptând îndrumări și ajutoări.

Cucernici părinți,

Cucerniciile voastre, cântăreții cu epitropii și consilierii parohiali sunteți direct răspunzători de îngrijirea bisericilor și adăpostirea materialului și a sfintelor obiecte. Să nu treacă o zi frumoasă fără să luați măsurile ce se impun. Dragostea să înlocuiască pregătirea de specialiști.

Nădărdum că veți fi adevărați păstori, care vă veți pune sufletul pentru turmă și staul.

Dumnezeu să vă binecuvânteze, învrednicindu-vă de vrednicia vremurilor ce trăim.

Episcop,
+Grigorie

Consilier referent,
Pr. Anton I. Popescu

Situația din parohiile Laza și Sauca

Comunitățile din Laza și Sauca au avut de suferit, așa cum suferiseră toți ceilalți. Erau înregistrate case dărâmate, familii care nu aveau unde să locuiască⁷, școala, primăria și biserica fuseseră avariate. Din toate acestea, cel mai mult avusese de suferit biserica. Măreața catedrală, aflată la granița dintre cele două sate, se afla într-o stare de plâns. Despre pagubele suferite de biserică aflăm din raportul trimis Episcopiei Hușilor de către cei doi preoți care slujeau aici:

„Subsemnații, preot Ioan Modoranu de la Parohia Laza și preot Theodor Piatac de la Parohia Sauca, județul Vaslui, cu profundă smerenie și durere sufletească vă aducem la cunoștință următoarele: în urma cutremurului din noaptea de 9/10 noiembrie, anul curent, s-au dărâmat complet ambele turlă de la biserica parohială Laza, de care ne servim ambele parohii. Restul bisericii este toată crăpată, iar parte din mobilier este distrus. De asemenea, parte din sfintele icoane sunt distruse.

În starea actuală, biserica a devenit improprie de a se oficia sfintele slujbe în ea.

⁷ A. N. V., Fond Prefectura Vaslui, dosar 30 / 1940, f. 54-63.

*De aceea vă rugăm a dispune o anchetă la fața locului spre a se constata stricăciunile, pentru a lua de urgență măsurile necesare de reparare sau rezidire a sfinteii biserici*⁸.

Rezoluția episcopului de pe raportul trimis de cei doi preoți îi îndemna să ia măsurile care se impun, menționate și în circulara trimisă, arătând că pentru două parohii este mai lesne lucrul acesta⁹.

Până la sfârșitul lunii noiembrie, protoiereul județului Vaslui, preotul Paul Potorac, însoțit de consilierul episcopiei, preotul Anton Popescu, vizitase 24 de biserici. Rezultatele acestor vizite s-a concretizat într-un raport¹⁰ care prezenta în detaliu situația de după cutremur și estima valoarea pagubelor, într-un „*Tablou cu arătarea stricăciunilor pricinuite de cutremur*”¹¹. Conform prezentării, bisericile construite din lemn sau din lut fuseseră puțin afectate, unele cu mici crăpături, altele fără nici o stricăciune. Cele mai afectate erau bisericile de zid. Evaluarea pagubelor se încadra între 2.000-4.000 lei pentru mici fisuri apărute în zidărie și căderi de tencuială și mergeau la 200.000-400.000 lei pentru fisuri adânci, pereți deplasați, turlă căzute. Cele mai mari sume variau între 1.000.000 și 2.000.000 lei, în funcție de stricăciunile suferite și mărimea bisericii. Astfel, pentru biserica din Delenii de Jos și Mânjești se estimau pagube de 1.000.000 lei, arătându-se că bisericile sunt prăbușite; aceeași situație, dar pagube mai mari, de 1.500.000 lei pentru bisericile din Solești și Zăpodenii de Sus; pentru biserica din Lipovăț se estimau pagube de 2.000.000 lei. Cea mai mare sumă, singura de astfel, în cuantum de 3.000.000 lei, reprezenta pagubele calculate pentru Biserica „Sf. Gheorghe” din Laza¹².

Potrivit raportului, biserica din Laza avea „*ambele turle retezate și prăbușite la pământ, zidăria în interior și exterior complet zdruncinată, plicandru, iconostasul și alte obiecte sfărâmate; temelia bisericii este bună, clopotele bune, sobele dărâmate; necesită un paraclis pentru oficierea slujbelor*”¹³. Credincioșii celor două parohii, sub conducerea păstorilor spirituali, au trecut la acțiune. Chiar dacă existau probleme și în comunitate cu unele locuințe, s-au mobilizat și au căutat să sprijine și Casa Domnului. Activitatea lor, precum și măsurile preconizate au fost dezbătute într-o ședință a consiliului parohial, sub președinția preotului paroh Ioan Modoranu, ținută pe 1 decembrie 1940. Procesul-verbal, încheiat cu acest prilej menționa faptul că icoanele, catapeteasma și toate obiectele sfinte fuseseră scoase din biserică și puse la adăpost în casele câtorva enoriași din ambele parohii. Cărămida și materialul risipit în biserică fuseseră strânse și curățate. Urmau să fie acoperite spărturile prin care ar fi putut pătrunde ploaia sau zăpada. Având în vedere că repararea bisericii de zid urma să dureze o perioadă îndelungată, iar construirea unui paraclis ar fi însemnat cheltuieli bănești care s-ar fi putut întrebuința mai cu folos în altă parte, membrii consiliului parohial au hotărât repararea vechii biserici de lemn, care avea catapeteasma și toate

⁸ A. N. V. Fond Episcopia Hușilor, dosar 3 / 1940, f. 148.

⁹ *Ibidem*, f. 148 v.

¹⁰ *Ibidem*, f. 115.

¹¹ *Ibidem*, f. 17-20.

¹² *Ibidem*, f. 18.

¹³ *Ibidem*, f. 176.

Biserica „Sf. Gheorghe” din Laza în 1942

celelalte obiecte intacte. Repararea se putea face cu banii proveniți din excedentele bugetare ale anilor precedenți și din efectuarea unei colecte de la enoriași. Potrivit hotărârii, lucrările urmau să înceapă chiar de a doua zi, adică pe 2 decembrie, pentru ca, până la sărbătoarea Nașterii Domnului, să se poată oficia slujbele religioase în vechea biserică. Preotul paroh trebuia să înștiințeze episcopia de hotărârile consiliului parohial și să primească aprobare pentru repararea bisericii de lemn și cheltuirea banilor care se aflau în contul parohiei¹⁴.

Pe 7 decembrie, părintele Modoranu raporta episcopiei toate lucrările care se făcuseră la Laza și făcea cunoscute hotărârile consiliului parohial, menționând faptul că: *„repararea vechii biserici se poate face ușor, deoarece se observă dragostea enoriașilor de a dona bani și materiale pentru aceasta”*¹⁵. De asemenea, se angaja ca să ia măsurile necesare și pentru repararea bisericii de zid, pe care enoriașii celor două parohii nu o pot lăsa în starea în care se află.

Meșterii din cele două comunități și-au dat tot interesul, reușind, în cel mai scurt timp, să refacă vechea biserică de lemn, întreaga activitate cultică mutându-se aici.

În primăvara anului 1941, Parohia Laza a obținut devizul privind lucrările de reparare a bisericii parohiale și îl înainta episcopiei pentru avizare¹⁶. Dacă în rapoartele făcute cu un an înainte se preconizau cheltuieli de 3.000.000 lei, acum se

¹⁴ Arhiva Episcopiei Hușilor (A. E. H.), Fond Episcopia Hușilor, dosar 294 / 1940, f. 2.

¹⁵ *Ibidem*, f. 1.

¹⁶ A. N. V., Fond Episcopia Hușilor, dosar 3 / 1940, f. 294.

arăta faptul că era absolută nevoie de suma minimă de 1.000.000 lei, pentru a reface măcar în parte biserica năruită¹⁷.

La 22 iunie 1941, țara noastră intra în război împotriva Uniunii Sovietice, pentru eliberarea Basarabiei și a Bucovinei. Mobilizarea rezerviștilor, precum și numeroasele colecte¹⁸ pentru susținerea armatei, la care era chemată întreaga populație, au dus la încetinirea activității pentru refacerea lăcașelor de cult. Cu toate acestea s-au găsit posibilități financiare și pentru cei năpăstuiți de mișcarea telurică.

Sprijinul acordat de autoritățile statului

Pentru a putea sprijini refacerea bisericilor avariate de cutremur, precum și bisericile a căror construcție urma a fi terminată, Prefectura Vaslui a cerut protoieriilor¹⁹ – la 18 februarie 1943 – să întocmească tabele care să cuprindă datele necesare, indicând în dreptul fiecărei biserici sumele necesare. Datele solicitate urmau să fie trimise la diferite departamente ministeriale, în scopul obținerii sumelor trebuincioase²⁰. După obținerea documentelor, Prefectura Județului Vaslui a trimis o adresă generalului Ioan Rășcanu²¹, primarul Bucureștiului, prin care îl ruga să intervină pe lângă Ministerul Culturii Naționale pentru a acorda subvenții pentru construirea, repararea sau înzestrarea cu veșminte și odoare bisericile din județ²². Documentul prevedea sume cuprinse între 100.000 și 1.500.000 lei. Sumele cele mai mici – de 100.000 lei – erau destinate bisericilor care aveau nevoie de veșminte și odoare, iar celelalte erau pentru construit și restaurat. Pentru biserica din Laza era notată suma de 1.000.000 lei²³.

De asemenea, tot pentru sprijinirea celor afectați de seism, statul a înființat un fond special, care a primit numele inițiatorului: Fondul „Mareșal Ion Antonescu”. Din acest fond urmau să fie susținute școlile și bisericile avariate.

La nivel local, în județul Vaslui, pentru a veni în ajutorul parohiilor ale căror biserici au avut de suferit de pe urma cutremurului, Prefectura, Episcopia Hușilor și protoieriile au constituit un Consiliu de Colaborare. Prin intermediul acestui organ se avea în vedere atragerea unor sume de bani din Fondul „Mareșal

¹⁷ *Ibidem*, f. 262.

¹⁸ A. E. H., Fond Episcopia Hușilor, dosar 220 / 1941, f. 1 și dosar 317 / 1942, f. 2; existau colecte pentru Fondul „Darul soldatului”, Fondul „Împrumutul Reîntregirii” – pentru sprijinirea familiilor din Basarabia și Bucovina, Fondul „Ajutorul de iarnă”, „Ziua cumpătării”.

¹⁹ A. N. V., Fond Prefectura Vaslui, dosar 54 / 1941, f. 15: Protoieria Vaslui, pentru o mai bună administrare a parohiilor din județ, a fost împărțită – la 31 martie 1941 – în Protoieria Vasluiul de Sus, condusă de preotul Ioan Ene, și Protoieria Vasluiul de Jos, condusă de preotul Paul Potorac, ambele cu sediul în Vaslui.

²⁰ *Ibidem*, dosar nr. 16 / 1943, f. 225.

²¹ Generalul de Corp de Armată Ioan Rășcanu a fost, pentru scurt timp, prefect de Vaslui, între 1938-1942 primar al Vasluiului, apoi, între 1942-1944, primar general al Bucureștiului: vezi Mihai Ciobanu, Alexandru Andronic, Petru Nacula, *Cronica Vasluiului – documente, locuri, oameni, fapte*, Editura Publirom, 1999, p. 376-377.

²² A. N. V., Fond Prefectura Vaslui, dosar 16 / 1943 f. 174.

²³ *Ibidem*, f. 175.

Ion Antonescu”, în scopul executării lucrărilor de la bisericile afectate, conform planurilor și devizelor întocmite²⁴. Acordarea ajutorului se făcea ținându-se cont și de contribuția locuitorilor pentru executarea lucrărilor, socotindu-se, astfel, ca valoarea lucrărilor până la completa lor terminare să reprezinte de trei ori ajutorul acordat, cu alte cuvinte, comunitatea avea obligația să asigure o treime din suma necesară, iar statul venea cu două treimi. Condiția aceasta era pusă de mareșalul Ion Antonescu și constituia o obligație pentru fiecare parohie, de împlinirea căreia depindea primirea banilor. De asemenea, parohiile aveau datoria de a ține o evidență clară pentru fiecare lucrare executată, notând valoarea acesteia, arătând proveniența fondurilor – de la prefectură, minister, locuitori – precum și toate cheltuielile făcute până la finalizarea și recepționarea lucrărilor. Se menționa faptul că lucrările se vor executa în strictă conformitate cu normele legale care erau în vigoare. Justificarea sumelor de bani cheltuite cu executarea lucrărilor nu puteau căpăta descărcare definitivă decât după recepționarea lucrărilor și după ce se constata că au fost executate conform planului și devizului întocmit.

Toate actele justificative trebuiau înaintate Serviciului Financiar din prefectură, care proceda la recepționarea lucrărilor. Era prevăzut și un termen limită, toate parohiile fiind obligate să nu depășească data de 31 martie 1944. Sumele necheltuite trebuiau returnate prefecturii²⁵.

Fonduri pentru refacerea Bisericii „Sf. Gheorghe” din Laza

Pentru a putea beneficia de ajutorul oferit prin Fondul „Mareșal Ion Antonescu”, Comitetul de reparații de la Parohiile Laza și Sauca a inițiat o campanie de colectare în cele două comunități. La început s-a tatonat puterea economică a membrilor din comunitate, întocmindu-se liste²⁶ cu fiecare familie și cu suma pe care se angaja să o doneze. În Parohia Laza, cu satul Laza, se preconiza strângerea sumei de 221.100 de la 300 de familii, iar din Râșnița, sat component al Parohiei Laza, se estima colectarea sumei 84.100 de lei, de la 85 de familii. Parohia Sauca, având în componență satele Sauca și Bejenești, cu un total de 312 familii, se oferea să doneze 339.000 lei. Parcurgerea și analiza listelor de subscripție creionează și puterea economică a celor două parohii. În Laza găsim familii care se angajau să ofere sume care variau între 300 și 2.000 de lei, iar în Sauca cea mai mică sumă subscrisă era de 500 lei, iar cea mai mare de 3.500 lei. Dacă listele de subscripție s-au redactat relativ ușor, donarea efectivă a banilor s-a făcut mult mai greu. De la cele aproape 700 de familii din cele două parohii s-a colectat suma de 138.985 lei²⁷.

În vederea susținerii reparațiilor de la biserică, comitetul de reparații al bisericii lăzene a adresat o cerere și primăriei locale. Datorită faptului că sediul

²⁴ *Ibidem*, dosar 59 / 1943, f. 131.

²⁵ *Ibidem*, f. 131 verso.

²⁶ *Ibidem*, f. 183-189.

²⁷ *Ibidem*, f. 149.

primăriei, precum și localul școlii suferiseră avarii în urma seismului și aveau cheltuieli destul de mari cu repararea acestora, nu s-a mai acordat nimic bisericii.

În cursul anului 1941, se realizase devizul de reparație al bisericii din Laza de către inginerul Ioan D. Iulian, pentru care se și primise aviz favorabil din partea Consiliului Bisericesc Central. În toamna anului 1942, se construise schela în jurul bisericii. În urma demersurilor făcute la organele statului veneau și primii bani. Astfel, Ministerul Cultelor pusese la dispoziție suma de 248.000 lei, iar din partea Prefecturii Vaslui se oferise 80.000 lei.

O situație care părea să complice situația din Laza a fost transferarea preotului Ioan Modoranu²⁸ la Parohia Toporăști, în aprilie 1942. Plecarea sa intervenea într-o vreme extrem de dificilă pentru parohie: enoriașii rămăneau fără păstor, cu o biserică aflată în ruină, cu intervenții la organele statului pentru sprijin financiar și care nu fuseseră finalizate. Cel care a girat activitatea parohiei în continuare a fost preotul Theodor Piatac din Sauca, care a preluat atât activitatea pastorală, cât și administrativă. Din luna septembrie sosea noul paroh de Laza, preotul Vasile Guzu, care se va implica activ în obținerea de fonduri și refacerea bisericii.

Lucrările de restaurare

Cu fondurile avute la dispoziție s-au cumpărat materialele necesare: var, ciment, fier, cărămidă, material lemnos ș.a. Lucrările de reparație au început la 1 iunie 1943, fiind supravegheate de inginerul Ioan D. Iulian, șeful Serviciului Tehnic al județului Vaslui. Echipa de muncitori era condusă de maistrul Vasile Lazăr, cunoscut sub numele de *Calu*, din Vaslui. Alături de echipă se afla zilnic preotul Vasile Guzu. În ajutorul echipelor de muncitori au fost și echipe de premilitari din subcentrele locale. Participarea acestora a fost dispusă de prefectură, la solicitarea protoierilor. Echipetele de premilitari erau formate dintr-un număr de 15 persoane, care lucrau câte 10 zile, schimbându-se apoi cu alte echipe. Evidența activității acestora era ținută prin organele prefecturii. Premilitarii veneau cu hrana lor de acasă, parohia

Lucrari de restaurare la biserica din Laza (1943)

²⁸ A. E. H., Fond Episcopia Hușilor, dosar 197 / 1942, f. 14.

pentru care lucrau trebuind să îmbunătățească și să suplimenteze meniul²⁹.

În decursul a două luni de zile s-au armat zidurile de jur-împrejur cu două centuri de fier înecate în beton, s-a reparat în parte acoperișul și s-a terminat o turlă. Pentru plata acestor lucrări se cheltuiseră 170.928 lei³⁰. Chiar dacă unele lucrări se făcuseră gratuit – precum instalarea schelei, transportul cărămizilor pentru turle, căratul apei, a nisipului, oferirea unei mese pentru lucrători din partea gospodinelor din sat – fondurile se terminaseră și lucrarea stagna. Era nevoie de bani. Enoriașii erau într-o situație destul de critică. Mulți dintre stâlpii gospodăriilor erau pe front, unii se pierduseră, dându-și viață pentru țară. De aceea era nevoie să se apeleze din nou la ajutorul pe care puteau să-l ofere organele statului.

În contextul în care, la nivel de țară, numeroase lăcașe de cult se aflau în stare de deteriorare gravă, conducerea statului s-a confruntat cu o avalanșă de cereri de ajutor. De aceea, Președinția Consiliului de Miniștri, prin intermediul Ministerului Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor, trimitea Prefecturii Vaslui o adresă, la 9 septembrie 1943, prin care solicita trierea cererilor, arătând care sunt cazurile mai urgente, indicând o anumită ordine și specificând cuantumul ajutorului bănesc care ar fi trebuit acordat. Se menționa faptul că în cazul în care nu exista o urgență și se mai putea amâna, cererile să nu fie luate în considerare, știind faptul că nu pot fi satisfăcute toate solicitările³¹. La puțin timp după primirea acestui document, apărea și răspunsul prefectului de Vaslui, Constantin Rășcanu, care sublinia faptul că *„urgența și importanța lucrărilor de la fiecare biserică în parte a fost constatate de mine personal, asistat de domnii arhitecți P. Sterian și I. Iulian din orașul Vaslui”*³². Lista cuprindea un număr de opt biserici, din care trei aveau nevoie de fonduri pentru a se încheia lucrările de construcție, și pentru cinci se solicitau fonduri pentru terminarea reparațiilor. Biserica din Laza era la poziția 6, având, după cum menționa documentul, de *„absolută și urgentă nevoie”* de 300.000 de lei. La rubrica observații era notat faptul că în vară se lucrase intens, dar lucrările fuseseră sistate din lipsă de fonduri³³.

Parohia Laza, prin intermediul preotului paroh, a făcut demersurile necesare pentru putea să beneficieze, în continuare, de sprijinul statului în vederea finalizării lucrărilor de restaurare a bisericii. În acest sens, preotul Vasile Guzu a trimis un raport³⁴ prin care informa prefectura despre stadiul lucrărilor de la biserică, exprimându-și, în același timp, nădejdea că va primi un ajutor financiar și din Fondul „Mareșal Ion Antonescu”.

„Parohia Laza
Județul Vaslui
Nr. 67
1943/august/2

²⁹ A. N. V., Fond Prefectura Vaslui, dosar 16 / 1943, f. 457.

³⁰ *Ibidem*, dosar 59 / 1943, f. 149.

³¹ *Ibidem*, f. 285.

³² *Ibidem*, f. 283.

³³ *Ibidem*, f. 286.

³⁴ *Ibidem*, f. 148.

Domnule Prefect

Conform Ordinului nr. 2433/1943, comunicat telefonic primăriilor din județ, prin care se cere întocmirea unei situații reale a bisericilor în reparație, cu respect raportăm următoarele:

Biserica din satul Laza, județul Vaslui, fiind avariata de cutremur, în prezent se află în reparație, care, de altfel, a început încă din toamna anului 1942. Această biserică deservește două parohii, Laza și Saucă. În acest sens s-a format un comitet de reparație compus din enoriași de la ambele parohii sub președinția preotului paroh de la Parohia Laza.

Acest comitet de reparație se îngrijește în mod efectiv de colectarea banilor necesari pentru reparație, de procurarea de materiale, precum și de prestarea muncii care, de altfel, e obligatorie pentru toți enoriașii din ambele parohii.

Toți, fără vreo excepție, sunt obligați să contribuie cu bani, cu alimente pentru lucrători, muncă până la completa restaurare a bisericii. În sensul acesta toți au înțeles să contribuie cu inimă largă, în limitele putinței, cu ceea ce au, bani, alimente, brațe de muncă, etc.

În fiecare sărbătoare și duminică se dau îndemnuri în acest scop.

După cum se constată din registrul chitanțier, s-au colectat de la enoriașii ambelor parohii, până în prezent, bani în valoare de 138.985 lei și încă urmează a se mai colecta, până se va reda iarăși cultului impunătoarea biserică de pe dealul satului Laza.

Iar pentru faptul că instituțiile statului au mai acordat ajutoare ca Ministerul Cultelor 248.000 lei iar Prefectura Județului Vaslui 80.000 lei, nu a făcut altceva decât să încurajeze pe acești enoriași în opera de refacere a bisericii lor.

În cele din urmă, prin gândul înalt al Domnului Mareșal, de a acorda ajutoare bisericilor care se găsesc în refacere de pe urma cutremurului și care și-a găsit expresie în gestul tot atât de înalt și înțelegător al Domnului Prefect al județului Vaslui, această măreață și creștinească faptă constituie cel mai grăitor stimulent pentru enoriașii celor două parohii, Laza și Saucă, închinători cuvioși ai strămoșștilor noastre învățători, care stau ca tezaur în bisericile acestea durate din zid și din suflet.

Fapta de capăt a Domnului Mareșal este porunca și înțelesul nostru de a contribui cu o sumă de bani – tot pentru biserica noastră – dacă nu mai mare, cel puțin tot pe atâta, pentru ca restaurarea să fie completă.

Acest angajament și-l iau acești enoriași prin mine, președintele lor.

Devizul de reparație întocmit de domnul inginer Ion D. Iulian, costând 990.000 lei, care, prin scumpetea zilei de azi, e cu mult mai ridicat, ajutorul pe care, eventual, îl vom primi de la Dl. Mareșal, prin mult-înțelegătoarea bunăvoință a dumneavoastră, Domnule Prefect, ne va ajuta să acoperim devizul, dar completa restaurare va depăși 1.000.000 lei.

De aceea, contribuția enoriașilor va acoperi toate cheltuielile, având mulțumirea, ca prin aceasta să vadă biserica refăcută, spre lauda lui Dumnezeu, care împarte darurile sale cu mână largă tuturor, și spre cinstea neamului nostru românesc, care face ca Biserica străbună înfrățită cu glia, pentru care sângerează

soldatul român în inima Răsăritului ateu, să fie întotdeauna pe culmile frumuseții ei
pururea tinerești.

Cu respect,

Președintele Comitetului de reparație al Parohiei Laza,
Preot Vasile Guzu”

Cu toate greutățile întâmpinate în lupta de pe frontul de răsărit, conducerea centrală a țării a găsit, într-un timp relativ scurt, resursele necesare pentru sprijinirea bisericilor și a școlilor. Biserica din Laza a primit din Fondul „Mareșal Ion Antonescu” chiar mai mult decât ceruse; este vorba de 500.000 de lei, bani care au împulsionat continuarea susținută a lucrărilor³⁵. La această sumă s-au adăugat contribuțiile enoriașilor din cele două parohii, care au reușit să se ridice la peste 200.000 lei. Având la dispoziție bani, materiale, o echipă bună de meșteri, dar și îndrumători calificați, restaurarea bisericii din Laza s-a făcut într-un timp record. Astfel că, chiar dacă timp de doi ani – 1941-1942 – nu s-a făcut mare lucru, în cursul anului 1943, din iunie și până în noiembrie s-a reușit finalizarea unei lucrări de anvergură, destul de costisitoare și cu un mare grad de dificultate.

Surprinzător este faptul că, chiar dacă, inițial, s-a cerut de la Președinția Consiliului de Miniștri o selecție dură a cererilor pentru sprijin financiar, în cele din urmă au beneficiat de bani mult mai multe lăcașe de cult. Pentru bisericile din județul Vaslui s-a trimis din Fondul „Mareșal Ion Antonescu” suma de 10.000.000 lei, pentru un numr de 44 de biserici³⁶. Urmare a acestui gest caritabil, în numele tuturor beneficiarilor, prefectul județului Vaslui a trimis o telegramă de mulțumire³⁷:

„Domnului Mareșal Ion Antonescu, Conducătorul Statului, București

Intrând în posesiunea marelui dar ce ați binevoit a-l face pentru reconstruirea și repararea bisericilor și școlilor din județul Vaslui, care au suferit cumplit de pe urma cutremurului din anul 1940, vă rog să-mi permiteți, ca, în numele județului, să vă adresez respectuoase mulțumiri pentru mărinimoasa dumneavoastră danie. Stop.

Populația satelor noastre și a orașului Vaslui, adânc mișcată de înțelegerea celor mai de seamă ale ei nevoi, prin trimiterea unui ajutor atât de larg, care o mângâie pentru suferințele ei de o așa de îndelungată vreme, se asociază cu toată munca și obolul ei dat cu drag și din plin la opera de reconstrucție ce începe acum. Stop.

Ducând personal vestea din sat în sat, am putut să-mi dau seama cum această populație, fericită până la lacrimi, așează pentru totdeauna în inima ei, alături de sentimentul de admirație și de vie recunoștință ce vă păstrează pentru tot binele ce ați făcut și faceți scumpei noastre Țări, sentimentul celei mai curate iubiri

³⁵ *Ibidem*, dosar 17 / 1943, f. 127.

³⁶ *Ibidem*, f. 470.

³⁷ *Ibidem*, f. 109.

și al unui devotament profund pentru ctitorul restaurării locașurilor sfinte și reziditorul focarelor de lumină. Stop.

Să trăiți, Domnule Mareșal
Prefectul județului Vaslui,
C. I. Râșcanu
Nr. 9713/ 29 iulie 1943”

Sfințirea bisericii

Odată cu terminarea lucrărilor de restaurare a bisericii din Laza s-au făcut pregătirile necesare și pentru slujba de sfințire, slujbă la care a fost invitat să officieze episcopul Grigorie al Hușilor. Alături de el au fost chemați și alți slujitori, pentru a marca solemnitatea momentului. De asemenea, la eveniment a fost invitat și prefectul județului³⁸, care s-a implicat și a susținut financiar lucrările de restaurare.

Timpurile nu erau prielnice unor acțiuni fastuoase. Dramatismul întâmplărilor de pe front trebuia compensat și printr-un ceremonial care să mângâie și în același timp să insuflă curaj, răbdare în suferință, tărie de caracter. De aceea evenimentul a avut un scop dublu, pe lângă sfințirea efectivă a lăcașului restaurat, credincioșilor li s-a oferit bucuria de a primi binecuvântarea episcopului și ascultarea unor îndemnuri care să aline întristarea, spaima și durerea generate de timpurile de restriște pe care le trăiau.

Acțiunea de atunci, încadrată de contextul mai larg al faptelor, a fost consemnată de preotul Vasile Guzu într-un caiet cu *Însemnări*³⁹, din care redăm integral textul:

„În urma cutremurului din 10 noiembrie 1940, biserica din deal a fost grav avariata. Clădire impunătoare, nu trebuia să rămână dărămată. Enoriașii din ambele parohii, Laza și Sauca, s-au constituit într-un comitet de reparație și au pornit la treabă cu punga și cu brațul, sub președinția preoților parohi Ioan Modoranu – actualmente la parohia Toporăști – și Theodor Piatac, actualmente la Parohia Giurcani, județul Tutova. S-au adunat materialele necesare cu care s-a început reparația în toamna anului 1942, când s-a instalat numai schela.

Efectiv, lucrările de reparație au început la 1 iunie 1943 și au durat până la 1 noiembrie 1943, sub supravegherea domnului inginer Ioan D. Iulian, șef Serviciu Tehnic al orașului Vaslui, și a meșterului Vasile Calu, tot din Vaslui. Prin osârdia enoriașilor, prin ajutorul bănesc de 828.000 lei dat de către Stat, prin onor Ministerul Cultelor 248.000 lei, onor Președinția Consiliului de Miniștri 500.000 lei, prin dl. Const. I. Râșcanu, prefect al județului Vaslui, care s-a dovedit a fi un mare creștin, pătruns de o aleasă dragoste de Casa Domnului, și de onor Prefectura Județului Vaslui, 80.000 lei. Astfel s-a putut isprăvi reparația care a costat 1.171.053 lei, afară de munca cu brațele și carele.

³⁸ *Ibidem*, f. 375.

³⁹ Însemnările sunt redactate ceva mai târziu, la doi ani de la desfășurare.

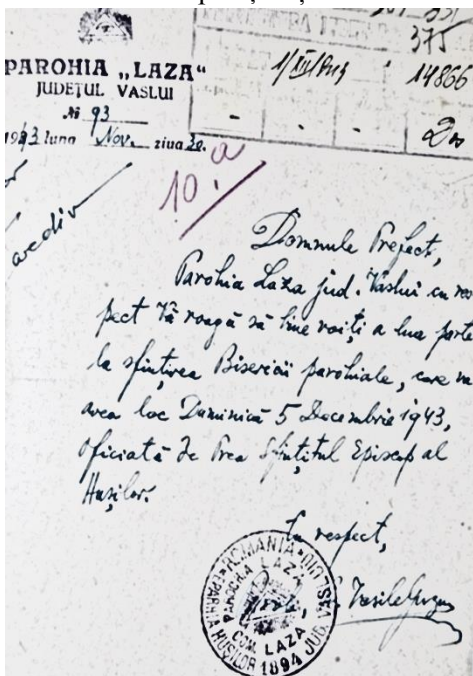
Parte aleasă de recunoștință pentru munca depusă în procurarea de materiale, de colectare a banilor se cuvine enoriașilor din Laza și Sauca, preoților I. Modoranu și Th. Piatac, epitropilor Petru Cortojan din Laza, care a alergat întotdeauna pentru toate cele trebuitoare, și Gheorghe I. Spânu din Sauca. Asemenea se cuvine și membrilor Comitetului de Reparație și a Consiliului Parohial: Ion M. Grigoriu, C. Gh. I. Asavei, Vasile N. Morariu, Costache Pălimaru, Constantin Dumitrașcu, Gheorghe D. Spânu, Ștefan Gh. Lupu, Ion Tăbăcaru ș. a.

Prin transferarea preotului I. Modoranu la Parohia Toporăști, județul Vaslui, subsemnatul am avut grația de la Sfântul Duh de a ajunge paroh în Laza. Prin mâna harică a Prea Sfințitului Episcop Grigorie Leu al Hușilor, în ziua de duminică, 9 august 1942, am fost hirotonit diacon, iar în ziua de vineri 14 august 1942 am fost hirotonit preot pentru Parohia Laza, județul Vaslui, pentru biserica cu hramul Sf. M. Mc. Gheorghe și Sf. M. Mc. Haralambie.

Începând cu 13 septembrie 1942, ziua când am slujit pentru prima dată sfânta liturghie în Parohia Laza, în biserica veche, sunt prezent aici în mijlocul unor oameni blajini, pașnici și respectuoși. În ziua de duminică, 5 decembrie 1943, o zi de toamnă târzie, cu ceață și ploaie deasă, s-a făcut sfințirea bisericii reparate. Zi de mare sărbătoare pentru parohia noastră. De dimineată vlădica Grigorie, însoțit de către părintele Anton I. Popescu, consilier referent, părintele protoiereu Ion Gh. Ene, și de către diaconii Clement Gheorghiu și Grigore Lungulescu, au sosit cu o mașină care, din cauza noroiului, a rămas la șosea.

De acolo, cu carul condus de Ion M. Grigoriu, consilier parohial, au sosit la biserică. Pe tot parcursul drumului au fost încadrați de de un cordon de premilitari călări. În fața primăriei autoritățile, în frunte cu primarul comunei, Iorgu Burcă, au urat vlădichii bun sosit, oferindu-i tradiționala pâine și sare. La poarta bisericii a fost întâmpinat de către subsemnatul și poporul, care îi așterneau pe cale covoare. Poporul, în genunchi, ura Preasfințitului: „întru mulți ani, Stăpâne”, iar Preasfințitul dădea tuturor binecuvântarea episcopală.

S-a început slujba sfințirii oficiată de către însuși P.S. Episcop Grigorie Leu, înconjurat de către părintele Anton I. Popescu, consilier referent, părintele protoiereu Ion Gh. Ene, părintele Gheorghe Buzdugan de la Poiana Alexei, părintele Gheorghe Cucoș de la Opreșița, părintele Duda de la Bălteni, părintele

Theodor Piatac de la Sauca, precum și diaconii Clement Gheorghiu și Grigore Lungulescu, de la episcopia.

Lume multă, deoarece asemenea eveniment e rar. Pe aici arhiepiscopul nu a mai fost încă din 1919, când s-a făcut sfințirea bisericii, acum reparată.

La sfârșitul slujbei, după ce s-a făcut de subsemnatul o dare de seamă asupra lucrărilor, a vorbit Preasfințitul Episcop Grigorie care, în cuvinte de luminată învățătură, a tâlcuit tuturor evenimentul și, pentru că erau de față și „creștini după evanghelie”, sectari, vlădica a făcut o minunată asemănare cu evenimentul răstignirii Domnului, aducând exemplul aruncării sorților asupra cămășii Domnului.

Evenimentul sfințirii a căpătat sărbătoare și prin aceea că la sfârșit, ca o încununare și o răsplată și satisfacție a muncii în sensul acesta, pentru Biserică, a fost, zic, sfințirea sau hirotesia subsemnatului în gradul de „sachelar”, satisfacție simbolică pentru munca enoriașilor și a parohului lor.

La sfârșit s-a servit o agapă, în localul școlii din Laza, după care vlădica, însoțit de către părintele protoiereu I. Ene, a plecat la sfințirea bisericii de la Cursești. Părintele Anton a rămas pentru a merge la Oprișița, pentru a sfinți biserica de acolo, care s-a și făcut a doua zi, în ziua hramului, ziua Sf. Ierarh Nicolae. La această sfințire am luat parte și eu, ca un mic între cei mici.

Am scris aceasta aici spre aducere aminte de acele vremi, când glasul tunului se auzea departe la hotare, iar în spatele frontului, în inima țării se zideau biserici și se reparau altele.

Laza,

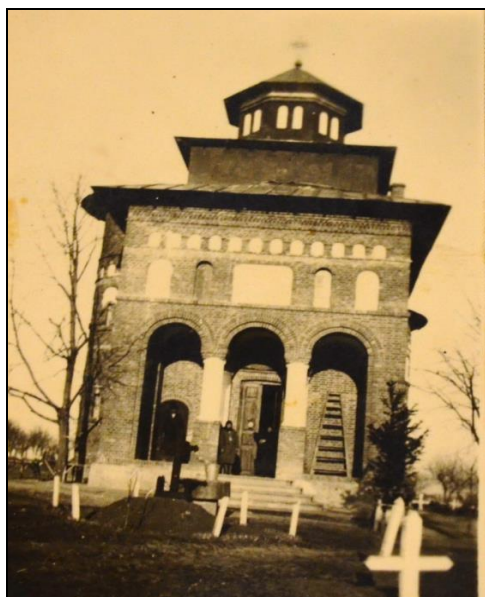
1945, septembrie, 6

Paroh, Pr. Ic. Vasile Guzu”

Chiar dacă, la prima vedere, nu s-au realizat schimbări majore în arhitectura lăcașului de cult din Laza, restaurarea produsă după cutremurul din 10 noiembrie 1940 a condus la transformări care i-au atenuat măreția. Turlele nu au mai fost ridicate la dimensiunea inițială, fiind micșorate substanțial. S-a optat, în primul rând, pentru soluții practice și mai puțin estetice. Clopotelor, care inițial fuseseră așezate într-una din turle, li s-a schimbat locul, fiind amplasate alături de biserică, într-un foișor construit din lemn. A fost o soluție ce avea menirea de a proteja biserica de trepidațiile celor trei clopote, care, chiar dacă nu au dimensiuni impresionante, ar fi putut afecta construcția nou refăcută.

Lucrărilor de restaurare s-au desfășurat într-o perioadă extrem de nefavorabilă. Mulți enoriași, cei mai tineri și cu putere de muncă, erau mobilizați pe front; unii nu s-au mai întors niciodată să-și vadă biserica refăcută. Populația rămasă acasă a trebuit să facă față și la numeroase colecte pentru sprijinirea armatei. Majoritatea trăia doar din cultivarea câmpului și creșterea animalelor. Erau ocupații care le permitea un trai mai mult decât modest, fără beneficii materiale vizibile.

Eforturile depuse de autoritățile statului pentru refacerea lăcașelor de cult, a școlilor și a altor edificii de interes public este lăudabilă. Găsirea fondurilor necesare pentru atât de multe așezăminte ruinate a fost posibilă doar printr-un management bine gândit, elaborat de oameni serioși, animați de credință față de Dumnezeu și alese sentimente față de Țară.

După restaurare, în 1944

Biserica din Laza 1936

Biserica restaurată 1944

Deviz parțial de lucrări la Biserica „Sf. Gheorghe” din Laza⁴⁰:

Situație provizorie nr. 1

De lucrările executate pentru reparațiile și consolidarea bisericii din comuna Laza, județul Vaslui

Nr. de ordine	Arătarea lucrărilor	Unitate de măsură	Suprafața totală	Sume parțiale	Sumele totale
1	Desfăcut zidărie la turle, sortat materialul și așezat în grămezi pe loc	m. c.	134,62	310	41.372
2	Desfăcut învelitoare de tablă, ales tabla bună, tuns marginile și așezat în grămezi pe loc	m. p.	370	42	15.540
3	Zidărie de cărămidă aparentă, cu mortar de var gras și cărămidă bună rămasă din demontări	m. c.	20,500	1260	25.830
4	Beton, dozaj 350 kg. ciment 0,4 m. c. nisip și 0,8 m. c. piatră	m. c.	12	16800	201.500

⁴⁰ A. N. V., Fond Prefectura Vaslui, dosar 59 / 1943, f. 180-181.

5	<i>Pereți din zidărie de cărămidă armată: cuprins cadrele și porticurile, conform schiței în detaliu</i>	<i>m. p.</i>	70	800	56.000
6	<i>Împănăt cu pene de fier înecate în mortar de ciment bolți, pridvor, abside și altar</i>	<i>buc.</i>	7	630	4.410
7	<i>Idem, bolți deasupra ferestrelor</i>	<i>buc.</i>	12	420	5.040
8	<i>Țesut zidărie, conform schițelor de detaliu</i>	<i>m. l.</i>	55	420	23.100
9	<i>Coroană de beton armat, conform schițelor, 350 kg. ciment, 0,4 m. c., nisip, 0,8 m. c. prundiș</i>	<i>m. l.</i>	120	1.120	134.400
10	<i>Ancore de fier, conform schițelor de detaliu</i>	<i>m. l.</i>	15,76	560	8.825
11	<i>Desfăcut și refăcut bolți cu mortar de gips</i>	<i>buc.</i>	4	2.100	8.400
12	<i>Construit coșuri din cărămidă presată, zidită aparent, inclusiv rostuit cu mortar de ciment și apărători de sârmă</i>	<i>m. l.</i>	5	630	3.150

Total lei:

528.027

Prezenta situație provizorie se ridică la suma de 528.027 lei.

Șeful Serviciului Tehnic al orașului Vaslui:

Inginer: Ioan D. Iulian

Vaslui, 17 august 1943

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA MĂNĂSTIRILOR SECU ȘI NEAMȚ (II)

Costin CLIT

30. 1733 (7241) aprilie 7, Iași. *Grigorie Ghica Voievod volnicește pe un aprod să aducă pe toți ȧiganii ce se trag din Bejan Moaleș de la paharnicul Iordache Cantacuzino, care a avut judecată cu episcopul Ghedeon de Huși.*

† **Ио ГИОРГИЕ ГИКА В(О)ВОДЪ, Б(О)ЖИЮ М(И)Л(О)СТІЮ Г(О)СП(О)ДАРЪ ЗЕМЛИ МОЛАДВЕСКОИ.** Dat-am carte(a) domnii mele slugii noastre cestui aprod, să fie volnic a mergi la dumnalui Iordache Ca(n)tacuzino păh(arnic) și să ia de la dumnalui pe toț(i) ȧiganii ce s(e) trag din Bejan Moaleș și di pi ȧiganca lui, di cari ȧigani în trecute dzile au avut giudecat(ă) sfinția sa chir Ghidioan, episcopul de Huș(i), cu dumnalui păh(arnicul), și atunce neaflându-s(e) scrisorile Episcopii s-au dat carte de rămas păharnicului, ce iată acmu au găsit părintele aceli scrisori și păh(arnicul) au luat ȧiganii rău. Pentru aceia pe carte, legat ce i-am scris să aibă omul g(ospo)d a lua ȧiganii și carte(a) acia de rămas ce-au luat păh(arnicul) să o aduc(ă) aice.

Și nime să nu ste(a) înpotriva cărții g(ospo)d.

U Ias v(ă)le(a)t 7241 ap(rilie) 7

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 36, Original, filigran, pecete inelară aplicată în chinovar.

31. 1734 (7242) ianuarie 10, Iași. *Constantin Neculai Mavrocordat Voievod volnicește pe egumenul și soborul mănăstirii Secul ca să caute ȧigani șerbi pentru slujba așezământului.*

† **Ио КОСТАДИН НЕКЪЛИИ ВОЕВОДА, БОЖИЮ М(И)Л(О)СТІЮ Г(О)СП(О)ДАРА З(Е)МИ МОЛАДВЕСКОИ.** Dat-am carte d(o)mnii mele rugătoriului nostru egumenul și a totu săborul de la sfânta m(ă)n(ă)stire Săcul, și pe cini ș-ar trimite să fie volnici cu carte(a) d(o)mnii mele a înbla și a căuta p(r)in țară și oriunde ș-ar afla drepti șerbi ȧigani di a m(ă)n(ă)stirii, ori în ȧigani domnești, ori boiarești, ori călugărești să aibă a-i lua cu tot ce-ar ave(a) ei și să-i ducă la m(ă)n(ă)stire, să fie pentru slujba sfintii m(ă)n(ă)stirii, iar cine ari ave(a) ceva a răspunde să vie să ste(a) față cu dresă ce-ar ave(a) și nime să nu cuteză a sta înpotriva cărții d(o)mnii mele.

U Ias (vă)le(a)t 7242 ghen(ar) 10

Проч г лог(о)фѣт

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 37, original, pecete mijlocie aplicată în chinovar.

32. 1736 (7244) iulie 25. *Grigorie al II-lea Ghica Voievod întărește lui Ghedeon, episcopul de Roman, egumenului și soborului mănăstirii Secul stăpânirea asupra ȋiganilor din neamul lui Bejan Moaleș.*

† Но Григоріе Гика воевода, Божию м(и)л(о)стію г(о)сп(о)даръ Земли Молдавской. Dat-am ș-am întărit cinstit părintelui și rugătoriului nostru Svinții sale chir Ghedeon, Ep(i)sc(o)pul de Roman, și rugătoriului nostru egumenului și a tot săborul de la sv(ă)nta m(ă)n(ă)stire Săcul, pe niște ȋigani, anume Timuș, ficiorul lui Bejan Moaleș, cu ficiorul lui, anume Ștefan și Neculai și Tănas, nepoț(i) lui Timuș, și pe alți ȋigani pe toți câț(i) s-or afla din niamul lui Bejan Moaleș, care ȋigani au fostu dați de Neculai Urèche, spăt(ar), Sv(i)ntii M(ă)n(ă)stiri de la Cetate Niamțului, metohul m(ă)n(ă)stirii Săcului, și la velet 7268 au mai avut păără călugării de la mănăstiri de la Cetate Niamțului cu călugării de Agapie pentru acéști ȋigani. Și atunce s-au făcut înpărțari pe ȋiganii aceștia denainte(a) boiarilor celor mari ce-au fost atunce, și acel Bejan Moaleș s-au vinit în parte mănăstirii Niamțului cu ȋiganca lui și cu copii lor, precum am văzut și mărturie de înpărțală, cu iscăliturile tuturor boiarilor celor mari, scriind într-acesta chip, în care mărturie iaste iscălit și Iordachi, vist(ier), moșul dumisali Iordachi Cantacuzino, spat(ar), încă și ficiorul său. Cé dumilui Iordachi Cantacuzino, spăt(ar), sculându-s(e) mai în trecut(ii) ani, au fostu luat pe acești ȋigani mai sus scriși, cu înpresurare trăgându-i di pe ȋiganca lui Moaleș, zicând c-ar hi fostu acești ȋigani a moșului dumisali a lui Iordachi, vist(iernic), și la velet 7230 au mai avut păără răpăosatul Iorestu, episcopul de Huși, starețul părintelui Ghidioan, episc(o)pul, cu dumn(ea)lui Iordachi Cantacuzino, spat(ar), pentru acești ȋigani, și l-au dovedit pe dumn(ea)lui Iordachi Cantacuzino că n-au avut nici o triabă cu acești ȋigani și i-au tras fără cale, după cum arată mai pre largu ispisocul domnii sale lui Mihai vod(ă). Iar când au fost în domniia noastră întâi la velet 7241, înțălegând spătariul Iordachi și cu Ion Neculce, vor(nic) că dresese mănăstirei ce-au avut pe acești ȋigani s-au prăpădit de iznoav(ă) au tras la păără pe Svinția sa părintele Ghidioan, Ep(i)sc(o)pul, tot pentru acești ȋigani, zicând că ȋiganca lui Bejan Moaleș au fostu a dumisale și au înpărțală cu m(ă)n(ă)stire, și atunce fiind drésele m(ă)n(ă)stirii răsărite și neavând ep(i)sc(o)pul cu ce răspunde s-au fostu giudecat ca să înparță ȋiganii și i-au fostu și luat pe ȋigani dumn(ea)lui. Dară mai pe urmă, c(u)rând după aceasta, aflând sfînția sa părintele Ep(i)sc(o)pul drésele m(ă)n(ă)stirii și aducându-le înainte(a) noastră în domniia întâi, cari văzând domniia mea doavadă adevărată că n-au avut dumn(ea)lui nici o triabă cu acești ȋigani, am trimis om g(ospo)d de au luat pe ȋigani de la dumn(ea)lui și i-au dus la m(ă)n(ă)stire, ș-am fost poroncit dumisale ca să de și carte cea de giudecată și tâmplându-se mutare domnii noastre în Țara Românească au rămas carte cea de giudecată tot la dumn(ea)lui păără acmu, iar acmu, miluindu Dumnezeu di-am vinit aice cu a doao domniia la strămoșescul nostru scaun, pe dreptate ce-a avut m(ă)n(ă)stire(a) Săcul am trimis om g(ospo)d di-am luat carte cea de giudecată de la dumn(ea)lui spătariul Iordachi ș-am rupt-o, c-au fostu făcută cu nedreptate, ș-am întărit și sf(i)ntii m(ă)n(ă)stiri Săcului cu acestu ispisoc pe toț(i) acești ȋigani, ce și mai sus s-au scris, anume Timuș, sin Bejan Moaleș, cu ficiorul lui, anume Ștefan, și Neculai, și Tănas, nepoț(i) lui Timuș, și pe alți ȋigani pe toți câț(i) s-or afla din

Bejan Moaleș, ca să le fie drepti robi țigani cu tot rodul lor ce s-or trage dintru dânșii. Și de această pâră să nu mai pârască niciodată în véci piste carte domnii mele.

U Ias v(e)let 7244 iuli(e) 25

Ио Григоре Гика боевода.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 40, original, pecete inelară aplicată în chinovar; ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 39, suret din 20 iunie 1789, cu data de 20 iunie 1736.

33. 1736 (7244) august 25. *Velișcu Panaitachi vinde lui Ghedeon, arhiepiscopul Romanului, un copil de țigan.*

† Adecă eu, Vilicicu Panaite, făcut-am adevărat zăpisul meu pentru (că) având eu un copil de țigan, anume Axentie, ficiorul lui Dumitru țigan, cari au ținut pe Tudora țigancă, Dumitru țig(an) fiind al meu dreptu șerbu țigan, iar Tudora, țigancă lui Dumitru, au fostu a m(ă)n(ă)stirii Săcului, și având Dumitru cu Tudora patru copii, doi s-au vinit la împărțală parte țiganului meu și doi s-au vinit în parte țigancii m(ă)n(ă)stirii Săcului. Deci un copil am fost luatu eu mai înainte, iar unul ce au fost rămas l-am vândut Sfintii sale chir Ghidion, arhiepiscop Romanului, drept 30 lei, deci făcându-mi sf(i)nție sa plata deplin întru mânuile mele ca-s fi(e) sf(i)nții sale drep(t) rob în veci. Și la această tocmal(ă) a noastră s-au tâmplat mulți boer(i) și oameni de folos car(e) mai gios s-au iscălit, și pentru credința am iscălit și eu.

(Ve)l(eat) 7244 av(gust) 25

Velișcu Panaitache <m.p.>.

† Eu Ștefan, biv vtori logofăt, am scris zăpisul cu zisa lui Vilicicu Panaitache.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 41, original, filigran.

34. 1737 (7245) ianuarie 9. *Grigore Ghica Voievod volnicește pe cel ales de egumenul mănăstirii Secul să adune pe țigani mănăstirii de ori unde s-ar afla.*

† **Ио Григорие Гика боевода, Бож(і)ю м(и)л(о)стію г(о)сп(о)даръ Земли Молдавской.** Dat-am carte(a) domnii mele rugătoriului nostru egumenului di la sfânta m(ă)n(ă)stire Săcul și pe cine va triimite, să fie volnicu cu carte d(o)mnii mele a înbla și a căuta pin țară și ori unde ș-ar afla drepti șerbi țigani di a m(ă)n(ă)stirii, ori în țigani d(o)mnești, ori boerești, ori călugărești, să aibă ai lua cu totu ce-ar ave(a) ei și să-i strângă la sfânta m(ă)n(ă)stire, să fie pentru poslușanie sfintii m(ă)n(ă)stiri. Iar cine ari ave a răspunde să vie să ste față cu dresă ce-ar ave, și nime să nu ste împotrivă peste carte d(o)mnii mele.

U Ias (ve)l(ea)t 7245 ghen(ar) 9

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 42, original, filigran, pecete mică aplicată în chinovar, pătat de umezeală.

35. <1743 (7251) ianuarie 18>. *Egumenul Nicodim al mănăstirii Secul se plânge domnului Constantin Nicolae Mavrocordat ca să ia ȣiganii fugiți din cauza foametei.*

† Milostive și luminate doamne să fii mării(a) ta sănătos. Jăluim mării tale pentru ȣiganii ce-i știm drepti ai m(ă)n(ă)stirii și din pricina foametei de care s-au tâmplat în alte timpuri s-au înprăștiat p(r)in țară, ca să fie poronca mării tale să ni să de o luminată carte a mării tale să-i strângem la m(ă)n(ă)stire, ce-a fi mila mării tale. Să fii măriia ta sănătos.

Rugătorul mării tale Nicodim, egumen de la m(ă)n(ă)stire Săcul.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 43, original.

36. 1743 (7251) ianuarie 18. *Constantin Nicolae Mavrocordat Voievod volnicește pe egumenul Nicodim al mănăstirii Secul să ia ȣiganii fugiți din cauza foametei.*

Но Костандин Николае в(о)вода, Б(о)ж(ію) м(и)л(о)ст(ію) г(о)сп(о)даръ Земли Молдавской. Să fie volnic pentru ȣiganii aceia, undi i-ar găsi, ori la ce târgu sau sat, ori la a cui mână, cu știre(a) ispravnicului de ținut să aibă ai lua cu tot ce-ar ave(a) să-i ducă la m(ă)n(ă)stire. Iară având cineva a răspunde să m(e)argă înainte(a) ispravnicului că după poronca ce are, le va lua sama și va da carte de giudecată.

(Ve)l(ea)t 7251 gen(ar) 18

Au trecut la prot(o)col.

Проч ел пйт(др).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 43, original, pecete mijlocie aplicată în chinovar, rupt puțin la îndoituri.

37. 1743 (7251) martie 10. *Lista ȣiganilor mănăstirii Neamțul și locurile unde sunt înprăștiați.*

Izvod de ȣigan(ii) mănăstirii Niamțului care sint înprăștieț(i) să-s știe.

(Ve)l(ea)t 7251 mart(ie) 10

- Nicolai Calo la Horodnicini lui Șerban.
- Ursa, ȣiganca, fata Dochiții, nipoata Gânscules(ii), tij la Horodnicini, care o țini Tonachi, cobzar lui Șărbani.
- Ion, snă Budii, ci-i zic Rătan la ținutul Sorociei.
- Vasilie, snă Paisii, la Schinénii Cuzii, cu ficiorii lui.
- Gavril, brat Nicolai Calo, pi Șacovăț, măn(ă)stirii Neamțul.

- Ion Părincea, la Roznov, pi Bistriță, țini o țigancă a banului Andrieș Rusăt.
- 2 țigance la Călinéști la Miron sârdar, anum(e) Măriuța, fata Țimuroaia, și Ursa, fata Tofanii.

- Nistor.
- 2 țiganci, (...) ¹ și alta Păscălița, fata Țimoaia.
- Irina, fata lui Băbălău, nipoată lui Sular Lapășcan, după Lupul Naoe, cu patru copii, făr(ă) o fată a țigancii ce o țin(e) un țigan a Dobrovățului.
- Un copil a Știrului, anume Vasilie, tij la Urechean.
- Ștefan Știrul cu un copil, anume Honcul, fugiți.
- Grigori, snă Sămăchiș, care este făcut cu Doroftie, țiganka Pășcanului, este la Pășcan.

Sint, cel întâiu, amândoi a măn(ă)stirii.

- Vârvara, sora Năsoes, fata lui Băbălău, pi care o țini un Andriiu, vicin Bursucanului, și să-s răspundi în Bărzăști în satul lui Poruschii.

- Irina, fata Tomii Șoldan, fămée lui Arsénie Grecean, care amândoi au fost a mănăstirii Neamțului, și cu ficiorii lui să află la mănăstire la Căpriana.

- Un țigan, anume Vasili, snă Părjii ș-a Irinii, care acea țigancă a fost a Săcului, și s-au dat Săcului pentru dânsa altă țigancă Sanda, fata lui Pintelii, care o ține Gogul, țigan Săcului, care acest țigan este făcut cu Zaharie Părjul, țigan Neamțului, și au avut tocmală nemțenii cu pobroténii d(e)-al crește mare ca să-l ia iar la Neamțu.

- Doi țigan(i), anume Irimie Părji, care este însurat, și cu fratesău Condre, ficior lui Ghiorghită Părje, care răzlițindu-s(e) de la Neamțu au murit la Pobrata tatul lor.

- Marco, fecior Florii, la Brătești din gios de Roman.

Izvod de țigani și țigance ci avim la Pobrata, să-s știi.

- Un țigan, anum(e) Nicolai, ficior lui Grigoraș, snă Sandul Culbeci, făcut cu Irina.

- Nastasăi, fata lui Sofronie, ce-o ține snă Nicolai Pleșcăi, care să (a)flă l(a) Cioșmanii mitropolii, anumi:

- Lupul țigan, sãn Chiriții, țigan măn(ă)stirei, care (a)u ținut moldovanca, și au făcut 2 copii cu dânsa ș-au murit Lupul și au rămas copii la mumăsa și-s răspundu la Comarna.

Mănăstire Rășca

- Alicsandra, fata lui Mătio a Cașului după Vasili Potorac ot Rășca.

- Istina, ci-au ținut-o Ifrim, țigan Rășcăi, tij a Neamțului.

- Safta, fata lui Nicolai, ci au ținut-o Sirghie.

- Marie, a lui Ștefan a Vizitiu, țigan Rășcăi.

- Solonca și Alba, tij după niști țigani a Rășcăi, care li s-au urmat numili.

- Safta, fata lui Onofriiu, care au ținut-o Costantin Cobzar, țigan a Rășcăi.

- Ioana, fata lui Tălpău, care au ținut-o Andriiu, țigan a Rășcăi, sor(ă) lui Mărauț Ciobotar, ce-au ținut țiganul Rășcăi.
- Anița, fata Crudii, ci o ține Gherasim, țiganu(l) Rășcăi.
- Cărstâna, fata Palaghii, ci o ține Bejan, țigan Rășcăi.
- Ioana, tij fata Palaghii, ce o ține Samson, snă Floare, țigan a Rășcăi.
- Marie, fata Lăutariului, ce o ținut Vasili, snă Vizitiu.
- Mărie, fata lui Buruiană, ci o țin(ut) Ștefan, snă Ciobotar.
- Tudora, tij fată lui Buruiană, ci o țin(ut) Ion, snă Andonie.
- Dochița, fata lui Tănas, care o țin(ut) Vasilașco, țigan.
- Dochița, fata Țimuroae, ce-au ținut-o Vas(i)lie Băzga, Rășcăi.

Mănăstirea Săcul

- Boghița, fata lui Sular, ce au ținut-o Toadir Vavilon, țigan Săcului.
- Ana, nepoata Țurfuloia, au ținut-o Gogul, țigan Săcului.
- Nastasie, fata Bodinii, ce-au ținut-o Bulduma, țigan Săcului.
- Sanda, fata lui Păntilii, ci o țin(ut) ficior Gogului, țigan Săcului.
- Nastasie, fata Balicăi, ci o ținut Nicolai, snă Lopatii, țigan Săcului.
- Mărie, fata Budii, o țin(ut) Nicolai, snă Barnii.
- Petca, fata Gângulis, care au ținut-o Andonie.
- Ioana, fata lui Grigoraș țigan Săcului, ce o ține Pavel, ficior Gogului, ot Săcul.

Agapie

- Durca, țiganca care au ținut-o Bale cel Bătrân, țigan Agapiei.
- Osor a Durcăi au ținut alt țigan a Agapiei.
- Mierla, fata lui Ion Talpău, au ținut Ștefan Săsăian.
- Tofana, sor(ă) lui Mierăuț, muma lui Axintie, au ținut Ursul, brat Pascal, țigan Agapiei.
- Gafița, fata lui Ion Ungurean, țigan, au ținut-o Pascal, țigan Agapiei.
- Cătălina, fata lui Colbeci, au ținut-o Gavril.
- Tudora, fata Chiriții, au ținut Ursul, ficior Gădii Strugar.
- Accinie, fata lui Leuștean, au ținut Vasili Cobzar, țigan Rășcăi.

Bistriț(a)

- Tofana, fata lui Grigor(e) Căprian, muma lui Crăciun, după Andronic, țigan Bistriții, și murind Andronic s-au măritat Mărie după un țigan a vornicului Ion ș-au făcut cu acel țigan un ficior, anume Constantin și fete, care o fată au rămas parte vornicului Ion cu mă-sa acolo, iar o fată este după Sandul Căldărar, țigan Bistriții, împreună și fratesău Costantin, care au rămas amândoi parte mănăstirii Niamțului și sint la Bistrița.
- Altă țigancă Mărie, fata lui Sirghie, după un țigan Grigore Pitar, căldărar, țigan Bistriții.

- Oghinie, fata lui Căprian, au ținut Marco, țigan Bistriții, cu 2 ficiori, Vas(i)lie Lupul.
- Lupa, fata lui Sofronie, ce au ținut-o Gheorghie Ciobotar, țigan Bistriții.
- Ficior a Oghinii, carii au murit în Bistriță, anume Durac, Sofronie, Andriiu, și le-(a)u rămas ficiori, Andriiu și
- Gheorghie Ciobotar, snă Loghin, ce-au ținut pe Ioana, țiganca, Rădăuțului.

Tazlău

- Tudora, fata Nacului, ci o țin(ut) Paiul, țigan Tazlăului.
- Ioana, fata Nacului, au ținut Ioniț Concul, țigan Tazlăului.
- 2 țigance a Nacului, fete a lui Grigor(e) Bodin, tij măritate la Tazlău.
- Tudosie, fata lui Culbeci, ci o țin(u)t Concul, țigan Tazlăului.

Moldoviț(a)

- Măriuța, fata Dochiții, Gângulis, care o țin ficiorul Bonicusului, țigan Moldoviții.
- Antimie, fata Florii, o țin(ut) Toadir, snă Cobac, țigan Moldoviț(a).
- O fat(ă) de țigan la Pintilie, datorie când om mergi să o luăm pe zăpăsisul lor.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 44, original, filigran.

¹ Tăiat.

38. 1743 (7251) aprilie 4. *Nicolae Vârnăv scrie lui Macarie, egumenul mănăstirii Neamțul, în pricina unor țigani fugiți de la el la mănăstire, între care Toader Nebunul și țiganca lui.*

Hs Săcerăs

† Cinstit și de Dumnezeu ales al meu părinte sufletesc, sfinție ta părinte egumeni Măcarie și a tot săborul Sfintei mănăstiri Niamțului, cu plecăciuni sărut dreaptă mâna sfințiilor voastre, această dat(ă) alt(a) n-am cătră sfinție voastră, făr(ă) cât pentru pricina acestor sălaș(e) de țigani, anume To(a)der Nebunul, fiind al meu au fost fugit în trecute zili și acmu căutându-l eu l-am găsit la sfânta mănăstiri, și am trimis în două rânduri ca să-l iau cu tot ce-ar ave el și sfinție voastră a-ți poprit țiganca puind pricin(ă) că este a sfintii mănăstir(i), dar adevărat că a me nu este, dar nici o știu a cui este, dar aflându-s(e) țiganca dreaptă a sfintii mănăstiri precum îmi scrii sfinție ta părinte egumeni, poftesc pe sfințieli voastre să dați țiganca pe mâna trimișilor mei cu tot ce ar ave țiganul, și viind vreme împărțării atunce om sta la împărțală de om împărți și va lua țiganca pe obicei un copil mai mult pentru slujba ei și răvașul acesta al meu li-ți ține sfințiili voastre în loc de zăpăsis, numai poftesc pe sfinție voastră să dați țiganca cu tot ce-ar ave, că mi s-au și urât a mai trimite, și neplăcând sfințiilor voastre și această scrisoari la iarmarocul la Sfetii Ghiorghe n(e)-

om (în)tâlni și de-ți pofti și altă scrisoare voi face și alta. Poftesc pe sfinții voastre că ȋiganul are o iapă și doi străjnici și două vaci, să nu-s popriască, iar de a zice cineva că-i dator că ȋiganul cu ceva, fiind și sfinție ta părinte egumeni la iarmaroc, om sta amândoi și om lua sama și ce a fi datorie driaptă om eu oi pl(ăt)i înainte sfinții tale la iarmaroc, numai să i-s popriască ȋiganului nimic. Aceasta facem știre să fiț(i) sfinție voastră sănătoși.

(Ve)l(ea)t 7251 ap(rilie) 4

A sfințiilor voastre fiu sufletesc

<ss> Nicolai Vărnăv

Răvașul lui Nicolai Vărnăv pentru Ioana ȋiganca, fata lui Gânguleț.

† În cinstită mâna sfinții sale părintelui Macarie, egumenului ot Niamț, cu cinste și fericită sănătatea să de.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 45, original, pecete, ceară neagră.

39. 1744 (7252) aprilie 7. *Ioan Nicolae Mavrocordat, voievod, poruncește biv vel banului Andrei Roset, ispravnicul ȋinutului Neamț, ca să facă împărțeala dreaptă a ȋiganilor împărțiți între mănăstirile Neamțul, Bistrița și Tazlău în urma jalbei lui Macarie, egumenul mănăstirii Neamțul.*

**Ио Иодн Николде в(о)в(о)да, Бож(ію) м(и)л(о)ст(ію) г(о)сп(о)даръ
Земли Молдавской.**

† Credincios boiariul domnii méle, dumat(ale) Andrei Rosăt, biv vel ban, ispravnicul de ȋinutul Niamțului, s(ă)nătate. Facem știre că aice ni-au jăluit rugătoriul nostru Macarie, eg(u)men de la m(ă)năstirea Niamțul, zicând că are m(ă)năstirea câțva ȋigani de împărțală cu m(ă)năstirea Bistrița și cu m(ă)năstirea Tazlăului, și cu alții, și m(ă)năstirea Niamțul este păgubaș de slujba ȋiganilor, ce să cuvine partea m(ă)năstirii. Pentru care iată că scriem dum(itale), luând cartea domnii méle să chemi pe călugării de Bistrița și de Tazlău și pe alții, cu cine ar avea m(ă)năstirea Niamțul ȋigani de împărțală, faț(ă), să iai sama, și cu toț(i) cu aceia după cum s-a cădea cu dreptate, să-i împarți cu ȋiganii, și ce s-a veni driaptă partea m(ă)năstirii Niamțului din împărțala ce li vii faci dum(nealo)r, cu cine va avea ȋigani de împărțală egum(enul) de Niamțu, să-i dai pe toți ȋiganii ce va fi partea m(ă)năstirii la mâna egum(enului) ca să-i ducă la m(ă)năstiré, și după cum vei găsi cu dreptate și li vii faci împărțală, să le hotărăști cu carte de giudecată la fieșticari mână în care să arâte parte ace i s-au cuvenit ca să-i stăpâniască fără nici o pricină. Aceasta scriem.

(Ve)l(ea)t 7252 ap(rilie) 7

Канта, хат(ман).

<Pe verso>: † Credincios boiariului domnii melé dumat(ale) Andrei Roset, biv vel ban, isprav(nic) de ȋinutul Niamțului, cu s(ă)nătate să să dea.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 46, original, filigran, pecete mijlocie aplicată în ceară roșie pe folio II.

40. 1744 (7252) iunie 4. *Ioan Nicolae Mavrocordat, voievod, volnicește pe trimisul egumenului Nicodim al mănăstirii Secul, să caute pe ȣigani mănăstirii răspândiți pe la mănăstirile Pobrata și Suceava și Episcopia Romanului.*

† **Ио ИОАН НИКОЛАЕ В(ОЕ)В(О)ДАА, Б(О)Ж(ІЮ) М(И)Л(О)СТІЮ, Г(О)СП(О)ДАРЪ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОИ.** Dat-am carte(a) domnii mele rugătorului nostru Sfinții sale lui Nicodim, egumenul de la mănăstire Săcului, și pre cine va trimite la ficiorii lui Ștefan Moaleș, ȣiganul, nepotul lui Timuș Moaleș, ce-au dat samă egumenul că sint drepti robi a Săcului, să fie volnic cu carte(a) domnii mele ai cerca și de unde ar fi să aibă ai lua cu parte lor de ficii cu tot ce-ar ave(a), să-i strângă la mănăstire. Așijdere și pentru niște ȣigani ce zisă că sint ai Săcului și să află la mănăstire(a) Pobrata, pre acéia încăș cu parte lor de ficior(i), să aibă voe ai lua cu tot ce-ar ave(a) să-i ducă la m(ă)n(ă)stire. Așidere și pentru alți ȣigani ce zisă că sint drepti ai Săcului și unii să află acmu la Suceav(a), anume Rușul și Gavril, fratesău și surorile lor, ficiorii lui Tonac, nepoții Lambii, și un Ion Dobrogianul cu ȣiganca lui la Episcopie Romanului, iarăș să fie volnic trimisul egumenului să-i ia cu tot ce-ar ave să-i strângă la mănăstire și nime să nu să pue înprotiva cărții domnii mele. Iară cine va ave a răspunde să m(e)argă înainte ispravnicilor de ȣinut că au poroncă să ia sama și să giudece și pe giudecată să de carte de mărturie.

V(e)l(ea)to 7252 iuni(e) 4

Проч г лог(о)ѣтъ

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 47, original, filigran, pecete mijlocie octogonală aplicată în chinovar.

41. 1744 (7252) iunie 24, Iași. *Carte de blestem a lui Nichifor, mitropolitul Sucevii, în pricina lui Nicodim, egumenul mănăstirii Secul, cu Ursecheștii pentru niște ȣigani.*

Nichifor din mila lui D(u)mnezeu Arhiepiscop și Mitropolit Sucevei și a toată Moldavia.

† Facem știre cu această carte de blăstăm, precum veniră înaintea smereniei noastre molitfa sa chir popa Nicodim, egumen, și cu tot soborul de la sf(â)nta m(ă)nastier Săcul, și ni să jăluiră că au avut sf(â)nta niște ȣigance drepte ale m(ă)năstirii măritate după niște ȣigani a Ursechăștilor, pre caré ni-au arătat și un izvod cu pecétea și iscălitura lui Misail, anumé Stratiia, sora Lămbeștilor, care au fost măritată după un ȣigan a Ursechăștilor, cu care au făcut 4 copii, și altă ȣigancă, anumé Drăguna, sora Lambei celui bătrân, care au fost măritată după un ȣigan a Ursecheoaia, anume Duca căldărariul, carei au făcut și copii, și altă ȣigancă, anumé Porhira, fata lui Simion Muntian, măritată tij după un ȣigan a Ursecheoaia, anumé Davoiu, din care ȣigance rămâind multă sămânță de împărțală și acmu călugării de Săcul cerșând la Vinedict Ursache și la niamul lui partea ȣigancelor sale, iar

Vinedict Ursache și cu niamurile lui ce să trag din Ursăchești tăgăduiesc cum că nu știu nemică de acéle țigance să fie fost ai Săcului. Pentru care iată că am făcut această carte de blăstăm, întâiu asupra lui Vinedict Ursache și altor Ursechești, carii ar ști cum acele țigance Stratiia, Drăguna și Porhira, au fost drépte a m(ă)n(ă)stirii și li-ar tăgădui sămânța lor, vrând să păgub(e)ască m(ă)n(ă)stirea, cum și asupra altor streini carii ar ști pentru pricina acestor țigance și n-ar mărturisi adevărul, unii ca aceia toți împreună să fie blăstămați de D(o)mnul D(u)mnezeu și de Maica Pră(ci)stă, de 12 Apostoli și de 318 oteți de la Nichéia, fierul, pietrele, lémnele, să putrediască și să-s risip(e)ască, iar trupurile lor să stia întregi. Să aibă parte cu Iuda și cu trecetul Arie, și să-i înghiță pământul de vii ca pre Datan și Aviron, să-i lov(e)ască cutremurul lui Cain și bubele lui Gheiazii, în toată viața lor procops(e)ală să nu aibă și ertare să nu afle, și de smerenia noastră ce ni-au dat D(o)mnul D(u)mnezeu încă să fie afurisiți și dați anatemii Maranata. Așijderea și pentru alți țigani ai Săcului la cine ar fi și iar tăgădui și cine iar ști unde sint și n-ar mărturisi să fie supt tot blăstămul și afurisania ce scrie mai sus, iar oricarii ș-or cunoaște păcatul și or întoarce și or da țiganii ce-or fi drepti ai Săcului, cum și carii știind or mărturisi adevărul să fie ertați și blagosloviți în véci.

U Ias v(e)l(ea)t 7252 iunie 24

Никифор, митрополит Молдавиеи. <m.p.>

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 48, original, filigran.

42. 1745 (7253) august 3. *Ioan Nicolae Mavrocordat, voievod, întărește lui Nicodim, egumenul mănăstirii Secul, stăpânirea asupra țiganilor Ilie Curuțul și Lamba țiganul cu neamul lor.*

† **Ио Иолан Николанъ в(о)е(о)д(а), Б(о)ж(ї)ю г(о)сп(о)дар(ъ) Земли Молдавской.** Dat-am cartea domnii méle rugătorilor noștri, Nicodim eg(u)menul și a tot soborul de la sfânta măn(ă)stire Săcul, să fie volnici cu cartea domnii méle a ține și a stăpâni a lor drepti șerbi și țigani, ce are sfânta mănăstire, anume Ilie Curuțul cu fratesău Gheorghie, ficiorii lui Avvan țiganul și cu tot niamul lor ce s-ar tragi din Avvan țiganul cu țiganca lui. Așijder(i) și pe toț(i) ficiorii și nepoții Lambii țiganul, care țigan(i) sânt danie și miluire mănăstirii Cetății Niamțului, car(e) este mitoh sfintii mănăstirii Săcul, după cum pre largu arată și ispisocul răpoosatului Gheorghie Ghica vod(ă) din l(ea)t 7167, ghen(ar) 12. Deci oricari din țiganii aceștia ar fi înprăștieț(i) pi undeva să aibă ai lua cu tot ce-ar ave și să-i ducă să-i așeze la mănăstire să-i stăpâniască ca pri niști robi a măn(ă)stirii, și nime să nu stea înpotriva cărții domnii méle.

(Ve)l(ea)t 7253 av(gust) 3

Г лог(о)фът

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 49, original, filigran, pecete mică octogonală aplicată în chinovar, puțin rupt în stânga.

43. 1745 (7253) august 14. *Ioan Nicolae Mavrocordat, voievod, volnicește pe Nicodim, egumenul mănăstirii Secul, să apere pe Avan ȣiganul de Lupul Balșe medelnicerul.*

† **Ио Иолн Николае в(ое)в(о)да, Б(о)ж(ію) м(и)л(о)стію г(о)сп(о)даръ Земли Молдавской.** Dat-am cartea domnii rugătorului nostru sfinții sali lui Nicodim, egumenul de la mănăstire(a) Săcul, și să fie volnic a apăra de cătră dumn(e)alui medelniceriul Lupul Balșe pe Avan ȣiganul cu tot rodul ce-a fi eșit dintru dănsul, să nu fie volnic a trage de la mănăstire până nu va sta față la divan, pentru căci s-au jăluit egumenul că pe ȣiganul acesta îl stăpânește mănăstire, de când și este și nu numai pe Avan, ci și pe părinții lui tot mănăstire i-au stăpânit de la Vasilie vod(ă) încoace. Iară acmu medelniceriul Balșe zicând că este a lui ar fi luat carte noastră să-l tragă, ci pentru aceia să fie volnic să nu-l de păr va sta față la divan și nime să nu ste(a) înpotriva cărții g(ospo)d.

(Ve)l(ea)t 7253 av(gust) 14

Г лог(о)фѣт

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 50, original, filigran, pecete mică aplicată în chinovar.

44. 1746 (7254) ianuarie 11. *Ioan Nicolae Mavrocordat, voievod, volnicește pe egumenul mănăstirii Secul să aducă pe ȣiganul mănăstirii Ștefan Bucătariul de oriunde s-ar afla.*

† **Ио Иолн Николаи в(ое)в(о)да, Б(о)ж(ію) м(и)л(о)стію г(о)сп(о)даръ Земли Молдавской.** Dat-am carte(a) domnii mele rugătorului nostru egumenului de Săcul, și pe cine va trimite să fie volnic cu carte domnii mele a cerca și a căuta oriunde ar gă(si) pe un Ștefan Bucătariul ȣigan să-l e și să-l ducă la mănăstire, cari ȣigan dedi samă egumănu că este dreptu a mănăstirii Săcului, și nime să nu ste(a) înpotriva cărții domnii mele, iar având cineva ceva a răspunde să vie de fați.

(Ve)le(a)t 7254 gen(ar) 11

Г лог(о)фѣт

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 51, original, filigran, pecete inelară aplicată în chinovar.

45. 1746 (7254) februarie 1. *Ioan Nicolae Mavrocordat, voievod, poruncește lui Iordache Rusăt, biv vel vornic, și lui Toader Cantacuzino, biv vel stolnic, să cerceteze pricina lui Nicodim, egumenul mănăstirii Secul, cu feciorul lui Ion Turcul pentru niște ȣigani.*

† **Ио Иолн Николаи воевода, Б(о)ж(ію) м(и)л(о)ст(ію) г(о)сп(о)даръ Земли Молдавской.** Scriem domniia mea la credincioș(i) boiarii noștri, d(u)mn(ea)lor Iordache Rusăt, biv vel vornic, i Toader Cantacuzino, biv vel stolnic.

Facem știri dumilorvoastre că domnii mele au dat jalobă rugătoriul nostru Nicodim, egumenul de Săcul, zicându că un ficior a lui Ion Turcul din Piiatră să acolisăște de niște țigani a m(ă)n(ă)stirii Săcului puind pricină că-i tragé de pe muma țiganilor și ar hi avându și o scrisoare pentru care viindu-vă carte domnii méle să chieamați față pe ficiorul Turcului și pe egumenul și să fie față și țiganii și să le luaț(i) sama de amănuntul și cu bună dreptate să aflați adivărul și să judecați precum s-a cădea și să dați și mărturie la mâna cu-i să cade. Aceasta scriem.

(Ve)l(ea)tu 7254 fev(ruarie) 1

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 52, original, filigran, pecete mare ovală în chinovar.

46. 1747 (7255) ianuarie 14, Iași. *Carte de blestem a lui Nichifor, mitropolitul Sucevii, în pricina lui Nicodim, egumenul mănăstirii Secul, cu medelnicerul Lupul Balș, pentru stăpânirea unor țigani.*

Nichifor din mila lui D(u)mnezeu Arhiepiscop și Mitropolit Sucevei și a toată Moldavia.

† Facem știre cu această carte de blăstăm, precum veni înaintea smereniei noastre molitfa sa chir popa Nicodim egumen și cu tot soborul de la sf(ă)nta m(ă)n(ă)stire Săcul, și ni să jăluiră că au avut m(ă)n(ă)stirea un țigan, anumé Avan, și de la Vasilie vod(ă) încoace tot m(ă)n(ă)stirea l-au stăpânit, și pre dânsul și țiganca lui, și pre toată sămânța lor, și nime nu s-au acolisit de dănșii, iară acmu să scoală dum(nealui) Lupul Balș, med(elnicer), și trage să ias(ă) parte de pre țigan(ul) lui Avan, arătând că acea țigancă iaste a lui Șoldan. Pentru care neputându-să îndrepta într-alt chip, iată că am făcut această carte de blăstăm asupra căroră ar fi știință sau dintru alții ar fi auzit pentru această țigancă a lui Avan a cui iaste, a m(ă)n(ă)stirii, au a lui Șoldan, și n-ar mărturisi adevărul sau carii ar fi țiind minte mai acolisitu-s-au vr(e)odată Șoldan sau niamul lui de această țigancă, au tot m(ă)n(ă)stirea i-au stăpânit cu pace, și asupra căroră s-ar bucura la dare, sau pentru hatârul cuiva de-ar face vr(e)o mărturie sau scrisoare mincinoasă, făcând pagubă și strămbătate și supărare m(ă)n(ă)stirii, și nu s-ar întoarce să stea la dreptate, unii ca aceia, toți înpreună, să fie blestemați de D(o)mnul D(u)mnezeu, și de Maica Pr(e)cistă, de 12 Ap(o)stoli și de 318 oțeți de la Nichéia, fierul, pietrile, lémnele să putrediască și să să răsipască, iară trupurile lor să stia întregi, să aibă parte cu Iuda și cu trecletul Arie, și să-i înghiță pământul de vii ca pre Datan și Aviron, să-i lov(e)ască cutremurul lui Cain și bubele lui Ghiaz, în toată viața lor procopsală să nu aibă și ertare să nu afle, și de smerenia noastră ce ni-au dat D(o)mnul D(u)mnezeu încă să fie afurisiți și dați anatемii maranata, iară oricarii ș-or cunoaște păcatul și s-or întoarce ș-or sta la dreptate, mărturisind de toate adevărul, să fie ertați și blagosloviți în véci.

U Ias v(e)l(ea)t 7255 ghenar 14

Никифор, митрополит Молдавии. <m.p.>

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 53, original, filigran.

47. 1747 (7255) aprilie 4. *Egumenul mănăstirii Moldovița, Ieromanuhul Agafon, monahii Isaie și Tofan, de la mănăstirea Moldovița, dau zapis lui Ghedeon, egumenul mănăstirii Neamțului, pentru schimb de țigani.*

† Adecă noi călugării de la sfânta mănăstire Moldovița carii ne-am și iscălit mai gios, făcut-am zapisul nostru la mâna sfinției sale părintelui Gedeon, egumenului și a tot soborului sf(i)ntii mănăstiri Neamțului, pentru țigancele sf(i)ntii mănăstiri a Neamțului, carele sânt măritate după țiganii noștri a mănăstirii Moldoviții, precum să avem noi moldovicinii a da alte țiganci mănăstirii Neamțu(lu)i pentr(u) aceste țiga(n)ci a Neamțului, careli sânt date după țiganii Moldoviții. Deci să vie cu ficiori frumoș(i) de fire să le dăm frumoasă ca să-ș(i) placă unul altuei¹ și să numai fie între noi pricin(ă), precum avem aci la obiceiul și cu mănăstire(a) Putna, și cu alte sfinte mănăstiri de eu țiganci de la noi, și de la noi mărgu de eu de la alte măn(ă)stiri, și gâlceavă n-am avut nici cu o mănăstire, pentru acila lucru. Deci așe am socotit să fim și cu sfințiile vostre să daț(i) țigancili cu copilașii săi și cu tot ci ar ave(a) acolo să-ș(i) m(e)argă la țiganii săi și s(ă) rămăe această scrisoare a noastră la mâna sfințiilor voastre, iar nedându-să țigancili înapoi, ca să ne daț(i) înapoi scrisoare(a) noastră pe trimisul nostru. Și pentru credința am pus și pécite(a) sfintii mănăstiri Moldoviții, și ne-am și iscălit mai gios pentru mai mare credință.

Ap(rilie) 4 v(e)leat 7255

Ioan egumen Moldoviț(a).

Monah Isaie.

Ier(o)monah Agafon.

Și eu monah Tofan dichiu ot Mo(l)dovițe

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 54, original, pecete mijlocie aplicată în fum.

¹. Deteriorat.

48. 1750 (7258) ianuarie 9. *Constantin Mihai Racoviță volnicește pe Eftimie, egumenul mănăstirii Secul să strângă țiganii mănăstirii de oriunde s-ar afla.*

† **Ио Костандин Михли Раковиц в(се)бода, Б(о)ж(ї)ю м(и)л(о)стїю г(о)сп(о)дарь Земли Молдавской.** Dat-am carte(a) domnii mele rugătorului nostru sfinții sale Eftemie, egumanului di la mănăstire Săcul, și pre cine va trimite să fie volnic cu carte(a) domnii mele și a căuta țigani de ai mănăstirii ce ni-au jăluit egumenul că s-au strămutat de la locul lor ducându-să pe la alte locuri. Deci or(i)unde i-ar găsi, ori în țigani domnești, ori boerești, ori mănăstirești, prin știre(a) ispravnicului de ținut, carii s-or dovidi că sint drepti țigani a mănăstirii să-i rădice cu tot ce-ar ave(a) ei și să-i ducă la urma lor la mănăstire și nime să nu ste împotriva cărții g(o)sp(o)d, iar având cineva ceva a răspunde să vie di faț(ă) la divan.

(Ve)l(ea)t 7258 ghen(ar) 9

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 55, original, pecete inelară în chinovar.

49. 1750 (7258) aprilie 17. „Împărțala dé țigani a sfintii mănăstiri N(e)amțului și a sfintii mănăstiri Căpriinii”.

† Împărțala dé țigani a sfintii mănăstiri N(e)amțului și a sfintii mănăstiri Căpriinii.

Ion ȝigan a Căpriinii au ținutu o ȝigancă a N(e)amțului, anume Acsănie și au făcut patru copii, doi fêți și dou(ă) fêté, anume Simion și Posticu și Uliana și Ana, și au vinitu în parti sfintii mănăstiri N(e)amțului un fātu și o fată, anumi Simion și Ana, și în partea sfintii mănăstiri Căpriinii un fātu și o fat(ă), anumi Posticu și Uliana.

Neculai ȝigan, sãn Florii, au ținutu o ȝigancă a N(a)amțului, sor(ă) Acsăniei, anumi Ifinca, și au făcut trii copii, un fātu și dou(ă) fêté, anumi Dumitru și pi Merla și pé Dochița, și au vinit în partea sfintii mănăstiri N(e)amțului u fată, anumi Dochița, și în partea sfintii mănăstirii Căpriinii u fată, anumi Nerla¹, și fătul au rămas neîmpărțitu giunătaté a N(e)amțului și giunătaté a Căpriinii, și cându a vini la vârstă, fiindu vrednic dé slujbă s-or învoi amândou(ă) mănăstirili și s-a înto(a)rci or N(e)amțul Căpriinii, or Căpriiana N(a)amțului, și atunci s-a faci scrisoarea la a cui samă a rămânea și aci(a)sta scrisoare am făcutu unu la mâna altui, iar înpréunându-ne noi cu sfinție sa eguminul atunci om faci scrisoarea și om puné și pecitéli mănăstirii.

(Ve)l(ea)t 7259 ap(rilie) 17

Chiril ot Căpriana.

Iar pentru Anna s-au dat sfintii mănăstiri Niamțului pe Nerla și cu sorsa Dochița, am socotit să nu le dispa(r)tu fiind surori să m(e)argă la un loc.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 56, original.

¹. Mai sus Merla.

50. 1752 (7260) aprilie 28. Nicanor, egumenul mănăstirii Neamț, Grigorie proegumen și Iorest, egumenul mănăstirii Hangul, adevăresc schimbul de țigani făcut între mănăstirea Secu și Șerban Botian

Întâmplându-s(e) di ni-am adunat la Vânători, metohul Săcului, din poronca Prea Svințitului săpânului nostru părintelui mitropolitului pentru împărțala unor ȝigan(i) a mănăstirii Hangului și cu a mănăstirii Bistriții, și avându și fratele nostru chir Calistru, egumenul Săcului, o pricină ca aceasta, cu dumn(e)alui Șerban Botian, trăgându dumis(ale) di pi Anghelina, ȝiganca lui Șarban ca-s ia parte din ce s-au născut din trânsa, dar svinția sa fratele Calistru neștiindu pricina acestor ȝigan(i), au strânsu toț(i) bătrânii satului și s-au întribat înainti(a) noastră pricina aceasta în ce chip au cursu, și ei au dat sam(ă) ș-au mărturisit într-acestaș chip, zicându că cu adevărat acea Anghelină au fost ȝigancă lui Șoldan, ș-au loat-o la Săcul cu un ȝigan

drept a Săcului, anumi Avan, dar pentru acea Anghelină, țigancă lui Șoldan, s-au dat altă țigancă în locul aceștie driaptă țigancă a Săcului, anumi Sofronie, sora lui Andronic, și fată Nicolii Buldumii, și s-au știut lucrul odihnit și di o parte și de alta. Și pentru această împărțală tâmplându-s(e) și Balios Vasilie, giudile mănăstirii Hangului, au arătat precum trăind dum(nealui) (Lupul)¹ Balșu l-au chiebat dumis(ale) pi acest Vasilie Balios și l-au întribat di pricina aceasta, ș-au mărturisit înainti noastră precum singur dumis(ale) au zis că s-au fost dat țigancă pentru țigancă, cum s-au arătat mai sus, avându și dumis(ale) a lua parte la această împărțală, dar mai întribând noi oare la ce vrème să fie fost schimbul acesta, au dat Băsăiu cel bătrân și cu Ion Bălan samă, nipot acei Sofronii di frate, că acest schimbu au fost în zilele Episcopului Ioan di Roman, și cum au dat ei samă din nume în nume s-au cunoscut că s-au făcut acest schimbu cu adevărat. Și pentru încredințare și îndreptare svintii mănăstiri Săcului am iscălit și noi.

(Ve)l(ea)t 7260 ap(rilie) 28

Nicanor, eg(umen) Niamțului <m.p.>
Ier(omonah) Iorest, igumen a Hangului.
Grigorie, proin egumen.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 57, original, filigran.

¹. Spațiu gol.

51. 1752 (7260) mai 8. *Carte de judecată în pricina lui Radul Botian cu Calistru, egumenul mănăstirii Secu, pentru stăpânirea țiganilor Ilie și Gheorghe, fiii lui Avan.*

† Facem știre că au vinit Radul Botian la noi cerșind giudecată cu svințiea sa părintele Calistru Iani, eguminul de la măn(ă)stire Săcului, trăgându Radul Botianul să e de la măn(ă)stiri pe Ilie și pe Gheorghe, țigani, ficiorii lui Avan și Anghelinii, țigancă, zicând Radul că Anghelina, țigancă, au fostu dr(e)aptă țigancă a Șoldăneștilor și trăgându să e parti di pi Anghilina; Iar sfînție sa părintile egumenul au arătat diresi domnești pe aciști țigani, o carte de la mărie sa Gheorghe Ghica vod(ă) din let 7166 ap(rilie) 18, că au întărit sfintii măn(ă)stiri din Cetate Niamțului 2 sălaș(e) di țigani, anume Lamba cu fimie sa și cu ficiorii săi, și pe Toadir cu fimie sa și cu ficiorii săi, cari țigani au fostu dripti domniști din diresi de dani și miluiri ce-au avutu de la mărie sa Vasili vod(ă). Și au mai arătat altă carte tij de la mărie sa Gheorghe Ghica vod(ă) din let 7267 gen(ar) 12, cum că au dat și au întăritu sfântii măn(ă)stiri de Cetate Niamțului 2 sălaș(e) di țigan(i), anume Lamba cu fimie sa și cu ficiorii săi și pe Avan, țigan, cu fimie sa și cu ficiorii săi, arătând mărie sa Gheorghii Ghica vod(ă) că au luat pe Toadir, țigan, de la măn(ă)stiri din Cetate Niamțului și l-au datu la Cetate mării sali la Suceavă și au dat în locul lui Toadir pe Avan, țiganul, măn(ă)stirii măn(ă)stirii din Cetate Niamțului pentru Toadiru, cari țigani au fostu dripti domniști. Și au mai arătat părintile egumenul de la Săcul și altu ispisocu de la mărie sa Antiohii Cantimir vod(ă) din let 7214, mart(ie) 1, precum s-au pârat de fați înainte mării sale sluga mării sali Vasăli, vătav de grajduri g(os)pod

, înpriun(ă) cu fimie sa Ioana, săminție lui Ciolpan vist(iernic), cu călugării di la sfânta măn(ă)stiri de la Cetate Niamțului pintru niști țigani, ficiorii Lambii, țigan, și într-acestu ispisoc a mării sali Antiohi vod(ă), iarăș dovidiști cu mărturie svinții sali chir Misail, mitropolitu, pe cum au luat mărie sa Gheorghii Ghica vod(ă) pe Toader, țigan, di l-au dat la cetate Sucevii și în locul lui Toader, țigan, au dat măn(ă)stirii de la Cetate Niamțului altu țigan din țiganii domniști pe Avan, țigan, cu fimie sa și cu ficiorii săi. Și de atunce până acmu tot măn(ă)stire(a) au stăpânit pe acești țigani(i); iar Radul Bot(i)anul nici o dovadă altă n-au arătat făr cât că Anghilina, țiganca lui Avan, că au fostu a Șoldăneștilor. Și aducându noi pe toți țiganii măn(ă)stirii faț(ă), luându-le sama pintru această țigancă Anghelina, cum știu ei fost-au a Șoldăneștilor, au n-au fostu, iar din țigani un Văsiiu, țiganul, om ca di 90 an(i), și un Bălan, țigan, om ca di vr(e)o 80 ani, au dat samă că în domnie mării sali Ducăi vod(ă), înainti fo(a)miții cei mari, au trimis Șoldan la măn(ă)stire ca să e pe Anghelina, țiganca, și călugării de la măn(ă)stire n-au vrut să o de(a), și pi urmă au vinit sângur Șoldan trăgându să e pe Anghilina, și fiindu la măn(ă)stire un egumin, anume Ioan, au dat pe Sofronie, țiganca, fată mari, mătușa lui Ion Bălan, țigan, ci esti mai sus numitu, schimbu pentru Anghelina, țiganca, ș-au luat Șoldan pe ace Sofronie, țiganca, și au dus-o la casa lui și au măritat-o dând-o după un țigan a lui. Iar Botianul au răspunsu că nu știe di această Sofronii, nici să află niam de acei Sofronii în țiganii Șoldăniștilor, ce să arăte călugării carte de schimbătură. Călugării au răspunsu că carte de schimbătură n-au, că perindu-le multe scrisori di moșiili măn(ă)stirii de va fi fostu și carte de schimbătură va fi p(i)eritu împreună cu celilanti scrisori.

Deci noi socotind stăpânire de atâta an(i) că tot măn(ă)stire(a) au stăpânit pe acești țigani și după schimbătura ce-au dat samă țiganii că au făcut au trecut 70 ani și nimine nu s-au acolisit di aciști țigan(i) din niamul Șoldăniștilor ai tragi, am socotit aciști 2 țigani bătrâni ce sântu scris mai sus Văsăiu și Ion Bălan, cari au dat samă de schimbătura aceasta ce s-au făcut și cu alți 2 țigani bătrâni a măn(ă)stirii, 4 țigani să giuri în sfânta biserică cum că au dat mănăstire(a) pe Sofronie, țiganca măn(ă)stirii, lui Șoldan schimbu pintru Anghelina, și giurându să aibă pace măn(ă)stire(a)dispre Radu Bot(i)an, și Radul Botianul să-ș cauti pe niamul Sofronii. Și după cum am giudecat am dat această mărturie a noastră la mâna călugărilor de la măn(ă)stire(a) Săcului. Aceasta.

(Ve)l(ea)t 7260 mai 8

<ss> (...), spat(ar).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, I / 58, original, filigran.

52. 1752 (7260) mai 9. *Maria, jupâneasa răposatului Ștefan Catargiu, biv vel clucer, și cu fiii săi fac danie mănăstirii Neamțul moșia Brăneștilor din ținutul Orhei, pe apa Răutului.*

Иakov, Митрополит Молдавии, дДевЕРЕСкЪ.

Marie, cluceroaia, a răpăusatului Ștefan Catargiul, biv vel cliucer, dinpreună cu fii mei Costantin, și Ștefăniță, făcut-am această adevărată scrisoare

noastră la mână Sfinții sale, părintelui egumenului și a tot soborul de la Sfinta mănăstire Niamțului, unde să cinstești și să prăznuește hramul Înălțării Domnului și Măntuitorului nostru I(isu)s H(risto)s, la care esti și cia făcătoare de minuni icoană Maica Născătoareide Dumnezeu și sfântul marile m(u)cenic Gheorghie carile să închină, precum ni-am socotit noi de bună voia noastră, de nime nesăliț(i) nici asupriț(i), ce di a noastră bună voia am miluit și am dat danie sfintii m(ă)năstiri Niamțului o moșie, anume Brăneștii, în ținutul Orheiului, pe apa Răutului, ca-s fii moșie a sfintii mănăstiri în veci danie întru pomenire noastră a tuturor, și a răpăusatului boerului meu, cel ami sus numit Stefan Catargiul, biv vel cliucer, care această moșie și mie îmi este de pe boeriul meu, și scrisori ce am avut pe dânsa toate li-am dat sfintii m(ă)năstiri. Deci pentru această danie ce-am făcut noi ca-s aibă părinții aș face și întăritură domniască pe scrisoarea noastră, iar de să va întâmpla ca-s să-s scoale vreunul din ficiorii mei sau din nepoții mei sau din tot niamul meu, ca-s să amestece piste danie noastră și să supere sf(â)nta mănăstire, unul ca acela să fii blăstămat de Domn(u)lu Dumnezeu și de Pre(a)curate maica sfinții sale, și de toț(i) Sfinții, și să aibă păra înainte(a) strașnicului giudeț cu cu Sv(â)ntul marile m(u)cenic Gheorghie și să fii blăstămat de tot soborul a sfintii mănăstiri, și de noi încă să fii neertat în veci. Și la această danie s-au tămplat mulți oameni buni și bătrâni și părinți cari mai gios s-au iscălit, și noi încă pentru credința am iscălit și am pus și pecete.

V(e)leat 7260 me(a)s(en)ța mai 9

Marie a răpăusatului Ștefan Catargiul.

Și eu preutul Gavriil ot Hlăpești am scris.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 59, original, filigran, pecete inelară aplicată în tuș negru, puțin rupt la îndoiture.

53. - 1752 (7260) iulie 18. *Mărturia lui Șerban Botianul, fost paharnic, despre stingerea pricinii sale cu Calistru Iane, egumenul mănăstirii Secu, pentru stăpânirea unei țigănci Anghelina.*

† Adică eu Șerban Botianul, biv vtor păh(arnic), împreună cu soțul meu Anița, fata lui Șoldan, vor(nic), și cu fiul nostrum Radul, adiverim cu această adivărată scrisoare a noastră, la mână sfinții sali chir Calistru Iane, egumenul, și a tot a totu săborul di la sfânta mănăstire Secul, să-s știe că după multă pricină și giudecăți ce-am avutu între noi pentru o țigancă, anumé Anghelina, ce-au fostu a noastră di pi Șoldan, vornicu(l), ș-au ținut-o Avan, țigan a mănăstirii, cu care au avutu și ficior, și trecându câtăva vremé, trăgându noi acum ca să luăm parte di țigani di pe ace țigancă di la mănăstire, și călugării răspunzindu c-au luat Șoldan di la mănăstire schinbu în locu Anghelinii pe altă țigancă, anumé Sofronie, și scoțindu și țigani bătrâni care au ținutu minte di pe ace vreme să giure precum adivăratu s-au făcut schinbul Acela, am vinitu și până la divanul mării sal(e) lui vodă, și hotărându-ne giudecata să giure patru țigani bătrâni a mănăstirii, pe mărturie lor că adivăratu s-au făcutu schinbul acela și-s răbdăm noi, apoi ne-am învoitu noi în de noi ca să nu mai giure țigani și ni-au datu părintile egumenul o țigancă, anume

(...)¹ fata (...)². Și ni-am primitu și noi ca di acum înainte să nu mai avem nici o pricină între noi, și ni-am datu și scrisori unii la mână altora ca di acum înainte oricari din noi s-ar mai scula cu pricină, ori la giudecată ș-ar me(r)gi, să nu li să ție în samă, și pentru mai în a(d)evărat(ă) credința am iscălit și noi și alți boeri carii s-au întâmplatu.

Ot Ias let 7260 iuli(e) 18

+ Șerban Botean, păh(arnic).

+ Anița.

Radul Boteanul

Iani, vel stolnic.

(...), biv vel med(elnicer).

Dinainte noastră s-au așezat.

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 60, original, filigran.

54. - 1752 (7260) iulie 21. *Carte de judecată a boierilor, cu rezoluție domnească, în pricina lui Calistru Iane, egumenul mănăstirii Secu cu Șerban Botianul, pentru stăpânirea Țigăncii Anghelina.*

† **Ио Костандин Михал Раквиц воевода, Б(о)ж(ію) м(и)л(о)ст(ію) г(о)сп(о)даръ Земле Молдавскои.** Dupe hotărâre dum(nealor) boierilor judecători ce arată printr-această carte de judecată, gășind și domnia me a fi cu cale, am întărit și cu a domnii mele pecete.

† Facem știre că din poronca luminatu pre înălțatu d(o)mnului nostru Ion Costandin Mihail Cehan Racoviț voevoda s-au judecatu față înainte noastră sfinție sa Calistru Iane, egumenul de la sfânta mănăstire Săcul cu dumn(ea)lui Șerban Botianul, biv vtori păh(arnic), ginerile lui Șoldan și cu fiiul său Radul, pentru o Țigancă, anume Anghelina, ce-au fost a lui Șoldan vornicul ș-au ținut-o pe ace Țigancă Avan, Țigan a mănăstirii, ș-au avutu și ficiori și piste 80 ani ce-au trecut la mijlocu acum sculându-să Șerban Botianul cu fiiul său Radul, au cerut parte din Țigării ce să tragu din Anghelina Țigancă, făcuți cu Avan Țigan. Iar egumenul Calistru și cu totu săborul de la monastiri Săcul au răspunsu c-au luat Șoldan schinbu de la mănăstire altă Țigancă, anumé Sofronie în locul Anghelenii, scoțind și dovadă Țigani bătrâni a mănăstirii, carii au ținutu minte di pe ace vremé, mărturisind și priimind și giurământ cum ei știu ș-au fostu față când au vinit Șoldan la mănăstire ș-au luat pe Sofronie fată mare schinbu în locul Anghelinii și ne arătară părinții călugări o carte de giudecată di la domn(u)lui Aristarhu, biv vel spat(ar)u, scriind că și dumn(ea)lui au fostu giudecatu, giurând acei Țigani a mănăstirii că cu adevăratu au făcutu schinbul acela să aibă pace mănăstire de cătră dumn(ea)lui Șerban Botianul și de fiiul său Radul, care ei neodihnindu-să pe giudecată au vinitu și la giudecata noastră și noi încă cercetând pricina cu amănuntul și văzind c-au trecut vreme de 80 ani di cându acești Țigani s-au aflatu tot în stăpânire(a) mănăstirii și niamul lui Șoldan au tăcutu mălcum, n-au mai tras parte dintr-ace(a)ștă Țigancă, nici au avut altă giudecată, s-au dovedit că n-au avutu nici o triabă niamul lui Șoldan cu

acești țigani, precum și acum nici o dovadă, nici o îndreptare asupra aceștii pricini n-au arătat, ce numai cu gurile lor și din vreme ce călugării au avut și stăpânire în 80 ani nesupărați de nimé, și având și marturi pe ȣigani cei bătrâni a mănăstirii, cum mai sus am zisu am hotărātu giudecata lor să giure 4 țigani bătrâni a mănăstirii pe mărturie lor și-s aibă parte mănăstire. Și rânduindu-să cu vornici di poartă la giurământu, iar Șerban Botianul și fiiu(l) său Radul nu i-au lăsatu să giure, ș-au rămas ei din giudecată să de pace ȣiganilor mănăstirii. Iar după aceasta cerșind ei învoială să le învoiască călugării și să le de și lor un sufletu dintr-acești ȣigani, socotit-au părinții călugări că de un sufletu de ȣigan nu iaste atâta pagubă mănăstirii și măcară că nu era(u) ei datori a da nimică, rămâind Botianuldin giudecată, numai din voe lor au datu o copilă fată, anume (...) ¹ fata lui (...) ², lui Șerban Botianul, și au datu Șerban Botianul împreună cu fiiul său Radul și zapisu la mână călugărilor ca să fie așezaț(i), și niciodată să nu mai aibă ei cuvântu di răspunsu pintru această pricină. Pentru aceasta dară și noi după hotărârea giudecătii și pe zapisul așezării am datu această carte la mână călugărilor ca să-ș stăpâniască ȣigani cu pace și aceasta pără să nu-s mai părăscă.

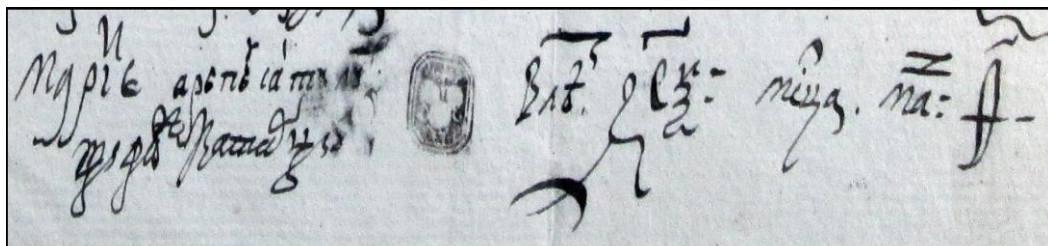
U Ias let 7260 iul(ie) 22

<ss> Iani, vel stolnic.

<ss> (...) Buhăescul, biv vel med(elnicer).

ANI, Fond Mănăstirea Secu, II / 61, original, filigran, pecete mijlocie aplicată în chinovar.

^{1, 2}. Spații goale.

Pecetea cluceresei Maria Catargiu: 9 mai 1752

Iacob, Mitropolitul Moldovei - 9 mai 1752

ÎNSEMĂNĂRI PE CĂRȚI (III)

Costin CLIT

1729 (7237) martie 31

Acestu carte ce-s che(a)m(ă) *Minei* l-am cumpărat eu Andraian Hușanul dreptu optu lei p(o)l ban(i) noi în zilel(e) mării sal(e) Ion Gligorie Ghica voevod. Let 7237 mart(ie) 31.

Pe un *Antologhion*, Iași, 1726; proveniența: parohia Cursești; Muzeul Eparhial Huși.

1743 (7251) iulie 1

Să să știi de cându s-au cumpărat această sv(â)ntă *Ivanghili* din București în zăli du(mnealui) mări(ei) sali lui Costantin Neculaiu voevod la let 7251 iul(i)e, de Andriu Cozma și Gavril, brat lui și Costant(in) (...) ¹ în sama preutului To(a)dir ot Călimănești, iar de s-ar tămpla de ar lipsi popa (...) ² (bi) ³serica, tot să rămâi la svânta (...) ⁴ în veci. Amin.

Pe o *Evanghelie*, București, Tipografia Mitropoliei, 1742; proveniența: necunoscută; Muzeul Eparhial Huși.

^{1, 2, 3, 4} Rupt.

1754 (7263) noiembrie 30

Această *Sfântă Evanghelie* iaste a preutului Mihaiu Badiul di la Sfeti Nicolaiu bisărica g(o)spod, și au cumpărat-o pre drepti banii molitfii sali zeci lei di la un Petre Muntianu în zilile luminatului domnu Mateiu Ghica voevoda, iar cine s-ar ispiti ca s-o fure sau s-o ia să fie blestemat de Domnul Dumn(e)zău și de 318 sfinți părinți de la Nicheia, să aibă parte cu trecletul Arie și cu Iuda și de a și găsi-o tănplându-să cumva să să pia(r)dă tot acestu blestemu să aibă. / Let 7263 noe(m)v(rie) 30 / Erei Mihai am iscal(i)t /.

† Și de la sfinție sa o am cumpăratu eu roaba lui Dumnăzău Ilinca Rus(e)toae stolniceas(ă) și o am dat-o schitului nostru ci este di noi din nou făcut la Boțăști la ținut(ul) Vasluiului, undi să cinstești și să prăznuești hram(ul) Adormire(a) Pre(a) Sfintii Născătoare de Dumnăzău și purure Fecioare Marie și o am cumpăratu în zilili prea înălțatului domnul nostru Ion Mateiu Ghica voevod la 7264 fev(ruarie). / Ilinca Ruset.

Pe o *Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelie*, București, Sfânta Mitropolie, 1750, p. 1-15; p. 16-25; proveniența: parohia Vulturești; Muzeul Eparhial Huși.

1755 (7263) iulie 15

Să-s știe că această sfântă carte, anume *Mineiu*, l-am cumpărat eu Gligoraș Cozma în 12 lei ban și l-am dat ca să fie bis(e)rica no(a)stră la Rădini, cu hramul Sfântului Mihail și Gavril, ca să fie pomană mie și soțului meu Mariei și copiilor noștri și cine s-ar ispiti să-l fure sau să-l e făr(ă) voe no(a)stră sau a copiilor noștri să fie blăstămatu de Dumnezeu și de Maica Precistă și de toat(e) sābo(a)rele și pârăș să aibă pe Sfântul Mihail și Gavriil și l-am cumpărat în zilele mării sale lui Mateiu Ghica voevod în (...) întâi la let 7263 iul(ie) 16 dni. / <ss> Gligoraș Cozma.

Pe *Antologhion*, Iași, 1755; proveniența: parohia Rădeni, p. 92 v-97; Muzeul Eparhial Huși.

1755-1756 (7264) <f. l. z.>

Aceast *Mineiu* l-au adus un rob de la tatari, anumi Ioan, și l-au cumpărat Dănăilă Hondrul și cu (Grigori)¹, brat ego, și cu Iordache (...) ² și l-au dat (...) la biserica (...) iar cini ar fura-o sau ar mistui-o să fii blestemat de trii suti optsprăzăci oteț ci au pitrăcut la Nichiia, lemnili, peetrii (...) să ruginiasă și să putrezască, iar trupul acela să sti(a) în veci. / 7264 / <ss>.

Pe un *Antologhion*, Episcopia Râmnicului, 1752, f. 3-9; proveniența: parohia Duda; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Tăiat la legatul cărții.

² Tăiat la legatul cărții.

<1756>

(Acest) sfânt *Apostol* este a bisericii de la Hoceni ce să prăznuește hramul sfântului slăvitului marele mucenicu și purtătoriul de biruință Gheorghie și nimini să nu fie volnicu să o ia de la această sfântă biserică.

<ss> Gheorghii Beldim(an), biv vel sulg(er)

Pe un *Apostol*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1756, p. 1-6; proveniența: parohia Hoceni; Muzeul Eparhial Huși.

1756-1757 (7265) <f. l. z.>

Ace(a)stă sfântă carte care să chieamă *Pracsiu* au cumpărat-o sătenii de Timișești sfintei biserici (...) ¹ carii sintu poporeni în biserică, să fie pentru suflet(ul) lor și a părinților lor. Iar cine ar fura-o de la biserică să fie afurisit și anatima. / L(ea)t 7265.

Pe un *Apostol*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1756, p. 1-6; proveniența: parohia Fălcui I; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Rupt și lipită altă coală.

1757 (7266) octombrie 19

† Această Sfântă Liturghie am cumpărat-o eu în șasézeci dé parale și cin(e) ar zice că este a lui acila pi minciuni apuc(ă), că este a lui Costa(n)din sin popa Niculii, muntean din țara rum(â)neasc(ă) puial(...) și aceste slove le-am scris în târgu în Bărlad, în târgul, în luna lui oct(omvrie) 19, velet 7266. / <ss> Costandin log(o)făt Muntean.

Pe *Dumnezeștile și sfintele Liturghii*, Tipărite de Duca Sotiriovici tipograful de la Tasos, Iași, 7256, p. 177 v; proveniența: parohia Băcani; Muzeul Eparhial Huși.

<1758 setembrie 14>

Să să știi de cându au prădat tătari(i) țara Moldovii în zioa crucii.

Evhologhion adecă Molitvenic, 1722, tipărit de Savva ieromonah; proveniența: parohia Sărățeni, deteriorat; Muzeul Eparhial Huși.

1765 (7273) iunie 24

Să să știe, *Prazăxiu* l-am cumpărat eu préotul Stanciul, zet Toader Zéchiul ot Fântăneli și l-am cumpărat cu cinci lei pol din porunca mării sale lui vod(ă), și di s-a întâmpla al fura ciniva sau l-ar găsi pierdut sau uitat undevaș și ar tăgădui, di nu l-ar spuni să fie afurisit de trei sute 18 sfinți și ananatima și odihna lui să-i fie într-un loc cu Iuda. / L(ea)t 7273 iunie 24

Pe un *Apostol*, Iași, 1756, primele p. 1 v; proveniența: parohia necunoscută (probabil biserica din Fântânele), p. 117-139; Muzeul Eparhial Huși.

1767 ianuarie 5

Acest *Antologhion* s-au cumpărat de pre înalțatu(l) domnul nostru măriiia sa Grigorie Alexandru Ghica v(oie)vod și s-au dat la bisérica de la Dumești ce iaste a mănăstirii Sfântului Ierarh Spiridon, pentru a mării sale vecinica pomenire și / 1767 gen(ar) 5 / carii a strămutat de la schitul de mai sus numit unde să prăznuește hramul sfântului Costandin, sau o va fura și a depărta mila domnească și afierosirea, să fie blăstămat și afurisit și după moarte să fie nedezlegată numindu-să fur de cele sfinte, parte lui să fie cu Iuda. / let 1767 gen(ar) / <ss> Αρκολέος Σωφρόνιος¹.

Pe un *Antologhion*, Sfânta Mitropolie București, 1766, p. 1-12, sigiliu; proveniența: parohia Dumești; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Arkoleos Sofronios; Transcriere realizată de domnul Florin Marinescu, căruia îi mulțumim și pe această cale.

1768-1769 (7277)

Această sfântă carte esti a preotului Mihălachi, sin Vasili, de beserica Sfinților Teodori, iar care om s-ar ispiti ca să o fure s-au prăpădindu-o și n-ar

colăci-o găsindu-o să fie blăstămat de 318 sfinți părinți de la Nicheia și de toți sfinții. / L(ea)t 7277.

Pe *Cazaniile* lui Ilie Miniati, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1742, p. 2-3; proveniența: parohia Avrămești; Muzeul Eparhial Huși.

1774 martie 15

(...)¹, ficiorul lui Miron Cuza, vel log(o)f(ăt), (...) ² lui Dumitrașcu (...) ³, Ioniță Costin, hat(man) și strănepot lui (...) ⁴, cari carte am dat-o la biserica din satul nostru Bărzăștii pentru pomenire noastră. Deci cini s-ar ispiți să o fure să fie blestemat di domnul nostru Iis. Hs., parte lui să fii; și s-au scris la velet 1774 mart(ie) 15. / Fiind și mărie sa preînălțat feldmar(e)șal cu oștile rusăști în p(...) ⁵, când s-au cumpărat aceast(ă) carte, Petru Alecsandrovici ⁶ și au avut bătai(e) cu sultan Mustafa împăratul turcilor, cetate Hotinul și pământul Moldovii, Similul (...) ⁷ pământul țării românești ⁸ și au luat cetate Silistra pân într-acest an.

Pe *Antologhion*, Iași, 1755; proveniența: parohia Telejna, p. 2-14; Muzeul Eparhial Huși.

^{1, 2, 3, 5, 7} Rupt.

^{4, 7} Ilizibil.

⁶ Piotr Aleksandrovici Rumeanțev (1725 - 1796).

1775 (7283) martie 1

Să-s știe că această sfântă și dumnezeiască carte anume *Paucenie* este a me a preutului Ion ot Lungești și o amu dată bisăricii care să prăznu(i)este Tă(ierea) ¹ Capu(lui) Sfeti Ion (...) ² întru care este și sfânta biserica făcută cu toată cheltuiala me și pe moșie me și am mai datu și alte cărți câte sântu trebuitore, anume 12 *Miniiu*, *Triodu*, *Octoihu*, *Pinticostariu*, *Apostol*, *Evanghelie*, *Pisaltire*, *Ceaslovu*, *Molîitvenicu*, *Liturgii*, *Pinticostariu*, și am scrisu în toate cărțile asemenea ca-ntr-aceasta. Și nimene din nepoți de frați sau de soru să n-aib(ă) triabă, numai din copii mei care să vor alege de vor ține sfânta besărică aice la Lungești și aceste cuvinte li-am așezatu cu jurământu păăr în veci. Amin. Eu smerit(u)l între preuți popa Ion Dumitroviciu. Și s-au dat aceste cărți la v(e)l(e)t 7283 mart(ie) 1.

¹ Tăiat de la legatul cărții.

² Indescifrabil.

Pe *Cazanii*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1768, p. 35-84; proveniența: parohia Sfântul Gheorghe, Bârlad; Muzeul Eparhial Huși.

1775-1776 (7284) <f. l. z.>

(Știut) ¹ să fie cu această sfântă carte ce să numește (...) ² a preutului Ion Gafton ot Zmulți, ș-au cumpăratu cu patrușprăzăci lei pol ban gata, iar de s-ar tâmpla să o fure cineva să fie afurisit și preclețit de 300 optsprăzăci părinți ai

Nicheii, lemnele să putrețesc iar trupul acelue să ste în veci nemăcnic, și când au cumpărat-o umbla veletul 7284.

Pe un *Octoih*, fără început și sfârșit, p. 188-207; proveniența: parohia Hălărești; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Lipsă.

² Rupt.

1776 noiembrie 4

Această sfântă carte este a sfintii bisărici ot târgul Trotușului.

Această carte ce să cheamă *Mineiu* care are în sine *Octoih* este a sfintei bisărici ot târgu Trotuș și cine ar înstreina-o fără di voe clironomilor di acolo să fie blăstămat de D(o)mnul nostru Iisus Hs. și de a sa Pre curată maica Marie, de 318 sfinți oteți de la Nicheia, în veci, amin. / L(e)t 1776 noemvr(ie) 4. / Am scris <ss>.

Pe un *Antologhion*, Iași, 1726, p. 1-4; proveniența: parohia Ivănești; Muzeul Eparhial Huși.

1777 (7286) noiembrie 8

Acestu *Triod* să se știe că l-am cumpărat cumpărat de la Ion Bucureșteanu, legătoriul de cărți, în patrusprezăce lei și neavându eu banii l-am luat cu vedea până în trei săptămâni și am purces cu *Treod* în mână până la Târgul Ocnii și am spus lăcuitorilor de acolo cum că iste trebuitoriu aceștei sfinte beserece și arătându-l și cartea de melost(e)nia a preosfinții sale ipiscopului de Roman, au daat cene cât s-au îndurat și am împlinit banii *Triodului* și i-am daat cu mulțumită, și să se știe că iste semnat la testamentul bisericii cu alte cărți și alte odoară. Deci de va fura cineva vo carte de acestea ce să voru afla numite la această sf(â)ntă biserică din ținutul Vasluiului în satul Voavreștii, ce să cinstêște hramul Sfinților Mai Marilor Voivoz(i) Arhangheli Mihail și Gavril, den preoții sau den diaconii sau den dascăli sau den clericii sau den mirénii sau den cine, să fii afureset de cele șapte săbo(a)re și de toți sfinții și de toate sfent(e)le slujbe și liturghii să fii lepădat și cel ce o va vedea că s-au depărtatu și sau înstreinatu di la locul ei încă să fie asemenea afuriset, i(a)ră de o va colăci i(a)ră toat(ă) și blagoslovit va fi și moștenitoriu înpărăției ceriului și se se știi că o am început-o această sfentă biserică în zelele preînălțatului domnu Glegore Gheca voivodu și s-au sfințit în zelele pre înălțatului domnu Costantin Dumitru Moruzu voivodu, în zelele preosfinții sale metropolit Glegore cu blagoslovenii preosfinții sale Leon, ipescopu Romanului, și cu carte de melostenii și cu osteneala mea și chiltuiala de toată lumea denceputu și până s-au i(s)prăvit. / Vii: Erei Irimiia, Paraschiva / 7304¹.

Irodiaconu Marin, Catrina / Vileatu 7286, noiemvre în optu zile, învâțet(u)ră și lui Dumnezău laudă.

Pe un *Triodion*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1777, p. 1-38; proveniența: parohia Vovriești; Muzeul Eparhial Huși.

EDIȚII: Olimpia Mitric, *Fondul de carte veche bisericească de la complexul muzeistic Huși (prezentare generală)*, în „Cronica Episcopiei Romanului și Hușilor”, p. 218, incompletă.

¹ 1795-1796.

1779 (7287) iunie 14

Să-s știi di cându s-au cutremuratu pământu în zi(lele) preînălțatului domnu Costantin Dumitru Moruzu voevodu, și eu preutul Ion ot Lungești eramu în biserică slujindu sfânta leturghii într-o sfântă Duminică și s-au tămplatu cându cânta acsionul leat 7287 iunie 14.

Pe un *Antologhion*, București, Sfânta Mitropolie, 1767, p. 28-38; proveniența: parohia „Intrarea în Biserică”, Dragomirești; Muzeul Eparhial Huși; Altă însemnare de sec. XVIII-începutul sec. XIX, grafie chirilică: „La acest *Mineiu* au ajiutatu și domnia lui (...) i Vochița Negruța cu zeci lei, pentru sufletul (...) (d)om(n)ea(lor)rsale și jiupénesii dom(n)ea(lo)rsale și are (...) jiupénesii dom(n)ea(lor)rsale” (primele pagini).

1779 iunie 16

Să se știi de când au fost cutremur în luna lui iuni(e) 16 la 10 ceasuri de noapte, când am eșit din liturghii și făce(a)m un paraclis și făcând paraclisul s-au cutremurat pământu(l) în zilili preînălțatului domnului nostru Costandin Dimitriu Mor(u)z, v(oi)e vod. / Let 1779 iu(nie).

Pe *Antologhion*, Iași, 1755; proveniența: parohia Stănilești, penultima pagină albă; Muzeul Eparhial Huși.

1781 (7289) martie 6

Această cinstită și sfântă carte ce să chiamă *Minii* este cumpărată de mine Necula Sărbul și am dat la sfânta biserică din Bogdănești să fii poman(ă) pentru cei vii și pentru cei morți, și am cumpărat-o în zilile pre luminat domnului Ionu Dimitriu Costantin Moruz Voevod și am dat 18 lei ca să fie în veci pomenire la tot n(e)amul meu, iar cine s-ar scula să o mute de la această sfântă biserică să fii supt blăstămul episcopului nostru Enochentie, ce să rămâi în veci. / La let 1781 mar(tie) 6, iar de la zidirea lumii 7289. / <ss> Ierei (...).

Pe *Antologhion*, București 1777, p. 1-10; proveniența: parohia Fălciu I; Muzeul Eparhial Huși.

1781 iunie

Această *Sfântă ivanghelie* de la biserica din (...) ¹ am legat-o eu Costandin Gheuca 2 vist(ier) cu 2 lei și un ortu (...) ². / 1781 iun(ie) ².

Pe o *Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelie*, Mănăstirea Snagov, 1697, deteriorată, ultima pagină; proveniența: parohia Puiești; Muzeul Eparhial Huși.

1785 august 30

† Această sfântă carte ce s cheamă *Cazanii* am cumpărat-o noi satu Raiu și am dat-o la biserică să fii pentru sufleti no(a)stre și a fiilor noștri. / d(...) 6 / Ioan prot. ot Fălciu / 1786 avg(ust) 30.

Pe *Cazanii*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1781, p. 2-5; 8; proveniența: parohia Vădeni, comuna Murgeni; Muzeul Eparhial Huși.

1785 decembrie 15

Această sfântă carte a me *Minei* este vândut de mini Dumitrașcu Samson, cupeț din Eși, și l-am vândut dumisali moșului Tănas Frunteș dreptu 35 lei, adecă treizecișicinci de lei dinpreun cu un *Octoih*. / 1785 dec(emvrie) 15. / 1785 dec(emvrie): Dumitrașcu Samson.

Adevărat așa au fost, au dat Tănas Frunteș banii, dar i-au întors oamini din Pungiști toț(i) banii, numai i-au primit și el 20 parali ca să fie și el părtaș însă la amândouă că(r)țile. / Preutul Vasăli or Pungești. / dec(emvrie) 29

Pe un *Antologhion*, București, 1777, p. 7-12: proveniența: parohia Pungești; Muzeul Eparhial Huși.

1785 <f. l. z>

Acest *Meneiu* l-am dat eu bisăricii de la Băbușă¹ ot ținutul Vasluiului, pentru pomenire sufletului mieu la anul 1785. / <ss> Vasili Carp, biv vel sluger.

Pe un *Antologhion*, București, 1777, p. 7-9: proveniența: necunoscută; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Sat în comuna Băcești, județul Vaslui.

1786 februarie 4

(...) carte au plătit-o cu șasăsprăzăci lei și numitul Gavril au afierosit-o (la) biserică să stia, iar cine ar îndrăzni ori cu ce chip în veci a o strămuta să fie blăstămat de Domnul Dumn(e)zău și de Pre Precurată Maica sa și în viață să aibă părăș pe svinții Voevoz(i). / Let 1786 fevr(u)ar(ie) 4.

Pe un *Triod*, începe cu p. 13, p. 13-26; proveniența: parohia Băcești; Muzeul Eparhial Huși.

1787 iulie 5

Această Sfântă carte este a sfinții sale părintelui Strătulat din Galaț(i), brat pop(a) Marin, și am scris ca să-s știe ca or(i)cini s-ar ispiti ca să o fure să fie afurisit de trei sute și optusprezece sfinți părinți de la Nicheia, și am scris eu cel între preoț(i) smerit pop(a) Stoian, sin pop(a) Ghica Mănăverde. / 1787 iul(ie) 5.

Pe un *Antologhion*, Râmnic, 1786, p. 326-341; proveniența: parohia Pădureni; Muzeul Eparhial Huși.

1788 februarie 7

Această sfântă și dumnezeiască *Ivanghilie* este dreaptă a lui Gligoraș Dimul ot Mușata și au cumpărat-o cu a lui drepti bani, adică în 12 lei pol, adică în doispri(ze)ci lei și giumătate, pintru sufletul lui și a tot nea(mu)lul lui, ca să-s(e) pomenească nischimbat la sfântul jărtăfenic, cari au și dat-o la bisărica din Mușata să sti(a) pi Sfântul Pristol, undi să cinstiști și să prăznuești hramul Sfântului Mihail și Gavril; Iar întâmplându-să să și împrăștie satul și rămâindu bisărica făr(ă) di preut, atunci să aibu eu vo(i)e oș strângi *Evanghelie* și ai purta de griji, iar cutezând ciniva ca să o înstriinizi sau să o furi să fie supt blăstăm^{ul} sfintii *Evanghiliiei*. Amin. Și fiind că s-au cumpărat pi marafitul miu am iscălit, / 1788 fev(ruarie) 7 / <ss> Ioan prot(opop) di Fălciu.

Pe *Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelie*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1784, p. 1-17; proveniența: parohia Șișcani; Muzeul Eparhial Huși.

1790 decembrie 15

1790 dec(embrie) 15 / Au bătut moscalii Similu fiind povățuitor oștilor.

Pe *Cazanii*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1781, p.; proveniența: parohia Bogdănești; Muzeul Eparhial Huși.

1790 <f. l. z.>

Această sfinte cuvinte ce să arată prin carte aceasta ce să numește *Mineu*, făcută de sfântul Ilie Miniatu, iaste a robului lui Dumnezeu Gheorghie Cuza, biv vel sârd(ar), care iaste ficior lui Ioan Cuza, biv vel spat(ar), nepot di ficior lui Miron Cuza, biv vel logofăt, și strănepot lui Dumitrașcu Cuza, biv vel spătariu, și strănepot de fată lui Ioniți Costin hatmanul, strănepot Ceaurului, biv vel logofăt, care spre lauda lui Dumnezeu, o am păzită și însămnată la toate *Cazaniile* ce să află înlăuntru, pildele ce arată sfântul, de la care poate lua fiișticine multe învățături. Deci, dar a o tăgădui nu o am cu-n talant, pentru ca să-s îndemnezi mulți din cititori a urma cuvintelor învățătorului, însă și acela ca să-s feriască a nu o lua de la mine, iarăș zic să aibă lăcaș lui cu Iuda și neertat de Domnul să fie și de sfântul acesta blăstămat, cum și de cei 318 sfinți părinți de la săborul Nicheii. Amin. Amin. Amin. / Let 1790 / S-au scris (...)¹

Pe *Cazaniile* lui Ilie Miniati, București, 1742, fără pagină de gardă, la început și în interior pagini scrise de mână, p. 15-26; proveniența: parohia Bârzești; Muzeul Eparhial Huși; Alte însemnări: „Să să știi di când s-au născut fiica noastră Anina în zilele lui Alexandru Mavrucordat în luna lui mart(ie) în 11 zile, ceas la un(u) și giumătati (p. 3-4, grafie chirilică).”

¹ Rupt.

1792 <f. l. z.>

Toadir, sǎn Dǎnǎilǎ Hondrul, Eu Savin zet ego, Eu Sava, sin Dǎnǎil, au auzit și n(e)-am iscǎlit. / 1752 / 1792 / 732

Pe un *Antologhion*, Episcopia Râmnicului, 1752, f. 10-12; proveniența: parohia Duda; Muzeul Eparhial Huși.

1793 noiembrie 30

Sǎ se știe cǎnd s-au cutremurat pǎmântul, marți spre m(i)ercuri, la trei ce(a)suri de no(a)pte spre sfântul Andrie și la velet 1793, noem(brie) 30.

Pe *Antologhion*, Iași, 1755; proveniența: parohia Armășoaia, incomplet, p. 354 v-355; Muzeul Eparhial Huși; Altǎ însemnare din secolul al XVIII-lea: „Sǎ-s știi de cǎndu a vinit hotarnicile hotǎrât Mǎrmureni” (p. 264 v-265).

1793 <f. l. z.>

A(ce)st *Moletvenecu* este a sfentei beserice de la Frunteșeni, aferosit de dumnalui Dediul Codreanul, vel sǎrdariu, și cine ar îndrǎzni al fura sau al schimba de la beserica Frunteșǎnii sǎ fii anaftema marafnata, cum zǎse apostolul Pavil. / 1793.

Pe un *Evhologhion adecǎ Molitvenic*, București, 1722, tipǎrit de Savva ieromonah, p. 256; proveniența: parohia Sǎrǎțǎni, deteriorat; Muzeul Eparhial Huși.

1793 <f. l. z.>

Sǎ-s știi de cǎnd am slujit de cǎnd am slujit eu dascǎlul Sandul (...) a lui (...) Enachi. Let 1793.

Pe *Antologhion*, 1786, Episcopia Râmnicului, p. 367; proveniența: parohia Grumezoaia; Muzeul Eparhial Huși.

1794 mai 30

(...)¹ ce s-au dat milostenii la legatul acestui (*Min*)eiu. / 1794 mai 30. / Gheorghie, Marii, Toader, Gheorghe, Anița, Andreiu, Safta, Ini, Anița, Gheorghii, Parasciva, Eni, Catrina, Statie, Ilinca, (...) ², Iordachi, Todosii, C(r)ǎști, Ioan, (...) ³, (Para)⁴schiva, Miron.

Pe un *Antologhion*, București, 1766, p. 1-9; proveniența: parohia Solești; Muzeul Eparhial Huși.

^{1, 2, 3, 4} Rupt.

1794 noiembrie 25

(...) To(a)der Jora, biv vel pit(ar), ca sǎ fie pentru slujba sfintii biserici și pentru a me și a ne(a)mului meu pomenire, care bisericǎ o am fǎcut cu a me

cheltuială la satul Tomești ot Tutova și s-au cumpărat la anul 1794 no(i)emvri(e) 25, în zilele preînaltului domnu mărie sa Mihaiu Suțul voevod

Pe un *Antologhion*, București, 1786, p. 278-281; proveniența: parohia Hălărești (incomplet, de la p. 278); Muzeul Eparhial Huși.

1795 iunie 6

Să-s știe de când s-au mutat preoteasa Floari, la ani 1795 în luna lui mai în 21 de zile s-au bolnăvit și în luna lui iunie în 6 zile s-au dus cătră Domnul.

Pe un *Ceaslov*, fără pagina de gardă, p. 29 v-30; proveniența: parohia Chițoc; Muzeul Eparhial Huși.

1797 august

S-au legat de robul lui D(u)mnezeu erei Iacov la liat 1797 avgust 8 zile.

Pe un *Octoih*, 1777, fără pagina de gardă, p. 375 v; proveniența: parohia Protopopești; Muzeul Eparhial Huși.

1798 martie 3

† Această sfântă carte s-au afierosit Tanasie monahul la sf(â)nta mănăstire Vlamnicul¹, ca în veci să fie pentru a mea vėsnică pomenire. (17)98 mart(ie) 3.

Pe un *Triodion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1798, p. 1-4; proveniența: parohia Vutcani; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Vladnic.

1798 <f. z.>

Acestu *Triod* esti cumpărat de toț(i) (c)titorii bisericii de la sat ot Căpotești. / 1798.

Pe un *Triodion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1798, p. 7 v-8; proveniența: parohia Davidești; Muzeul Eparhial Huși.

1799 martie 11

Să se știi de cându s-au cu(m)părat acestu sfântu *Apostol* di titorii biserecii din Racova, ținutul Tutovii, și s-au cu(m)părat Leon Armanu și cu(m)părători ce-au fostu optsprezeci lei, și cini s-ar îndreznî a o luao sau a o fura sau a o puni zălogu sau a o ve(n)de să fii blestămat de cei doisprezeci apostoli și să-l lovască cutremurul lui Cain și bubile Ghizii, din velet 1799, martie în 11, în zilele pre sfinții sale Veniamin.

Pe *Apostol*, Sfânta Tipografie a Râmnicului, 1794; proveniența: parohia Trohan, plasa Racova, p.3-34 ; Muzeul Eparhial Huși.

<sec. XVIII>

Această *Sfântă Eva(n)ghelie* este cumpărată di stolnicul Dumitrache și de soție dumisale Ile(a)na. Și cini a fura-o să fie blăstămat de Dumnezeu și de mine păcătoasa.

Pe o *Sfântă și dumnezăiască Evanghelie*, Sfânta Episcopiei a Râmnicului, 1746, f. 30-35; proveniența: parohia Miclești; Muzeul Eparhial Huși.

<sf. sec. XVIII>

(...) și bisăriciască carte esti a Svintii bisărici din Dialul Mari, ot ținutu(l) Tutovii.

(...) și să prăznuește hramul purtătorului mucenicul Gheorghe (p. 34-35).

Pe un *Apostol*, Buzău, 1704, p. 50-54; proveniența: parohia Trestiana; Muzeul Eparhial Huși.

<sf. sec. XVIII>

Această sfântă și dumnezăiască carti ci să chiamă *Meniu* am cumpărat-o eu Lupul Cujbă și cu sol meu Nica pentru sufletul nostru și preutul să aibă a pomini numili nostru. Eu erei Costantin Burghele am scris.

Pe *Antologhion*, București, Sfânta Mitropolie, 1777, până la p. 7; proveniența: parohia Tăbălăești; Muzeul Eparhial Huși.

<sf. sec. XVIII>

Această carte sfântă *Apostul* a lui Ion Grigorii, și lăsindu-l inima al da spre pomenire a tot ne(a)mul său la sfântul marili mucenic Ghiorghe la satul Grăjdenii, și orcine să va scula di(n) ne(a)mul meu să nu aibă voi(e) nicidicum al lua, că l-am dat di bună (...) ¹.

Pe *Apostol*, Sfânta Tipografie a Râmnicului, 1794; proveniența: parohia Frunțișeni-Grăjdeni, până la p. 1 ; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Lipsă pagini.

<sf. sec. XVIII-început sec. XIX>

Această sfântă carti *Mineiu* di la bisărica Avrămeștii esti cumpărată di preutu Sandu Țaga ot Mărișăștii, au ci preutul va sluji la bisărica aceasta să aibă a pomeni: Costa(n)d(in), Rucsanda, erei Sandul i popa (...), Safta și tot niam(ul) lor.

Pe un *Antologhion*, Iași, 1755, p. 1-4; proveniența: parohia Avrămești; Muzeul Eparhial Huși.

<sf. sec. XVIII-început sec. XIX>

Această *Evanghelie* esti a bisericii din Crețana¹.

Pe *Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelie*, București, Tipografia Mitropoliei, 1775, f. 115; proveniența: parohia Blăgești; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Sat dispărut.

<prima jum. a sec. XIX>

Jos iscălit prin condeiu(l) meu încredințez prin acestu înscris pe cari-l dau la mâna poroșnicului Petrachi Popovici, fiul poroșnicului Crăciun Popa, precum să fii știutu că am dat a mi(a) dreaptă parti di moșii ci o am în hotar(ul) moșii Scrivuleni și prostie cari mi s-ar mai prosti este dumnealui, pintru cari am iscălit însuș prin al mieu. <ss> Vasăli irod(iacon).

Pe un *Octoihos adecă Osmoglasnic*, Sfânta Mitropolie Iași, 1726 (legat cu *Antologhion*, Iași, 1726), penultima pagină albă; proveniența: parohia Tăbălăești; Muzeul Eparhial Huși.

<prima jum. a sec. XIX>

(...) (bi)săricii noastre Portari, ținut(ul) Vaslui, hram(ul) Sfânt(ul) Gheorghe. Prot(o)pop Andreiu, zăt Ghiorghe ciohodariu, am scris.

Pe un *Antologhion*, Iași, 1806, p. 2-4; proveniența: parohia Portari; Muzeul Eparhial Huși.

<prima jum. a sec. XIX>

Această carte s-au cumpărat de mine robu lui D(u)mnezeu Ilie Costache, psalt, și s-au dat bisericii din sat Cârja, unde să cinstește hram Nașterea Precești.

Pe un *Apostol*, București, 1820, p. 19-27; proveniența: parohia Cârja; Muzeul Eparhial Huși.

<prima jum. a sec. XIX>

Acest *Minei* este agonisăt de preot Iacov ot Butucăriia.
La bisărica cu hramu(l) Svn(i)n(ții) V(oie)v(ozi) și aici zici că (e)sti cumpărat.

Pe un *Antologhion*, București, 1777, p. 440 v-441; proveniența: parohia Telejna; Muzeul Eparhial Huși.

<prima jum. a sec. XIX>

(Acest) *Miniu* este cumpărat di mine Rad(u) Borș la biserica din sat Tod(irești) ci-i făcută de mini. / <ss> Radu Borș.

Pe un *Antologhion*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1806, deteriorat, p.180v-181; parohia Todirești; Muzeul Eparhial Huși.

<prima jum. a sec. XIX>

Știut să știi pentru cari au ajutat la legatul aceștii cărți, doi lei Ion Brașovanu, doaozăci par(ale) Gheorghii Granău (?), cinzăci par(ale) Toader Lupul, cinzăci parale Lupu Ciolacu.

Pe un *Antologhion*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1806, p. 4-7; proveniența: parohia Duda; Muzeul Eparhial Huși.

<prima jum. a sec. XIX>

Aceasta carte s-au afierosit sf(â)ntului schit Urgueștii, și cine ar înstreina-o, supt canon va fi până când iarăș o va întoarce.

Pe Efrem Syrul, *Cuvinte și învățăături*, Mănăstirea Neamț, pagina de gardă și următoarea; proveniența: necunoscută (probabil schitul Orgoești); Muzeul Eparhial Huși.

1800 martie 9

Acest Sfent și D(u)mnezăesc *Minei*u fiind cumpărat de Ion Rășcanul, l-au fost dat bisăricii de la Rășcani, iarăș pentru on(...) l-au vândut la satul Găgești și ctitorul Rășcanu l-au răscumpărat iarăș ca să rămâi la bisărica din Rășcani, undi au fost mai înainti, și macar că el l-au fost luat cu zăci lei și l-au fost vândut cu șaptisprăzeci pol lei, Rășcanii l-au răscumpărat au dat acei șaptisprezăci pol lei și l-au luat iarăș la a sa bisărică cu învoiala noastră.

1800 mart(ie) 9

Erei Tod. Namesnic.

Ierei Teodor ot Găgiști.

Erei Neculaiu Focșa.

Și eu Ilie Gălaț am fost faț.

Eu Apostul, ficior, ot Fedești.

Pe *Antologhion*, Iași, 1755; proveniența: parohia Țifu; Muzeul Eparhial Huși.

1800 iulie 8

Ace(a)stă sfântă carte anume *Tisalonice* o am cumpărat eu preutul Nicolae di la dumne(a)lui ceaușul Gheorghii Burgehele și di la feciorii dumisale și am luat-o dizlegat(ă) și am dat pe dânsa (dăuăzecișidoi ?)¹ lei bani și am mai dat doi lei și jumătate (...) ² și jumătate, și s-ar ispiti să o fure să fii blăstămat di D(o)mnul nostru IS HS și di Maica Precista și di trii sute optsprezeci sfinți părinți și di sfinții apostoli și di sfinții mu(cenici), în toată viață di învoială să n-aibă, și după³ moarte lui, trupul lui să fii afurisit, cum și cel ce ar ști și l-ar tăgădui și nu l-ar spune și acia să fii blestemați și afurisiți, iar cine nu l-a ascunde și l-a spune să fii blagoslovit și

(i)ertat, să se știi și di când l-am cumpărat velet 1797 iuni(e) 20. Iar di cându l-am legat velet 1800 iul(i)e 8. / Irei Nicolai ot Țibăneștii Buhli(i).

Pe Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, *Voroavă de întrebări și răspunsuri întru Hristos*, București, 1765, p. 35-76; proveniența: parohia Boțești; Muzeul Eparhial Huși.

^{1, 2} Înnegrit.

³ Tăiat, probabil după ce a vândut cartea nacealnicului schitului Nacul la 2 aprilie 1812 (a se vedea însemnarea).

1801 ianuarie 2

Această sfântă și dumnezeiască carte ce să numește *Simion Tesalonic* au dăruit-o dum(nealui) baron Vasile Herescul¹ la schitul Brădiceștii unde să prăznuște Buna Vestire a pre Sfintei de Dumnezeu Născătoare pentru vecinica pomenire dumn(ealui). / 1801 gen(ar) / <ss> Veniamin.

Pe Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, *Voroavă de întrebări și răspunsuri întru Hristos*, București, 1765, fără pagina de gardă și Predoslovie, p. 1-11; proveniența: parohia Vovidenia Bârlad; Muzeul Eparhial Huși; Sigiliul schitului Brădicești din 1843.

¹ Baronul Vasile Herescu, fiul biv vel medelnicerului Ilie Herescu, stăpânea la 20 martie 1786 moșia Ivinețești (Vinețești), ținutul Fălciu.

1801 ianuarie

Acestu *Triodu* esti cumpărat di Ștefan Sturza, spatariu, la sfânta bisărică din satu Coțmăneștii, ci să zăci și Pogana. / 1801 ghen(ar).

Pe un *Triodion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1798, p. 2; proveniența: parohia Bogești; Muzeul Eparhial Huși

1802 octombrie 14

Să fie știut de cându s-a cutremurat pământul la velet 1802 oct(om)v(rie) 14.

Pe Teodor Studitul, *Cuvinte*, Râmnic, 1784, pagina 2 albă; proveniența: parohia Sfânta Treime, Vaslui (a aparținut parohiei Brădicești); Muzeul Eparhial Huși.

1802 octombrie

Să să știi de când cutremuru cel mare, de s-au de(s)făcut pământul de au eșit păcură și sânge și au omorâtu și au (în)ghițitu o(a)meni de vii, care așa cutr(em)ur n-au mai fostu mai înaintea la acesta. / La leatu 1802, luna lui o(c)tom(brie) în zioa de Vinér(e)a Mare la șase ceasuri de în zi și am scrisu eu preotu(l) Popa Denul cucernicu între prioți și cene o cene a ceti tot m-o pomeni.

Pe *Cazanie*, Râmnic, 1792, fără început, p. 213-214; proveniența: parohia Bogdănești de Bârlad; Muzeul Eparhial Huși.

1803 ianuarie 3

Această sfântă carte o am cumpărat eu Toader Jora pah(arnic) ca-s fie la biserica me de la Tomești¹ și aice am scris la anul 1803 gen(ar) 3.

Pe un *Antologhion*, București, 1786, p. 247: proveniența: parohia Hălărești; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Tomești, comuna Pogana, județul Vaslui, biserica familiei Jora.

1804 ianuarie 6

Această sfântă și dumnezăiască carte ce să numești *Ocitelnă* iaste de la bisărica satului Ivăneștii, țănutul Fălciului, ocolul Mijlocului, moșie sfintei episcopii Hușii, undi să cinstești și să prăznuești hramul părintelui Ierarh Nicolae, cumpărată de numitul sat cu cinsprăzaci lei, ca să fie stătătoare din neam în neam la această sfântă și numită bisărică pără i să vor rumpe toate filele, și nimene din loc să nu o poată muta, numai când doamne ferești să va muta și bisărica din loc, or din oameni, nici din stăpâni, nici din preoți, nici din mireni bătrâni sau frunțași, să nu aibă nici un cuvânt de mai multă protemisăre, decât de la începutul cărții și pără aice scris după cum s-au hotărât de când s-au cumpărat carte la let 1797 zăli, adică 1797 zili. Iară de când s-au scris titlul arătat let 1804 ghenar în 6, adică ghenari 6, di micul di învățătură Neculai Teodori, ce-au fost ocolaș la această vreme, la acest ocol al Mijlocului. / Ireiu Vasăli Metăsariul. martur ot satul Ivănești / Și eu vornicul Ostahi Lungul / Asămine mărturisăscu.

Pe *Cazanii*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1792, p. 1-33; proveniența: parohia Davidești; Muzeul Eparhial Huși.

1806 ianuarie 18

Această sfântă carte ce să numește *Apostol* di la bisărica den satul Avrămeștei l-am datu eu Costantin Bahrim cu plata 4 lei și m-eu plătitu diaconul Ștefan în zălele pre înălțatului d(o)mnul Alexandru Costantin Moruz voievod cu blagoslovenia preutului, și umbla veletul 1806, ghenar 18 zile.

Pe un *Apostol*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1756, p. 1-6; proveniența: parohia Avrămești, ultima pagină albă; Muzeul Eparhial Huși.

1806 mai 27

Această carte ce se numești *Triod* s-au cumpărat de nevrednic robul lui Dumnezău Șerban Negel, spat(ar), pentru sfânta bisărică de la târgul Fălciului la let 1806 maiu 27.

Pe un *Triodion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1798, p. 1-3; proveniența: parohia Fălcium I; Muzeul Eparhial Huși.

1807 mai 3

Acest *Mineiu* s-au legat la leat 1807 maiu 3 în zilele părintelui Teofilact, fiind sfinția sa egumen sf(â)ntului schit Urguești, și s-au legat de nevrédnicul și mult păcătosul Metode monah agăpiian.

Pe un *Antologhion*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1806, coperta 3; proveniența: parohia Puiești Târg; Muzeul Eparhial Huși.

1808 februarie 28

Acestu *Mene(i)u* cu soțae(!) lui s-au cumpărat de mini cu cinzăci și trei lei și cinci parale, cari bani am răspunsu eu doazăci și șes(e) lei, cinci parale, și cu ce(i) daț(i) (de) Vasile Ciohodar zăci lei, și un Ștefan Moșuleț iarăș zăci lei, pentru sufletul său și moș vătav Costantin Ciohodar iar zăci lei, și s-au dat bisericii noastre de pe moșie noastră Portari, unde să cinstești și să prăznuești hram(ul) marilui mucenic Gheorghi, și să ste neclentetă de la acistu D(u)mnezăescu lăcaș, iar cari va înstreina-o de la această biserică să aibă a da samă înainte strașnicului județu și am scris la o 1808 fevruari 28 (...) protopop Andreiu Pivnicer, zăt Gheorghi Ciohodar den Portari; acestu cari am dat lei 26 și cinci parale l-a cumpărat acestu Meneiu.

Pe un *Antologhion*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1806, p. 1-22; proveniența: parohia Portari; Muzeul Eparhial Huși.

1808 septembrie 30

La 1808, septe(m)vrii 30, au cumpărat dumnealui jicniceru Iordachi (acea)sta sfântă carte cu ban(ii) dumisale ca se fii la biserica dumisale de la satu Vizureni ca se fii pominire vecinică și care (...)tăi a o fura se fii blastămat și aforesit de toț(i) sfînt(i) părinți, lemnile se putrezască, herul se ruginiască, cheurile să să r(...)¹, trupul aceluie se nu putrizască, și procopsala în viața lui să nu vază, și eu scriitoriu am iscălit grecește. <ss>.

Care carte au iscălit și însuș dumnealui cu iscălitura dumisale la multe locurile în carte aceasta.

Pe un *Antologhion*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1806, f. 1-8; proveniența: parohia Ciortolom; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Rupt.

1809 noiembrie 14

Să se știi de când (m-)am însurat eu Gavril, sin preutul Costandin ot Hoceni la anu 1809, noemvri 14 z(ile).

Pe un *Evhologhion* *adecă Molitvenic*, Iași, Mitropolia Veche, 1749, p. 436; proveniența: biserica Sfântul Dumitru Huși; Muzeul Eparhial Huși.

1810 martie 15

Această *Sfântă și D(um)nezeiască Evanghelie* esti cumpărată pe drepti banii mei și pentru ca să nu-s înstreineză la mâni streini o am adeverit cu a me iscălitură.
/ <ss> Iani iconom / Huși(i) / 1810 mart(ie) 15.

Acum în urmă o am dăruit bisăricii Sfinților Voie(vo)z(i) din oraș(ul) Huși.
/ Iani Isăcesc iconom / Huși / 1829.

Pe o *Sfântă și dumnezeiască Evanghelie*, Blaj, 1795, p. 3-7; p. 8-9; proveniența: parohia Sfântul Gheorghe, Huși.

1811 <f. l. z.>

Această Sfântă carte *Antologhion*, este cumpărat de dumnealui vor(nicul) Gavril Machedon și l-au dat pentru pomenire dumnealui Sfintei bisărici de la satul Vale Ră unde este hramul Sfintei Adormiri a pre Sfintei Născătoarei de Dumnezău, care prin silința dumnealui acum să face. 1811.

Pe un *Antologhion*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1806, f. 1-9; proveniența: parohia Benești ; Muzeul Eparhial Huși.

1812 ianuarie <f. z.>

Această carte iaste a obștii starețului Paisie și cine îl va înstreina din obște, va fi sub canon neiartat până iarăș îl va întoarce înapoi. / 1812 ianuar(ie). Și acum s-au dăruit sfântu(l)ui schit Orgoești spre slujba bisericii.

Pe *Cuvintele Sf. Părintelui nostru Teodor Studitul*, Râmnic, 1784, p. 1-8; proveniența: parohia Bogdănești; Muzeul Eparhial Huși.

1812 aprilie 2

Acest *Tesalonic* l-am cumpărat cu banii mei dripti optsprăzăci lei di la preutu Necolaiu ot Vovrăeștii. / Let 1812 ap(rilie) 2. / Iorest ieroshimonah doh(o)vnic nacealnic schit Nacului / Agăpin / schivnic Nemțan.

Pe Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, *Voroavă de întrebări și răspunsuri întru Hristos*, București, 1765, coperta 2; proveniența: parohia Boțești; Muzeul Eparhial Huși.

1812 aprilie 2

Acist *Tesalonic* s-au cu(m)părat cu banii mei 18 lei de la preutul Necolai din Vovrăești la letu 1812 ap(rilie) 2, nime să-l înstrăinezi, ci să fi(e) cu blagoslovenie me, iar cini a strica slova aceasta sau carte(a) va fura, să fi(e) suptu blestăm, iar de (ar) aduce-o înapoi să fii (i)ertat. / 1812 ap(rilie) 2 / Iorest d(u)h(o)vnic nacealnic a sf(â)ntului schitului Nacul.

Pe Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, *Voroavă de întrebări și răspunsuri întru Hristos*, București, 1765, la sfârșitul *Predosloviei*; proveniența: parohia Boțești; Muzeul Eparhial Huși.

1812 aprilie <f. z.>

Erii Istrati / 1812 a(p)ril(ie).

Eu preotul Istrati, sãn protopopului Necolaiu, ot Greceni (nedatată).

Pe o *Învățătură preoților pe scurt*, Iași, Sfânta Mitropolie, 1732; proveniența: parohia Costești I (sau Coșești); Muzeul Eparhial Huși.

1815 <f. l. z.>

Această sfântă și dumnezeiască carte ce să numește *Minei* este cumpărată de dum(nea)lui cuconul Neculae Strățulat hatman și o au dat să fie de slujbă la bisărica dum(i)sale din satul Brodocu în ținutul Vasluiului, ocolul Stevnicu, ca să fie în vecii vecilor, iară cine s-ar scula ca să o fure sau să o ia zălog sau să o înstreineze ori în ce chip de la această sfântă bisărică să nu să primască nicăierea, iară care o va lua sau și care o va primi, unul ca Acela să fie afurisit și blăstămat de D(o)mnul HS. și de Precurata sa Maică și de toți sfinții și de sfinții trii sute optsprăzace părinți de la Niciie și să fie într-un loc cu Iuda care au vândut pre HS. / (1)815 / Erei Antonie ot Brodocu.

Pe un *Antologhion*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1806, până la p. 5 ; proveniența: parohia Brodoc; Muzeul Eparhial Huși.

1816 iulie <f. z.>

Această carti am cumpărat-o pentru slujba bisăricii ot Susăni. (1)816 iuli(e).

Pe un *Antologhion*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1806, primele file nenumotate; proveniența: parohia Băcani; Muzeul Eparhial Huși; Altă însemnare: „Pascal Constantin. 1877”.

1818 mai 19

Să se știi cându s-au mutat preutul Va(s)ili în târgul Hușilor umbra velet
1818 mai 18.

Pe un *Triodion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1798, prima pagină albă; proveniența: parohia Davidești; Muzeul Eparhial Huși.

<1818-1843>

Al lui Filaret Apamias.

Pe *Cuvintele și învățăturile preacuviosului părintelui nostru Efrem Sirul*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1818; proveniența: parohia Hoceni; Muzeul Eparhial Huși; Aplicat și sigiliul lui Filaret Apamias.

1820 februarie 1

Această carte cu *Viețali Sfințelor* ce să prăznuește pomenirea lor în cuprinsul lunii lui septembrie, una din 12 cărți ci mi s-au trimis de prea cuviosul părintele arhimandritul și starețul Sfintei măn(ă)stiri Neamțul chir Ilarie, pe care cărți prin îndemnul cuviosului părintelui Dionisie Codrian(u) iero(...), le afierosăsc sfintei bisăricii de pe moșie me Dealu Mare, la care s prăznuește hramul Sfântul marelui mucenic Gheorghe. / 820 fevr(uarie) 1. / <ss> Ion Codreanu stolnic.

Pe *Viețile Sfinților* pe luna septembrie, Mănăstirea Neamț, 1807; proveniența: parohia Trestiana; Muzeul Eparhial Huși.

1820 martie 9

Să fie știut di când au fost această carte la mine și am însămnat să fie știut. / 1820 mart(ie) 9 / Gavril dascăl ot Oltinești.

Pe *Cuvintele sfântului părintelui nostru Teodor Studitul*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1784, p. 113; proveniența: parohia Sfânta Treime din Vaslui (în interior ștampila parohiei Brădicești din 1894); Muzeul Eparhial Huși.

<1821>

La anul 1821 viind oști otomanicești în Moldova și după prădăciunile ce au făcut în toată țara să înțelegi că s-au prădat acea bisărică cu tot, găsindu-l la Peuci l-am luat și l-am dat de l-au legat și l-am dat la biserica me de la Broșten(i) fiind rusăsc și satul de ruș(i). / <ss> / Fiind împărtășit cu pomenire și la această bisărică cumpărătorul cărții.

Pe un *Antologhion*, Iași, 1726, p. 5-8; proveniența: parohia Ivănești; Muzeul Eparhial Huși.

1822 februarie 1

Adecă eu cel mai jos iscălit dau iscălitura ma la mână preotului Ioan și al d(...) la sfințiilor sali dinpreun ctitori ai sfintii (bisărici)¹ Sfântul Marile Mucenic Gheorghe, ce au cumpărat această sf(â)ntă carte de la preotul Grigorie Brăile(a)nu ot Huș(i) cu preț lei 27, adec doăzăcișșspte, și am vândut de a me bună voi nesilit de nimeni și pentru adevărată credință am iscălit. / 1822 fevr(uarie) 1 / <ss> Erei Grigorie Brăileanul.

Pe o *Cazanie*, Râmnic, 1781, fără pagină de gardă, primele pagini scrise de mână, coperta 3; proveniența: parohia Fălciu II; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Suprapus scris de altă mână.

1824 <f. l. z.>

Acest *Molitvenic* este dăruit mie sachelariulu Costandin din Sfn. Eg(...) de soțul răposatului ereu Dimitrie la anul 1824, și cine s-ar ispiti ca să-l fure să fii blestemat de soborul sfinților mai marilor Apostoli.

Pe un *Evhologhion adecă Molitvenic*, Iași, Sfânta Mitropolie, 1764, p. 1-9; proveniența: parohia Sfinții Voievozi, Huși; Muzeul Eparhial Huși.

<după 1824>

Această sfânt(ă) carte anume *M(o)l(i)tvenic* esti al meu al diacon(u)lui Mărdari ot Huși și l-am cumpărat în cinci lei, iar cin(e) l-ar fura sau l-ar găsi ș(i) nu l-ar arăta, ci l-ar tăgădui, să fie blăstămat și afurisit di Domnul D(u)mnezău și di Maica precista și di 318 Sfinți părinți și di min(e) încă să fii niertat, iar cin(e) l-ar găs(i) și l-ar da să fii (i)ertat și blagoslovit. Amin.

Pe un *Evhologhion adecă Molitvenic*, Iași, Sfânta Mitropolie, 1764, p. 14-30; proveniența: parohia Sfinții Voievozi, Huși; Muzeul Eparhial Huși.

1825 ianuarie 16

Această carti am dat eu sfinției sale părintelui Costachi Braghii ca să-i fii ocini spre cetiri chiar a sa, carti să numești *Tălcu Evangheliei* ci am dat pentru un sărindar să-l slujasc(ă). / 825 ghenar 16 / Ion Isopăscu căpit(an).

Această sfântă carte me-u dat căpit(anul) Ion Isopăscu pentru ca să-i slujăsc un sărindar și cine să va ghizui să o înstrăinăzi să-și iei plata hotărâtă prin cuvintile ci sănt scrisă într-însul. / 825 ghenar 16.

Pe un *Chiriadodromion*, București, 1801, p. 1-7; proveniența: parohia Cârja; Muzeul Eparhial Huși.

1825 februarie 20

Această *Sfântă Evanghelie* au dăruit-o Presfînțitul arhipăstoru și mitropolit Moldovii chirio chir Veniamin la bisărica de pe moșie me Moara Grecilor, unde să prăznuește hramul Svântului Ierarh Nicolae. Fie, fie spre vecinica pomenire. / La let 1825, fevr(uarie) 25.

Pe o *Sfântă Evanghelie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1821, p. 5; proveniența: Cartierul Nou, Vaslui; Muzeul Eparhial Huși.

EDIȚII: Olimpia Mitric, *Fondul de carte veche bisericească de la complexul muzeistic Huși (prezentare generală)*, în „Cronica Episcopiei Romanului și Hușilor”, p. 218.

1825 noiembrie 21

Știut să că acest *Aghezmătăriș* al meu esti, dar me l-au dăruit igumenu di la schit Grumăzoi(a). / 1825 no(iem)v(rie) 21 / <ss> Erii Gheorghe.

Să știi acest *Aghezmătariț* esti dăruit di igumănu di la schitu Grumăzoaia. Mi l-au dăruit mii Irii Gheorghe (nedată).
Irei Gheorghe / 1826 ghenar 7.

Pe o *Învățătură preoților pe scurt*, Iași, Sfânta Mitropolie, 1732; proveniența: parohia Costești I (sau Coșești); Muzeul Eparhial Huși.

1826 februarie 1

Pildili învățăturii cătră cititori / Mers-au ucenicul la dascălul său și au zis, dascale ci voi faci ca să moștenesc viața de veci, iar dascălul au zis fiule sapă rădăcina minții și o pune în oala blândeților și o acoperi cu căpacul smerenii și o mănâncă cu lingura răbdării, și așa vei moșteni viața de veci. / Toader dascăl. / 1826 fevr(uarie) 1 zi.

Pe un *Minei*, luna martie, Crăiasca Tipografie a Univesității din Pesta, 1805, a doua pagină albă; proveniența: parohia Solești (identificată după pecete); Arhivele Naționale din Vaslui.

1826 februarie 10

Mulți ani, mulți ani, să facă D(o)mnul D(u)mnezău pre bine credinciosul și iubitorul de HS d(o)mnul nostru Ion Sandul Sturza voievod și al mării sale d(oa)mna Ecaterina, și preiubitorul de D(u)mnezeu episcopul nostru Gherasim. D(o)mnul să-i păzască pre dănșii întru mulți ani, mulți ani, vecinica pomenire a vrednicilor di fericire purure fericțiilor ctitori a sfântului lăcașului acestuia o Pre Sfântă de D(u)mnezău Născătoare ajută-ne noao și tuturor pravoslavnicilor creștini și ne miluiești pre noi. / 1826 fevr(uarie) 10 / Toader dascăl Bene(ști).

Pe un *Minei*, luna martie, Crăiasca Tipografie a Univesității din Pesta, 1805, a doua pagină albă; proveniența: parohia Solești (identificată după pecete); Arhivele Naționale din Vaslui.

1827 aprilie <f. z.>

Iar în anul 1826 s-au legat iarăș de preotul Gheorghie de la Sfântul Nicolae cel Mare, iar cât să vede scris cu mâna, s-au scris de mine cel mai gios iscălit aicea în Iași la monastirea Dancul cu multe sudori și ostenială în anul 1827 în luna lui april. / <ss> Ioan Ierodicon / Zmăul Frunzesul

Pe un *Octoih*, 1777, fără pagina de gardă, deteriorat, p. 375 v; proveniența: parohia Protopopești; Muzeul Eparhial Huși.

1827 august <f. z.>

Această sfântă și d(u)mnezăiască carti ci să numești *Cazanii* a Sfântului mucenic, marilui mucenic Gheorghii (...) ¹ și să fii anaftalisit de D(u)mnezeu și blăstămat și di sfântul Gheorghii. / 1827 avgust.

Pe *Cazanii*, Râmnic, 1792, p. 1-4; proveniența: parohia Sfântul Gheorghe Huși; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Rupt.

1828 februarie <f. z.>

Această sf(â)ntă carte s-au legat de mâ(i)nili r(obului) (lui)¹ D(u)mnezeu Costachi legătoriu de cărți în târgu(l) Vasluiului, eparhia Hușului. / La anul 1828 fevuari(e) / Dascalu(l) Costachi Bălan.

În știință să fie la ori și cari din cliricii bisăricii ca să nu îndrăznească mai mult di m-am scris pi această filă căci esti din numărul celorălante, că îndrăznind vreunul m-am (...) posă va fi supt mari cercetare.

Pe un *Apostol*, Iași, 1756, coperta 3; proveniența: parohia Portari; Muzeul Eparhial Huși.

^{1, 2} Rupt.

1828 mai 20

Această Sfântă și D(u)mne(ze)iască carte este a preutului Neculai din sat Obârșenii di la biserica cu hramul Adormire(a) Pre(a) Sfintei Născătoarii de D(u)mnezeu și pururea Fecioarii Marii; și cine o va lua sau o va fura să fie blăstămat di Dumnezeu și de Maica Domnului și di mai marii Voivozi și di celi șapte săbo(a)ră și de mine să fie blăstămat și legat în veci. / <ss> Neculai Popa preot (p. 157 v).

Și s-au cumpărat de mine de mine la let 1828 mai 20 (158).

Pe o *Cazanie*, București, 1742, p. 157 v-158; proveniența: parohia Sfântul Gheorghe, Bârlad; Muzeul Eparhial Huși.

1828 decembrie 14

Pomelnicul legătorilor di cărți cari au legat la noi *Sfânta Ivangelie*, un *Meneiu*, un *Apostol*, un *Ceaslov*, o *Psaltiri*.

Gheorghii, Catrina, Sava și tot neamul lui.

Irodiacon Costantin, Căsandra, Safta, Catrina, Neculai, Costantin, Mariea și tot neamul lor.

Morții, vii și tot neamul lor.

1828 decemv(rie) 14 zile

Pe *Sfânta și Dmnezăiasca Evanghelie*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1842, prima pagină albă; proveniența: parohia Schineni; Muzeul Eparhial Huși.

1829 ianuarie <f. z.>

Ghenar (1)829 / Acest *Mineiu* esti a S(fintei) bisărici (a) mele de pe moșia me din satul Răstoaca¹, de la ținut(ul) Putnii. / <ss> .

Pe un *Antologhion*, București, 1786, p. 452; proveniența; parohia Corodești; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Comună situată la vărsarea Milcovului în Putna; Astăzi în județul Vrancea.

1830 ianuarie 11

Pentru să știi fără să cauți pe carte când să naște lumina. Pildă în anul acesta (...) ¹ temelia anului trecut 1827. / 6.

Luna ghenarie a anului următoriu în (...) ² și cu temelia 6 fac 17 pe luna și zioa ci caut astăzi. / asămenea ori și când vrei să cauți / apoi numără (...) ³ (lu)nile di la martie trecut, precum pân acum la ghenarie, care sânt 11 luni, și cu 17 temelia, și zioa lunii fac 28, și mai trebuie o zi ca să-s facă și să-s sfârșască lumina ce este acum, și în 13 gen(a)r să naște lumină noao. / 1830 ghenar 11 / <ss> Gheorghe Codreanu / Satul Băsăști, ținutul Fălciului.

Pe *Antologhion*, Iași, 1755; proveniența: parohia Viișoara, penultima pagină albă; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Rupt.

1831 aprilie 12

Această s(fă)n(tă) carte ce să numești *Strașnicu* iaste a bisăricii cu hramul s(fî)n(ților) mai maril(o)r V(oie)vozi din Huș(i). S-au scris aice ca să să știe. / 1831 apr(ilie) 21 zile.

Pe un *Strastnic*, fără început, coperta 3; proveniența; parohia Redit; Muzeul Eparhial Huși.

1834 februarie 3

† Această carte este a preotului Gheorghii Clapa din sat Avrămeștii, ținut Tutovvii, de la bisărica Sf(ân)t(ul) Necolae. / 1834 fevr(uarie) 3 / Preot Gheorghie Clapa.

Pe Dimitrie Cantemir, *Divanul sau gâlciava înțeleptului cu lumea*, Iași, 1698, fără pagina de gardă și prima pagină, p. 72; proveniența: parohia Avrămești; Muzeul Eparhial Huși.

1838 ianuarie 11

1838 ghenari 11, marți, ca la patru ce(a)suri din no(a)pte s-au cutremurat pământul tare. / Dascâl Panaite.

Pe un *Apostol*, Iași, 1756, p. 67; proveniența: necunoscută (probabil biserica din Fântânele); Muzeul Eparhial Huși.

1838 ianuarie 11

S-au însemnat de când s-au cutremurat pământul la anul 1838, ghenar 11, la un ceas sau două din noapte, și așa s-au cutremurat cât și (...). / Dumitru dascăl am scris.

Pe un *Antologhion*, București, 1777, coperta 3: proveniența: parohia Pungești; Muzeul Eparhial Huși.

1839 ianuarie 16

Această *Sfântă și D(u)mnăzeiască Evanghelie* am cumpărat-o eu preotul Gheorghie Clapa din satul Avrămeștii, ținut(ul) Tutovii, în patru garboave, care coprinde 48 de lei, în anul de la mântuirea lumii 1839 ghenari 16.

Pe un *Chiriadromion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1801, f. 1-6; proveniența: parohia Avrămești; Muzeul Eparhial Huși.

1839 ianuarie 20

În științi să fii di când s-au schimbat clopotul di la bisărica din Frunțișeni¹ di când s-au făcut și prapuru(l), cu a căruia sălinți, cu sălinți² dumisali ctitori biv vel spat(arul) Neculache Vintura și cu ostene(a)la preotului Ilii Berițanu, hirotont preot la 1838, iunii, 6 zile, tovarăș cu preotul Ghiorghe Pușcaș³, dascal Iordachi Pușcaș, și s-au făcut clopotu(l) și prapuru(l) la 1838, no(iem)v(rie) 21, dând ajutor dumnealui Vintura, și cu a tuturor poporănilor dintru ace vremi, dintru care pre cei morți D(u)mnezău să-i (i)erte și să-i odihnească în disfătare îngere(a)scă, iar pre cei vii D(u)mnezău să miluiască sănătate, ușurare și bună petrecire să le dăruiască, întru mulți ani să să pomine(a)scă D(u)mnezău cu dâșii și cu noi să fii în vecii vecilor. Amin.

<ss> Iereu Ilii Berițanu

1839 ghenariu 20

Pe un *Antologhion*⁴, Sfânta Mitropolie Iași, 1726; proveniența, ultima filă; parohia Sărățeni; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Raportul protoiereului C. Vrabie din 12 decembrie 1858 amintea biserica cu hramul „Sfinții Voievozi” din Frunțișeni, proprietatea răposatului boier Nicolae Negroponte, iar cel din 2 octombrie 1861 menționează Frunțișenii, proprietatea Nastasica (Anastasia) Negroponte și sfințirea bisericii din zid la 1 octombrie 1861 de către arhiereul Chesarie, Locotenentul de Mitropolit.

² Repetiția conform textului însemnării.

³ Hirotosit duhovnic și sachelar la 1 octombrie 1861.

⁴ *Antologhionul* legat în același volum cu *Octoihos adecă Osmoglasnic*, Sfânta Mitropolie, Iași, 1726.

1839 iulie 8

Această carte este a preotului Năstasă¹.

Această carte este a preutului Neculai.

Această carte este dre(a)ptă a preutului Neculai din satul Obârșăni. / 1839 iul(i)e 8.

Pe o *Cazanie*, București, 1742; proveniența: parohia Sfântul Gheorghe, Bârlad, p. 119; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Frază tăiată.

1840 februarie 16

Această sv(â)n(tă) carte ci să numești *Apostol* de care acum lipsă aflându-să biserica din Dumești cu dohovnicească evlavii am rugat pe dum(nea)l(o)r iubitorii de biserică, adevă pi d(umnealui) C. C. Costachi Eni și pi d(u)mn(eaei) C. C. Ralița, soția dumis(ale), cari au binevoit a cumpăra acest odor și l-au p(...) ¹ bisericii cu hramul Sfinții Împărați Constantin și Elena spre vecinică pominiri a dumilorsali și a tot neamul. Iar din partea iscălitului primitori preotu am iscălit în aceasta, încă am pus și pecetea sf(i)n(tei) bisărici, spre a fi anatima, acil ce l-ar înstreina de la această bisărică. Amin. / Preot Vasăli Dimachi / 1840 fev(ruarie) 16.

Pe un *Apostol*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1835, p. 1-7; proveniența: parohia Dumești; Muzeul Eparhial Huși.

1840 decembrie 21

Această sf(ântă) *Liturghie* bogată o am cumpărat eu cu un galbăn olandez pentru bisărica ce am zidit eu împreună cu soție me Marghiorița la moșiia me din ținutul Tut(o)v(ei) / acum Vaslui / . Anul 1840 decemv(rie) 21/ <ss> N. Sion banu (p. 15). / Pentru biserica me de la Broșteni. / 840 decemv(rie) 21/ <ss> N. Sion banu (p.41). / Pentru biserica me de la Broștenii din ținutul Tut(o)v(ei) / acum Vaslui / . decemv(rie) 21 / 840 / <ss> N. Sion banu. (p. 64). / Această sf(ântă) *Liturghie* bogată o am cumpărat eu cu un galbăn pentru bisărica ce am zidit împreună cu soție me la moșie me Broșteni. decemv(rie) 21 / 840 / <ss> N. Sion banu. (p. 83). / Pentru bisărica me Broștenii, ținut Tut(o)v(ei). / decemv(rie) 21 / 840 / <ss> Sion ban (p.139). / Pentru bisărica de la Broșteni. / 1840 decemv(rie) 21/ <ss> Sion ban (p. 191, 270).

Pe un *Liturghier*, 1834, fără început, p. 15, 41, 64, 83, 139, 270; proveniența: parohia Doagele; Muzeul Eparhial Huși.

1842 martie 3

Acest *Ceaslov* s-au hărăzit dum(i)sale iubitei în HS fiicii și hinii dumisali c(u)c(oanii) Ecaterinii Sturzorosetii spre a mea pomenire mai josului iscălit. Deci datoare va fi în toate Miercurea și Vinere singură să citească uneori Acaftistul Maicii Domnului, iar alte ori Paraclisul pomenindu-mă pre mine sau viu de vii fi,

sau mortu, pentru careva avea plată de la D(u)mnezeu Amin. / 1842 mart(ie) 3 / <ss> Filaret Apamias Beldiman.

Pe un *Ceaslov*, Mănăstirea Neamț, 1835, prima pagină albă; proveniența: parohia Solești; Muzeul Eparhial Huși;

1845 septembrie 30

Să-s știi di când am venit eu jos iscălitul în Bălteni di la Sf(ânta) monastire cu hramul Adormirii Maicii Domnului, mai micul între cliricii bisăricii, la an 1845, săptem(v)ri(e) 30. / Ioan Psalt.

Pe un *Apostol*, Buzău, 1704, prima pagină albă; proveniența: parohia Bălteni; Muzeul Eparhial Huși.

1846 iulie 20

Acest *Octoih* iasti la bisărică cu h(r)am(u)l Sfântul Necolai din sat Sărățanii la 1846 iulii 20. / Atănas Popa, da(s)cal.

Pe un *Octoih*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1776, pagina 2 albă; proveniența: parohia Sărățeni; Muzeul Eparhial Huși.

1847 aprilie 12

La anul 1847, aprilie 12, sâmbăt(ă) la 2 ciasuri evropenești din (...) au răposat fratele vlădica Irinarh Miclescu, fiind di doi ani arhiereu.

Pe o *Apostol*, Tipografia Sfintei Mitropolii Iași, 1835, pagina de gardă; proveniența: probabil parohia Banca; Muzeul Eparhial Huși.

1847 iulie 15

Să să știi de când au vinit lăcustili, la an 1847 iuli(e) 15, marți sara și au mîncat a doua zi m(i)ercuri la șaisprăzăci, puțan pi uni locuri. / <ss> Toderiți Beldiman.

1848 decembrie 11

Această carti s-au cumpărat pentru sfenta biserică din satul Drujăștii, spre pomenire răposatei vor(ni)ceasa Elencu Palladi ctitora, cari s-au săvârșit din viață la anul 1848, decemv(rie) 11.

Pe un *Apostol*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1835; proveniența: parohia Băcani, pagina de gardă verso; Muzeul Eparhial Huși.

1849 martie 20

Această carti fiindu foarte stricată s-au dat de cătră mine iscălitul proprietariu moșii Rășăștii și s-au legat din nou și s-au dres prin a me cheltuială la anul 1849, mart(ie) 20. / În Huși / Costache Cerchez, spatar.

Pe un *Antologhion*, Iași, 1755; proveniența; parohia Râșești, coperta 2; Muzeul Eparhial Huși.

1849 octombrie 26

S-au dăruit de mine păcătosul acest *Ceaslov* bisăricii cu hram Sfânt(ul) Ioan Botezătorul din târgul Huși, fiind zidită den pronie D(umnezeiască) cu toată cheltuiala și osteneala sfinție lui părintelui iconomu(l) Ieremie Folescul. Deci să nu fie nimenea osărdnic al înstreina acest *Ceaslov* de la sf(ânta) bisărică, ci să fie de-a pururea vécinic biséricii. Anul 1849 oct(ombrie) 26 zile.

Pe un *Ceaslov*, Mănăstirea Neamț, 1835; proveniența; parohia Sfântul Toma din Huși, p. 4-7; Muzeul Eparhial Huși; La p. 3 însemnarea: „<ss> Calistrat (i)erodiacon¹ / 1848 avgust 28”.

¹ Cel care a făcut danie *Ceaslovul*.

1853 februarie 12

Această sfântă și dumnezeiască carte ci să numești *Mineiu* este afirositu bisăricii din sat Vito(l)tești și cine va fura-o să fii afurisit. / 1853 fev(ruarie) 12.

Pe un *Antologhion*, București, 1777, p.4769 v-470; proveniența: parohia Viltotești; Muzeul Eparhial Huși.

1856 iunie 30

Această sfântă și dumnezeiască carte ce să numești *Apostol* s-au cumpărat de de cătră d(umnealui) c(u)c(onul) Costachi Ene și s-au dăruit sfintii bisărici din deal cu hramul Sfinții Împărați Constantin și Elena spre vecinică pomeniri lor și a toată familia și spre știință am însămnat. / 1856 iuni(e) 30 / Priotul Teodor Nistor / Dumeștii.

Pe un *Apostol*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1835, prima pagină albă; proveniența: parohia Dumești; Muzeul Eparhial Huși.

1863 februarie 25

Aciastă sfântă Evanghelie fiindu mie dată de moșul și starețul meu Mitropolitul Sofronie Miclescul am hărăzit-o și eu iubitului meu moș d(umi)s(ale) logofătului Iordache Beldiman. / 1863 fev(ruarie) 25 / <ss> † Calinic Miclesco Episcop Hariupoleos.

Pe o *Sfântă și Dumnezeiască Evanghelie*, 1821, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, pagina de gardă; proveniența: parohia Hoceni; Muzeul Eparhial Huși.

1864 mai 21

Însămnare de cându au încetatu a să poliit catipite(a)zma bisericii din orașu(l) Vaslui cu hramul Adormiri(i) Maicii Domnului nostru Iisus Hristosu, și totu atunce au răposat preotul Ioan Becheș, totu di la acea biserică, protoereu fiindu

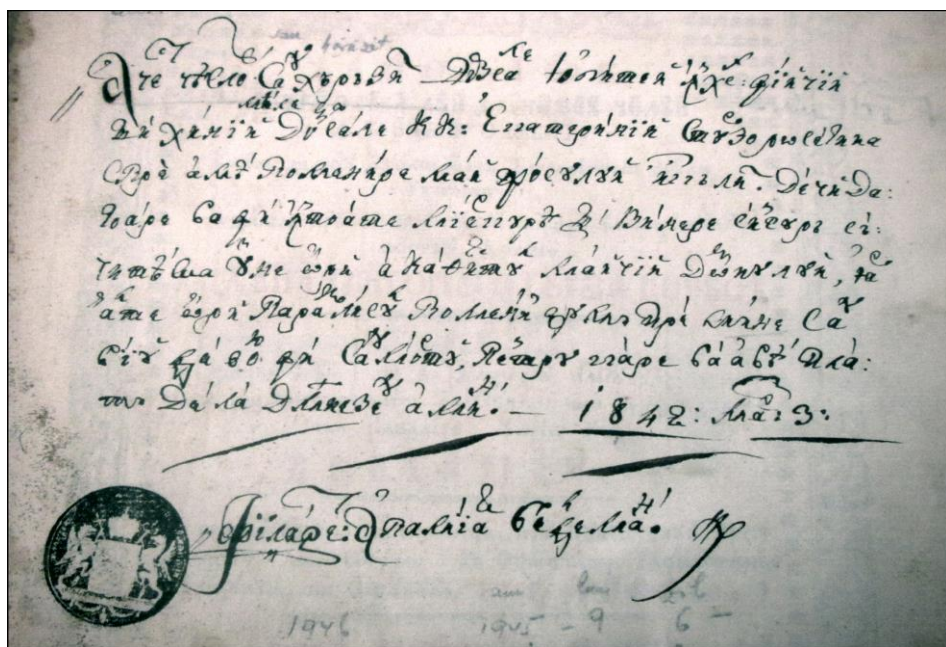
pi acelu ti(m)p Anastasă Frimu, parte a doo(a), e(a)ră întâ(i)e parti Costachi Focșa, și s-au însemnat di mini preotul Vasăli Pătrunsu, tovarășul răposatului preot la le(a)t 1864, maiu în 21, s-au înmormântat numitul preot însămnatu și pentru 1863 că au fostu foarti bunu înbelșugatu di toati producturile trebuito(a)r(e) pentru vie(a)ța omene(a)scă. Totu într-acel an au răposat iconomu(l) Gheorghi Corode(a)nu și s-au înmormântatu iunii 21 zili.

Pe *Apostol*, Sfânta Tipografie a Râmnicului, 1794; proveniența: biserica Adormirea Maicii Domnului, Vaslui, p. 48 v-81; Muzeul Eparhial Huși.

1876 ianuarie 30

Acest *Apostol* s-au plătit ca preț de 3, trei galbeni de Dumitru Moisiu din Albești spre a servi la biserica cu patronul Sf(în)ii Voievozi și Sf(ântul) Neculai tot din Albești, a căreia sfințire s-au celebrat la 2 ale lunii Noiembrie, anul 1875, ziua Duminica fiind, de Pre(a) Sfințitul și ferictul întru pomenire Iosif, Episcop al Hușului, acompaniat la acest sfânt sobor (de) sf(in)ția sa economul Ion Cojan, protopop al districtului Fălciu, sf(in)ția sa Iorgu Chiru, protopop al districtului Tutova, sf(in)ția sa iconomul Costachi Focșa, protopop al districtului Vaslui și alți împreună mai mulți slujitori părinți și cântăreți. Și spre eterna memorie am scris și m-am iscălit și eu păcătosul ca un mai mic și mai (...) ostenitor și servitor G. Burghilea / 1876 ianuarie 30.

Pe un *Apostol*, Iași, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1851; proveniența: parohia Albești, p. 27 v-28; Muzeul Eparhial Huși.

Însemnarea lui Filaret Apamias Beldiman

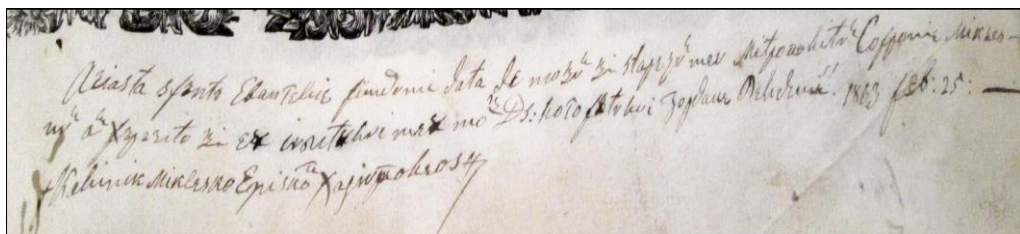
Evhologhion adecă Molitvenic, București, 1722 (Parohia Sărățeni)

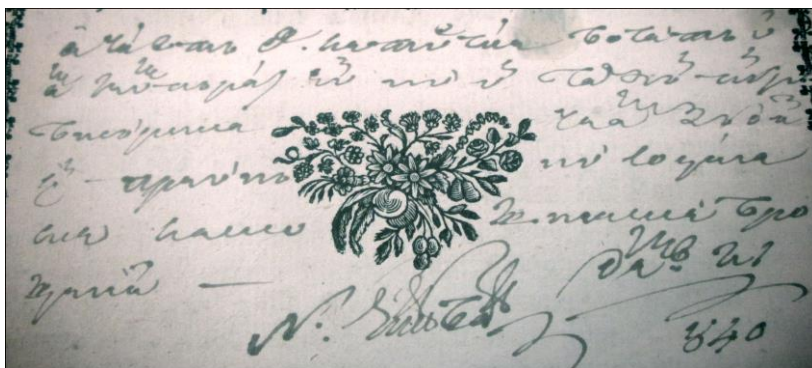
Pecetea și iscălitura lui Filaret Apamias

Αρκολέος Σωφρόνιος (Arkoleos Sofronios).

Însemnarea lui Calinic Miclesco, Episcop Hariupoleus

Însemnarea banului Nicolae Sion

CÂTEVA DOCUMENTE INEDITE DE LA ARHIVELE NAȚIONALE DIN IAȘI PRIVITOARE LA INTERZICEREA PURTĂRII ARMELOR ÎN ȚARA MOLDOVEI (1831-1832)

Arcadie M. BODALE

Un aspect mai puțin studiat de istoriografia românească este obiceiul purtării armelor în Principate. De-a lungul întregului Ev Mediu românesc, siguranța persoanelor și a bunurilor fost un deziderat de puține ori atins. Doar prin pedepse aspre, concretizate adeseori prin execuția publică a răufăcătorilor, unii domni cu domnii mai îndelungate au reușit să stârpească tâlharii. Din păcate, cum adeseori spațiul românesc s-a confruntat cu păguboase confruntări militare, în timpul cărora soldații și oportuniștii căutau să se îmbogățească jefuindu-i pe cei slabi, iar autoritățile nu mai puteau exercita actul de justiție, fiecare căuta să-și apere viața, familia și bunurile așa cum putea mai bine sau să-și facă singuri dreptate în fața abuzurilor de tot felul. Pentru aceasta însă, indiferent dacă erau jefuitori sau potențiale victime, toată lumea avea nevoie de arme. În virtutea acestei crude realități, și în societatea românească s-a format obiceiul ca bărbații, îndeosebi călătorii și cei care aveau o brumă de avere, să posede arme.

De obicei, oamenii cu dare de mână le cumpărau, pe când cei sărmani și le confecționau singuri. Alături de aceste metode de procurare, unele arme mai puteau fi găsite abandonate pe câmp de ostașii care fugeau de frica dușmanului învingător, iar altele erau obținute prin furt. Atunci când posesorii erau pricepuți în mânăuirea armelor, îndeosebi a celor cumpărate, acestea le puteau oferi un plus siguranță atâta timp cât nu erau atacați pe neașteptate.

Această situație a rămas neschimbată în Principatele Moldovei și Țării Românești până în vremea adoptării Regulamentelor Organice. Astfel, începând cu anii 1831-1832, odată cu ampla încercare de modernizare a societății românești, autoritățile vremii au căutat să asigure și siguranța locuitorilor și a călătorilor. Cum puterile create încă din vremea fanarioților pentru stârpirea tâlharilor, inclusiv a celor cunoscuți în literatura populară sub numele de *haiduci*, își dovediseră ineficiența, Obșteasca Adunare, Sfatul Ocârmuitor, Divanul Împlinitor și Ministeralele Moldovei au căutat un alt mod de rezolvare a acestui flagel. Prin urmare, toate aceste instituții au avut inspirata idee de a controla strict mijloacele prin intermediul cărora se săvârșeau nelegiuirile, așa încât a decis interzicerea portului armelor de către majoritatea locuitorilor. Deținerea și purtarea armelor era permisă doar slujitorilor instituțiilor cu atribuții militare (Hătmănia Moldovei, cunoscută și sub numele de Straja sau Miliția Pământească) ori polițienești (Agia orașului Iași, Isprăvniciile ținutale, Armășia, arnăuții și gonitorii din urmă) sau care trebuiau să transporte bani și bunuri (Vistieria Moldovei, direct sau prin intermediul Poștei pe care o avea în subordine).

Totuși, era greu de curmat brusc o îndelungată tradiție, așa încât noile reglementări permiteau deținerea armelor numai cu acordul scris al autorităților (Isprăvnicii în ținuturi și Agie în orașul Iași), indiferent dacă erau boieri sau locuitori de rând, însă aceștia din urmă mai aveau nevoie și de chezașia stăpânului, a șefului direct sau comunității din care făcea parte. În cazul în care cel pentru care se dădea o asemenea chezașie săvârșea vreo nelegiuire, chezașul său răspundea material pentru fapta comisă. De fapt, prin obiceiul impunerii acestor chezașii pentru locuitorii de rând, care doreau să dobândească arme, autoritățile îi împiedicau pe toți cei care aveau „rele apucături” să-și mai procure uneltele nelegiuirilor.

În același timp, din documentele de mai jos se observă că îngăduința dată unor oameni de a purta arme avea și un caracter practic, deoarece unii dintre dâșii erau adeseori victimele tâlharilor (boieri, negustori, călători, cârciumari, morari și ciobani), alții păzeau averea boierilor și mănăstirilor de hoți (slugile boierești, jitarii și pădurarii), iar vânătorii aveau nevoie de arme pentru a-și câștiga hrana.

Concomitent cu reglementarea și controlul deținerii armelor (puști, pistoale, săbii, iatagane), autoritățile au impus un control strict și asupra plumbilor (gloanțelor), a prafului de pușcă și a sălitrui din care se făcea praful de pușcă. Acest control era exercitat asupra tuturor deținătorilor (locuitori sau negustori). Firește, toate aceste măsuri au fost luate numai cu acordul autorităților rusești care ocupaseră militar cele două Principate.

În sfârșit, din aceste acte se poate remarca eficiența și pragmatismul autorităților moldave din acele timpuri, care au introdus în reglementările legale o măsură prin care se reușea cointeresarea tuturor oamenilor de da în vileag armele ascunse, căci toți acești denunțatori primeau ca răsplată tocmai arma pe care o aduceau în fața autorităților.

1

<fără dată>

[...] ¹ art. 15. Dacă între lucrurile pasagerilor să vor găsi arme și proprietarii lor vor fi oameni de rând, necunoscuți și fără chizășie, acele arme să vor depune în canțilerie Carantinei și Direcție, dând stăpânului un bilet arătător de numile său, felul, calitate și câtațame(a) armilor, i le va da înapoi când va înfățoșa acel bilet; și în minutul ce va voi să iasă din staturile Vlaho-Moldovei sau și mai înainte poate a i le da, dacă în urma înțălegirei ce va ave cu localnica cârmuire va da destoinică chizășie de cinste și buna purtar(e) din parte-i.

AN-Iași, Fond *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dosar 7 / 1831-1832, f. 15 r., copie, cerneală neagră.

¹ Este vorba de un extract dintr-un act normativ, al cărui început și sfârșit lipsește din dosarul de față.

Copiia de pe predlojănia Ecs(elenției) sale, D(umnealui) Viț(e)-Prezident cătră Obșteasca Adunare a Divanurilor, din 31 ghenarie 1830², sub no. 746.

D(umnealui) deplin împuternicitul Prezident, pentru depărtarea neorânduieilor și întâmplărilor ce se nasc din pricina întrebunțarilor de arme pe lângă arnăuți și alți oameni, îmi dă mie dreptate subt no. 325 de a pune înainte(a) Obșteștii Adunări spre a aduce întru împlinire toate acele care de cătră Ex(celeția) Sa i-au scris Obșteștii Adunări a Valahiei:

1^{-iu} Cu strășnicie a opri în oraș și între casele lăcuite împușcările, împuternicind spre disrădăcinare(a) unor asămene pe ocârmuirea polițienească, care, necăutând la nici o față, să strângă armele în folosul ei, pentru să se facă cuviincioasa punere la cale, ca fieștecare să știe oprirea și gloaba căria neascultătorii să vor supune.

2^{-le} A întări oprirea să nu poarte prin orașe armi nimine afară de oamenii Străjei Pământești, a Hătmăniei, a Agiei și alte polițienești locuri, precum asemenea și a streinilor consulați, căroră li se va da pentru aceasta de la Agie bilețuri.

3^{-le} Să se lase slobozi de această îndatorire pe slugile și arnăuții aflători pe la boieri în vremea călătoriei³.

4^{-le} Toate posturile și fețile care, pe acest temei, pot a ave arnăuți și slujitori înarmați sânt datoare a răspunde și pentru neorânduiala ce de cătră aceia s-ar urma.

Aducând întru împlinire asămene punere la cale a D(umnealui) Gheneral Adiutant Keselev, Obșteasca Adunare nu va lăsa ca prin Divanul Împlinitor să se scrie dregătorilor de poliție pământești spre privegherea și întocmai împlinire din partea lor a acelor pravile, cu aceasta că dacă și pe vreme viitoare să vor întrebunța armi de cătră oamenii ce nu li să sloboade dreptate⁴ precum și dacă să va urma împușcări prin orașe, atunci acești polițienești dregători cu asămene măsuri vor fi supuși răspunderii.

Este întocmai cu copia priimită de la Obșteasca Adunare.

{iscălit:} Stolopomoșnic Mihalache Idieru caminar.

Întocmai, Hadic <m.p.>.

AN-Iași, Fond *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dosar 7 / 1831-1832, f. 24 r., copie, cerneală neagră.

² Anul corect este 1831, când au început demersurile legale pentru interzicerea armelor, dar, în virtutea obișnuinței, scribul a scris anul precedent, 1830, care tocmai se încheiase. V. și doc. nr. 14, în care se menționează data corectă a adresei de față.

³ În text, punctul al 3^{-le} a fost scris între punctul 1 și al 2^{-lea}, fiind inițial punctul nr. 2, iar punctual al 2^{-lea} a fost la început punctual nr. 3.

⁴ Adică, oamenii fără drept de a avea arme.

3

8 martie 1831

Divanului Împlinitor al Cnej(iei) Moldavii.

Otdel(enie)⁵ al 2^{-le}.

Masa⁶ 1.

No. 4550.

1831 mart(ie) 8.

Cătră cinsti(ul) Dipartament al Pricinil(o)r Streini.

Pravilile statornicite de înalta stăpâniri pentru vremea viitoare asupra purtării armilor, cini și la ce întâmplări esti volnic a le purta, primindu-le acest Divan alăturat la otnoș(enia)⁷ Obșteștii Adunări din 28 fevr(uarie), no. 15, urmată după jurnalul ce au închiet întru aceasta madea⁸ și cuprinzătoare de a să publicarisî prin toată Cnej(ia) spre știința tuturor de obște și întocmai urmari, cu cinsti să comunicarisăsc acelui Departament prin întocmai copie alăturată pe lângă aceasta spre cuviincioasa punire la cali întru aceia ce să atingi de supușii streini pe<t>⁹răc(ă)tori în tot cuprinsul Cnejii, de a căruia priimire va binivoi a răspundi prin înscris.

Alexandru Ghica hat(man) <m.p.>

...¹⁰ <m.p.>

...¹¹ cercetăril(o)r, M<i>ihalache> Idieru caminar <m.p.>

<Rezoluție:> Primit la 8 marti(e) 1831, no. 545.

Prin notă, să să facă cunoscut consulaturil(or).

<De altă mână:> S-au făcut <cunoscut>¹² pe la toate consulaturil(or) nota s(u)bt no. 571, 572, 573, 574, mart(ie) 10.

AN-Iași, Fond *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dosar 7 / 1831-1832, f. 22 r., orig., cerneală neagră; rezoluțiile cu cerneală maro.

4

10 martie 1831

Notă la toate Consulaturile.

No. 571, 573, 574 – martie în 10 zile, anul 1831.

⁵ Secție a Divanului Împlinitor, numită și «otdilenie de controlnâi», cu atribuții de control.

⁶ Birou.

⁷ Adresă, raport oficial.

⁸ Materie, subiect, problemă, chestiune, pricină.

⁹ Omis.

¹⁰ Indescifrabil.

¹¹ Indescifrabil.

¹² Omis.

Împreună cu adresul Divanului Împlinitor sub no. 4550, s-au priimit la Departamentul acesta a Pricinilor Streine copie de pe predlojănia Ecs(elenției) Sale, D(umnealui) Viț(e) Prezident, pentru pravilele statornicite de în[na]lta stăpânire pentru vremea viitoare asupra armelor.

Deci, spre pliroforia cinstitului Consulat, alăturându-să aice copie de pe pomenita predlojănie, să face poftitoare cerere ca să binevoiască a o aduce la știința tuturor supușilor rusești și austriecești, spre întocmai urmare.

Și de lucrare a împărtăși Departamentului răspuns.

Iscăliți: A. Baloș, A. Sturza.

Întocmai, Hadic <m.p.>

AN-Iași, Fond *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dosar 7 / 1831-1832, f. 25 r., copie, cerneală neagră.

5

13 martie 1831

Stărostia Marei Britanii.

No. 91.

1831, martie în 13 zile.

Iașii.

Cătră cinstitul Departament al Pricinilor Streine.

Spre împlinirea notei acelui cinstit Departament, din 10 a următoarei luni martie, cu no. 573, pentru pravilele statornicite de înalta stăpânire pentru vremea viitoare asupra purtării armelor, se face cunoscut cinstit(ului) Departament că Stărostia din partea sa au slobozit poroncile cuviincioase cătră ai sei supuși întru aceasta.

Starostele Agenții Marei Britanii, Mihail Furnarachi.

Întocmai, Hadic <m.p.>.

<Rezoluție:> Primit în 17 martie 1831, no. 628.

AN-Iași, Fond *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dosar 7 / 1831-1832, f. 27 r., copie, cerneală neagră.

6

14 martie 1831

Vice-Consulat Royal de Prusse en Moldavie.

Iassy, 1831, 14 Mars.

No. 123.

À l'honorable Département des affaires Etrangères à Iassy.

Conforme à la Note de l'honorable Département des Affaires Étrangères, sub¹³ no. 574, du 10 Mars, le soussigné s'est¹⁴ empressé de publier aux sujets prussiens et d'en afficher l'ordre à la porte de ce V<ice> Consulat pour la défense de porter des armes; comme aussi de tirer des coups de fusil en ville.

Margotti v<ice> consulat¹⁵

Întocmai, Hadic <m.p.>.

<Rezoluție:> Primit în 15 martie 1831, no. 620.

AN-Iași, Fond *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dosar 7 / 1831-1832, f. 26 r., copie, cerneală neagră.

7

12 ianuarie 1832

Docladul¹⁶ Nacealnicului¹⁷ Străjii Pământești¹⁸ a Moldaviei.

No. 82.

12 ghenarie 1832.

Ieșii.

Pe temeiul pricazului¹⁹ D(umnealu)i deplin împuternicitului Prezident al Divanuril(o)r, din 30 a trecutei luni noi(e)m(v(rie), no. 44, întrând eu în îndatorire de hatman Moldaviei, am priimit Straja Pământească în a me ocârmuire; după care, cercetând îndatoririle străjii, pentru a căroră împlinire și iaste ea alcătuită în adins în armată, m-am dumerit că ea iaste statornicită după a Organicescului Reglement. Mirare pentru ace în bună orânduială pază și mirare a polițieneștil(o)r din lăuntru țării măsuri, apoi fiindcă acum privesc și pe alții purtând arme, carii nici cum nu atârnă de sistima Miliției și nici purtare lor de arme iaste întemeiată pe vreo enstrucție a Reglamenteului, eu de datorie me găsăsc a doclădui cu cinste acelui Ocârmuitoriu Sfat ca să întoarcă luare(a) sa aminte asupra: unor purtători de armi (afară de Miliție) ca aceștie și cuviincioasa cercetare de cine să ocârmuiesc ei; de iaste pe ceva întemeiată alcătuire(a) lor și slobozare(a) voii de <a> purta arme; din a cui poruncă urmiază a mai fi, osăbit de militari, și alți oameni înarmați. Să binevoiască acel Sfat a-mi face dizlegare, spre cuviincioasa povățuire la întâmplare de trebuință.

¹³ Termen românesc, în orig. era, probabil, «sous».

¹⁴ Copiere sau redactare eronată, corect este «c'est»

¹⁵ Copiere sau redactare eronată, corect este «v<ice> consul»

¹⁶ Referat, propunere.

¹⁷ Funcționar superior, șef.

¹⁸ După 1832, Ministerul Apărării în principatul Moldovei a avut mai multe denumiri simultane: «Straja pământească», «Miliția Pământească» sau «Hătmănia Moldovei» și a fost condus de un hatman.

¹⁹ Ordin, poruncă.

Гетманъ Балбиш <m.p.>²⁰.

<Rezoluție:> Ghen(a)r(ie) 21. Deși prin Reglement să legiuiești a nu purta arme alții afară de Straja Pământescă, dar fiindcă dizlocație aceștii Străji n-au cuprins încă toate posturile câte esti datoare a păzi, să socotești de neapărat trebuitor ca slujătorii Vistierii, a Isprăvniciil(o)r, a Armășăiei și a Agiei, cât(i) vor fi întrebuințați în paza Poliției²¹ Târgului²², să fie înarmați, iar alții nime.

Și aceasta, prin raport, să s(ă) aducă la cunoștința Ex(celenției) Sali, spre punere la cali.

...²³ Vel vist(iernic) <m.p.>.

Cant(a) vel post(elnic) <m.p.>.

AN-Iași, Fond *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dosar 7 / 1831-1832, f. 1 r.-v., orig., cerneală neagră.

8

24 ianuarie 1832

Raport din Parte(a) Sfatului la D(umnealui) Viță-Prezădent.

No. 162.

1832 ghenar(ie) 24.

D(umnealui) hatm(anul), nacealnicul Străjâi Pământești, au intrat cu doclad la Presudetvie²⁴ prin cari faci osăbiti luări aminti pentru purtare(a) armilor înăuntru Cneji(ei)²⁵, că pi timeiu Organicescului Reglementu o asăminea dreptati să dă numai Milițiaiei Străjâi Pământești.

Asupra acestor luări aminti, Sfatul au închiet socotință la 21 ghenarii că macar deși prin Reglementu să legiuiești a nu purta armi alții afară di Straja Pământescă, dar fiindcă dizlocația aceștii Străji n-au cuprinsu încă toati posturile câti esti datoari a păzi, să socotești di niapărată trebuință ca slujătorii Vistierii, a Isprăvniciilor, a Armășâi și a Orășăneștii Agii, câți vor fi întrebuințați în paza Poliției Târgului, să fie înarmați, iar alții niminea, pentru cari, cu toată cinste(a), să aduci la cunoștința Ex(celenției) Voastri.

AN-Iași, Fond *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dosar 7 / 1831-1832, f. 2 r.-v., orig., cerneală neagră.

²⁰ Semnătură în rusă: «Hatman Balbiș».

²¹ Politie, poliție <gr. *polis*, și însemna «oraș».

²² Este vorba de târgul Iași.

²³ Numele vel vistiernicului, necompletat.

²⁴ Sală de primire, de ședințe sau de judecată

²⁵ Termen rusesc prin care s-a înlocuit, în perioada regulamentară, cuvântul românesc «Țară».

Predloj(ănia)²⁶ D(umnealu)i Vițe-Prezident cătri Sfat, din 9 fevr(uarie) 1832.
No. 562.

Arată unire d(umnealu)i plenipotent pentru a purta arme fețile aflătoare în slujbe, iar pentru celelante feți să va lua drept pravili poroncile date Divanului Împlinitor și Obșteștii Adunări.

Rezoluție, 15 fevr(uarie):

Dep(a)rt(amentul) din Lăuntru aducând poruncile de mai înainte însămnate prin această predloj(ănie), prin doclad înfășoșându-le Sfatului, să vor da cuviincioasle poronci în cuprindere predlojăniei.

AN-Iași, Fond *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dosar 7 / 1831-1832, f. 3 r., copie, cerneală neagră.

Doclad la Sfat.

Anul 1832, apr(ilie) 2 zile.

Asupra măsurii privitoare cătră polițieneasca rânduiala pentru întrebuințare(a) armelor de cătră cine numai, când și cu rânduială să poart, alcătuiindu-să enstrucții prin cari să face praful și a plumbilor, cu cinste să alătoreaz(ă) spre cuviincioasa luare aminte din parte(a) Sfatului, binevoind cinstitul Sfat a lua în băgare de samă că supt aceste enstrucții de nevoi iaste a să îndatori și pe supușii streinilor puteri, pentru cari a-și faci cuviincioasa punire la cale.

Ministrul pricinilor din lăuntru și cavaleriu²⁷, Cat(a)r(giul) log(o)f(ă)t <m.p.>

<Rezoluție:> Apr(ilie) 7. Îmbunătățindu-să proiectul Dipart(amentului) din Lăuntru, cu întocmirile făcute de Sfat, să va aduci prin raport la cunoștința d(umnealui) viți-prezident, spre întărire.

...²⁸ Vel vist(iernic) <m.p.>.

...²⁹ Vel post(elnic) <m.p.>.

²⁶ Propunere.

²⁷ «și cavaleriu», scris de mâna ministrului Catargiul logofăt.

²⁸ Numele vel vistiernicului, necompletat.

²⁹ Numele vel postelnicului, necompletat.

11A

<cca. 2 aprilie 1832>³⁰

Măsurile privitoare pentru întrebuințarea armelor

1^{-iu} Toți boierii di opștii, fără nici o mărginiri, sânt sloboz(i) a purta arme asupra dumilor-sale.

2^{-le} Straja pământească, asăminea, esti slobodă a purta armi după regula organizației sale și osăbitele întru aceasta puniri la cali.

3^{-le} Toți slujitorii posturilor, atât în căpitalia Ieșii, cât și pe afară, nu numai sânt sloboz(i), dar și datori a purta armi asuprăle, pentru cari armi, dând chizășai cătră șefii lor, să priimască di la dumnealor bilețuri după mai gios însămnatili povățuiri în pontul 4^{-le}, pi cari ei slujătorii vor fi datori a li purta asuprăle când vor purta și armile.

4^{-le} Oricini altul afară di mai sus pominitili feță ar voi să poarti armi asuprăle, nu sânt sloboz(i), afară numai în vremi di călătorii pi drumuri și atunci după rânduiala mai gios însămnată: adică slugile boierești cu adiverințele stăpânilor lor {pi cari și dum(nea)lor trebui a le slobozî pi temeiu di chizășii vrednici} să vor înfătoșa pi la ținuturi cătră dum(nea)lor ispravnicii, iară în capitalii cătră dum(nea)lui aga. Și propindu-să în arhiva canțalerii aceli adiverință, să vor da fiișticui la mână bilet pi față, adică cu însemnari di fisiognomii și arătători di câti și ce anumi armi ari a purta asuprăi după adiverința ci au înfătoșat; iar fără asemenea adiverință, să nu să dei nimărui bilet.

Acest bilet va fi iscălit di dum(nea)lui dregătoriul, de samișul și cu pecetea tahtului³¹, no. regulat a registraturii di ieșăre a canțaleriei pi dânsul; și acela ci l-au câștigat pi bilet va fi datori a-l purta totdeauna asupră-i, ca nu cumva răvizorii ci vor fi rânduie(i) di ocărnuiri găsându-l fără acesta să-l socotească de om rău.

5^{-le} Cu asăminea rânduială să vor slobozî bilețuri precum neguț(i)tori, vânători i oricine și celoralanti feță particularnici ci în vremi di călătorii ar ave trebuinț(ă) să poarti armi, pi cari bilet asăminea vor fi datori a-l purta asuprăle în vremi când vor purta și armile {de sâni să înțalegi că biletul priimit di la dregătoriia pământească trebui(e) a fi totdeauna pi lângă armili pentru cari s-au scos}, nedeslipit.

6^{-le} Pentru lăcuiorii de prin sate, vânători³², pădurari, morari, jâtari, gonitori³³, ciobani, crâcimari, ci ar voi să aibă pi lângă dâns(i) pentru pază și să poarti armi în

³⁰ Datat după doc. nr. 10, la care se conexează.

³¹ Sediul unei instituții; birou, local.

³² «vânători», scris de o a doua mână (ce pare a fi a cămărașului Mihai Dienet), deasupra rândului.

³³ «gonitori», scris de a doua mână, deasupra rândului și murdărit de aceeași mână cu cerneala udă cu care a fost scris.

vremi di călătorii sau pentru vânat, să să îndatorească ca prin vornicii, pacinicii³⁴ și lăcuiitorii satilor a da chizășii la Isprăvnicii și după aceia să li să dei la mână fiștecăruia bilet pi față, precum mai sus s-au zăs.

Luarea acel(o)r chizășii să va faci cu următoare(a) rânduială: adică să s(ă) de(a) poronce la privighitori ca fiștecarele în ocolul său să margă din sat în sat și făcând cunoscută poronca, să-și priimască chizășăile mai sus zăsă; pentru aceie den săteni(i) cari vor ave arme iar la întâmplare când pe<nt>³⁵ru vreunul unul sau mai mulți dintre [dintre] dâșii satul nu va voi a da chizășăie cerșută, atunce(a) privighitoriul luând armile aceleie le va încredința spre păstrare proprietariului sau vechilului moșiei de la carili va lua adeverință; acele chizășii și adeverință privighitoriul le va da isprav(ni)cu(lui) cu izvod anume, carele, trecându-le în condică, va slobozi bileture pe numele acel(o)r lăcuiitori pentru care au dat satul chizășăie; și dregătorii vor triimite anume tăbliță Depart(amentului) den Lăuntru pentru no. lăcuiitoril(o)r cu arme den acel tân(u)t, precum și pentru armele încredințate la proprietari sau vechilii(lor) lor³⁶.

7^{le} Cu pominitele mai sus chipuri, mărginindu-să cu toati armile, afară di a boierilor și a Străjii Pământesti, trebui a fi închizășluite – de sâni să înțalegi că alti sau mai multe armi nu pot fi prin țară decât aceli închizășluite – pentru a căroră no., păstrându-să în cantaleriia fiștecăruia taht osăbită condică cu patru rosturi, arătătoare în osăbiri de puști, pistoali, sebii și iartagani³⁷, să să însemneză și în bileture pentru fiștecari armă la ce no. au agiuns, ca cu acest chip, oricând s-ar găsi în mâna cuiva mai multi armi decât acelea închizeșluite, să să poată cunoaște; și de aceia, stăpânii armilor când vor voi a le înstrăina, să fii datori a face aceasta prin știrea dregătoriei aceia de unde au câștigat biletul³⁸.

8^{le} Dum(nea)lor dregătorii ispravnici vor fi datori pi la ținuturi și dum(nea)lui aga în capitalii, îndată după priimirea aceștia, a înscrie oricâte arme ar fi pi la dugheni sau fabricant(i) gata di vânzari; și pitrecându-le în osăbită condică, pi parte diosăbite pentru fiștecari neguț(i)tori cu rosturi, iarăși(i) să-i și îndatorească ca oricând vor vinde [vor vinde] vreo armă, să facă cunoscut și dregătoriei, ca cu acest chip să să poată cunoaști dacă acel ci o cumpără meritarisești³⁹ a o purta după mai sus pominitile enstrucții; și la întâmplare de a nu meritarisî, nici pe dânsul să să ierti a o lua, nici pi neguț(i)tori a o vinde la acela.

Și așa, pentru câte să vor vinde, scoțându-să din această condică după înștiințarea neguț(i)torilor, să să pitreacă în condica di bileture, îndatorindu-să pi neguț(i)tori ca oricând vor spori⁴⁰ armi în dughenili lor, adusă sau făcute, să

³⁴ «pacinicii», scris de a doua mână, deasupra rândului.

³⁵ Omis.

³⁶ Fragmentul «Luarea acestor chizășii [...] sau vechilii(lor) lor», scris marginal, de a doua mână, după ce a tăiat pasajul: «la dinpotrivă, însă nevroind adică a da satile chizășii, să li să iei armile la Is(prăvnicie) supt secfestrul pâ(ă) îș(i) vor înfătoșa chizășii, dându-li-să însă la mână adiverință di priimirea lor și păstrându-să bine, spre a nu să pierdi».

³⁷ Așa în text.

³⁸ Punctul al 7^{le}a a fost tăiat în întregime de mâna care a corectat și completat textul.

³⁹ Merită.

⁴⁰ Vor ține mai multe.

înștiințez(i) pe dregătorie spre a să scrii în condică; iar în viitorime, dum(nea)lor ispravnicii și dum(nea)lui aga, de nu mai des, dar pi toată luna odată, să facă revizii prin dugheni cu condica în videri; și pentru celi ci să vor vinde prin știre scăzându-să, pentru celialante să să întrebi și să să cerceteză a fi toati⁴¹.

9^{le} După o așa alcătuire de măsură a întrebuintării armilor, mărginindu-să și facirile di rău, să însămnează în gios înlesniri ci s-au mai socotit a să da cătră aceasta și cu mărginire vânzării prafului de pușcă, a plumbilor și sălitrui, că după priimirea aceștiia, înscriindu-să tot praful⁴² și plumbii i sălitra {din cari să face praful} ci să va găsi pi la dugheni sau oriunde de vânzare, în osăbită condicuță, să să iei în scris iscălitură de la vânzători că nu va cuteza a vinde altuia afară de aceluia căruia și pentru câtă sumă dregătoria pământească va da voi(e); și așa, dumnilor dregătorii nu vor slobozi altora a cumpăra praf și plumbi i sălitră dicat acelora ce au slobozanie a purta armi după mai sus însămnatele enstrucții și potrivit cu numărul armil(o)r cuprinsă în bilet; iar boieril(o)r, dup(ă) răvașale ci vor slobozi însăși(i) cătră dregători⁴³, cari înfătoșindu-să cu ceriri di voi, li să vor da din partea dumisale dregătorilor adiverință la mână, cu cari, mergând și cumpărând de ori și unde suma însămnată în adiverință, să fii datori a o lăsa la vânzători și vânzătorul să fie datori a o ceri numai decăt; și fără aceia a nu-i da nici mai mult decăt să cuprindă într-însa; iar dum(nea)lor dregătorii să fie datori, de nu mai des dară în toată luna odată, a face răvizii cu condica în videri. Și la cari vânzători să vor găsi adiverinți de acele pentru vânzare, să să scadă cu suma cuprinsă în aceli di partida sa din condică. Iară pentru rămășiță să să întrebi; și aflându-să deplină, să rămâi în pace, iar la dinpotrivă, să să înștiințeză pi Dipartament spre a să hotărî unui(a) ca acela neurmătoriu și nepăzătorii bunii rânduiei înfrânarea ci să va socoti {de sâni, să înțalegi că și vânzătorii di praf ca și acei di armi trebui a fi îndatorați(i) ca, la întâmplare di sporirea mărții în dugheană, să înștiințeză pe dregătorii spre a să însămna în condică și că, la dinpotrivă urmari, ari a fi pilduit, potrivit cu starea sa}. Osebit cu hotărâri, să faci cunoscut că oricine din acei ci sânt datori a da chizășii, atât pentru armi, cât și pentru praf i plumbi, să vor arăta cu niințalegiri, neurmând enstrucțiilor mai sus însămnate, să vor înfrâna cu toată asprimea, fără cruțare, și li să vor lua atât armele, cât și praful⁴⁴.

10^{le} După toati acestea, apoi înpușcările prin orașă și prin sati lăcuiți, adică pinte casă, sânt cu totul oprite, nimărui pozvolite⁴⁵, și cutizătorilor li să vor lua armele în folosul cârmuirii⁴⁶.

11^{le} După această rânduială, mărginindu-să înscrierea tuturor purtătorilor di armi, dacă afară de aceștie să va dovedi vreunul având arme ascunsă, să legiuiești

⁴¹ Punctul al 8^{-lea} a fost tăiat în întregime de mâna care a corectat și completat textul.

⁴² «praful», scris de a doua mână, deasupra rândului.

⁴³ Fragmentul «slobozanie a purta [...] cătră dregători», scris marginal, de a doua mână, după ce a tăiat pasajul: «ar meritarisî a purta și armi».

⁴⁴ Fragmentul «și li să vor lua atât armele, cât și praful», scris marginal de mâna care a corectat și completat textul.

⁴⁵ Îngăduite, permise.

⁴⁶ Fragmentul «în folosul cârmuirii», tăiat cu o linie de mâna care a corectat și completat textul.

ca acea armă să rămâi în folosul aceluia ce o va arăta către dregătorie⁴⁷; tăinuitori(ul) acei arme⁴⁸, socotindu-să ca pe un făcători di răle, să va pedepsî cu toată asprimea, după pravili⁴⁹.

Şef secţiei, Mihai Dien(e)ţ⁵⁰ cam(ă)r(aş) <m.p.>

AN-Iaşi, Fond *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dosar 7 / 1831-1832, f. 5 r.-8 r., concept, cerneală neagră.

11B

<cca 2 aprilie 1832>⁵¹

Măsurile privitoare pentru întrebuinţare(a) armil(o)r.

1^{-iu} Toţ(i) boierii di opştie, făr(ă) nici o mărginiri, sântu slobozi a purta armi asupra dumilor-sale.

2^{-le} Straja Pământească, asămine(a), esti slobodă a purta arme după regula organizaţâi(i) sale şi osăbitele întru aceasta puniri la cale.

3^{-le} Toţ(i) slujătorii posturilor, atātu în căpitalilie Ieşâi, câtu şi pi afară, nu numai că⁵² sântu sloboz(i), dar şi datori a purta armi⁵³ asuprăle, pentru cari arme, dându chizăşâi către şefii lor, să priimască di la dum(nea)l(o)r bileture după mai gios însămnaţile povăţuiri în pontul 4^{-le}, pi cari ei, slujătorii, vor fi datori a li purta asuprăle când vor purta şi armile.

4^{-le} Oricine altâi, afară di mai sus pominitile feţă, ar vroi să poarte arme asuprăle, nu sânt slobozî, afară numai în vremi di călătorii pi drumuri şi atunce(a) după rânduiala mai gios însămnaţă, adică slugile boiereşti cu adiverinţale stăpânil(o)r lor {pi cari şi dum(nea)l(o)r trebuie a li slobozî pi temeiu di chizăşâi vrednice} să vor înfăţoşa pi la ţanuturi către dum(nea)l(o)r ispravniciei, iar în capitalie către dum(nea)lu(i) aga. Şi propindu-să în arhiva canţalerii acele adiverinţă, să vor da fiişticii la mână biletu' pi faţă, adică cu însemnare di fiziognomie şi arătătoriu di câte şi ce anumi arme ari a purta asuprăi după adiverinţa ci au înfăţoşatu; iar făr(ă) asămine adiverinţi, să nu i să dei nimăruie biletu'.

Acestu biletu va fi iscălitu di dum(nea)lui dregătoriu, de samişul şi cu pecete(a) tactului i numărul regulat a registrăturii di ieşare a canţalerii pi dânsul; şi

⁴⁷ Fragmentul «purtătorilor di armi [...] şi o va arăta către dregătorie», scris marginal şi printre rânduri de mână care a corectat şi completat textul, după ce a tăiat pasajul: «armelor, vederat esti că nu poati rămâne nici o armă a nimăruî niscrisă şi la întâmplare di a să găsi la cineva ce mai mică sau băgată în samă, legiuită».

⁴⁸ Fragmentul «tăinuitori(i) acei arme», scris marginal de mână care a corectat şi completat textul, după ce a tăiat pasajul: «să mai legiueşti şi pentru tăinuitori că».

⁴⁹ Fragmentul «cu toată asprimea, după pravili», tăiat de mână care a corectat şi completat textul.

⁵⁰ «Dienet», lectură nesigură.

⁵¹ Datat după doc. nr. 10, la care se conexează.

⁵² «că» adăugat ulterior, de o a doua mână.

⁵³ «armi» adăugat ulterior, de o a doua mână.

acela ci l-au câștigatu pi biletu va fi datori a-l purta totdeauna asupră-i, ca nu cumva răvizorii ci vor fi orânduiț(i) di ocârmuire, găsându-l făr(ă) acêsta, să-l socotească di omu rău.

^{5-le} Cu asămine(a) rânduială să vor slobozî bileturi precum neguțatori, vânători i oricine și celoralante feță particularnice, ci în vreme di călătorie ar ave trebuință să poar<t>⁵⁴e arme, pi cari biletu asămine(a) vor fi datori a-l purta asuprăle în vreme cându s(ă) vor purta și armile {de sâni să înțălege că biletul priimit di la dregătorii pământească trebui(e) a fi totdeauna pi lângă armele pentru care s-au scosu}, nelipsât.

^{6-le} Pentru lăcuiorii de prin sate, vânători, pădurari, morari, jâtari, <gonitori>⁵⁵, ciobani, crâșmari, ci ar voi să aibă pi lângă dânșai pentru pază și să poarte arme în vremi di călătorie sau pentru vânatu', să s(ă) îndatorească ca prin vornicii, pacinicii și lăcuiorii satil(o)r a da chizășie la Isprăv(ni)ci(e) și după aceia să li să dei la mână fieșticăruie biletu' pi față, precumu mai sus s-au zis.

Luare(a) acel(o)r chizășai să va face cu următoare(a) rânduială: adică să s(ă) de(a) poronci la privighitorii ca fieșticările în ocolul său să margă din satu în satu și, făcându cunoscută poronca, să-și priimască chizășăile mai sus zăsă; pentru acei din săteni(i) cari vor ave arme iar la întâmplare cându pentru vreunul sau mai mulți dintre dânșii satul nu va vroi a da chizășăie cerșută, atunce(a) privighitoriul, luându armile aceleuie, le va încredința spre păstrare proprietariului sau vechilului moșai(i), di la carile va lua adeverință; aceli chizășai și adeverinți privighitorul li va da ispravni(cu)lui cu izvodu anume, carile, trecându-le în condică, va slobozî bileturi pi numile acel(o)r lăcuiori pentru cari au datu satul chizășai(e); și dregătorii vor triimite anume tăbliță Dipartamentului din Lăuntru pentru numărul lăcuioril(o)r cu arme din acel țan(u)tu, precumu și pentru armile încredințate la proprietariu sau vechilii(lor) lor.

^{7-le} După o așa alcătuire di măsură a întrebuițării ar<m>⁵⁶ilor, mărginindu-să și facirile di rău, să însămnează în gios înlesniri ci s-au mai socotit a să da cătră aceasta și cu mărginire vânzării prafului di pușcă, a plumbilor și sălitrîi, că după priimire(a) aceștie, înscriindu-să totu praful și plumbii i sălitră {din cari să face praful} ci să va găsi pi la dugheni sau oriunde di vânzare în osăbită condicuță, să s(ă) iai în scrisu iscălitură de la vânzători că nu va cuteza a vinde altuia afară de aceleuie căruie și pentru câtă sumă dregătorie pământească va da voie; și așa, dum(nea)lor dregătorii nu vor slobozî altora a cumpăra praf și plumbi i sălitră dicātu acelora ci au slobozânie a purta arme după mai sus însămnatile enstrucâi și potrivit cu numărul armilor cuprinsă în biletu, iară boieril(o)r dup(ă) răvașale ci vor slobozî însuș(i) cătră dregătorii, cari, înfătoșindu-să cu cerire di voie, li să vor da din parte(a) dumil(o)sale dregătorălor adiverință la mână, cu cari, mergându și cumpărându di ori și unde suma însămnată prin adiverință, să fii datoriu a o lăsa la vânzătoriu și vânzătoriu să fii datoriu a o cere numai decātu; și fără aceia a nu-i da

⁵⁴ Omis.

⁵⁵ «gonitori», omis, deoarece, în ciornă, din neatenție, peste acest cuvânt s-a întins cerneala proaspătă cu care fusese scris, așa încât a devenit mai greu de citit.

⁵⁶ Omis.

nici mai multu decâtu să cuprindă într-însa; iară dum(nea)lor dregătorii să fii datori, de nu mai des dar în toată luna odată, a face răvizii cu condica în vedere. Și la cari vânzători să vor găsi adiverință di aceli pentru vânzare să s(ă) scadă cu suma cuprinsă în acele di partida sa din condică, iar pentru rămășață să s(ă) întrebe; și aflându-să diplină, să rămâi în pace; iară la dinîmpotrivă, să s(ă) înștiințeze pi Dipartamentu spre a să hotărî unui(a) ca acela neurmătoriu și nepăzătoriu bunii orânduiele înfrânare(a) ci să va socoti {de sâne să înțelegi că și vânzători di prafu ca și acei di arme trebui a fi îndatoriț(i) ca la întâmplare di sporire(a) mărții în dugheană să înștiințeze pi dregătorie spre a să însămna în condică și că la dinpotrivă urmare ari a fi pilduitu, potrivit cu stare(a) sa}. Osebit cu hotărâri, să faci cunoscut că oricine din aceia ci sântu datori a da chizășai, atât pentru arme, cât și pentru prafu i plumbi, să vor arăta cu neînțelegire, neurmând enstrucăilor mai sus însămna, să vor înfrâna cu toată asprime(a), fără(că) cruțare, și li să vor lua atât armile, cât și praful.

8^{le} După toati aceste(a), apoi înpuscările prin orașă și prin sate lăcuite, adică pinte casă, sântu cu totul oprite, nimăruia pozvolite; și cutizătoril(o)r li să vor lua armile.

9^{le} După această rânduială, mărginindu-să înscriere(a) tuturor purtătoril(o)r di arme, dacă afară di aceștie să va dovedi vreunul având arme ascunsă, să legiuiești ca acea armă să rămâi în folosul acelu ce o va dosloși, iar tăinuitori(ul) acei arme, socotindu-să ca pe un făcători di răle, să va pedepsî.

Canta⁵⁷ vel post(elnic) <m.p.>

AN-Iași, Fond *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dosar 7 / 1831-1832, f. 10 r.-14 r., orig., cerneală neagră.

12

26 aprilie 1832

Răportu' din partea Sfatului către D(umnealui) Viți-Prezidintu'

1832 april 26.

No. 900.

Proiectul înfătoșat de către Dipart(amentul) din Lăuntru pentru măsurile priivitoare către polițaieneasca orânduială și chipul întrebuițării armil(o)r, după cercetare și îmbunătățire ce i s-au făcut⁵⁸ în presutsvie Sfatului, să supune Ex(celenției) Voastre în alăturata⁵⁹ tălmăcire pentru ca întărindu-să, să s(ă) poată pune în lucrare⁶⁰.

⁵⁷ «Canta», lectură nesigură.

⁵⁸ Fragmentul «după cercetare [...] ce i s-au făcut», scris marginal de o a doua mână, care a corectat și completat textul, după ce a fost tăiat textul: «cercetându-să și îmbunătățindu-să».

⁵⁹ Cuvântul «alăturata», tăiat de mâna care a corectat și completat textul.

⁶⁰ Fragmentul «pune în lucrare», scris de mâna care a corectat și completat textul după ce a tăiat fragmentul «ca să s(ă) întărească spre ».

AN-Iași, Fond *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dosar 7 / 1831-1832, f. 9 r., concept, cerneală neagră.

13

15 iulie 1832

Adres(a) Post(elni)ci(ei) către Dipart(amentul) din Lăuntru.

<1>832 iuli(e) 15.

No. 1519.

Să împărtășăști în copie pred(stav)l(enie)⁶¹ cu no. 2620, atingătoare de întrebuițare(a) armel(o)r și, potrivit cu rezoluția Sfatului, grăbesc a faci cunoscut acelui Dip(a)r(tamen)t ca di îndată să binivoiască a publicarisî cuprindere(a) aceștii porunci⁶² în tot cuprinsul Cneji(ei), cerând totodată de la isprav(ni)ci tăbliți de fieșcare sat cini anumi sânt purtători de arme, cu înșămnari de numili și porecla lor.

AN-Iași, Fond *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dosar 7 / 1831-1832, f. 20 r., concept, cerneală maro.

14

<cca. 15 iulie 1832>⁶³

Cătră Sfatul Ocâr(muitor),

No. 2620.

D(omnul) plenipotent, cercetând proiectul Sfatul asupra chipul(ui) întrebuițării armelor, au binevoit a răspunde că, această înpregiurare fiind vajnică, să cuvine a fi cercetată de Obșteasca Adunare; însă măsurile ce să cuprind în acest proiect pentru oprire(a) de obște a întrebuițării armelor, la împregiurările de acum, ar pute da prilej oamenilor celor cu ră cugetare a face feliuri tălmăciri, care între lăcuitori ar pute pricinui nepriincioasă rezultaturi, Ex(cele)ția Sa socotește că, fiindcă pentru întrebuițare(a) armelor și a oprire(a) a să slobizi arme de foc prin orașale s-au împărtășit hotărâtoare instrucție Divanului Înplinatoriu la 5 mai, la anul 1830, supt no. 1701, și din parte(a) me Obșteștii Adunări, la 31 ghenarie <a>⁶⁴ anul(u)i 1831, supt no. 746, pentru care s-au făcut cunoscut și Sfatului la 9 fievr(uar)ii, cu predlojenia de supt no. 562, apoi îndestul ar fi acum deodată a să mărgini cu păzire(a) întocmai a pravililor cuprinsă în ace(a) instrucție; cătră aceste, ar fi de trebuință a să adaoge doă ponturi: 1^{-iu} ca prin sate să s(ă) însărcineză pe obștia a fieșcăriua sat cu privighere asupra lăcuitorilor care întrebuițază arme și dând obștia voi de a întrebuița armi vreunui locuitoriu cu răle cugetări sau fapte, la

⁶¹ Recomandare.

⁶² Formula «cuprindere(a) aceștii porunci» scrisă de o a doua mână, ce a corectat textul, după ce a tăiat fragmentul «această pred(stav)l(enie) cerând tot o».

⁶³ Datat după doc. nr. 13, la care se conexează.

⁶⁴ Omis.

o asămine întâmplare toată obște(a) va pierde dreptate(a) de a întrebuința arme și, al 2^{-le}, ca vânzare(a) ierbii de pușcă, a plumbului, a halicilor și a sălirii să nu să poată urma prin târguri și prin sate fără deosăbită porunca a ocârmuirii locali, care să va slobozi numai când să va lua încredințare pentru bunele purtări a vânzătorul(u)i. Asămine, și vânzare acestor materialuri în Iași să s(ă) urmeză după țadulele Agii, iar prin celilante orași după țadulele ispravnicilor, precum și prin sate după țadulele privighitorilor a ocolirilor și, în sfârșit, țadulele pentru locuitorii săteni să s(ă) deie pe numele satului care să fie răspunzătoriu pentru întrebuințare(a) acelor materialuri.

Aceasta punere la cale a înaltii nacealsfiei⁶⁵ să împărtășăște Sfatului spre întocmai împlinire.

Întocmai, Hadic⁶⁶ <m.p.>

AN-Iași, Fond *Secretariatul de Stat al Moldovei*, dosar 7 / 1831-1832, f. 18r-19 v., concept, cerneală neagră.

⁶⁵ Autorizație; cârmuire; comandatură; sediul unei administrații.

⁶⁶ «Întocmai, Hadili», lectură nesigură.

CONTRIBUȚII LA ISTORIA FAMILIEI MICLESCU

Inițiativa studierii istoriei familiei Miclescu o datorăm profesorului Ștefan S. Gorovei. O secțiune, cu programul în ziua de 13 mai 2010, din cadrul Congresului Național de Genealogie și Heraldică de la Iași, ediția a XV-a, a fost denumită *Contribuții la o istorie a familiei Miclescu*. Ca urmare a acestui început, la îndemnul și cu sprijinul domnului Sandu Miclescu a fost tipărit cel dintâi volum cu documente din arhiva Domniei sale: *Documentele familiei Miclescu. Colecția Emil S. Miclescu*, I, volum întocmit de Petronel Zahariuc și Lucian-Valeriu Lefter, Cuvânt înainte de Sandu Miclescu, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, 570 pag. În același an, au fost publicate alte documente ale familiei Miclescu, aflate la Biblioteca Academiei Române: Lucian-Valeriu Lefter, *Moștenirea lui Petre Miclescu. Din documentele satului Pătrășcani (Alexandru Vlahuță)*, în „Prutul”, an IV (XIII), nr. 2 (54), 2014, p. 59-80.

Între timp, a fost publicată și una dintre comunicările susținute la congresul de genealogie: Daniel Niță-Danielescu, *Doi ierarhi români de altădată: mitropoliții Sofronie și Calinic Miclescu*, în vol. *File de istorie. Prețuire și recunoștință Pr Prof. Dr. Mircea Păcurariu*. Coordonare editorială: Paul Brusanowski, Nicolae Chifăr, Emanuel-Pavel Tăvală, Presa Universitară Clujeană - Editura Andreiana, 2012, p. 531-543.

În vara anului 2012, în perioada 9-11 iulie, cu sprijinul domnului Radu Miclescu, la conacul Miclescu de la Călinești, jud. Botoșani, s-a desfășurat colocviul *Memorie istorică, patrimoniu familial și implicații sociale*. Majoritatea comunicărilor au abordat aspecte din istoria familiei Miclescu, din care, între timp, unele au văzut deja lumina tiparului:

Lucian-Valeriu Lefter, *Din viața și judecățile marelui vornic Constantin Miclescu*, în vol. *Mihai Dim. Sturdza la 80 de ani. Omagiu*, Editori: Mircea Ciubotaru, Lucian-Valeriu Lefter, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, p. 361-377.

Silviu Andrieș-Tabac, *Un dosar al familiei Miclescu privitor la moșia Vornicenii sau Otaci (jud. Hotin), aflat la Arhiva Regională din Odesa*, în „Ioan Neculce”. Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei (serie nouă), XX, Iași, 2014, p. 229-234.

Tudor-Radu Tiron, *Din ascendența Micleștilor. Note despre purtătorii numelui Borcea*, în „Istros”, XX, *In honorem Professoris Ionel Cândea*, Brăila, 2014, p. 773-789; precum și în limba engleză: *Forefathers of the Miclescu family. Notes about the bearers of the name Borcea*, p. 791-808.

În numărul de față al revistei „Prutul” redăm tiparului un alt studiu care a fost prezentat în colocviul de la Călinești: Mircea Ciubotaru, *Deshușiri la începutul neamului boierilor Miclescu*.

La acesta se adaugă alte două titluri, sub care sunt publicate documente inedite ale familiei Miclescu, păstrate în Arhivele Naționale din Iași: Mihai-Cristian Amărieuței, *Câteva documente privitoare la urmașii lui Petre Miclescu, stăpâni în satul Pătrășcani (Alexandru Vlahuță)*, și la Biblioteca Academiei Române: Lucian-Valeriu Lefter, *Judecățile lui Petre Miclescu. Din documentele satului Pătrășcani (Alexandru Vlahuță) (II)*.

DESLUȘIRI LA ÎNCEPUTUL NEAMULUI BOIERILOR MICLESCU

Mircea CIUBOTARU

Preocupările pentru genealogia neamului Miclescu sunt vechi și cunoscute. Un Ion Cartul a întocmit un arbore în anul 1846, având la îndemână o condică de documente, aflată la începutul secolului trecut în posesia inginerului Emil Miclescu din București și parțial inedită până astăzi, fiind utilizată de Gh. Ghibănescu și M. Costăchescu, care au publicat șapte acte vechi, și de I.C. Miclescu-Prăjescu, autorul a trei studii ce urmăreau pe antecesorii săi până în veacul al XV-lea. Apoi, C.I. Andreescu și C.A. Stoida, C. Cihodaru și N. Stoicescu au propus alte conjecturi genealogice implicând confuzii de nume și persoane, toate semnalate și corijate de Andrei Pippidi¹.

Documentul principal care a permis legarea primului boier Miclescu, anume Gligorie comisul, de înaintașii săi datează din 9 septembrie 1656², când, la o judecată la domnie pentru satul Fâșcani de pe Crasna, erau arătate un uric de întărire de la Petru-vodă [Rareș], din 1528 aprilie 4³, și un altul de confirmare de la Iliăș-vodă, din 1547 aprilie 1⁴, în care apăreau ca stăpâni un Fădor și apoi fiii săi, între care vornicul Borcea, aceștia recunoscuți ca fiind moșii comisului Gligorie (fiu al lui Ionașco diacul din Gugești). În arborele întocmit de Ion Cartul, Gligorie era considerat nepot de fiu al acelui Borcea, dar, apreciind distanța în timp de peste un secol între persoanele menționate și interpretând corect termenul la plural *moși*, care nu poate însemna 'bunic', Andrei Pipiddi⁵ și, apoi, Maria Magdalena Székely au considerat că vornicul Nicolae Borcea trebuie să fi fost străbunicul și nu bunicul comisului Gligorie, rămânând necunoscută persoana care se află cronologic între vornic și diacul Ionașco⁶.

Nu a fost observată până de curând, în toate aceste considerații genealogice, legătura boierilor Miclescu din veacul al XVII-lea și următorul cu satul Gugești,

¹ *Genealogia familiei Miclescu, după un izvor necunoscut*, în *ArhGen*, VI (XI), 1999, nr. 1-4, p. 157-160.

² Originalul, aflat la Arhivele Naționale București, *Documente istorice*, CLX/194, a fost comentat și de Petronel Zahariuc în *Țara Moldovei în vremea lui Gheorghe Ștefan voievod (1653-1658)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2003, p. 442.

³ *DIR*, A, XVI/1, p. 291-292, nr. 258.

⁴ *DRH*, A, VI, p. 4-6, nr. 6.

⁵ *Lucr. cit.*, p. 160-161.

⁶ *Sfetnicii lui Petru Rareș*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2002, p. 146-147 și Anexa 13.

situat în imediata vecinătate a satului Miclești din ținutul Vasluiului, deși diacul Ionașco era identificat chiar prin referința la Gugești. Într-un studiu recent, am întrezărit începutul acestei familii în descendența mai vechiului neam Gug(u) din veacul al XV-lea și al XVI-lea⁷. Acum, încercăm să argumentăm unele relații genealogice rămase obscure sau doar enunțate în cercetarea anterioară, fiind colaterale temei urmărite acolo.

Se cunoaște că vechea biserică din Gugești a fost ctitorită înainte de anul 1666⁸ de paharnicul Gligore, tatăl logofătului Gavriil Miclescu și bunicul vel medelnicerului Ioniță Miclescu, după mărturia din 1752 a acestuia din urmă, consemnată pe o *Evanghelie* tipărită în anul 1750: „Să se știe că această sfântă Evanghelie o am cumpărat-o eu, Ioniță biv vel medelniceru, sân logofătului Gavriil Miclescu, și am dat-o cu gipâneasa mea Anița, fata lui Toader Costache vel spătar, sfinteii bisericii noastre ce este în Gugești, hramul Sfinților Arhangheli, ci este făcută de moșul meu Gligore vel paharnicul ...”⁹. O primă observație se impune. Numele de neam *Miclescu* este derivat din denumirea celei mai mari proprietăți cumpărate de postelnicul Gligore, satul Miclești, dar ctitoria sa a fost în satul de baștină, Gugești, unde, cu siguranță, erau îngropați părinții și strămoșii săi. Cum se poate explica, în consecință, prezența la Gugești a diacului Ionașco și a bisericii paharnicului Gligorie, rămasă în grija urmașilor săi – logofătul Gavril Miclescu (fiu), medelnicerul Ioniță Miclescu (nepot), postelnicul Dumitrache Miclescu (strănepot) și Pulheria Miclescu (răsstrănepoată, măritată cu vornicul Nicolae Dimache) –, dar inexistența unor acte de cumpărătură din această moșie a unora dintre aceștia, partea răzăsească a Gugeștilor fiind, în schimb, foarte bine cunoscută prin tranzacțiile consemnate în documentele veacului al XVII-lea și al XVIII-lea? Răspunsul îl întrezărim într-o linie genealogică nediscutată de cercetătorii trecutului neamului Miclescu.

Acest Gligorie (Grigore) postelnicul¹⁰, care a slujit din tinerețe pe Vasile (Lupu) voievod¹¹ și care a crescut în casa acestuia¹², a fost răsplătit cu generozitate

⁷ *Gugești – etape în evoluția așezărilor și proprietății*, în vol. *Gugești (jud. Vaslui). Preliminariile unei istorii*, de Alexandru Th. Obreja, Petru Șt. Pogâncă, Petru V. Matei, Iulian Pruteanu-Isăcescu, Mircea Ciubotaru, Iași, Editura Cronica, 2009, p. 52-71.

⁸ *Gugești (jud. Vaslui). Preliminariile unei istorii*, p. 80. Informația a fost găsită de preotul Vasile V. Popa în inscripția de pe o piatră îngropată în fața bisericii actuale, construită în 1819, piatră pe care erau înscrise hramul bisericii Sf. Voievozi, numele ctitorului, Gligore Miclescu (cu patronimul suspect de timpuriu, căci apare abia la nepotul său Ștefan Miclescu, mare șătrar, în 1695 febr. 1: **CDM**, supl. I, nr. 1033), visticie (lecțiune îndoielnică, fiindcă acest rang nu este confirmat documentar) și data 1690 aprilie 20 (cu anul desigur greșit citit, deoarece la 10 martie 1666 soția sa Maria era deja văduvă: Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 446, nota 491). Piatra era așezată, în anul 1933, în pridvorul bisericii de astăzi, dar, între timp, a fost vopsită și încastrată în pardoseala de ciment, încât inscripția, cu atâtea elemente îndoielnice, nu mai poate fi văzută și controlată.

⁹ *Ibidem*, p. 76.

¹⁰ Postelnic, și nu post(elnice), cum au interpretat o abreviere editorii unui document publicat în **DRH**, A, XXV, p. 332, nr. 327 (înainte de 1640 martie 31).

¹¹ *Ibidem*, p. 282, nr. 290 (1640 ianuarie 29).

¹² *Ibidem*, p. 335, nr. 328 (1640 martie 31).

de domn pentru credința sa. Soția, Măricuța, era numită *cneaghină*¹³, ceea ce indică o căsătorie a protejatului domnului cu fiica unui boier însemnat al vremii¹⁴. Pe Gligorie îl găsim apoi în documentele vremii sale ca șoltuz¹⁵ și ureadnic (vornic) de Botoșani¹⁶, comis¹⁷, mare clucer¹⁸ și mare paharnic¹⁹. Postelnicul era destul de avut în anul 1640 martie 31, când Vasile Lupul îi întărea cu un uric stăpânirea unor părți cumpărate din satele Boziești, de la Tecuci, Berindești, Miclești și Burdugani, din ținutul Vasluiului, precum și Măntăști (azi, satul Manțu) din ținutul Fălciului²⁰. Cu același uric erau întărite lui și fratelui său Dumitrașco²¹ și soției acestuia, Anghinia, ocine și părți cumpărate din satul Cibotești, numit atunci și *Blăgești*, din siliștea Șipăși și din satul Mănțești. De asemenea, celor doi frați și altora (doi), nenumiți, li se confirmau părțile din Fâșcani, cu loc de iaz pe Crasna, și din Porcișani, care fuseseră cumpărate de tatăl lor Ionașco, diac din Gugești, de la răzeși din Mănțești și Fâșcani²², acestea urmând, desigur, să fie ulterior împărțite între ei²³. Precizăm

¹³ În 1666 martie 10 (vezi *supra*), numele cneaghinei răposatului Gligorie paharnicul era Maria, ca și la 1669 mart 22: Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, IV, Iași, 1908, p. 57, nr. LXV (Mărie giupăneasa).

¹⁴ Andrei Pippidi, *op. cit.*, p. 161-162, a identificat-o ca fiică a vel jitnicerului Grama. Familia fiind de origine grecească, credem că titlul de cneaghină trebuie să fi fost datorat descendenței Măricuței din neamul Stârcea.

¹⁵ DRH, A, XXV, p.133, nr. 119 (1639 aprilie 29), p. 161, nr. 144 (1639 iunie 7).

¹⁶ *Ibidem*, p. 427, nr. 419 (1640 august 12).

¹⁷ Gligorie, fost comis, om de casă al lui Vasile Lupul, era protejat de eventualele represalii sau răzbunări, de către noul domn Gheorghe Ștefan, care porunca boierilor și slujitorilor săi, la 5 octombrie 1653, să nu i se ia cumva bucate, vite, stupi și altele și, mai mult, îi întărea stăpânirea asupra satului Miclești și a viilor de la Huși. Cu această informație îl identificăm pe fostul postelnic Gligorie (Miclescu). Aflând, probabil, că dușmanul său este tolerant, Vasile Lupul, fugar la cazacii lui Timuș, îi scria lui Gligorie, rugându-l să mijlocească pe lângă domn eliberarea soției și a fiului său, prinși la Suceava, amintindu-i, în formulări asemănătoare celor din anul 1640, că „ne-ai mâncat pâinea și ai crescut și ai învățat în casa noastră”: Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 186. Gligorie este menționat apoi tot ca fost comis în anii 1654 (*Ibidem*, p. 442), 1655 ianuarie 25 (CDM, III, nr. 115), în 1658 (CDM, supl. I, nr. 755), în 1658 mai 22 (CDM, III, nr. 350) și în 1669 aprilie 8 (CDM, supl. I, nr. 885). Nu trebuie confundat cu un alt comis Grigore (Ghica), care dona Mănăstirii Tazlău, împreună cu cneaghina lui, Safta, un vad de moară de pe gârla Putnei și 6 pământuri din satul Purcelești (CDM, III, nr. 4 și 5, la 1653 ianuarie 12; mențiuni ulterioare, la 1671 decembrie 2, nr. 2132, și 1673 martie 15, nr. 2255).

¹⁸ Petronel Zahariuc, *op. cit.*, p. 465, nota 643 (anii 1658 și 1662).

¹⁹ *Ibidem*, p. 442, nota 473 (mențiune din 17 mai 1669) și p. 446, nota 491.

²⁰ DRH, A, XXV, p. 335, nr. 328.

²¹ Acesta este Dumitrașco din Gugești, martor la vânzarea unor părți din Tăoști, Gănești și Ghibarțu: *Ibidem*, p. 485, nr. 498 (1640 decembrie 15).

²² *Ibidem*, p. 335-336.

²³ La 17 mai 1668, [Gheorghe] Duca voievod porunca lui Caracaș fost postelnic să cerceteze gâlceville unor răzeși din Fâșcani cu nepoții lui Gligorie paharnicul, pentru părțile din acest sat cumpărate de Ionașco diacul. Rezultă din expunerea cazului că Gligorie a avut trei frați, dar răzeșii nu erau în litigiu pentru părțile acestora și ale fiilor lor, ci doar pentru pătrimea cuvenită postelnicului din moștenirea diacului și pentru încă o parte pe care

aici că părțile din fostele moșii Cibotești, Șipăși au fost înglobate apoi în moșia Gugeștilor, numele lor fiind de mult uitate²⁴. Cumpărând cu alte șapte zapise probabil toate părțile răzeșești din Miclești²⁵, postelnicul Gligorie își va stabili acolo reședința principală²⁶. Mai târziu, acesta a mai adăugat la averea sa alte ocine din Berindești (sat înglobat în Miclești)²⁷, încă o a patra parte din jumătatea satului Fâșcani, de pe Valea Borcii, „cu loc de hăleșteu, unde a fost hăleșteul cel bătrân”²⁸.

Tatăl postelnicului Gligorie a fost diacul Ionașco din Gugești, pe care îl găsim mai întâi la 25 mai 1621, data primei atestări a satului său, când Alexandru Iliaș-voievod îi poruncează să cerceteze o pricină dintre răzeșii din satele Martinești și Burdugani²⁹. La 31 martie 1640, diacul nu era mort, cum ar putea rezulta din faptul că fiii săi aveau în stăpânire și cumpărăturile sale, probabil date ca înzeestrări și nu ca moșteniri, el păstrându-și, desigur, ocina din Gugești. Acest diac mai apare și în anii următori ca martor sau scriitor de zapise. Unul singur dintre acestea, datat 1642 ianuarie 20, s-a păstrat, astfel încât îi cunoaștem grafia³⁰ (**Fig. 1**). Prin sintagma

Gligorie o avea ca zălog pentru niște bani împrumutați: Arhivele Naționale Iași, *Documente*, 685/109.

²⁴ *Gugești – etape în evoluția așezărilor și proprietății*, p. 55. Ciboteștii (Blăgeștii) au devenit partea de sud-est a moșiei Gugești, Șipășea partea de sud-vest, numită apoi *Boșcana* de astăzi. Moșia Fâșcani este reprezentată într-un plan din anul 1840, la vest de satul Tăbălăiești și la nord de hliza schitului Liești din moșia Martinești: Arhivele Naționale București, *Planuri, jud. Fălciu*, nr. 10. Mihai Costăchescu, care a republicat suretul uricului din 1436 aprilie 21 pentru un sat de pe Crasna al lui Stanciul, pârcaľabul de Hotin, l-a identificat, corect, cu Fâșcanii de mai târziu, dar l-a localizat greșit, în moșia satului Șerbești, din comuna Ciorțești, județul Vaslui (azi, în județul Iași): *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, I, Iași, 1931, p. 431

²⁵ DRH, A, XXV, p. 221, nr. 220 (1639 septembrie 2), p. 425, nr. 418 (1640 august 10); XXVII, p. 387-388, nr. 401 (1644 august 25); XXVIII, p. 15-16, nr. 24 (1645 martie 8).

²⁶ *Ibidem*, p. 16, unde Gligorie biv postelnic este arătat ca fiind **УТ СЕЛО МИКЛЕШИ**. A mai cumpărat satul Ruseni și părți din satele Berindești, Totoești și Nourești, cu fânețe în Poiana Cărnului (*Ibidem*, XXV, p. 427, nr. 419, în 1640 august 12); *Ibidem*, XXVI, p. 32, nr. 40, în 1641 februarie 26), Moicești (*Ibidem*, p. 165, nr. 176, în 1641 iulie 20), Poiana Cărnului (*Ibidem*, p. 32, nr. 40, în 1641 februarie 26, și p. 174, nr. 193, în 1641 august 11), Nistoreni (*Ibidem*, XXV, p. 444, nr. 449, în 1640 septembrie 1–1641 august 31; *Ibidem*, XXVI, p. 173, nr. 191, în 1641 august 10; p. 523, nr. C, în 1641 noiembrie 21) și Ungureni (*Ibidem*, XXV, p. 401, nr. 393, în 1640 iulie 10).

²⁷ *Ibidem*, XXV, p. 424, nr. 418 (1640 august 10), p. 427, nr. 419 (1640 august 12).

²⁸ *Ibidem*, XXVII, p. 185, nr. 200 (1643 octombrie 12). Este evident că toponimul *Valea Borcii* (astăzi necunoscut) amintește de vornicul Nicolae Borcea. Valea este albia majoră a unui pârâiaș, afluent pe drapta al Crasnei, la vest de satul Tăbălăiești. Heleșteul cel bătrân este, foarte probabil, iazul existent și în prezent pe acest pârâiaș.

²⁹ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XVI, Iași, 1926, p. 33, nr. XLVII.

³⁰ DRH, A, XXVI, p. 272, nr. 328. Originalul se află la Arhivele Naționale Iași, *Mănăstirea Știoborâni*, XI/3. Zapisul, slavon, a fost scris de Ionașco, diac din Gugești, și a fost validat cu martori și cu pecetea lui Frățiman, mare vătav de Fălciu. Era un act de zălogire a unei părți din satul Martinești pentru suma de 8 taleri de arginți împrumutați de la un popa Ștefan. Împrumutul nu a fost, desigur, restituit, de vreme ce zapisul nu a fost rupt,

Ionașco ot Gugești este identificat tatăl postelnicului³¹, în zăpisiul de cumpărătură de către acesta din urmă a unei părți din Mănțești, anterior datei de 31 martie 1640³².

Importantă pentru genealogia neamului Miclescu este înțelegerea relației dintre Ionașco, diacul din Gugești, și Ionașco *Trischi(e)* (nume-poreclă, cu palatalizarea dentalei /t/ urmată de /i/ din *Trestie*) din același sat, menționați ca martori la diverse tranzacții în aceiași ani, 1640 și 1641. În studiul nostru anterior, am considerat că este vorba de aceeași persoană, având în vedere câteva indicii. Astfel, cele, aparent, două persoane Ionașco apar în următoarele circumstanțe și formulări: Căzacul de Gugești și Ionașco Trischi de acolo sunt martori la cumpărarea unei ocine din Mănțești de către Gligori postelnicul, sîn Ionașco ot Gugești³³; Cazacul din Gugești și Ionașco din Gugești, martori la o cumpărătură a aceluiași postelnic la Ruseni³⁴; Căzacul din Gugești, Ionașco Trischie și alți patru sunt martori la o vânzare din Gugești și Blăgești. În acest caz, nu se menționează diacul zăpisiului (original românesc), cinci dintre martori, între care primii doi menționați își pun pecețile, iar unul (Nacul) are amprenta digitală³⁵ (**Fig. 2**). Mai apoi, la 24 noiembrie 1648, Căzacul de Gugești și Ionașco Trițchi de Gugești sunt din nou împreună, în aceeași calitate, la Cricești (azi, Chircești)³⁶. În sfârșit, Ionașco Trischi din Gugești cumpără o parte dintr-o ocină din Boțești, în prezența aceluiași Cazacul (și a altora)³⁷.

Este greu de presupus ca, într-un sat de mărimea celor din prima jumătate a secolului al XVII-lea, cum era și Gugești, să fi fost atât de mulți știutori de carte, încât doi omonimi Ionașco să apară mereu și însoțiți de același Cazacul, pe care putem să-l identificăm cu mai multe informații³⁸. Documentele mai târzii pentru vânzări și cumpărături din satele Gugești, Boțești și Blăgești permit întocmirea unei

așa cum se convenise în caz de întoarcere a banilor. Documentul este decisiv pentru identificarea, prin grafie, a diacului Ionașco, de la Gugești, care nu trebuie confundat cu alți dieci Ionașco din vremea sa. Pentru aceștia, vezi Silviu Văcaru, *Diecii Țării Moldovei în prima jumătate a secolului al XVII-lea*, Iași, Editura Junimea, 2006.

³¹ Nu este exclus ca Ionașco cămărașul, martor alături de Eremia din Gugești la o vânzare de ocină la Nistoreni, sat fost lângă Solești, către Gligorie postelnicul, să fie chiar tatăl acestuia, Ionașco diacul: *Ibidem*, XXVI, p. 173, nr. 191 (1641 august 10).

³² *Ibidem*, XXV, p. 332, nr. 327 (înainte de 1640 martie 31).

³³ *Ibidem*. Faptul că, în această împrejurare, Ionașco Trischi este martor la o cumpărătură a fiului său nu este un impediment pentru a admite că este același cu Ionașco ot Gugești. Deseori, la asemenea tranzacții sunt prezenți frați, surori, veri, nepoți ai vânzătorilor, rareori părinții, de regulă morți la data respectivă. Apoi, nu puține sunt cazurile în care aceeași persoană apare, în același document, în text și în lista semnăturilor, cu nume ușor modificate sau incomplete (cu sau fără nume de familie).

³⁴ *Ibidem*, XXVI, p. 174, nr. 193 (1641 august 11).

³⁵ Arhivele Naționale Iași, *Documente*, 416/14. Zăpisiul, nedatat, este apreciat într-o adnotare a unui arhivist ca fiind din cca 1660. Noi îl corelăm cu celelalte zăpisi citate și îl considerăm din anii 1640-1648.

³⁶ Arhivele Naționale București, *Documente istorice*, CCXL/30.

³⁷ Arhivele Naționale Iași, *Documente*, 410/9 (nedatat; cca 1640-1650).

³⁸ Acesta mai apare tot ca martor la vânzări din Gugești: *Ibidem*, 410/6 (nedatat; cca 1640-1650), 410/8 (nedatat; cca 1640-1650).

spițe de neam a răzeșilor Trischie, care, la începutul veacului al XIX-lea, mai aveau o hliză de doar două funii în moșia Gugești³⁹. De altfel, în februarie 1810, diacul Costachi Ilevici de la isprăvnicia ținutului Vaslui a întocmit spița (nativă) a acestora⁴⁰, iar la 24 martie 1810 a făcut și hotarnica părților din aceste moșii care ajunseseră prin cumpărături la banul Toader Carp⁴¹. Aflăm astfel că strămoșul răzeșilor Trischie a fost bătrânul preotul Ioan, cel dintâi (un altul trăind la mijlocul secolului al XVIII-lea), care a avut (părți din) moșiile Boțești, Blăgești și Gugești. Urmașii săi imediați au fost o fiică Ana (pe care a ținut-o Cazacul), Gheorghe Treschia și alți frați ai lor (nenumiți), „care au ieșit cu părțile lor deoparte”. Părțile foste ale Anei și ale lui Gheorghe Treschia au fost alese și stăpînite abia la 3 iulie 1730, după care au început să fie vândute de răzeșii moștenitori, cu zapise păstrate sau rezumate doar, cele din pachetele citate. Aceste ocine, ajunse către anul 1800 în stăpînirea neamurilor Bosie, Negel și la medelnicerul Dimitrie Codrean sau la banul Toader Carp, erau hlize în jumătatea de nord a moșiei Gugești, mergând de la sud-est spre nord est, din zarea Lieștilor și până în hotarul Boțeștilor, după cum constatăm din prezența toponimelor *Țiganca* și *Bodescu*, menționate în sursele noastre. Ca urmare, deducem că în jumătatea de sud a moșiei au fost ocinele celorlalți fii ai popii Ioan, care nu mai sunt nicidată pomeniți în documentele celeilalte jumătăți de nord răzășești. Unul dintre aceștia a fost diacul Ioniță (Trischie), tatăl postelnicului Gligorie, numit apoi *Miclescu*. Acum înțelegem de ce nu există niciun act de cumpărătură a unei părți din Gugești de către boierii Miclescu, care și-au făcut biserica pe ocina și dedina lor.

Această deslușire a curgerii proprietății la Gugești ne permitem să mai avansăm cu încă o generație în trecutul neamului Miclescu. Dacă admitem că Ionașco diacul și Ionașco Trischie sunt una și aceeași persoană, urmează că acesta este fiul popii Ion din Gugești și frate cu Gheorghe Treschie⁴², precum și cumnat cu Căzacul (soțul Anei). Pe acest popă Ion l-am găsit la 21 mai 1609⁴³, când i se întăreau mai multe părți cumpărate din moșiile răzeșești Cioboteștii și Șipășea, de pe Crasna, și Tatomirești (fost sat, insuficient cunoscut, pe care l-am presupus dispărut în moșia Gugeștilor⁴⁴), toate vechi stăpîniri ale neamului descendent din Pătru Gug, din veacul al XV-lea și prima jumătate a secolului al XVI-lea, înglobate ulterior în moșia Gugeștilor (cu Blăgeștii) de astăzi. Cu certitudine, acest preot, foarte înstărit, care putea să aibă 1150 de zloți tătărăști pentru achizițiile de mai sus, era de baștină din Gugești, sat care nu apare între cumpărăturile sale, dar care va fi

³⁹ *Ibidem*, 410/257 (izvod de măsurătoare, nedatat, cca 1810-1813).

⁴⁰ *Ibidem*, 410/60.

⁴¹ *Ibidem*, 418/87 (mențiune în izvod de documente).

⁴² *Gugești (jud. Vaslui). Preliminariile unei istorii*, p. 57. În studiul nostru citat, am considerat că Ionașco Trischie ar putea fi un fiu al lui Gheorghe Trischie și, deci, nepot al popii Ion. Acum, apreciem că, mai curând, Gheorghe și Ionașco Trischie erau frați, de vreme ce acesta din urmă nu apare între urmașii celui dintâi, partea sa din moștenirea popii Ion de la Gugești, separată, regăsindu-se apoi la boierii Miclești.

⁴³ *DIR*, A, XVII/2, p. 216-218, nr. 287.

⁴⁴ *Gugești (jud. Vaslui). Preliminariile unei istorii*, p. 55-56 (unde, la p. 56, dintr-o eroare de corectură apare și numele *Todirești*, în loc de *Tatomirești*).

al urmașilor săi, între care și cei din neamul Miclescu⁴⁵, având ca începător cunoscut pe diacul Ionașco din Gugești. Observăm apoi că aceste părți întărite lui Gligorie postelnicul și fratelui său Dumitrașco la 31 martie 1640, cele din Cibotești și Șipăși, erau tocmai acelea care rămăseseră nevândute în anul 1609 către popa Ion, iar ocinele tot de acolo erau moștenirile de la Ionașco diacul, care, la rândul său, le avea de la popa Ion (fiindcă nu erau cumpărături). Acesta este un argument greu în stabilirea relației genealogice dintre popa Ion, Ionașco (Trischie) diacul și Gligorie (Miclescu) postelnicul.

Dacă diacul Ionașco a fost unul dintre fiii popii Ion, urmează că acesta era un descendent al neamului lui Pătru Gug, dar și al vornicului Borcea. Părțile din Fășcani ale diacului și ale fiilor săi Gligorie și Dumitrașco, luate fără îndoială de la rudele lor, erau motivate de întregirea unor moșteniri, foarte probabil pe linie feminină. Informațiile documentare actuale nu permit reconstituiri mai precise, dar putem presupune că popa Ion (din Gugești) va fi fost căsătorit cu o nepoată (nu o fiică) a vornicului Borcea, ipoteză ce introduce încă o generație între acesta și Gligorie comisul de la 1656, probabil răsstrănepot.

Anexă (Fig. 3)

† Иѡ Георги Стефан воевода, в(о)жию мю(и)л(о)стію г(о)сп(о)даръ Земли Молдавскѡи. Adeceă au vinit înaintea noastră și înaintea alor noștri moldovenești boiari, a mari și a mici, boiarinul nostru Gligorie ce-au fost comis și cu frații săi și s-au pîrît de faț(ă) cu popa Sava și cu sementiia lui, cu sluga noastră Contăș uricariul, pentru un sat, pentru Fășcani, ce iaste în ținutul Vasluiului, dzicând popa Sava și cu Contăș uricariul cum au și ei ocină acoloa într-acei sat și s-au apucat că sintu dentr-un moș ce-l cheamă Fădor, iar boiarinul nostru Gligorie comis au arătat un uric de la Pătru vodă și alt uric de la Iliiaș vodă. Deci în uricul de la Pătru vodă să află Fădor, iară în uricul de la Iliiaș vodă iar să află cum Fădor au fost tată Borcei ce-au fost vornic și a fraților săi carii au fost moși boiarinului nostru lui Gligorie comis și a fraților lui, iar de la sementiia popei Savei iară au arătat direase de cumpărătură pre partea lor de ocină cât au avut într-acei sat în Fășcani, cum au cumpărat Ionașco, tatăl boiarinului nostru lui Gligorie comisul de la îma popei Savei. Deci domniia mea și cu tot svatul nostru am giudecat după légea țărâi și am aflat cum popa Sava și cu sămentia lui n-are nicio treabă acolo, într-acei sat, în Fășcani, iară boiarinul nostru Gligorie comis și cu frații lui s-au îndereptat și au pus fieriia în vistériul domniei méle. Pentr-aceea de la noi încă am dat și am întărit boiarinului nostru ce mai sus scrie, lui Gligorie ce-au fost comis și fraților săi, acela sat ce mai sus scrie, Fășcanii, ca să le fie lor direaptă ocină și moșie cu tot vinitul neclătit nici odănoar(ă) în véci și aceasta pâra să nu să mai pârască. И ИИ ДА С(Ъ) НЕ В МИШАЕТ.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 55-56.

† СЛАМ Г(ОС)П(О)ДИНЪ ВЕЛѢЛ.

ЃѢТ ІІС Л(Ѣ)Т *ЗРѢ <7165/1656>
С(Е)П(ТЕВРІЕ) 8 <9>

† Ionașco Rusul vel logof(ă)t <m. p.>

† Poiană <diac>

Sigiliu domnesc aplicat, în ceară roșie

BAR, *Documente istorice*, CLX/194

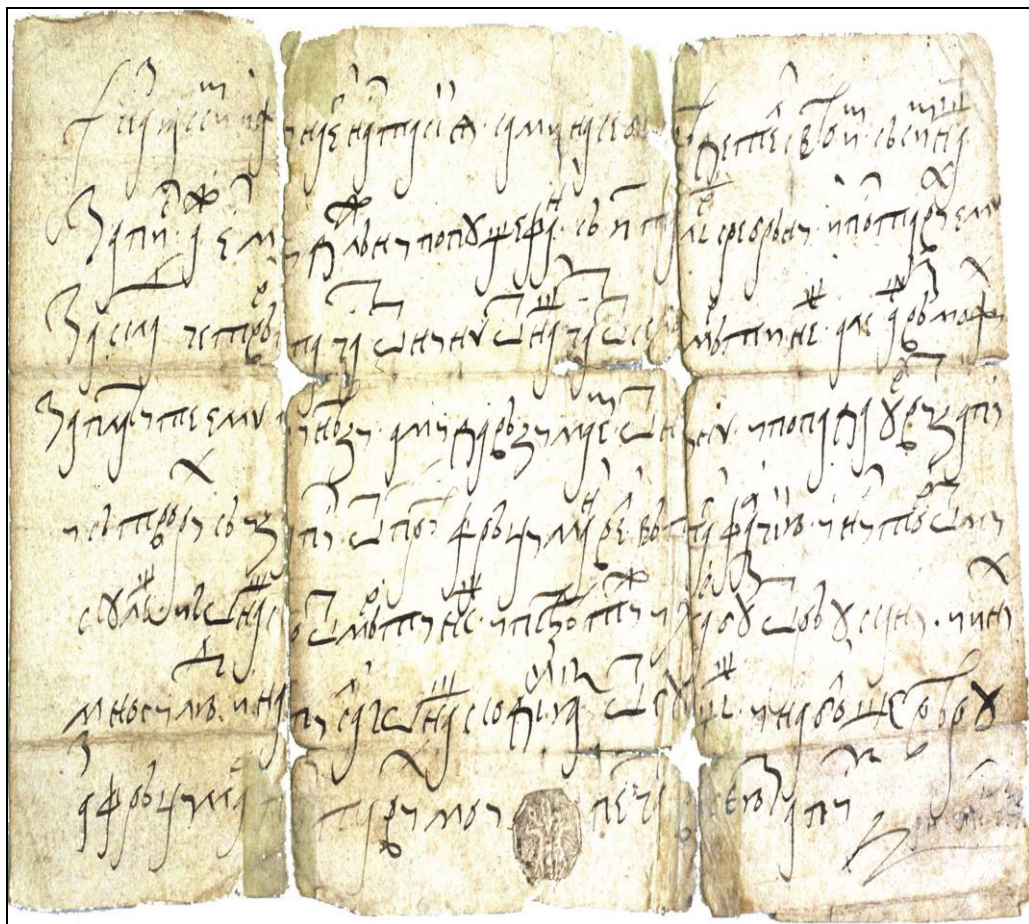

Fig. 1. Arhivele Naționale Iași, M-rea Știoborăni, XI/3;
zapis din 20 ianuarie 1642, scris de Ionașcu din Gugești

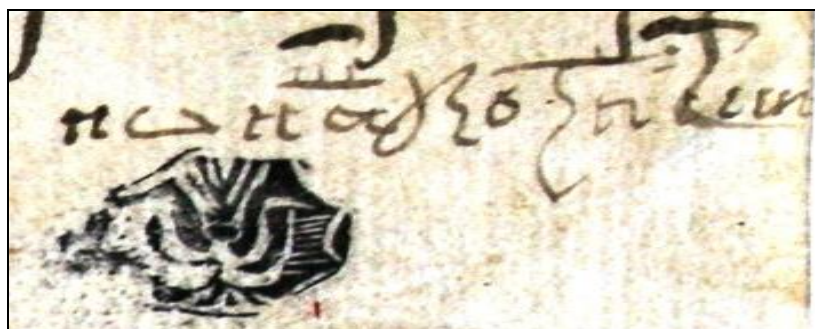
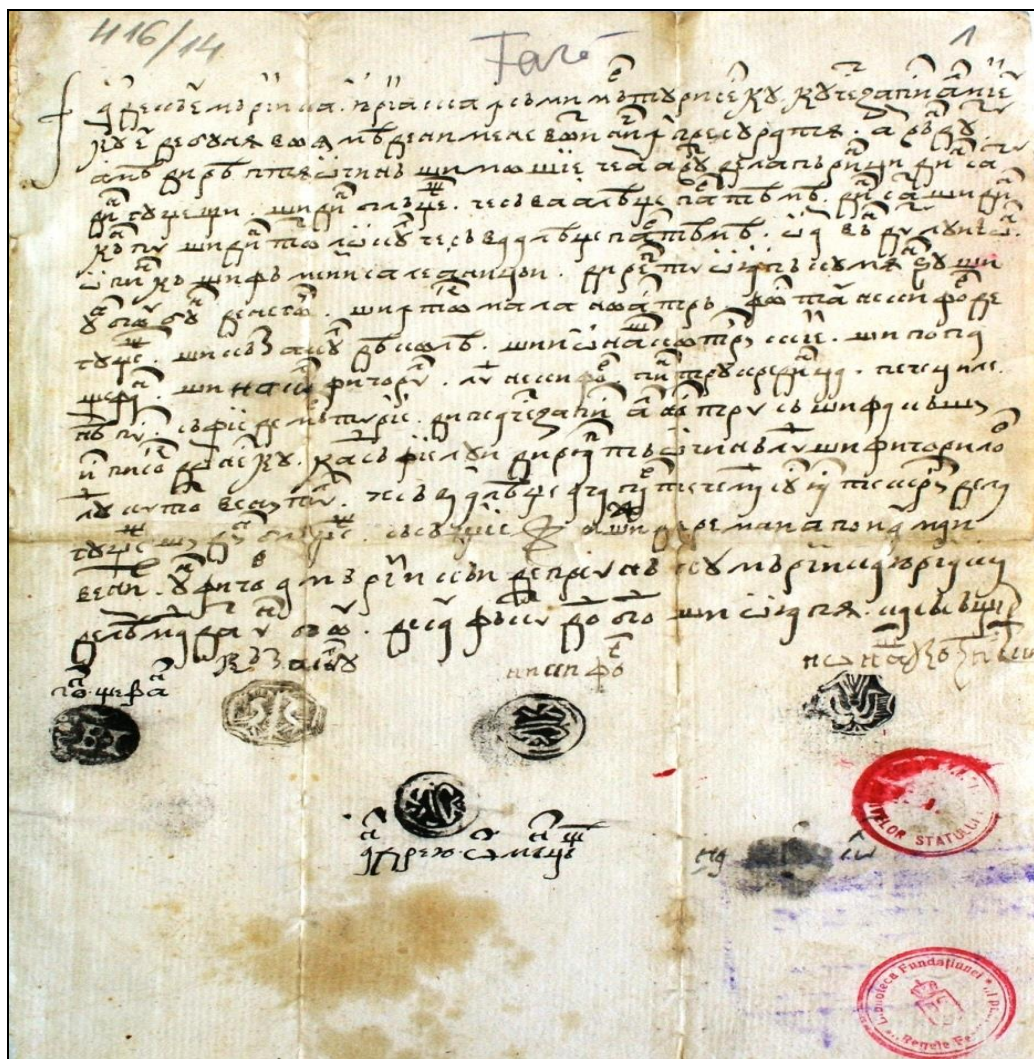

Fig.2. Arhivele Naționale Iași, Documente, 416/14, zapis nedatat, cca 1640-1648, cu pecetea și iscălitura lui Ionașcu Trischie, în detaliu.

CÂTEVA DOCUMENTE PRIVITOARE LA URMAȘII LUI PETRE MICLESCU, STĂPÂNI ÎN SATUL PĂTRĂȘCANI (ALEXANDRU VLAHUȚĂ)

Mihai-Cristian AMĂRIUȚEI

În numărul precedent al acestei reviste a fost publicat un grupaj de zece documente referitoare la încâlcitele pricini pentru moșiile Pătrășcani, Dobromirești, Mărtinești și Pleșești, toate situate pe Simila, în ținutul Tutovei, dintre Zoița, văduva lui Petre Miclescu, împreună cu fiii ei, Vasile și Constantin, pe de o parte, și răzeșii de aici, pe de alta¹. În cele ce urmează, vom întregi tabloul acestor îndelungate conflicte patrimoniale², dar și cel al greutăților materiale ce au stat în fața urmașilor lui Petre Miclescu, după moartea acestuia, cu încă patru mărturii documentare. Mai exact, este vorba de copiile unor acte ale familiei, cinci la număr, cuprinse în cele 10 file ale condicii păstrate astăzi la Arhivele Naționale Iași, în fondul *Manuscrise*, sub nr. 1567. Documentele în cauză au fost copiate, iar copiile verificate după originale, în anul 1825, după cum ne încredințează însemnarea de la f. 9 v.-10 r.: „De la Logofeție ce Mare. Copiile aceste posleduindu-să cu cele adevarate scrisori și fiind întocma din cuvânt în cuvânt, se întăresc de cătră această Logofeție. 1825 mart(ie) 9. C(ostandin) (?) Balș vel log(o)f(ă)t <m. p.>”. Din câte se pare, condica a rămas, până la începutul veacului trecut, în posesia familiei Miclescu (poate una dintre ramurile coborâtoare, prin femei, din Petre Miclescu), când a fost înstrăinată, în condiții asupra cărora nu ne putem pronunța (pe coperta a IV-a a condicii găsim însemnarea: „De la D-na Marghio(a)la Voinescu (din familia Miclescu), dat mie. 15 iunie 1901”). Nu știm, deocamdată, cine este doamna Voinescu pomenită în aceste circumstanțe.

După după cum am arătat, condica conține copiile a cinci documente. Primul dintre acestea, o carte de judecată a mitropolitului Leon Gheuca, din 2 august 1786, în pricina ce aducea față în față pe Zoița, văduva lui Petre Miclescu, cu răzeșii din Pătrășcani, Dobromirești și Mărtinești, a fost publicat, după original, în grupajul de documente amintit³. Celelalte patru se situează în intervalul cronologic cuprins între 18 decembrie 1792 și 14 mai 1817, cuprinzând o carte de judecată, o mărturie a unor locuitori din satele învecinate, o cercetare a stării și

¹ Lucian-Valeriu Lefter, *Moștenirea lui Petre Miclescu. Din documentele satului Pătrășcani (Alexandru Vlahuță)*, în „Prutul”, Serie nouă, Anul IV (XIII), Nr. 2 (54), 2014, p. 59-80.

² Petre Miclescu își începea judecățile pentru Pătrășcani încă de pe la 1757, după cum vedem dintr-o poruncă domnească de la 14 mai a acelui an (*Documentele familiei Miclescu. Colecția Emil S. Miclescu*, I, volum întocmit de Petronel Zahariuc și Lucian-Valeriu Lefter, cuvânt înainte de Sandu Miclescu, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, doc. nr. 127, p. 170).

³ Lucian-Valeriu Lefter, *op. cit.*, doc. nr. III, p. 64-70.

veniturilor moșiilor stăpânite de urmașii de primă generație ai lui Petre Miclescu, precum și raportul către Divan a îndeplinirii acestei însărcinări.

Cum importanța acestor tipuri de documente pentru istoria moșiilor de pe cuprinsul actualei comune Alexandru Vlahuță, precum și, în egală măsură, pentru istoria și genealogia familiei Miclescu, a fost deja subliniată de editorul grupajului de acte amintit⁴, redăm în continuare, fără alte comentarii, conținutul celor patru acte din condică, în așteptarea momentului în care, pe baza informației acumulate, se va putea schița o cronică a stăpânilor de la Pătrășcani, Dobromirești, Pleșești și Mărtinești, precum și a acestor locuri.

*

1.

1792 decembrie 18

Carte de judecată a Divanului Moldovei în pricina pentru Dobromirești, Pătrășcani și Pleșești, de la ținutul Tutovei, dintre Zoița Miclescu și fiul ei, jitnicerul Vasile Miclescu, cu răzeșii din Mărtinești.

Copii iar a cărții de giudecată a Miclescului de supt no 3.

Înainte noastră, la Divan, de fați s-au judecat Zoița Micleasca, soția răposatului Petre Miclescu, și fiul său Vasili Miclescu, cu un Gheorghi Pârlici și preotul Procopie Pârlici și Vasili Ciornei i Gavril Bantăș împreună și cu alți ai lor, ce să răspund răzăși de Mărtinești, de la țin(u)tu Tutovii, pricina între dânsii fiind cum pre larg să arată în gios. În anii trecuți, la 1786 avgust 2, iarăși aceștii de sus numiți, Gheorghi Pârlici și cei împreună cu dânsul, au tras la giudecată la Divan pe numiții clironomi a lui Petre Miclescu, cerere lor și atunci fiind asămine după cum și acum, că adică să tai drept prin mijloc în curmeziș moșia Dobromireștii a Miclescului, și din zare dealului despre Mânzați să treacă piste apa Similii și să margă spre răsărit pân-în zare dealului dintre Simila și dintre Similișoara, și tot locul acela să-l iei ei cu nume de Mărtinești, vrând cu aceasta cerere a lor ca să tai iarăși asămine prin mijloc și alte moșii a Miclescului ce este alături, pe din sus de Dobromirești, anume Pătrășcanii, și din zare dealului despre Mânzați și pân-în zare dealului dintre Simila și dintre Similișoara să-i dea Miclescului moșii cu nume de Pătrășcani, iar de acolo și pân-în hotarul Coroieștilor să-i dea moșii cu nume de Dobromirești și să facă curgere lungului moșii Dobromireștii nu după cum este, de la apus la răsărit, ce să o sucească îndărăpt ca să-i fie curgere ei din sus în gios și să lipsască pe Miclescu cu totul și din stăpânire altii moșii a lui, anume Pleșeștii, ce este alături, pe din gios cu Dobromireștii, zicând că tot locul Pleșeștilor ar fi Dobromirești, și cum că Pleșeștii n-ar fi acolo unde îi stăpânești Miclescu, pe din gios de Dobromirești, ce ar fi la alt loc, cu care cerere a lor vre a cuprinde cu totul și morile Miclescului ce sint pe Dobromirești în apa Similii.

⁴ *Ibidem*, p. 59. Aici, și câteva informații sumare despre ascendenții lui Petre Miclescu.

La a căroră cerere făcând Divanul de atunci foarte cu amăruntul cercetare, atât răspunsurilor lor cum și scrisorilor și dovezilor ce au arătat și o parte și alta, toate scrisorile acele vechi, cu care Gheorghe Pârlici și preotul Procopii cu ciialanți ai lor cerea să ia moșie cu nume de Mărtinești din trupul Dobromireștilor și din Pătrășcani i Pleșești, s-au găsit răle, viclene și neadevărate, aflându-se unele dintre acele scrisori și cu o slovă foarte noi, care s-au cunoscut a fi de pe vremile de acum, iar nu 215 ani și mai bine, de când s-au văzut pusă la unile veleatul, iar altele tocmite atât la veleturi cum și la locul unde au fost trebuinți de a să numi moșiile, iar s-au văzut că pe Mărtinești nu-i pomeniști anume la cel loc sau la ce<1>¹ țin(u)t, iar clironomii Miclescului, având încredințate dovezi din scrisori vechi asupra moșii Dobromireștii că este dreaptă a lor și că Dobromireștii ajungu și trec spre apus piste apa Similii și că au mori și pioă în Simila, răspunzând curat scrisorile acele vechi că morile și piua din Dobromirești sint pe Simila, așijdere și asupra celorlante moșii, adică Pătrășcanii și Pleșeștii, iarăși fiind la clironomii Miclescului îndestule dovezi scrisori vechi, s-au dat rămași pe Gheorghe Pârlici și pe cielanți ai lor, cunoscându-să că tot locul acela care ei îl trăgea cu nume de Mărtinești este drept de Dobromirești și de Pătrășcani, cunoscându-să pe dânșii de răi acolesitori, iar clironomilor Miclescului cu judecată li s-au întărit stăpânire asupra moșiilor lor Dobromireștii și celelante, ca după tăria scrisorilor lor să și le stăpânească cu bună pace, luându-să din mâna acestor de sus numiți încă și toate scrisorile acele câte s-au cunoscut la dânșii a fi pricinuitoare de strâmbătate și s-au dat clironomilor Miclescului.

Încă atunci au fost să și pedeapsă pe preotul Procopii, ca pre unul ce fiind preot s-au găsit la mâna lui toate scrisorile acele cu veleturi tocmite și mincinoasă, însă căzind atunci el și cerând iertăciune au dat și zăpis înainte judecății că nu să va mai rădica cu judecată pentru pricinile aceste, cum pre largu dovedește aceea de atunci carte de judecată ce s-au dat clironomilor Miclescului, care s-au văzut de noi încredințată cu iscălitura răposatului Leon mitropolitul și a veliților boieri din vreme de atunci. Deci, vrând noi ca să știm de au mai găsit acest Gheorghe Pârlici și preotul Procopii cu ciialanți ai lor alte dovezi afară de acele câte le cuprinde carte aceea de judecată de atunci, li s-au cerut lor ca de mai au acte dovezi asupra celui nume de moșie Mărtinești să arăte, și ei de fați au răspuns că nici o dovadă, alta afară dintru acele ce au arătat atunci, nu mai au, adaogând numai atâta a zice: întâi, ca să li să mai cercetezi încă o dată acele de atunci dovezi a lor, căci dintru acele ș-ar pute ei afla toată dreptate; și al doile, au zis precum că ei mai înainte, adică la anul 1783 dechemv(rie) 6, ar fi mai avut judecată cu Petre Miclescul tot pentru moșia aceasta Mărtinești în care și Petre Miclescul să afla stăpânind o parte, la care el cu împresurare nedreaptă să întindea a cuprinde supt numele părții sale moșii din Mărtinești și mai mult decât i să cădea, apoi după aceea, de la anul 1783, judecată lui Petre Miclescul i s-ar fi dat dreptate a stăpâni din Mărtinești numai parte aceea ce i să cădea cu dreptate, iar cielantă moșii Mărtinești ar fi rămas să o stăpânească ei, însă fiindcă aceeași carte de judecată de la mâna lor s-au luat și s-au dat la clironomii Miclescului, au cerut ei acum ca, după hotărâre aceeași judecăți, să-și afle dreptate lor pentru Mărtinești și să le da voie să stăpânească, asupra căriia pricini, cât pentru scrisorile acele vechi a lor după câtă cercetare li s-au făcut la

giudecata aceea din anul 1786 îndestul s-au văzut și s-au cunoscut că sint răle și neadevărate, după care niciodată nu pot ei să s(e) agiute ca să poată a cere nume de moșii Mărtineștii în mijlocul moșiilor Miclescului, după cum s-au zis, stându-le împotriva atât scrisorile vechi a Miclescului cum și însuși stările și curgerile moșiilor celor de alături și în capite cu aceste; asămine și pentru carte ace de giudecată de la anul 1783 dechemv(rie) 6, după care ei pun tot temeiul spre a-și găsi dreptate, iarăși cercetându-să s-au văzut că nici după aceeași giudecată ei nu să pot agiuta, căci de să și vede că la aceeași giudecată Miclescul au scos un zapis pe Mărtinești din anul 7194 <1686> fev(ruarie) 23, de la ficiorii unui Ciornei, nepoți lui Vasiliuți, adică de la strămoșii acestor de sus arătați, vânzare cătră Simina Gheuculeasa vist(ierni)ceasa, strămoașa lui Petre Miclescul, pe o parte de Mărtinești, care Mărtinești îi răspunde zapisul că ar fi pe Simila, și măcar că după același zapis și Miclescul atunce, la aceeași giudecată, au dat răspuns precum că Mărtineștii ar fi acolo unde el stăpânești Dobromireștii și cum că acolo ar fi și stăpânit acești de sus arătați, după care li s-au fost dat lor atunce la anul '83 și voi(e) de stăpânire, dar toate aceste s-au urmat în vreme când Miclescul nu ave la mâna sa nici o dovadă din scrisori vechi, nici au știut ce-ar răspunde, după cum să și vede dintru aceeași giudecată, că de fați au răspuns atunce Miclescul că scrisori vechi asupra moșiilor sale n-are, fiind răsărite² de la mâna sa, iar acum, după ce clironomii Miclescului au găsit pe urmă scrisorile vechi care pe toate le cuprinde carte de giudecată aceea din anul 1786 avgust 2, vederat s-au cunoscut că, împotriva scrisorilor vechi a Miclescului, acești de sus numiți cu acel zapis nu pot să-i agiute, nici deși răspunde zapisul acela și arată Mărtinești pe apa Similii cu vad de moară, dar cele mai vechi scrisori a Miclescului, adică carte lui Moisăi Movila vodă, aceea din anul 7139 <1630> dechemv(rie) 17, care este cu 53 ani mai vechi decât zapisul acela cu care să scot pe strămoșii acestor de sus arătați afară din Dobromirești, moșia aceasta Dobromireștii să dovedești iarăși cu mori și cu piauă în Simila, cum și celelante scrisori vechi ce mai are Miclescu iarăși asămine arată pe Dobromirești cu mori și cu piauă în Simila și cu Horarețul și cu alte sămne nemișcat, care sint știut(e) și văzut(e) pân-astăzi, și unde sint sâmnile acele acolo să află și Miclescul stăpânindu-și Dobromireștii săi; apoi, când acești de sus numiți vor intra stăpânitori acolo cu nume de Mărtinești, după cum cer, Dobromirești nu rămân nimică, cum și morile Dobromireștilor cu piauă din apa Similii iarăși să ieu cu totul, cum aceasta să dovedești și din însuși harta de stare locului ce-au făcut-o în anii trecuți d(u)m(nea)lui banul Gavril Conachi, fiind stol(ni)c, și osăbit că Dobromireștii nu rămân, dar și celelante doi moșii a Miclescului ce mai are acolo lângă Dobromirești, adică Pătrășcanii și Pleșeștii, care măcar că să află și aceste împresurate despre unii din megieși, însă și din cât să află cuprinsă la stăpânire Miclescului, iarăși, când vor rămâni ca să între și aceștii stăpânitori nici Pătrășcanii nu rămân mai nimică, precum nici Pleșeștii, care și asupra acestor doi numite moșii Miclescul are dovezi scrisori încredințate că le are sate întregi, după cum cât pentru Pătrășcani s-au și văzut de fați la mâna clironomilor, mai întâi o scrisoare din let 7177 <1669> mai 12, danii de la Ecaterina, doamna lui Evstratii Dabija vodă, prin care arată că satul întreg Pătrășcanii, cu vecini și cu mori, cu 3 heleștei și cu piauă, ce este pe vale Similii, la țin(u)t(ul) Tutovii, l-au dat danii nepoatii sale de frate Siminii, ficii lui

Gavril Jora, adică strămoașii Miclescului, care sat Pătrășcanii, rămânând pe urmă la clironomiia lui Gheorghii sin Vasili jic(nicer), nepot de fată Marii visternicesii Gheuculesii, la anii 7252 <1744> april(ie) 20, l-au aferosit cu tot(ul) acel Gheorghii sin Vasili jic(nicer) împreună și cu alte părți de moșii ce-au avut răposatu Toader Păladi vist(iernic), fiind spătar, apoi mai pe urmă, adică la anul 1783 iunii 22, d(u)m(nea(lui) vel vornic(ul) Costantin Păladi, prin osăbită scrisoare d(u)m(i)s(a)le, au dat și d(u)m(nea)lui iarăși dani satul acesta lui Petre Miclescul, fiind el nepot lui Gheorghieș sin lui Vasili jic(nicer), și tot asămine satul întreg l-au dat, după cum și părintele d(u)m(i)s(a)le l-au avut, dându-i împreună și scrisorile vechi, adică atât daniia doamnii lui Evstrati Dabija vodă cum și alte scrisori vechi, care toate s-au văzut la mâna clironomilor, cum pre largu dovedesc scrisorile, și din tot satul acesta Pătrășcanii răspund acum clironomii Miclescului precum că ei acum numai siliște satului acestuia o stăpânesc și cu un hăleșteu, iar ceialantă moșie cu doi hăleștei s-ar fi stăpânind cu împresurare despre niște țerani de acolo, supt nume de Pleșeni. Drept aceea, dintru toate aceste vederat(e) s-au cunoscut și s-au dovedit că Mărtinești, acolo unde acești de sus numiți cereau, nicidecum nu pot încăpea să fie rămânând apoi Miclescul lipsit cu tot din stăpânire Dobromireștilor săi și a morilor cum și din celelante moșii, ce de or și fi Mărtinești, trebui a fi la alt loc, iar nu unde cer, la care ei nu sint opriți a nu-și căuta.

Pentru aceea dar, pe numiții de sus Gheorghii Pârlici și preotul Procopii cu ciialanți ai lor s-au dat iarăși rămași din toată giudecata, ca pe unii ce s-au cunoscut că n-au nici o dreptate la cerere lor. Dar clironomii Miclescului, după tăriia dovezilor ce au precum și după tăriia giudecării din anul 1786 avgust 2, să-și stăpânească moșiile lor Dobromireștii cu mori și piau în Simila precum și celelante a lor moșii, Pătrășcanii și Pleșeștii, iarăși asămine cu bună pace și nesupărați mai mult despre acești de sus arătați.

1792 dechemv(rie) 18.

Ioan Canta vel log(o)f(ăt); Costantin Pălad(i) vel vornic; Dăpaste vel vornic.

S-au trecut în condică. Matei Costin condicari.

S-au poslăduit și fiind întocma cu ce adevărată carte de judecată a Divanului am iscălit.

1825 mart(ie) 6.

Vasile Racliș med(elni)ce(r) <m. p.>.

Arhivele Naționale Iași, Fondul *Manuscrise*, nr. 1567, f. 5 r.-7 r. (copie).

EDIȚII: *Documentele familiei Miclescu. Colecția Emil S. Miclescu*, I, volum întocmit de Petronel Zahariuc și Lucian-Valeriu Lefter, cuvânt înainte de Sandu Miclescu, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, doc. nr. 161, p. 210 (rezumat).

¹ Omis.

² Aici, cu sensul de „pierdute”.

2.

1805 martie 16

Mărturie a locuitorilor din Ghicani și Podeni, ținutul Tutovei, privind stăpânii moșiilor Mărtinești, Dobromirești și Pătrășcani de pe apa Similei.

Copii de pe ce adevărată mărturie

Noi, oamenii din doi sate, Ghicani și Podeni, împregiuerașii moșiilor Mărtineștii, Dobromireștii și Pătrășcanii, ce sint pe apa Similii una lângă alta, care mai gios ne-am iscălit și care n-am știut carte ne-am pus numele și degitele, fiind apucați și întrebați de cătră d(u)m(nea)lui jic(ni)ce(rul) Vasile Miclescul i fratele d(u)m(i)s(a)le Costantin Miclescul ca să arătăm, în frica lui Dumnezeu, cum și de cătră cine s-au stăpânit din vechi moșiile arătate de sus, am arătat și am mărturisit cu suflet(ele) nevătămate că noi am apucat stăpânind pe moșii d(u)m(i)lorsale Gavril și Gheorghe Miclescul, și pe părinții d(u)m(i)lorsale Petre Miclescul, și acum pe d(u)m(nea)lor acești boieri de-a purure ne-au dijmuit de pe moșiile arătate și cu d(u)m(nea)lor ne-am învoit la cele ce am avut trebuinți de pe aceste moșii, însă într-acest chip am apucat stăpânire hotarilor numitelor moșii, adică moșie Pătrășcanii pe apa Similii și în vale Similișoarii, mergând spre răsărit pân-în hotarilor (*sic!*) Tunsăștilor, moșie Dobromireștii alături pe din gios, tot pe apa Similii și pin Similișoara, mergând spre răsărit până în hotarul Coroieștilor, și moșie Mărtineștii tot alături pe apa Similii, pe din gios de Dobromirești, pân-în hotarul Coroieștilor, mergând și aceasta piste vale Similișoarii, însă d(u)m(nea)lui răposatu Petre Miclescul, părintele d(u)m(nea)lor, au stăpânit moșie Mărtineștii din pârau Similii spre răsărit, iar d(u)m(nea)lui jic(ni)ce(rul) Vasile Miclescu stăpânești și parte despre apus tot din Mărtinești, care au fost dat-o părintele d(u)m(i)s(a)le cu înșelăciune, neavând scrisorile în mână, unor răzăși din Mânzați, stăpânindu-o numiții pâ(ă) când au intrat în judecată cu d(u)m(nea)lui jic(ni)ce(rul) și după putere scrisorilor și veche stăpânire au dat-o giudecata iarăși supt stăpânire d(u)m(i)lors(ale), cum și pentru hotară, știindu-le în ce chip au fost, iarăși am mărturisit că au fost așa a moșii Mărtinești, adică hotaru din sus despre Dobromirești la un piscușor, lângă un păr carile este numai rădăcina, alături pe din gios cu Poiana Chiuliții, iar hotarul din gios, despre Pleșești, la capul luncii din gios într-un pisc care să numește a Mănășii.

Într-acest chip am apucat din vechi și ne-am hrănit pe numitele moșii și știm precum mai sus arătăm și mărturisim în frica lui Dumnezeu precum știm.

1805 mart(ie) 16.

No

1. Eu, Vasile Scânteii ot Ghicani, om de 20 ani, în locul tătâne-său au încredințat.

2. Eu, Ion Maloș ot tam, om de 50 ani.

3. Eu, Roman Maloș ot Podeni, om ca de 70 ani.

4. Eu, Ioan a Dochii ot Podeni, om ca de 65 ani.
5. Eu, Andrei Căptari ot Podeni, om ca de 65 ani.
6. Eu, Mihălachi Ples ot Ghicani, om ca de 50 ani.
7. Eu, Sandu tăbăcariu ot tam, om ca de 50 ani.
8. Eu, Ștefan Maloș ot tam, om ca de 48 ani.
9. Eu, Costantin căraușu ot tam, om ca de 40 ani.
10. Eu, Costantin Topală ot tam, om ca de 41 ani.
11. Eu, Costantin Muștireți ot tam, om ca de 42 ani.
12. Eu, Amvrosii ot tam, om ca de 56 ani.
13. Eu, Pavăl Maloș ot tam, om ca de 60 ani.
14. Eu, Coste Topală ot tam, om ca de 56 ani.
15. Eu, Tănasi croitoriu ot Puțu Olariului, om ca de 61 ani.

De la Isprăvnicie Tutovii

Viind d(u)m(nea)lui jic(ni)ce(rul) Vasili Miclescul au cerut ca să i să încredințezi și de cătră Isprăvniciei mărturie aceasta ce dau oamenii ce să arată mai sus, și aducând și pe oameni fați, arătând că de a lor bunăvoi au dat mărturie aceasta și că întocmai este precum mai sus arată știința lor, s-au încredințat după cerere d(u)m(i)s(a)le jicnicerului.

1805 mart(ie) 16.

Ștefan spătar.

S-au poslăduit și fiind întocma cu ce adevărată mărturie a numiților oameni am iscălit.

1825 mart(ie) 6.

Vasile Racliș med(elni)ce(r) <m. p.>.

Arhivele Naționale Iași, Fondul *Manuscrise*, nr. 1567, f. 7 v.-8 r. (copie).

EDIȚII: *Documentele familiei Miclescu. Colecția Emil S. Miclescu*, I, doc. nr. 223, p. 263 (rezumat).

3.

1817 mai 14

Mărturia spătarului Ioan Jora asupra felului în care sunt împărțite moșiile răposatului Petre Miclescu între urmașii acestuia, precum și asupra veniturilor acestor moșii.

Copii de pe adevărată împărțală

Moșiile ce au avut răposatul Petre Miclescul și cum sint împărțite pe ficiorii săi și la neamuri

Stânj(en)i	Palme	Curmezișul acestor moșii	Iar lungul acesta este:	
			Stânj(en)i	Palme
262	-	parte din Pleșani, cumpărătură	1445	4
518	-	moșie Pătrășcanii	1445	4
728	-	moșie Dobromireștii	1435	6
728	-	moșie Mărtineștii	1435	6
<hr/>				
2 236	-	fac, bez moșie Romăneștii tot de la acest țin(u)t al Tutovii, ce s-au dat zăstre mai înainte Ruxandii, surorii răposatului jic(ni)ce(r) Vasili, când au căsătorit-o cu răposatul Matei Costachi, care nu să împărtășești la aceste de sus arătate, de nu va ieși vreo pricină asupra aciei ca să o piardă din stăpânire.		

Cum sint împărțite pe ficiori

780	-	sint a Catrinii, ce este fată mare, însă: 262 zăstre ei de clironomii, cumpărătura din Pleșani		
		518 Pătrășcanii, ce-i are danii de la Costin, fratele lor ce au răposat holtei, după diiata ce are de la mă-sa Zoița Micleasca ce au răposat mai înainte de jic(ni)ce(rul) Vasili Miclescul, fiul său.		
<hr/>				
		780		
728	-	Dobromireștii rămân de i-au împărțit aceștii 3 ficiori, însă:		
		242 5 Safta, ce au țin(u)t-o Alexandru Gheuca 2 spat(a)r		
		242 5 Bălașa, ce au țin(u)t-o Mihai Duca		
		242 5 răposat(ul) jic(ni)ce(r) Vasili Miclescul		
		727 7		

728 - moșie Mărtineștii au luat-o răposatu sulgeriu Grigoraș, clironomii răposatului Toader Cuza după sinetu răposatului Petre Miclescu ce au dat-o clironomilor lui Toader Cuza, că aceste 2 moșii, Dobromireștii și Mărtineștii, au să le de în doî, precum le-au și dat, însă aceste 2 moșii, Mărtineștii și Dobromireștii, să stăpânesc amândoî de credinceriu Mihălachi Vlăhuț, și după sinetul ce au dat răposatul Petre Miclescu clironomilor lui Toader Cuza are să-și tragă în stăpânire credinceriu Mihălachi numai moșie Mărtineștii, ce sint în somă de 728 stânjeni, cu toate neamurile sale ce au curs din Toader Cuza, măcar că sulgereasa Catrina,

soacra lui Mihălachi, au vândut din moșie aceasta Mărtineștii răposatului jic(ni)ce(r) Vasili Miclescu și au luat și bani pe dânsa, care câți bani au luat pe dânsa nu s-au putut ști acum, nefiind zapisul fați, aflându-să aceste 2 moșii și în pricină de giudecată cu neamul Ciornieștilor ce pretenderisăsc părți dintr-însăle.

Moșie Pătrășcanii ce este dată de Costin, fiul Petrii Miclescului, surorii sale Catrinii, ce sint în somă de 780 stânjeni, cu 262 stânjeni parte din Pleșeni, are pe dânsa aceste acareturi: moară bună, cu o piatră și o chiu(ă) de suhmane, și crâșmă lângă moară, și 8 gospodari bejenari, ce este vândută în orândă de Catrina unui Hagi Necula cu preț 650 lei pe an, însă venitul aceștii moșii să socotești 1 000 lei.

Moșie Dobromireștii i cu Mărtineștii nu li s-au putut deosăbi prețul venitului una de alta, fiind stăpânire lor amândoi unite la un loc, însă și pe aceste moșii, despre apus de apa Similii, să află făcute casile răposatului jic(ni)ce(r) Vasili Miclesc(u), cu 4 odăi învălitate cu stuh, cu ograda lor, cu grajdii, cu jicniți, și cuhni, și cu livadă de pomi; despre răsărit de apa Similii sint casile lui Mihălachi, 2 casi proasti într-un păreti, însă în dreptul casilor jic(ni)ce(rului) Vasili Mic(lescu) este și moară în apa Similii cu doi roati, una de chi(u)ă și una de moară, ce sint făcute pe moșie Dobromireștii; sint pe aceste moșii și 17 gospodari birnici și 15 gospodari bejenari, 10 pogoani vie paragină de 5 ani, care și venitul acestor moșii, iezindu-să iazul morii, unde este rupt ca să îmble moara, s-au socotit cu toate cele ce sint pe dînsele de 2 500 lei.

Aceste sint toate moșiile jicnicieriului Vasili Miclescu cu a fraților săi și venitul tuturor precum mai sus să arată.

1817 mai 14.

Ioan Jora spătar.

Arhivele Naționale Iași, Fondul *Manuscrise*, nr. 1567, f. 8 v.-9 r. (copie).

EDIȚII: *Documentele familiei Miclescu. Colecția Emil S. Miclescu*, I, doc. nr. 267, p. 307 (rezumat)

4.

1817 mai 14

Cartea spătarului Ioan Jora către Divanul Moldovei prin care arată că a cercetat felul în care se împart moșiile răposatului Petre Miclescu și care sunt veniturile acestora.

Copii de pe carte d(u)mi(sa)l(e) spat(arul) Ioan cătră cinst(itul) Divan

Cătră cinst(ita) Log(o)feție ce Mare
Spat(arul) Ioan Jora

Cu multă plecăciune am priimit luminată carte mării(i) sale lui vodă întru care mi s-a poruncești pentru 3 845 lei 102 bani ce are a lua d(u)m(nea)ei Catinka Bondre de la casa răposatului jicniceriu Vasili Miclescul, lipsa zăstriei sale și ipovolon¹, după carte de giudecată ce are de la cin(sti)ta Vornicie de obștie, din 1815 avgușt 12, cum și alți creditori ce mai au a lua tot de la casa numitului jic(ni)ce(r), și că numai cu veniturile moșiilor rămasă nu ar fi îndestul de a putea întâmpina plata datoriei și cere trebuință a se vinde de istov moșie ce ar fi dreaptă a sa ca să s(e) poată cuprinde plata datoriei numitului jic(ni)ce(r).

După luminată poroncă făcând cercetare de toate moșiile rămasă de la răposat(ul) Petre Miclescu, părintele jic(ni)ce(rului) Vasili și a surorilor sale, s-au aflat trei moșii întregi și o hliză de 262 stânjeni din moșie Pleșenii, de care făcând de toate izvod de numele și mărime lor și ce acareturi au pe dânsele și cum să împart între frați și ce pricini au fieștecăre îl triimet după poroncă, dar surorile jic(ni)ce(rului) Vasili Miclesc(u), la cercetare ce am făcut, au arătat că au să răspundă în pricinile datoriilor acestora și s-au și pus vade că la 25 aceștii luni mai să vor afla la Iași, de care nu lipsesc a înștiința.

1817 mai 14.

Ioan Jora spătar.

S-au poslăduit atât împărțala cum și înștiințare aceasta a dum(i)s(ale) post(elnicului) Ioan Jora, fiind atunce spătar, și fiind întocma cu cele adevărate scrisori am iscălit.

1825 mart(ie) 6.

Vasile Racliș med(elni)ce(r).

Arhivele Naționale Iași, Fondul *Manuscrise*, nr. 1567, f. 9 v. (copie).

EDIȚII: *Documentele familiei Miclescu. Colecția Emil S. Miclescu*, I, doc. nr. 268, p. 307 (rezumat).

¹ Ipovolon / ipovol = văduvărit, parte din averea bărbatului pe care o primește soția la moartea acestuia, pentru zestrea ei, în cazul când nu se recăsătorește.

JUDECĂȚILE LUI PETRE MICLESCU. DIN DOCUMENTELE SATULUI PĂTRĂȘCANI (ALEXANDRU VLAHUȚĂ)

Lucian-Valeriu LEFTER

În numărul trecut al acestei reviste, am publicat zece documente privitoare la judecățile urmașilor lui Petre Miclescu pentru stăpânirea satului Pătrășcani din ținutul Tutova, între anii 1785 și 1817¹. De această dată, publicăm 18 documente, din care 13 cuprinzătoare de judecățile lui Petre Miclescu dintre anii 1756 și 1783, iar cinci din vremea urmașilor acestuia: soția Zoița și fiii Vasile și Costache, din anii 1792-1797. Aceste documente, ca și celelalte, au făcut parte din colecția lui Grigore Tocilescu², păstrate la Biblioteca Academiei Române. Tipărirea lor reprezintă o completare la cunoașterea tezaurului documentar al familiei Miclescu, din care, de curând, sub egida Institutului Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, a văzut lumina tiparului cel dintâi volum³.

Un membru mai puțin cunoscut al acestei mari familii boierești a fost Petre Miclescu. A avut mai mulți fii, din care, în documentele de față sunt amintiți doar Vasile și Costache; a murit la 1785. Petre era fiul lui Ioan Miclescu și mai avea o soră, Ecaterina, măritată cu Toader Scărlet. Bunicul său, jitnicerul Vasile Miclescu (mort la 1725), a fost căsătorit cu Măricuța, fiica lui Vasile Gheuca, de la care familia Miclescu a moștenit satul Pătrășcani și părți din celelalte moșii de pe valea Similei, precum Dobromirești (cumpărată de Vasile Gheuca la 1669), Mărtinești, Similișoara și Poiana Horarețul.

Activitatea politică⁴ a lui Vasile Gheuca este reflectată documentar începând cu anul 1669, când era logofăt al treilea, apoi logofăt al doilea (1676-1678) și, în cele din urmă, mare vistiernic în anii 1679-1680. Complotul inițiat împreună cu orheienii și lăpușnenii împotriva domnului Moldovei, Gheorghe Duca,

¹ Lucian-Valeriu Lefter, *Moștenirea lui Petre Miclescu. Din documentele satului Pătrășcani (Alexandru Vlahuță)*, în „Prutul”, an IV (XIII), nr. 2 (54), 2014, p. 59-80.

² Potrivit ștampilei: „Doc. răm. de la Gr. Tocilescu. Dăruite Academiei Române. Facultate de Litere – București”. Și aceste documente ne-au fost semnalate de d-l George Lazăr, cercetător la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București, și-i mulțumim și cu acest prilej.

³ *Documentele familiei Miclescu. Colecția Emil S. Miclescu*, I, volum întocmit de Petronel Zahariuc și Lucian-Valeriu Lefter, Cuvânt înainte de Sandu Miclescu, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, 570 pag.

⁴ Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Sec. XIV-XVII*, București, Editura Enciclopedică Română, 1971, p. 402. Aici trebuie să facem o rectificare: Măricuța, fiica lui Vasile Gheuca, a fost căsătorită cu jitnicerul Vasile Miclescu, nu Cerchez.

i-a adus moartea, la 2 octombrie 1680, în ciuda faptului că Simina, soția lui Vasile Gheuca, era vară primară cu soția lui vodă.

Judecățile lui Petre Miclescu și ale fiilor săi cu răzeșii din Pleșeni, sat contopit cu Pătrășcanii în comuna care astăzi poartă numele scriitorului și poetului Alexandru Vlahuță, născut aici, se întind pe parcursul celei de-a doua jumătăți a secolului al XVIII-lea și în primele decenii ale veacului următor. Îndelungatele procese cu răzeșii pentru moșiile Pătrășcani, Dobromirești și Martinești ne dezvăluie istoria acestor locuri de pe valea Similei încă de dinainte de Ștefan cel Mare, motiv pentru care publicarea acestor documente, necunoscute până acum, reprezintă o necesitate.

I. 1756 ianuarie 18

Facem știre cu această carte de giudecată, că den poronca preînălțatului domnului nostru, Măria Sa Matei Ghica v(oie)v(o)d, s-au giudecat de față, înaintea noastră, Petre ficior lui Ion Miclescul, nepot Gheucăi, cu Anton egumen de Florești, jăluindu Petre că tac-său Ion Miclescul având doi frați, anumi Gavrilă și Gheorghieș, și tâmplându-să de acești frați amândoi au fost stărpi și murind Gheorghieș au rămas datorie pe urma lui 80 lei.

Iar Gavrilăș rămânând clironom pe rămășițali lui Gheorghieș, frăține-său, au mersu și au dat danie mănăstirii Floreștilor o moșie anumi Pătrășcanii și alte doao săliști, Dobromireștii și Mărtineștii, în care moșii era părtaș amândoi frații, și Gavrilăș și Gheorghieș, și pe danie ce au dat Gavrilăș au dat și zapis la mina egumenului cu tocmală să de egumen(ul) acei 80 lei datorie mortului și să-și stăpânească cele date cu pace. Dar Anton egumen(ul) n-au vrut să de banii la vreme tocmelii ce au avut ce făcându-s(e) întârziere s-au suit banii cu dobândă o sută șapte zăci de lei. Și la urmă apucând datornicii pe Gavrilăș pentru datorie frăține-său l-au pus la închisoare. Și el neavând nici o facere de bani au luat danie ce didesi la mănăstire și o au dat nepotu-său Petrii și Petre au vândut altă moșie a lui și au plătit datorie lui Gheorghieș după cum s-au văzut la Petre. Și zapisul lui Gavrilăș iscălit de mulți boeri mari, scris den anii 7263 <1755> mai 20, în care zapis mărturisăști că neștiindu-să Anton egumen(ul) de tocmală să plătească datorie mortului i s-au luat danie înapoi și s-au dat Petrii pentru datorie mortului ce au plătit și hotărăște zapisul ce au făcut la mâna egumenului să i s(ă) ție în samă.

Și fiind de față și Anton egumen(ul) l-am întrebat ce are să răspundă el după zapisul cel de danie ce-(a)u arătat de la Gavrilăș, altă n-au avut ce mai răspunde, făr' decât au zis că el încă au dat <...> lei în mâna lui Gavrilăș gineri-său ca să de la datoriile mortului, dar de vade Anton egumen(ul) la aceasta că au dat acei bani n-au arătat și neavând dovadă nu s-au putut crede, ce s-au socotit că de au și dat egumen(ul) Mogâlde acei bani gineri-său, i-au dat iar datorie mortului den câtă au fost, nimică nu s-au mai scăzut, ce deplin s-au plătit de Petre după cum dovedește zapisul lui Gavrilăș. Și văzindu-să că zapisul de danie ce arată egumen(ul) iaste cu <...> luni mai vechiu decât zapisul Petrii, s-au dovedit că zapisul Petrii iaste bun, iar a lui Anton egumen(ul) au rămas răsuflat, fiindcă totdeauna ce mai noao danie iaste bună, iar ce vechie nu să ține în samă. Și de vreme că Gavrilăș cel ce au dat

danie întâi la mănăstire și la urmă tot Gavrilaş peste <...> luni văzând că nu s-au plătit datorie mortului și-au luat danie înapoi și dat-o Petrii, și noi după dreptate am luat zapisul cel de danie de la mâna egumenului și s-au rupt și am hotărât giudecata, de acum înainte să n-aibă treabă a să mai amesteca Anton egumen(ul) la acele moșii, nici la țigani, iar Petre să stăpânească Pătrășcanii cu pace, însă să s(e) știe și aceasta, că după hotărâre aceștii giudecăți era pricinii între Petre cu verii lui, anume Costandin Cuze și pentru Mărtinești și pentru Dobromirești și pentru țigani, vrând Petre să stăpânească numai el aceste moșii, dar la urmă s-au învoit ei în de ei și și-au făcut scrisori unul la mâna altue să stăpânească Petre numai Pătrășcanii pentru datorie unchi-său, lui Gheorghieș, ce-au plătit iar Mărtineștii și Dobromireștii și alte moșai ce or mai fi și țigani a lui Gavrilaş și a lui Gheorghieș, să le înpartă frățăște. Dar după aceste mai făcând Petre și cu verii lui că egumen(ul) Mogâlde, socrul lui Gavriliță, după ce au murit Gavriliță și murind mai înainte și fimeia lui, fata Mogâldii, s-au sculat egumen(ul) Mogâlde și au luat toate zăstrile fiică-sa, încă o samă de ale lui Gavrilaş, și cerându și la aceasta dreptate, așe am giudecat cele ce s-a dovedi, că au cheltuit Gavriliță cu grijile fimei sali, să întoarcă Mogâlde cheltuiala și atunce să aibă voe a-și lua toate rămășățuli și zăstrili ce ai dat fetii sali. Aceasta înștiințăm.

7264<1756> ghen(arie) 18

Iordachi Canta(cuzino), logofăt <m. p.>

Ion Bogdan, hatman <m. p.>

Costandin Balș, vel vornic <m. p.>

Mihalachi Sturza, vel vornic <m. p.>

Pe verso: Carte de giudecată pentru Mărtinești i Dobromirești. Carte de judecată cu Petre Mic(lescu).

<...> = loc gol.

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXX/107, original.

Ediții: Ioan Antonovici, *Mănăstirea Florești din plasa Simila, județul Tutova*, București, 1916, p. 15-17.

II. 1758 mai 14

Иѡ СКАРЛАТЪ ГРИГОРІЕ ГИКА ВОЕВОДА, БОЖІЮ М[И]ЛОСТІЮ, ГОСПОДАРЪ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОН. Scriem Domniia Mea credincios boiariul(ui) nostru, dumnalui Lupul Costachi biv vel stolnicu, ispravnicul ținutului Tutovii.

Facem știre dum(i)talii că aice au avut giudecată față din poronca D(o)mnii Meli, înainte a cinstitu și credincios boiariul Domnii Meli, dumnalui Ion Bogdan vel log(o)f(ă)t, Petre Miclescul, fecior lui Ion Miclescul, nepot jîtniceriului Vas(i)lie Miclescul, strănepot Gheucăi vist(iernic), cu acești oameni, anume: Costantin

Bostaca și cu Costantin Chiricu și cu Ursachi sin Iurașco și cu Lupul Chiricul și cu alți frați ai lor, arătând acești liudi un uricu vechiu de la Stefan vodă, din veletu 6999 <1491>, ghen(arie) 16⁵, scriind că au cumpăratu un Toader Pleșan un satu pe Smila, anumi undi au șezutu Mihai, mai sus de Balace, de la o Stana fata lui Dragomir Cașotă și i la alte rude a Stanii, ce-i arată la uricu și cu acel uricu să întinde acești oameni de întra și în Pătrășcani, și Pătrășcanii fiind un satu stăpânit mai bini de 100 ani, încă de la Gheuca vist(iernic) încoace, care după dreptate nu li s-au datu ascultare ce s-au datu rămași din toată lege țării, după cum mai pe larg arată carte de giudecată ce s-au dat la mâna Petrii Miclescului, care vei vide și dum(neata), care să știe că s-au datu ei rămas să nu să mai atingă de hotarul Pătrășcanilor și ce-ar fi luat ei în tărie să de totu înapoi și să de și cheltuiala pentru care iată că scriem dum(i)talii să-i aduci pe acești oameni față și s(ă) le ei sama cu dreptate și ce s-a dovedi c-ar fi luat acești liudi di pe hotarul satului Pătrășcani negreșit să plinești totu, încă și cheltuiala ce-i socoti dum(neata) cu dreptati să-i plinești den vreme înc-au înblatu niști oameni fără di cali și pe ce vii plini să dau și mărturie.

Os(e)bit și pentru oaminii ce ședu cu casă pe moșie Pătrășcanii să le dai poroncă să-i lucreze câte 12 zili pe an de boerescu, însă șesă zili de vară și 6 zili de iarnă, ori să-i de câti un leu de casă, după hotărâre ce s-au făcut și de n-or vre să-i lucreză să-i plinești câte un leu de casă.

Așijdire mai jălui precum are datorie 8 lei la conită Mitre post(elnicul) cu zapisu, iarăș(i) să s(e) (i)ei sama și ce-a fi dreaptă datorie să-i plinești și iar să dai mărturie ca di s-ar mai tragi la divan să avem știri.

Ї Мѣ, *зѣдѣ <7266/1758> мѣи дѣи <14>.

L. S.

Procit vel log(o)f(ă)t.

Pe verso: Scarlat Ghica voda, de stăpânit. Carte gospodu de la Scarlat Ghica vodă.

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXXII / 23a, original.
O copie din 2 martie 1797, ibidem, CXXXII / 23b.

III. 1764 septembrie 17

Иѡ Григоріе Алиѣандрѣ Гика в[ое]вода, Божю мил[ос]т[ю], г[ос]подарѣ Земли Молдавскон. Credincios boiar Domnii Méle, dum(neata) Iamandachi biv vel sârdar, is(pravnic) de ținutul Tutovii!

Îți facim știre că ai în trecute dzile aice la Divanul Domnescu, din poronca Domnii Mele au avut giudecată înaintea dum(nealor) veliților boiari Petre Miclescul, ficiorul lui Ioan Miclescul, i Costandin Cuza post(elnic), cu un Toader

⁵ Rezumat publicat în *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, vol. III, întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și N. Ciocan, București, Editura Academiei, 1980, nr. 85, p. 169

diiacnul și cu frații lui, ficiorii popii lui Ștefan Bostacăi, pentru niște moșii anume Dobromirăștii și Pleșeștii ce sintu acolo la ținutul Tutovii, jăluind Petre Miclescul și văru-său, Costandin Cuza, că acestu Toader diiacon și cu frații lui făr' de nicio dreptate întinzindu-să cu stăpânirea peste aceste moșii, dzicând că au și ei treabă, ar fi luat dijma moșiilor pe giumătate. Și după ce au stătu de fațe și o parte și alta, s-au dovedit că n-au nicio dreptate a cere parte dintr-acele moșii și dijma moșii ce s-a dovedit că s-au luat de pe acele moșii să o dea toată înapoi, după cum pre largu arată toată pricina în carte dum(i)s(ale) vel log(o)f(ăt) de hotărârea giudecății.

Așijderea, iarăși Petre Miclescul s-au giudecat cu Varlam Bolea, călugăr, și cu preutul Miron cumnat Bolii, pentru o giumătate de Poiana Horarițu, din moșiia Dobromirești, ce o trăgea cătră moșiia lor Coroești, și cu înpresurare în vro doi ani s-ar fi întinsu de au și dijmuit. Și apoi după giudecata dum(nealor) veliților boiari s-ar fi hotărât să-și stăpânească Petrea Miclescul toată Poiana și pe Bolești i-au dat rămași, după cum pre largu arată și pricina aceasta în cartea dum(nealor) veliților boiari de hotărârea giudecății. Și de vrême că și pre unii și pre alții s-au datu rămași de la giudecată, acumu ș-au cerșut Petrea Miclescul dreptate la Domniia mea pentru dejma ce-i s-au luat și pe acele moșii și de pricina de pre Poiana Horarițu.

Iată că-ți scriem dum(itale) văzind carte Domnii Méle, să trimiți să aduci atâta pe acel diiacon Toader cu frații lui, ficiorii Bostacăi, cât și pe Bolești și să cercetezi și câtă dijmă s-a dovedi că au luat ei, atâta de pre numitele moșii cât și de pre Poiana Horarițu, să-i apuci și să împlinești de la dânsii până la cel mai puțin și să-i așezi ca să nu ne mai vie jalobă.

Aceasta scriem, iar cari vor ave a răspunde să vii de fați la Divan.

1764 dech(em)v(rie) 3.

L. S.

Procit vel log(o)f(ă)t.

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXXII / 103a, original.
O copie din 28 august 1786, ibidem, CXXXII / 103b.

IV. 1764 septembrie 17

Perilipsu de toate scrisorile ce au arătat Petre Miclescul și Costandin Cuza post(elnic) pe moșiia Dobromireștii și Pleșeștii de la ținutul Tutovii.

1764 t(embrie) 17

1. Zapis din let 7178 <1669> deche(mbrie) 10⁶, di la un Dumitru și Simion,

⁶ Cu câteva luni în urmă, la 12 mai 1669, Ecaterina Doamna, soția răposatului Istrate Dabija voievod, dăruise întregul sat Pătrășcani, aflat pe valea Similei, ținutul Tutovei, cu vecini, cu mori și cu trei heleșteie, cu puiă de cioareci și cu tot venitul, „nepoatei mele de frate, Siminii, fata frățini-miu, lui Gavril Jorăi”. Satul îl căpătase prin danie Dabija vodă de la Anghelina Cheșco, „giupâneasa Măriei Sale”, apoi dăruit mănăstirii Bârnova, însă îl preluase de la aceasta în schimbul unor dugheni în Iași, „că mai cu folos va fi” (Ioan Antonovici, *Mănăstirea Florești din plasa Simila, județul Tutova*, București, 1916, p. 5-6).

ficiorii lui Nanot(ă), și a Vișii, nepoții Anușcăi și a Neacșii, strănepoții lui Ignat stol(nic), scriind precum au vândut a lor dreaptă ocină și moșie satul Dobromireștii cu vad de moar(ă) și de piuî pre apa Similii, cu câmpu, cu pădure, cu Similișoara, cu Horarițul; această moșie au vândut-o lor Vasil(e) Gheucatreti log(o)f(ă)t drept 60 lei, fiind zapisul încredințată cu multi iscălitur(i) a boiar(i) ce era la acea vreme,

2. Și dinpreună cu zapisul acesta i-au dat și un ispsisoc vechiu de la Alexandru

vod(ă) din let 7062 <1554>⁷ ce scrie pe tot sat(ul) acesta Dobromireștii și o carte de volnicie de la Moiséiu vod(ă)⁸, tot acestu sat Dobromireștii.

Aceste le-au vândut lui Vasili Gheuca log(o)f(ă)t al doile drept 3 galben(i), din tot locul, din vatra satului și din țarină și din fânași și din păduri și dintr-alteli.

Din luminată poronca preînălțatului domnului nostru, Măria Sa Grigorie Alexandru Ghica v(oie)vod, orânduindu-mă dum(nealui) Ștefan Rosăt vel log(o)f(ă)t, am făcut eu acestu perelipsu asăminé di pe scrisoril(e) Miclescului și a Cuzii.

Simion Burghele <m. p.>

Petre Miclescul, ficior lui Ioan Miclescul, și Costandin Cuza post(elnic), ficior lui Toader Cuza ce se trag din Vasil(e) Gheuca biv vel vist(iernic).

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXXIII / 16.

V. 1764 octombrie 30

Facem știre cu această carte de giudecată că din luminată poronca preînălțatu(lui) domnul(ui) nostru, Mărie Sa Grigorie Alexandru Ghica v(oie)voda, s-au giudecat de fațe înaintea noastră Petre Miclescul, ficior lui Ioan Miclescul post(elnic), nepot jît(nicerului) Vasile, cu Varlaam Bolea, călugăru, și cu cumnatul său, preutul Miron, pentru o giumătate de Poiana Horarițu(l), parte despre răsărit, de la ținutul Tutovii, jăluind Petre Miclescul că având o moșie a sa, anume Dobromireștii la ținutul Tutovii, ci-i este de pre strămoș(ul) său Gheuca visternicul, alătura cu moșiia Coruiaștii, acestui Varlam Bolea și a preutului Miron și altor neamuri a lor, și poiana aceasta, Horarițul, fiind de moșiia sa Dobromireștii, ar fi stăpânit-o tot cu paci până acumu, atât toată Poiana Horarițul cât și moșiia Dobromireștii dinpreună, și niciodată răzeșii de Coruiaști nu s-ar fi întinsu cu stăpânirea piste Poiana Horarițul.

Dar în anul trecut și într-acest an s-ar fi întinsu cu stăpânirea și ar fi tras giumătate din Poiana Horarețul cătră moșiia lor Coruiaștii și ar fi luat și dijmă di pre acea giumătate de poiană. Pentru care pricină Petre Miclescul făcându-i-s(e) această

⁷ Rezumat publicat, datat 16 mai 1554, în *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, vol. VI, întocmit de I. Caproșu, București, Editura Academiei Române, 2008, nr. 152, p. 271.

⁸ Document din 17 decembrie 1630, publicat după original, în *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, vol. XX, întocmit de I. Caproșu și C. Burac, București, Editura Academiei Române, 2011, nr. 396, p. 411.

strâmbătate au vinit aicea la Divan, și dând jalobă Mării Sale, lui vodă, după jaloba lui s-au trimis om g(os)pod de au adus pe Varlaam Bolea, călugăr, și pe preotul Miron. Și stându de fațe înaintea noastră și o parte și alta, am întrebat pe Varlaam Bolea, călugăr, și a cumnată-său preutul Miron ce au a răspunde și cu ce trag acea giumătate de Poiana Horarețul la stăpânirea lor, le-am cerut ca să ne arate vreo dovadă, scrisori au marturi oamen(i) de credință, ei altă n-au arătat fără decātu ne-au arătat o hotarnică făcută acumu nu de multă vrème de la sulger Costandin Jora și de la sârdariul Dediul Codreanul, scriind că din poroncă domnească hotărând moșia lor Coruiaștii arată semnale acei hotarnici că ar fi agiungând moșia Coruiaștii până în zarea dealului, în dreptul a giumătate de acea poiană Horarețul și zicând el că ar fi și stăpânit. Dar altă dovadă, scrisor(i) vechi sau oamen(i) de credință martur(i) la zisăl(e) lor n-au arătat, fără decăt numai cu gura, și cu acea hotarnică noaî de la Jora sulger și de la sârdariul Dediul Codreanul trăgea giumătate de Poiana Horarițul la stăpânirea lor cătră moșia lor Cor(u)iaștii, și nearătând nicio dovad(ă) adevărată s-au cunoscut că Boleștii sint acolisitor(i) de acea poiană. Iar Petre Miclescul arătând dovadă înaintea noastră un zapis din let 7111 <1603> iuni 14 de la un Ioan Breahnă ot Dobromirești cu iscălitura lui și încredințat cu multe iscălituri a boiar(i) și oameni de credință de pe acea vrème, scriind că de a sa bună voe au vândut moșu(l) lui, Petrii, lui Ilii comisului giumătate de locu de Dobromirești cu vad de moar(ă) în apa Similii, în malul despre răsărit, în vatra satului Dobromirești, dreptu 50 lei bani și un cal, și giumătate de Similișoara ce s-ar alege parte lui și dinpreună cu moșia i-au vândut și Poiana Horarețul ce o arat(ă) că au făcut-o el di-nreg cu toporul, aleasă de alți frați.

Deci Petre Miclescu îndreptându-să cu dovadă zapisul de mai sus arătat și cu stpânire de atâția ani, cum că moșia Dobromireștii dinpreună cu toată Poiana Horarețul n-au lipsitu niciodată din stăpânire lui de cătră moșia sa Dobromireștii, după dreptati hotărâm: Petre Miclescu, ficior lui Ioan Miclescul post(elnic), toată poiana aceia, Horarețul, să ș-o stăpânească dinpreună cu moșia sa Dobromirești cu bună paci în veciu. Iar pe Varlaam Bolea, călugărul, dinpreună cu cumnată-său, preutul Miron, și cu neamul lor i-am datu rămași din toată giudecata, și dejma ce-au luat de pre moșia aceia în anul trecut și într-acest anu să o dea lui Petrea Miclescul toată înapoi, până cel mai puțin. Însă arătând ei că au dovadă că au și ei treabă la acea poiană Horarețul și au și stăpânit, pentru aceasta le punem dzi până într-o lună de dzili, de vor aduce ei vreo dovadă adevărată, atuncea iarăși să li s(e) mai caute giudecata lor. Iar neaducând dovadă până la sorocu, atuncea la altă giudecat(ă) a lor să nu mai aibă cuvânt de răspunder(e) pentru acea poiană Horarețul.

Aceasta înștiințăm.

1764 oc(tombrie) 30.

Ștefan Rosăt, vel logofăt <m. p.>

Ioan Sturza, vel vornic <m. p.>

Lupu Balș, vel vor(nic) <m. p.>

Pe verso: Carte de giudecată pentru Dobromirești, ce scrie în malul Sâmilii dispre răsărit. Suret i Poiana Horarițu.

VI. 1766 iulie 8.

Иѡ Григоріѣ Алиѡандръ Гика в[ое]вода, Бож[ю] милост[ю], г[оспо]дар[ъ]
З[е]мли Молдавскон. Credincios boeriul Domnii Meli, dum(neata) Costandin
Sturza biv vel stol(nic)!

Îți facim știre că din poronca Domnii Mele, înaint(ea) dum(nealor) veliților boeri [a] avut giudecată di față Petre Miclescu și Toader Scărlet post(lenic), strănepoții Gheucăi vist(iernic), moșini di Pătrășcani, de pe vale Simili ot Tutova, cu răzăși de Pleșeni tij de la acel ținut. Pentru car(e) pricină s-au făcut și anafora de la dum(nealor) veliții boeri cari vii vede-o, ci esti la mâna strănepoților Gheucăi vist(iernic), car(e) moșie Pătrășcani având trei iazuri arăta strănepoții Gheucăi vist(iernic) că doî și giumatat(e) iazuri cu tot locul lor le înpresoară răzăși(i) de Pleșeni în moșie lor Pleșeni neurmând hotarălor Pătrășcanilor, undi să împlinescu acei 3 hăleștei.

Așijdere au mai arătat strănepoții Gheucăi vist(iernic) pentru o vale ce să cheamă Similișoara că esti de moșie lor anumi Dobromireștii, cumpărată de Vasile Gheuca vist(iernic) de la strănepoții lui Ignat stol(nic) și cu înpresurare iarăș(i) să întinsăs(e) răzășii de Pleșeni de luas(e) toată ace vale Similișoara, după cum pre largu vi-i întâlegi pricina și din anafaoraoa dum(nealor) veliților boeri.

Pentru aceia iată că-ț(i) scriem dum(itale), văzind carte Domnii Meli să te scoli să mergi acolo la star(e) locului moșiilor și s(ă) strângi înpregiuraș(i), oameni bătrâni, și făcând cercetar(e) foarte cu amăruntul, în frica lui Dumnezeu cum te va lumina la dreptate, ca pe scrisorile strănepoților Gheucăi vist(iernic) pe Pătrășcani să îndreptaț(i) hotarul Pătrășcanilor în giur înpregiur, cu tot locul acelor trii heleștei, puind și petri hotară sau buoare pe unde a fi trebuință.

Așijdere și pentru vale Similișoarii, fiind de hotarul lor Dobromireștii, iarăș(i) să îndreptați. Și să le dai hotarnici după ce vei hotărî cu bună dreptate, și să avem știre cum ai dat curmare acestii pricini de hotărături, pentru ca să li s(ă) dea și de la domniie mea întărituri de stăpânir(e) pentru ca s(ă) rămâie și o parte și alta odihnîț(i). Aceasta scriem.

1766 юли[е] 8 дни.

L. S.

Procit vel log(o)f(ă)t.

Pe verso: 1766 iuli(e) 8. Pătrășcani. De hotărât. Carte de la Alexandru Ghica vodă.

VII. 1767 august 2

Иѡ Г[риг]оріи Иѡан Калимахъ в[ое]вода, Божю мил[ос]т[і]ю, г[ос]подарь
З[емли] Молдавскіи. Cinstit și credincios boerii Domnii Mele, dumnata Antohei
Caragi, biv vel post(elnic), ispravnicu Tutovii, i dum(neata) sluger Ioani!

Vă facim știre că aice, la Domnie Me, au jăluit Petre Miclescu de la acel țanut
asupra unui Antohi Bobeiu i a lui Nistor Chiriiacu și altor frați și răzăș(i) a lor,
zâcând că pentru pricina di giudecată ci au avut întré dânșii pentru moșie
Pătrășcanii cu 2 pol iazur(i) și alt(ă) moșie Smilișoara, în trecuta vremi, la domnie
sa Grigorii Ghica vod(ă) li s-au hotărât giudecata în ce chip să urmez(e), după cum
pri largul arat(ă) anaforaoa de giudecat(ă) ci au avut la dum(nealor) veliții boeri
atunce. Cari atunce li s-au făcut numiților jăluitar(i) și carte g(os)pod ca să li s(e)
hotărască moșiile și n-au mai luat sfârșit pricina pentru care acum di isnoav(ă) au
jăluit domniei mele, cerșând ca după anafora să li să hotărască moșiile. Cu cari
jaloabă a lor i-am orânduit Domnie Me la dum(nealor) veliții boeri ca să cercetez(e)
de este făcută anaforaoa acie cu dreptate. Și dum(nealor) boerii, după cercetare ce
au făcut, au aflat că anaforaoa ce o are di atunce este bună și cu dreptate făcută.

Pentru cari, iată că-ți scriem dum(itale) post(elnic) i sulger Ioani, luând carte
Domniei Mele să vă sculați însuș(i) dum(neavoastră) să mergiți la numitele moșii, și
de vremi că pricina aceast(a) s-au mai cercetat și s-au hotărât cu Divanul să strângiți
pre toți răzăși(i) ți înpregiurașii și după scrisori și mărturii a bătrâni să hotărâți
moșie stălpindu-le cu petri hotară din giur înpregiur urmând pre diplin după
anaforaoa di giudecat(ă). Iar cât pentru că arat(ă) jăluitarii că după giudecata ci au
avut s-ar fi mai întins acei numiți răzăș(i) în moșiile jăluitarilor și le-au luat dijmă
de drepte moșiile lor, să cercetați și câtă dijmă va fi luat, să-l împliniți și să-i așezați
cu toată dreptat(e) lor, dându-le și mărturii hotarnic(ă) în semni iscălită de
dum(neata) și de toți răzășii și alți înpregiuraș(i) ce să vor întâmpla la hotărât, după
care mărturie hotarnică să li s(e) fac(ă) și întăritură di cătră Domnie Me. Aceasta
scriem.

Iar neodihnindu-să vreo part(e) cu alégirea și hotărârea ce le viț(i) faci să le
dați zi de soroc să vie la Divanu.

Let 1767 av(gus)t 2.

L. S.

Procit vel vor(nic).

Pe verso: 1767 av(gust) 2. Pătrășcani. De hotărât. Carte de la Gligor Ion
Calimah voi(e)vodu.

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXXIII / 44a, original.
O copie din 2 martie 1797, ibidem, CXXXIII / 44b.

VIII. 1769 iunie 20.

Facim știre cu această mărturie a noastră că din luminată poronca
preaînălțatului domnului nostru, Mării(e) Sa domnu(l) Ioan Teodor v(oie)vod, am

mersu la satul Pătrășcani ce iast(e) la ținutul Tutovii, pe apa Smilii, carii această moșii iast(e) a Petrii Miclescului, nepot Gheuculesăi.

Și mergând acolo am strânsu răzeșii și înpregiurașii, și întrebându și pe o parte și pe alta cum știu să mărturisască și pe scrisori ce au le-am luat sama. Și gășind la Petre Miclescul și o hotarnică mărturii de la Ștefan Popăscul vor(ă) de poart(ă), din velet 7267 <1759> av(gust) 29, și după hotarnică am măsurat stare locului din semni în semni și am gășitu dreptu începându-să hotarul din margene săliștii satului Pătrășcanii, ce iast(e) cu un hăleșteu, în sus s-au gășit săliște 320 stânjăni, și de acolo iară s-au măsurat locul cu altu hăleșteu și s-au gășit 960 de stânj(eni) și de acolo iară s-au măsurat locul cu un heleșteu vechi și s-au gășitu 1000 de stânjăni pân la piscul Beschieriului, la capul luncii, din gios a moșii Pleșenilor, și acolo s-au pus pîiatră hotar, din sus de pârau Beschieriului, la capul piscului, despre apus, și de acolo tae hotariul dreptu în ciia parte spre răsărit, pîn capul luncii, de din gios, pe unde se împlinescu aceli trii heleștii. Și aice am pus o pîiatră hotar peste apa Smilii despre răsărit, într-un piscu, carili piscu iast(e) între vale Smilii și între vale Lupăi. Și într-acestu dreptu de loc am dat să s(e) stăpânească Pătrășcani în Smilișoara, vale în gios păr' în izvoriul Hotnogului, înblându hotariul din zari în zari.

Și am măsurat și moșie Pleșenilor și s-au gășit 1040 de stânjăni cari s-au dat suptu stăpânirea Pleșenilor, zicând ei că nu întră cu hotariul în moșie Pătrășcani și măsurându-să locul gășitu de înpresura Pleșenii pe locul Pătrășcanilor cu doo hăleștie și giumătate, carii aceste heleștie cuprinde tot locul Pătrășcanilor cu 1960 di st(â)njăni. Și gășind drepte pe scrisorile vechi și pe hotarnica lui Ștefan Popăscul, carii scrie anume ispisoacile și scrisorile vechi, s-au dat suptu stăpânire Pătrășcanilor și pentru acesta am dat aceasta mărturie hotarnică la mâna dumisale Petrii Miclescului ca ori la ce giudecat(ă) a mergi să-i fii dindreptare. Și pentru credința am iscălit.

Costandin Sturza, biv vel stolnic <m. p.>

Costandin Catargiu, clucer <m. p.>

V(ă)let 1769 iunie 20.

Pe verso: 1769 iuni 20. Pătrășcani. Hotarnica Sturzii. Hotarnică de la Catargiu și de la Costantin Sturza.

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXXIII / 12a, original.
O copie din 2 martie 1797, ibidem, CXXXIII / 12b.

IX. 1772 iunie 12.

De la boerii Divan(ului) Cnej(iei) Mold(o)vii, cătră dum(nealui) păh(arnic) Costandin Sturza.

Să faci știri că aice, la Divan, au dat jalobă Petrea Miclescul de la acel ținut, arătându că tragi mari strâmbătate dispre niști oameni ce șed pe moșie lui Pătrășcanii di la acel ținut, că în anii trecut(i) făcând o cart(e) de hotărât la dum(neata) ai stâlpit locul acel(a) unde șed acei oameni i puindu-li și petri hotar,

însă cu 3 heleștei. Și despre răsărit fiind altă moșii, Dobromirești, s-au dat iarăș(i) supt stăpânire lui, după cum arată că ari și hotarnică la mâna lui. Și dându vreme de oștire au scos țaranii aceia hotarăli acele și nimine slujbă sau bani n-au dat fiindu că casili lor pe acela locu, la cari cerșindu-și dreptatea de la Divan.

Iată, scriem dum(itale) să cercetez(i), mergând dum(neata) la numita moșie, iar de nu vei pute dum(neata) să orânduiești dum(neata) un mazilu om de ispravă și de a dovedi știutor cum că i-au scos petrili. Îndată, pre largu să înștiințați Divan(ul) ca să trimetem să-i aducă aice la Divan să li s(e) vie de hacu lor. Și să împlinești toată dejma și havaetul locului ce să va faci de atunce de cându au scos aceli petri, și petrili să-i faci pe țarani să pui petrili la locu. Și după alegire ci vei faci dum(neata) să dai mărturii la part(e) cui s/ar căde, ca neodihnindu-să vreo part(e) cu zî de sorocu și cu mărturie dum(itale) să vii la Divan. Aceasta [scriem].

Balș, logofăt <m. p.>

Arghiri [Cuza], postelnic <m. p.>

Costandin Balș, stolnic <m. p.>

Costache Catargi, clucer <m. p.>

Pe verso: 1772 iuni 12. Pătrășcani. Carte de jalobă.

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXX / 94a, original.
O copie din 2 martie 1797, ibidem, CXXX / 94b.

X. 1775 august 10.

Иѡ Григоріе Алиѡандарѣ Гика в[ое]вода, Бож[ію] миа[с]т[ію], г[ос]подар[ъ] Зѣмли Молдавскон. Credincioș(i) boerii Domni(ei) Mele, dum(neavoastră) Iancul Greceanul biv vel pah(arnic) i Petrachi Vamiș ispravneci de ținut(ul) Tutovii.

Facem știre că Domnii Mele au jăluit Petre Miclescul și cu sora lui Catrina, feciorii lui Ionu post(elnic) Miclescul, arătând că au 2 moșii la ținut(ul) Tutovii, anume Pătrășcanii și Dobromireștii, cu scrisori asupra căroră moșâi de vreo câțiva ani s-ar fi sculat un Antohie Bobei i Lupul Chiricul cu neamurile lor de acolo și din domniia răposatului Domnii Sale Scarlat Ghica voevoda s-au acolisit de moșâe și supără ș(i) ar fi avut câteva judecăți la dumnealor veliții boeri ai Divanului și la toate judecățile s-ar fi dat tot rămaș(i). Și mai la urmă s-ar fi hotărâtu acele moșâi de dum(nealui) spăt(ar) Costantin Sturza și de banul Costin Catargiu, după care hotarnică au stăpânit moșâile, dar acei oameni de mai sus ar(ă)tați tot au pricinuit a nu plăti venitul de casă și a nu da dejma. Și acum, de iznoav(ă) sculându-se iarăși au avut judecat(ă) la dum(nealo)r veliții boeri și s-au rânduit ei să-și ia hotarnici. Dar răspunzând ei pe cum că la hotărătura ce s-au făcut moșiilor atunci de numiții boeri i s-ar fi făcut înpresurare moșiilor Pleșénii s-au hotărât și-și (i)ei boeri hotarnici și să-și hotărască moșia lor Pleșénii. Dar au arătat jăluitoarii aceștii cum că ei pricin(ă) nu pun a nu-ș(i) hotărî moșia lor, nu mai cer ca pân' la hotărātu să nu pue acei oameni vreo potrivire, ci să-ș(i) dé dejma dupe moșiile lor și să-ș(i) dé

adetul de casă și să nu facă împotrivire în țăriia lor dupe cum sânt obișnuiți. Pentru care scriem dumneavo(a)stră jăluitoii aceștiia de pe scrisori și dupe hotarnică ce au de la acei boeri de mai sus numiți, să stăpânească moșiile lor cu pace și să-și ia tot venitul dupe la toți iar de ar pricinui acie oameni și(i) s-ar pune împotrivă a nu da dumneavoastră să le împliniți totu pân' la cel puțin și acei răzaș(i) de Pleșeni când îș(i) vor hotărî moșia lor Pleșenii și s-o dovedi că au vreo împresurare despre moșăile jăluitoilor, atunci li să va da dejma înapoi pe moșăia ce să va găsi împresurat(ă). Aceasta scriemu.

L. S.

1775 av(gu)s(t) 10.

Procit vel log(o)f(ă)t.

S-au trecut în condica Divanului, Andrei izbașa <m. p.>

Pe verso: Pătrășcani și Dobromirești. 1775 av(gust) 10. Carte de la Alexandru Ghica vodă.

Biblioteca Academiei Române,

Documente istorice, CXXXII / 148a, original.

O copie din 2 martie 1797, ibidem, CXXXII / 148b.

XI. 1777 aprilie 1.

Иѡ Григориѡ Алиѡандръ Гика в[ое]вод[а], Божю миа[с]т[ю], г[ос]подар[ъ] Земли Молдавскѡи.

De vremi că Domnii Mele au dat jalobă Petre Miclescul și Catrina, soție lui Toader Scărlat postelnicul, arătând că au o moșie dreaptă a lor, anumi Pătrășcanii, la ținutul Tutovii, cari moșie să răzășești alături cu moșie Pleșenii, iarăș(i) la ținutul Tutovii. Și fiind multă pricină între hotarale acestor doai moșii, în câteva rânduri s-au rânduit boeri hotarnici de au cercetat, iar mai pe urmă s-au giudecat și aice la Divan, la veliții boeri, și di la toate giudecățile s-au datu rămaș(i) rămâind să-ș(i) stăpânească Miclescul moșie sa Pătrășcani după hotarale și sămnile carile au stăpânit părinții lui din vacu. Iar acum, de iznoav(ă) s-au luat răzășii di Pleșeni, Lupul Chiricu și Antohi Bobei și Sandul, împreună cu alti neamuri și răzăși ai lor. Și piste toati acele giudecăți(i) și hotărături de mai înainte, cu nedreptati trecu piste sămnile și stăpânire vechi și întră în moșiie Miclescului, luându-i o bucată de locu din hotarul Pătrășcanilor, trăgându-l cătră hotarul Pleșenilor.

Și au cerut dreptati, după a căruia jalobă Domniie Me l-am rânduit la cinstit și credincios boeriul Domnii Mele, dumnalui Vasăle Razul vel log(o)f(ă)t, înainte căruia boer au arătat Petre Miclescul aceste scrisori de dovad(ă): întâi o mărturii hotarnică di la răp(o)sat(ul) Vasăle Sturze stol(nic), din 7243 <1735> april 10, și alt(ă) mărturii hotarnică de la răp(o)sat(ul) Lupul Bogdan stol(nic), din 7257 <1749> iul(ie) 11, și alt(ă) carte de giudecată di la răposat(ul) Ion Bogdan vel log(o)f(ă)t și Manolachi Costachi log(o)f(ă)t și Costandin Balș vor(nic), din 7266 <1758> mai 12, și alt(ă) anafora din 1765, iscălită iarăș(i) de răp(o)sat(i) Manolachi Costachi log(o)f(ă)t și Ion Pălad(e) log(o)f(ă)t, fiind vornic, Ienachi Costandachi

log(o)f(ă)t, fiind vornic, și Constandin Sturz(a) vel vor(nic), fiind vel spat(ar), și Vasăle Costachi vel ban; și o mărturie hotarnică de la dum(nealui) spat(ar) Constandin Sturz(a).

Cari în toate aceste scrisori îi întărescu lui Petre Miclescul să-ș(i) stăpânească moșie pe sămnile ce-au stăpânit strămoșii săi din vacu, după cum îi arată scrisorile celi vechi. Deci, iată, i s-au dat volnicii Petrii Miclescul prin carte aceasta a Domnii Mele, cu care să aibă voie să-ș(i) stăpânească moșie sa, Pătrășcanii, pre sămnile ce az stăpânit mai dinainte, până când vor vini acei răzăș(i) de Pleșeni aice la Divan cu scrisori și dovez(i) ce vor avé să ste la giudecată, și atunce după cum să va hotărâ de la Divanu așa vor urma. Iar până atunce să nu fii volnici a întra peste sămnile și stăpânire vechi ce au stăpânit Petre Miclescul. Și poroncim Domnie Me dum(itale) isprav(nic) al ținutului să nu-i îngăduiți pe acie a treci pisti sămnile vechi păra nu vor vini aice să ste la giudecată cu scrisorile ce vor ave. Aceasta poroncim.

1777 april 1.

L. S.

Procit vel log(o)f(ă)t.

Pe verso: Pătrășcani. 1775 apr(ilie) 1. Carte de la Gligorii Alexandru Ghica voevod.

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXXIII / 27a, original.
O copie din 2 martie 1797, ibidem, CXXXIII / 27b.

XII. 1783 noiembrie 20.

Dat-am adevărată mărturiia noastră la mâna Sfinții Sali preutului Pricochi i la mâna Paraschivei, fetei Mălancăi, și altor neamuri a lor, precum să s(e) știi că fiind pricina de giudecată la luminatul Divan între numiții mai sus și între Petre Miclescul pentru moșia Dobromireștii i Pătrășcanii și Mărtineștii, și după cu amăruntul cercetare ce s-au făcut de către luminatul Divan, nefiind dovadă nici la o parte nici la altă, s-au hotărât ca să s(e) cercetez(e) pricina aice, la fața locului, și să s(e) dovedească cu marturi.

Deci, preutul Pricochi și cu alții ai săi scoțând carte de blestem de la preosfinția sa părinteli mitropolit, au venit aice la noi și cetindu-se înaintea noastră a tuturor a sărutat-o. Și deci eu, Mihăilă monah, om de 80 ani, mărturisescu cu sufletul meu pentru moșia Mărtineștii că iaste de baștină den vechiu a preutului Pricochi și altora a lui, pentru că în câtă vremi m-am hrănit pe ace moșie m-au dejmuit nelipsit Mălanca, mătușa preutului Precoci, și știu că de aice ce mai multă pricină au fost între neam(ul) preutului Precoci și între Găuculești numai pentru iazul den apa Smilei, iar nu pentru moșii.

Așijdere și eu, Gavril Hanul, om de 90 ani, mărturisescu cu sufletul meu, că în câtă vremi m-am hrănit pe moșia Mărtineștii nelipsit tot Mălanca și cu alții ai săi m-au dejmuit.

Așijdere și eu, Vasăle Băncilă, am de 80 de ani, mărturisăscu cu sufletul meu că în câtă vreme m-am hrănit pe ace moșii, iarăș(i) alde Malanca m-au dejmuit.

Cum și eu, Costandin Chiricu, om ca 60 de ani, mărturisăscu cu sufletul meu, că din gura unui Pavăl Ciornei am auzit că unchiu-său au dejmuit moșia Dobromireștii, parte din sus, unde să hrăne Găuculeasă, și au dejmuit-o și pe dânsa.

Asămine și eu, Nistor Chiricu, om de 90 ani, mărturisăscu cu sufletul meu, că di când țin minte în moșie Mărtineștii pe Mălanca am apucat-o dejmuind din apa Similii înspre răsărit.

Așijdere și eu, Necodim monah, om de 60 de ani, mărturisăscu cu sufletul mieu, că fiind fați la hotărâțul moșii Mărtineștilor, au vrut Ștefan, soțul Mălancăi, și cumnat(ul) lui să pui piatra hotar unde știie că au fost mai înaintea, din veci, și cu rugămintea că zicând la dânșii Gavrilă cu frati-său, Gheorghii, au mutat-o mai în gios de casele lor.

Cum și eu, Antohi Bobeiu, om de 50 de ani, mărturisăscu cu sufletul meu, că fiind fați la hotărâțul moșii Pleșenilor, am auzit din gura unui Alexandru Pârliciu zicând că el știi pe undi au fost hotar vechiu. Și luând brazda în cap au mersu de au arat(at) pe undi au fost, și întrebându-l hotarnicii cum știi că iaste pe acolo, el au dat samă că mergând cu tatăl său să cosască hotarul Dobromireștilor, din Hotnog în gios, pe moșia lor, și fiind fați Gavrilă și fratele său Gheorghii, i-au auzindu zicându că nu are moșii acolo.

Așijdere și eu, Vasălachi Ciocan, om de 70 ani, mărturisăscu cu sufletul meu, că întâmplându-mă fați cu alții mulți o(a)mini când s-au rupt iazul Mărtineștilor am auzit vorovindu oamenii pentru nești țarași vechi. Iar un Sandul, țigan, om bătrân, au zis cum că acei țarași sint ale iazului ce l-au fost făcut Vasăle Uță, crucer, iar Gavrilă aflându-să acolo l-au probojit zicându-i ca să nu mai spui.

Cum și eu, Toader zăt Știubei, mărturisăscu cu sufletul meu, că cosându socrul meu în chiuliță[?] din apa Sămilei înspre răsărit, au venit Gavrilă la dânsul de l-au întrebat cui cosăști și arătat că cosăști Mălancăi. Deci Gavrilă au mersu și au descălecat suptu niști stejari ce să numescu a Petrii. Și chemându pe socrul meu la voroavă i-au spusu că pe acolo iaste moșia Mălancăi, numai o supără el fără dreptate, și cum di să va întâmpla ca să moară el înaint(e) socru-mieu, să știi cu adevărat că moșia ias(te) dreaptă a Mălancăi și ca să spui neamurilor ei, căci de o a tăgădui apoi blestămul va fi asupra lui și asupra ficiilor lui. Și pentru aceia socrul meu, ca să nu fii supt blestăm, au spusu mii și ficiilor lui dându-ne poronca ca oricându va fi întrebare și cercetare să mărturisim și noi după arătare lui, ca să nu fim blestămați.

Așijdere și eu, Dumitrașcu Chiricu, om de 50 de ani, mărturisăscu cu sufletul meu, că arându pre lângă țințirim(ul) lui Vasăli Uță, crucer, în Mărtinești au venit Mălanca și mi-au luat dejmă.

Asămine cu acești mai sus numiți, și noi toți careli mai gios ne-am pusu numili și degiteli mărturisim cu sufletele noastre că așa am apucat și pentru credința ne-am pusu numile și degiteli.

1783 noemvr(ie) 20.

Eu, Mihăilă ot Pătrășcani, mart(or)

Eu, Gavril Han ot tam, mart(or)

Eu, Vasăli Băncilă ot Ghicani, mart(or)
Eu, Costandin Chiricu ot Buda, mart(or)
Eu, Nistor Chiricu ot tam, mart(or)
Eu, Necodim monah ot Mânzați, mart(or)
Eu, Antohi Bobeiu ot Buda, mart(or)
Eu, Vasălachi Ciocan ot Frenciugi, mart(or)
Eu, Toader zet Știubeiu ot Buda, mart(or)
Eu, Dumitrașcu ot tam, mart(or)
Eu, Toader Cucul ot tam, mart(or)
Eu, Sămion Muntean ot Ghicani, mart(or)

Marturii aceștie venind și înaintea mea asemenea au mărturisat cum să arată
mai sus. Pentru aceia am întărit cu iscălitura, <...> <m. p.>

Pe verso: Mărturie de Mărtinești. Mărtinești, 1783 noemv(rie) 20.

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXX / 88, original.

XIII. 1783 decembrie 6.

La Divan, înaintea noastră, s-au judecat de față preotul Procopie, ficior Romanii, nepot Malancăi, și Gheorghie Pârlici mazil, și cu alte neamuri a lor din ținutul Tutovei, cu Petre Miclescul, pentru trei hotară de moșii, anumi Mărtinești i Dobromirești și Pătrășcanii, ce sintu la ținutul Tutovei, pricina fiind precum în gios să arată.

Preotul Procopie și cei împreună cu dânsul având judecată la Divan, la trecuta lună iuni, anul acesta 1783, iarăș cu Petre Miclescul, tot pentru acești hotară de moșii de mai sus arătați, la care judecată arătând preotul Procopie și cei împreună cu dânsul, precum în moșie Mărtineștii sint răzăși de baștină, iar în Dobromirești și în Pătrășcani ar fi având cumpărături și că Petre Miclescul, acum de vro trei ani ar fi vrând să-i lipsască cu totul din stăpânire moșiilor.

Li s-au cerut atunci și unie părți și altie ca să scoată scrisori dovezi ce au să li s(e) hotărăscă judecata, și arătând preotul Procopie și alții ai lui că scrisori nu au, căci s-ar fi prăpădit din întâmplările vremilor, iar stăpânire ar fi avut.

Al doile, arătând și Petre Miclescul că și a lui scrisori s-ar fi prăpădit, din întâmplările vremilor, iar stăpânire ar fi avut pe toți acești hotară de moșie de sus arătați, și preotul Procopie și pe alții ai lor nu i-ar fi apucat stăpânitori, scoțând atunci Petre Miclescul de au arătat și o mărturie de la câțiva oameni de acolo, de pin pregiur, încredințată și de ispravnicii țin(u)ului, carii mărturisescu pentru stăpânire lui Petre Miclescul și a neamului său. Și preotul Procopie și alții ai lui răspunzindu atunci înprotivă și zicând precum ei vor dovedi cu oameni bătrâni vrednici de credința aici la Divan, precum ar fi avut stăpânire în Mărtinești i în Dobromirești și în Pătrășcani, atunci sfârșit judecății nu s-au dat ce s-au hotărât ca să aducă preotul Procopie și cu alții ai lui oameni bătrâni vrednici de credințe la Divan, carii neștiind

nici răzăși nici neam să mărturisască pentru stăpânire în ce chip vor fi, puindu-li-să și zi de sorocu la Sfeti Dimitrie ce au trecut. Deci, Petre Miclescul văzând în trecuti zile la Divan și dând jalobă precum el au venit cu oameni marturi din parte sa, iar preotul Procopie și cu alții ai lui nu mai vin și el stă aice în cheltuială.

Din poronca Mării Sale lui Vodă s-au triimis om g(os)pod aprod de au adus pe preotul Procopie și pe alții ai lui la Divan. Și eșind la giudecată înaintea noastră, s-au întrebat pe preotul Procopie de au adus oameni marturi, precum li s-au zis de la giudecată, și el au răspunsu că oameni marturi n-au putut să aducă fiind trimiș(i) cu poronci domnești, dar [a] adus mărturie în scris de la acei ce au avut științe pentru stăpânire lor, făcută pe carte de blăstăm și încredințată de ispravnicii țânutului, care mărturie citindu-să înaintea noastră și dovedindu-să precum preotul Procopie și cu neamul lui ce să trag din Malanca au avut stăpânire în Mărtinești. S-au întrebat pe Petre Miclescul ce răspundi și pentru Mărtinești. Înșuș(i) Petre Miclescul au arătat acum adevărul, că preotul Procopie și cu alti neamuri a lui au avut stăpânire și stăpânescu și acum, căci el nu cuprindi tot hotarul, iar în Dobromirești și în Pătrășcani n-ar fi stăpânit. S-au întrebat iarăș(i) pe Petre Miclescul în cât(i) bătrâni au îmblat Mărtineștii și câtă parte trage el în stăpânire sa. El au răspunsu că s-ar fi împărțind în trei bătrâni, iar că el tragi în stăpânire doi bătrâni. I s-au cerut ca s(ă) arăti scrisori cu ce tragi el acei doi bătrâni. Petre Miclescul au scos de au arătat un zăpis din let 7194 <1686> fev(ruarie) 23, încredințat cu marturi, în care scrie precum Drăghina i Sofronie i Alexandru Crucean i Nastasie și Apostol, ficiorii lui Ciorneiu, nepoții lui Vasili Uță, au vândut Siminii visterniceasa Gheucăi a lor dreaptă ocină și moșie, un bătrân din siliștea Mărtineștilor, ce este pea pa Smilii, bătrânu(l) lui Grigorie Ciorneiu, ci să va alege parte sa, cu vatră de sat, și cu vad de moară și din tot locul cu tot venitul. Însă în zăpis unde zice un bătrân s-au găsit tocmīt cu altă slovă și zicea doi bătrâni, și fiind zăpisul tocmīt s-au însămnat de noi în dos și s-au hotărât să stăpânească Petre Miclescul numai un bătrân din Mărtinești, măcar că asupra cei părți au arătat Petre Miclescul și hotarnică din let 7274 <1765-1766>, iscălită de sulger(ul) Costandin Jora și de Ștefan Gălușcă, cari numiți hotarnici i-au fost ales lui Petre Miclescul doi bătrâni din Mărtinești, dar fiindcă și hotarnicii s-au uitat după zăpis și n-au luat sama că zăpisul este tocmīt, pentru aceia i-au fost ales doi bătrâni. Drept aceia, și hotarnica s-au însămnat de noi în dos ca numai un bătrân să stăpânească Petre Miclescul iar nu doi bătrâni, precum i-au fost ales hotarnicii.

Deci, am întrebat pe preotul Procopie și pe alții ai ai lui, în cât bătrâni știu iei că au îmblat Mărtineștii din vechi, și ei au răspunsu că în patru bătrâni știu iei că au îmblat Mărtineștii. Și întrebându-să cu ce pot să dovedească la aceasta, ei spre dovadă au scos de au arătat o carte de blăstăm de la răposatul Preosfinție Sa Nichifor mitropolitul, care fiind din let 7253 <1744-1745> așa scrie, precum Gavril Pârlici i Ștefan Rotar i Pavăl Ciorneiu și cu alti neamuri a lor, răzăș(i) de Mărtinești, au venit de s-au judecat precum au o moșie Mărtineștii la țan(u)t(ul) Tutovei, care au îmblat în patru bătrâni, însă bătrânu a lui Ștefan sin Vasilie, cu părți în iaz și în vadul morii, și un bătrân a Zahariase(i) ce-au fost starpă, și un bătrân a lui Văscan, iar al patrăle bătrân a lui Grigorie Ciorneiu, din care Alexandru Ciorneiu vânzând o a patra parti vist(iernicului) Gheucăi și rămâind trei părți din parte lui Grigorie

Ciorneiu nevânduti, ficiorii vist(iernicului) Gheucăi să întind de stăpânescu tot bătrânu(l) lui Grigori Ciorneiu. Și pentru această pricină au cerșut atunci răzășii carte de blestăm, din care carte de blestăm măcar că s-au cunoscut după arătare răzeșilor de atunci că moșie Mărtinești au îmblat din vechi în patru bătrâni și că din bătrânu(l) lui Grigorie Ciorneiu au cumpărat vist(iernicul) Gheuca o a patra parti și trei părți au rămas nevânduti, dar fiindcă în urma cărții de blăstăm vreo mărturie de la cineva după știința ce ar fi avut nu să vedi. Și zăpăsul ce l-au scos Petre Miclescu de cumpărătură scrie că numești vânzători, au vândut tot bătrânul lui Grigorie Ciornei, dreptate îl dă pe Petre Miclescul ca să stăpânească tot bătrânu(l) lui Grigorie Ciorneiu și mai mult nu poati să ceie, de care nici însuș(i) Petre Miclescu n-au avut ce să răspundă mai mult.

Osăbit de aceste mai fiind pricină și pentru celelalte doao hotară: Dobromireștii și Pătrășcanii, de care au cerșut preotul Procopieși cu alții ai lui ca să li să de părțile ce ar fi avut neamul lor de cumpărătură și acum Petre Miclescul le-ar fi stăpânind în tărie. S-au întrebat de au scrisori dovezi cu care să poată dovedi, precum neamul lor ar fi avut părți de cumpărătură în Dobromirești și în Pătrășcani și li să vor da părțile, de vreme că din mărturiile ce au scos și o parte și alte nu s-au putut dovedi pentru stăpânire lor în Dobromirești și în Pătrășcani, fiind făcuti înprotiva una altie. Și preotul Procopie și cei împreună cu dândul au răspunsu că scrisori nu au, căci ar fi avut doao zapise, unul de Pătrășcani și altul de Dobromirești, și în anii trecuți(i) le-ar fi luat unchiul lui Petre Miclescul de la neamul lor ca să s(e) îndrepteze(e) la o pricină de giudecată pentru care ar fi dat și sinet și păr' acum aceli zapise la mâna lor n-au venit, și zicându-le să scoată acel sinet ei au dat samă că au di la un Costandin Agapi ot Fălciuu luat cu apucătură. Deci, nefiind de față nici sinetul acela ca să s(e) vadă la giudecată, nici alti dovezi(i) cu care să s(e) poată agiuta preotul Procopie și alții ai lui, la cerere lor au rămas dar când preotul Procopie și Gheorghie Pârlici și alții ai lor vor dovedi ori cu sinetul ce vor fi având de la unchiul lui Petre Miclescul, ori cu alti dovezi(i) vrednici de credință, precum neamul lor au avut părți într-aceste doao hotară, în Pătrășcani și în Dobromirești, de cumpărătură, atunci cu giudecată să-ș(i) caute, iar păr' când nu vor dovedi cu chipul ce să arată mai sus să n-aibă amestecu la acești doao hotară fără numai au să-ș(i) stăpânească trei bătrâni din moșie Mărtinești, precum li s-au ales de la giudecată, și Petre Miclescul a patra parte, adică un bătrân. Însă fiindcă păr' acum Petre Miclescul au stăpânit doi bătrâni din Mărtinești cu nedreptate și numiții răzeși un bătrân, au rămas ca de primăvară să s(e) rânduiască hotarnici ca să cerceteze(e) întâi și să afli drepti marginile moșai Mărtineștii și apoi, măsurându-să cu stânjini să de trei părți preotului Procopie și altor neamuri a lui, să o de hotarnicii despre alti părți ce va fi având Petre Miclescul, pe care să aibă a o stăpâni din tot locul cu tot venitul. Drept aceia, s-au dat această carte a noastră de giudecată preotului Procopie și lui Gheorghie Pârlici și altor neamuri a lor, și asemenea caret s-au dat și lui Petre Miclescul. Aceasta înștiințăm.

1783 dechem(brie) 6.

Balș, vel logofăt <m. p.>

Ștefan Sturza vel vornic <m. p.>

Iordachi Rosăt, vel vornic <m. p.>
Vasile Razul, vel vornic <m. p.>
<...> vel spatar <m. p.>

Cum și pentru moara din Mărtinești, de cătră noi s-au hotărât ca după cum li s-au ales și li s-au hotărât ca să s(e) stăpânească moșie, adică trii părț(i) preotul Procopie și cu ai săi, și o parte Petre Miclescul, asemenea și venitul morii să-l împartă în patru părț(i). Deci, care trii părț(i) să le ia preotul cu ai săi și a patra parte să o ia Miclescul, însă de să va dovedi că iazul în care iasté moara iaste pe dreaptă moșie Mărtineștii.

1784 mai 2.
Ștefan Sturza, vel vornic <m. p.>
Iordachi Rosăt, vel vornic <m. p.>
<...> vel vornic <m. p.>
<...> vel spatar <m. p.>
<....> <m. p.>

Pe verso: 1783 dechem(brie) 6. Carte de giudecată ot veliții boeri.

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXV / 48, original.
Un dublet, ibidem, CXXV / 76, original.

XIV. 1792 octombrie 15

Иъ Александръ Костандинъ Мѣръзъ в[ое]вода, Божю милост[ю],
г[оспо]дар[ъ] Земли Молдавской.

Prin această a noastră domnească carte se puni de sorocu răzășilor de moșie Pleșenii din țin(u)t(ul) Tutovii, ca la 31 zile a aceștii luni oct(om)v(rie), să s(e) afle aice la Divan dinpreună cu scrisori dovezi ce vor da având, să ste la giudecată cu Vasile Miclescul pentru împresurare ce i-ar fi făcând părților sale dintr-alte moșii di pe înpregiur, Pătrășcani, căci neveni(n)d la sorocul arătat vor fi aduși cu om g(os)p(o)d cu cibote. Aceasta poroncim.

1792 oct(om)v(rie) 15
L.S.
Procit vel log(o)f(ă)t.

S-au trecut în condică.

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXX / 89, original

XV. 1795 octombrie 23

Io Alexandru Ioan Calimah v(oie)voda, cu mila lui Dumnezeu, domn Țării Moldovii. Cinst(iți) credincioș(i) boerii Domnii Mele, dum(neata) Ștefan Sturza biv vel ban i dum(nea)v(oastră) isprav(ni)ci de ținutu(l) Tutovii i dum(neata) Iordache Miclescu biv vel med(elni)ce(r), săn(ă)t(ate)!

Prin jaloba ce-au dat către Domnie Me Zoița Micleasca cu fiul său Vasăle Miclescu, au arătat că la țin(u)tu(l) Tutovii au patru moșii, anumi Pătrășcanii i Dobromireștii i Pleșăștii, în rând una lângă alta, și Româneștii, pe apa Jăravățului, pe care ar fi având și a așăzare, care nefiind hotărâte au cerut ca să le aleagă și să le hotărască despre alți megieși înpregiuraș(i). Și fiindcă scrisorile moșiilor nu le-au avut aice faț(ă) ca să văză de către dum(nea)l(ui) vel log(o)f(ă)t și arătând către acele moșii au avut și giudecată în trecuții ani la Divan, care spre îndreptare căutându-să condica Divanului din anul (17)92, deche(mebrie) 18, s-au găsat carte de giudecată dată la mâna jăluitoarei Zoiții i la a fiului său Vasăle numai pentru trii moșii: Pătrășcani i Dobromirești i Pleșești.

Drept aceia, iată scriem dum(nea)v(oastră) ca împreună cu boerii rânduiți să mergiți și unul și din dum(nea)v(oastră) isprav(ni)ci la stare acelor moșii unde strângând pe toți răzășii megieși înpregiurași cu scrisori dovezi ce vor ave, fiind și jăl(uitorii) fați, iarăși cu scrisorile și dovezile lor, să faceți cu amăruntul cercetare. Și după scrisori dovezi ci vor arăta stâlpindu-le și cu pietre hotară pe la locurile ce vor fi trebuință, după care alegire și hotărâtură ce veți face să dați și mărturie hotarnică la mâna jăl(uitorilor) după rânduială, în sămni și în stânjini. În care după ce vor iscăli toți răzășii i megieșii înpregiurași și alții care să vor întâmpla la hotărât, să o încredințați și cu a dum(nea)v(oastră) iscălituri. Iar dacă la hotărât vor naști pricină despre vreo parte, atunce cu pietre hotară să nu să stâlpască, ci făcând mărturie de arătare pricinii pre larg și hartă închipuitoare asămene de stare moșiilor și a locului de pricină, cu zi de sorocu, să-i triimetiți la Divan.

1795 oct(ombrie) 23.

L. S.

Procit vel log(o)f(ă)t.

S-au trecut în condică, M. condicar <m. p.>

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXXIII / 57, original

XVI. 1796 iunie 26

Io Alexandru Ioan Calimah v(oie)voda, cu mila lui Dumnezeu, domn Țării Moldovii.

Fiindcă prin jaloba ce-au dat către Domnie Me Vasăle Miclescul au arătat că moșie sa Pătrășcanii de la țin(u)tu(l) Tutovii, ce ar fi având-o de la părinți cu scrisori de câțiva ani i s-ar fi înpresurând de către răzășii din moșie Pleșanii 1900 stânjini, pentru care pricină fiind giudecată și la Divan. Și pentru că scrisorile moșii sali Pătrășcani n-ar fi fost atunce de față, li s-ar fi dat acelor răzăși stăpânire pe acei

stânjini de moșii, care scrisori în urma giudecății arată că s-ar fi găsit la dum(nea)lui vor(ni)cu(l) Costandin Paladi, cere acum jăluitoariul ca să aibă giudecată cu dâșșii la Divan.

Drept aceia, iată prin această a noastră domnească carte să pune sorocu acelor răzăș(i) din moșie Pleșanii ca la zioa Sfântului Dimitrie, în toamnă, oct(ombrie) 26, negreșit să aibă aice la Divan cu orice scrisori dovezi vor avea ca să ste la giudecată cu jăluitoariul, căci viind la sorocul de sus arătat apoi li să va triimeti am g(os)p(o)d de-i vor aduce și vor da și ciubote.

1796 iuni(e) 26

L. S.

Procit vel log(o)f(ă)t

S-au trecut în condică, M. condicar <m. p.>

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXXIII / 20, original

XVII. 1797 ianuarie 8

Io Alexandru Ioan Calimah v(oie)voda, cu mila lui Dumnezeu, domn Țării Moldovei.

De vremi ce răzășii de moșii Pleșenii din ținut(ul) Tutovii, după sorocul ce li s-au pus ca să vie la Divan să s(e) judece cu Vasili și Costachi Miclești pentru că cu nedreptate ar fi intrat stăpânitori în moșii lor Pătrășcani, ei n-ai urmat a veni. Iată dar să volnicești pe acest aprod carile să margă și numaidecât prin marafetul dumlorsale is(pravnicilor) de ținut să-i rădice împreună cu toate dovezile ce vor fi având și să-i aducă la Divan ca să s(e) judece cu jăluitoarii și care parte va rămâne din giudecată va plăti ciobotili omului domnesc.

1797 ghen(a)r 8

Procit vel log(o)f(ă)t

S-au trecut în condică, M. condicar <m. p.>

Pe verso: Antohe Bobei, Lupul Cherecu, Vasăle Băncilă, Dumitrașcu Cherecu, Costandin vornecul, Enache Știubei, Ioniță Bedenar.

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXX / 71, original

XVIII. 1797 iunie 13

Io Alexandru Ioan Calimah v(oie)voda, cu mila lui Dumnezeu, domn Țării Moldavie. Cinst(iți) credincioș(i) boerii Domnii Mele, dum(itale) Ștefan Sturza biv vel ban i dum(nea)v(oastră) isprav(ni)ci de ținut(ul) Tutovii i dum(itale) Iordachi Miclescul biv vel med(elni)ce(r) săn(ă)t(ate)!

Giudecata ce au fost la Divan, atât înaintea dumlorsali veliților boeri cât și față înaintea Domnii Mele, între Vasili și Constandin Miclești, ficiorii mortului Petrii Miclescul, strănepoții Gheucăi vist(iernicul), și între răzășii din moșii

Pleșenii pentru despărțirea moșii Pătrășcanii a Micleștilor de cătră moșiie Pleșenii a răzășilor. Pre larg veț(i) videa hotărârea ce s-au dat din anaforaoa dumilorsale velișilor boeri, care iaste întărită și de cătră Domniia Mea. Deci, dum(neavoastră) să mergiți la starea locului și urmând întocma după hotărârea giudecății să faceți(i) despărțire cu pietri și alte semni hotară moșii Pătrășcanii de cătră moșiia Pleșenii a răzășilor.

Așijderea, și pre la celelanti mergiți să o stâlpiți(i) cu pietri și alti semni înpregiur, după cari să poată numiții Miclești a-ș(i) stăpâni numita moșie fără mai multă supărare. Apoi și pentru 14 pământuri care iarăș(i) prin anafora să hotărâști ca să le tragă Micleștii din trupul moșii Pleșenii să le alegiți(i) și pe acelea și să le lipiți(i) cătră moșiie lor Pătrășcanii stâlpindu-li cu pietri hotară despre moșiie ce va rămâne a răzășilor din Pleșeni, și iarăș(i) să arătați(i) semnili ce veți(i) faci prin mărturie ce veți(i) da.

1797 iuni(e) 13

L. S.

Procit vel log(o)f(ă)t

Pe verso: 1797 iuni 13, carti di la domnul Aleandru Calimah voivod poroncitoari spat(arului) Ștefan Sturza și med(elni)ce(rului) Miclescu să pui petrili după anafurao domnii Sali.

Biblioteca Academiei Române,
Documente istorice, CXXX / 92, original

O PILDĂ DE AUTOMODELARE CULTURALĂ THEODOR CODREANU – 70

Teodor PRACSIU

Să ne cinstim contemporanii care merită nu doar în posteritate ci încă din timpul vieții...

Sâmbătă, 4 aprilie 2015, sala de festivități a primăriei din Huși. S-au adunat aici oameni de cultură, cadre didactice, scriitori, publiciști, intelectuali din generația tânără, matură și vârstnică, hușeni de suflet, pentru a-l omagia pe profesorul Theodor Codreanu, devenit intempestiv, printr-o păcăleală a destinului, septuaghenar (n. 1 aprilie 1945 la Sârbi-Vaslui). Oaspeții au venit din Bucovina de Nord, Basarabia și România, în semn de prețuire pentru cărturarul de astăzi, spirit polivalent, literat înzestrat cu multiple disponibilități creatoare: critic și istoric literar, prozator de ficțiuni romanești, eseist, autor de aforisme, umorist, monografist al Hușilor, eminescolog reputat și polemist temut și respectat. Mă grăbesc să spun că înainte de toate Theodor Codreanu a fost un profesor devotat al preuniversitarului, în tinerețe dascăl de țară în sate componente (Orgoești-Bogdănești și Dodești-Viișoara), pentru ca în următoarele aproape patru decenii să-și împlinească destinul didactic la Liceul „Cuza Vodă” din Huși, unde a dat serii de promoții de elevi recunoscute prin pregătire și moralitate. Cu o tenacitate remarcabilă, destinată numai celor aleși, Theodor Codreanu și-a edificat o operă pluriformă, expresivă și percutantă, ce acoperă domenii diverse ale spiritului: exegeză, istorie literară, istoria culturii, filosofie, sociologie, politologie, organizându-și adesea discursul critic din perspectivă pluri- și transdisciplinară. Este autorul câtorva zeci de volume, unele premiate și cu ecou larg în conștiința cititorilor fideli, reeditate, comentate, citate, apreciate și uneori contestate de spirite îngust-dogmatice ori revanșarde. Între cele mai cunoscute titluri figurează: *Marele zid* (1981), *Eminescu – Dialectica stilului* (1984), *Modelul ontologic eminescian* (1992), *Dubla sacrificare a lui Eminescu* (1997, 1999, 2001, 2004), *Provocarea valorilor* (1997), *Varvarienii* (1998), *Controverse eminesciene* (2000), *Bacovia/Complexul bacovian* (2002, 2003), *Fragmentele lui Lamparia* (2002), *Basarabia sau drama sfâșierii* (2003, 2003, 2004), *Caragiale – abisal* (2003, 2014), *Duminica Mare a lui Grigore Vieru* (2004, 2010), *Mitul Eminescu* (2004), *Transmodernismul* (2005, 2011), *Numere în labirint* (I-III, 2007-2009; IV, 2014), *A doua schimbare la față* (2008, 2013), *Istoria „canonică” a literaturii române* (2009), *Polemici „incorecte politic”* (2010, 2011), *Ion Barbu și spiritualitatea românească modernă. Ermetismul canonic* (2011), volum premiat de Academia Română, *În oglinzile lui Victor Teleucă* (2012), *Cezar Ivănescu – transmodernul* (2012), *Mihai Cimpoi. De la mitopo(i)etică la critica ontologică* (2012), *Basarabia eminesciană* (2013), *Eminescu incorect politic* (2014).

În 46 de ani de trudă scriitoricească (a debutat publicistic în 1969 în „România literară”), Theodor Codreanu a impus un stil de a face literatură critică și a probat câteva calități dominante: adevărul înainte de toate, comprehensiunea culturală, fermitatea judecăților, forța argumentației, relaționările livești complexe, analiza percutantă a textelor, valorificarea inteligentă a spiritului și literei surselor documentare, vigoarea polemistă, consecvența convingerilor. Modelul său ontologic și estetic suprem rămâne Eminescu (poetului nepereche dedicându-i până astăzi zece volume și un noian de studii și articole), dar autorul a sondat și personalitatea creatoare a unor mari autori clasici și moderni: I.L. Caragiale, George Bacovia, Ion Barbu, Grigore Vieru, Victor Teleucă, Cezar Ivănescu. Acad. Mihai Cimpoi scria în 1998 aceste rânduri definitorii: „Theodor Codreanu este o prezență vie, dinamizatoare în contextul culturii române de azi aflată sub semnul incertitudinilor tranziției. În asemenea condiții ce pot deruta spiritul sau cel puțin îl pot lipsi de punctele de sprijin, el își păstrează întreg farmecul personalității prin verticalitate și cultul ferm al valorilor. Este foarte deschis la noile idei, receptându-le și asimilându-le în orizontul de așteptare, cu demnitate și cu un nealterat sentiment al identității culturale românești. Este un critic de frontieră, căci își situează demersul la răscrucea filosofiei, ontologiei și literaturii, unde surprinde pulsul ideii și elementele formatoare ale valorii. Scrie, de fapt, proză de idei, demonstrând o sensibilitate rară la freamătul poetic al gândului. [...] Înzestrat cu asemenea facultăți intelectuale Theodor Codreanu este un critic al întreg spațiului cultural românesc, preocupându-se de valorile ce se creează în țară, cât și în Basarabia și în exil” (Mihai Cimpoi – *Un critic al întreg spațiului românesc*).

Despre septuaghenarul sărbătorit cu atâta căldură au vorbit, în acolade encomiastice ori mai reținut, de la grav la entuziast, anecdotic, umoristic ori patetic, o serie de invitați și deopotrivă mesageri ai gazdelor, oameni de bine, care au ținut să-și exprime prețuirea, fiecare în felul său, fie în volute retorice, fie în surdină: Jan Ciupilan, primarul municipiului Huși, care a dat citire și unui mesaj de salut din partea criticului Adrian Dinu Rachieru (Timișoara), acad. Mihai Cimpoi (Chișinău), acad. Vasile Tărășeanu (Cernăuți-Ucraina), logicianul Petru Ioan (Iași), poetul Cassian Maria Spiridon, președintele filialei Iași a Uniunii Scriitorilor, eminescologul Nicolae Georgescu (București), poetul Petru Brumă (Constanța), poetul Emilian Marcu (Iași), Lucian Vasiliu (Iași), directorul Editurii „Junimea”, Marius Chelaru, scriitor, traducător (Iași), epigramistul Efim Tarlapan (Chișinău), poetul Daniel Corbu (Iași), Dumitru Buzatu, președintele Consiliului Județean Vaslui, poetul Viorel Dinescu (Galați), Ilie Zamfir, directorul Bibliotecii județene „V.A. Urechia” din Galați, poetul Petruș Andrei (Puiști), poeta Daniela Oatu (Vaslui), Gheorghe Andrei Neagu, directorul revistei „Oginda literară” (Focșani), prof. Elena Monu, președinta Academiei Bărlădene, Gelu Voicu Bichineț, directorul Bibliotecii județene „Nicolae Milescu Spătarul” din Vaslui, pictorul Ion Daghi (Chișinău), prozatorul Iorgu Gălățeanu (Bârlad), prof. univ. dr. Nicolae Crețu (Iași), prof. dr. D.V. Marin (Vaslui), părintele V. Boțoroga (Huși), medicul Valeriu Lupu (Vaslui), poeta Mihaela Grădinaru (Râșca), poetul Nicușor Dărbăbană (Huși), Manuela Iacob, directoarea Colegiului Național „Cuza-Vodă” (Huși). Vasile Bahnaru, directorul Institutului de Filologie al Academiei de Științe a Republicii

Moldova, a înmănat sărbătoritului diploma „Meritul Academic” a Academiei de Științe a Republicii Moldova, pentru activitatea fertilă de critic al întregului spațiu cultural românesc. I s-au acordat de asemenea diplome de excelență și i-au fost dăruite o serie de obiecte cu valoare simbolică: un tablou al pictorului Ion Daghi, două săbii, un cal în miniatură ș.a. Câțiva prieteni au editat volumul omagial *Trepte spre infinit. Theodor Codreanu – 70* (Editura „Sfera”, Bârlad, 2015). Lina Codreanu a îngrijit antologia *Theodor Codreanu în imaginarul criticii* (Editura Junimea, Iași, 2015).

Vorbitorii s-au întrecut în elogii, unele ditirambice, în aprecieri cumpănite și judecăți de valoare, glisând adesea către enunțul cu valențe aforistice: „Theodor Codreanu este un mare cărturar, deschis către toate paradigmele culturale, sociologice, filosofice”; „Drumul către centrul eminescologiei trece prin Huși”; „În această epocă de relativizare a valorilor autorul nostru este un exemplu de moralitate culturală”. (Mihai Cimpoi). „În orașul lui Mihai Ralea, Alexandru Giugaru, Costache Olăreanu, Ion Alex. Angheluș, Theodor Codreanu este un reper valoric, dascăl dotat și intelectual deschis spre celelalte spații ale românismului”. (Petru Ioan); „Un teritoriu trebuie cucerit mai întâi cultural. Theodor Codreanu ne-a integrat literaturii române prin studiile sale despre Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Ion Druță, Victor Teleucă. Să nu ne rușinăm să ne iubim neamul și literatura națională!” (Nicolae Dabija); „Polemistul a luptat pentru a cuceri o Troie internă – literatura română. Astăzi el întreține aici spiritul locului”. (Nicolae Georgescu); „Theodor Codreanu a distrus mitul centrului în favoarea marginii. Îi doresc timp și răbdare să ne citească pe toți”. (Emilian Marcu); „Principiul călăuzitor al lui Codreanu: literatura mare este destin, nu carieră. El are bunul simț al subtilităților adânci”. (Viorel Dinescu). Amintind, în treacăt, că nu peste mult timp se vor împlini 750 de ani de la nașterea lui Dante, Ilie Zamfir a enunțat câteva frumoase sentințe: „Nu Theodor Codreanu a împlinit 70 de ani, ci 70 de ani l-au împlinit pe Theodor Codreanu. În județul Galați el a descălecat de trei ori: o dată să-și câștige mireasa, pe Lina; a doua oară, la Editura Porto Franco și a treia oară la revistele gălățene”; „România nu duce lipsă de inteligențe, ci de caractere. Am înregistrat atâtea lașități în critica literară și ne bucurăm când un critic nu negociază valoarea ci o impune. Theodor Codreanu este un caracter, un critic cu reale calități de argumentație; el nu vrea să seducă ci să convingă”. (Nicolae Crețu). La rândul său, septuaghenarul Theodor Codreanu a evocat dascălii adolescenței sale bărlădene și ai tinereții – prof. Harry Zupperman, prof. Constantin Parfene, C.D. Zeletin, prof. Ion Alex. Angheluș – precum și alte personalități culturale formatoare: G. Ibrăileanu, G. Călinescu, Edgar Papu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Adrian Marino ș.a. Toți au contribuit într-o măsură sau alta la modelarea destinului său intelectual. La finele scurtei acolade biografice, sărbătoritul a afirmat ritos că, după opinia sa, niciodată Hușul n-a strâns laolaltă atâtea scriitori de valoare din spațiul românesc.

Tâlcul adânc al reuniunii hușene s-a dovedit până la urmă transparent. Sărbătorirea criticului a fost liantul ce i-a adus laolaltă pe scriitorii ținuturilor românești de dincolo și de dincoace de Prut. A fost un semn că sentimentul unității naționale nu s-a stins cu totul și că simțămintele patriotice mai pot exista într-o lume globalizantă. Trei instituții hușene – Primăria municipiului Huși, Casa de cultură „Al. Giugaru” și Biblioteca municipală „Mihai Ralea” – au făcut conclavul festiv și ne-au determinat să simțim românește.

Ioan Bejan și Ionel Duma, *Ivești, un vechi sat pe Valea Tutovei*, Bârlad, Editura Sfera, 2013, 318 p.

Sporește vertiginos numărul lucrărilor monografice consacrate localităților din județul Vaslui, ca rezultat al unui interes neobișnuit de accentuat în rândul intelectualilor de aici, fapt probat de *Bibliografia* acestei probleme, publicată „Prutul”, anul II (XI), nr. 1 (49), 2012, p. 191-207. În numai doi ani de la acel tablou sugestiv prin amploarea sa, au apărut alte câteva volume, din păcate semnalate și ajunse în marile biblioteci cu întârziere. Mă opresc acum asupra uneia, reprezentativă pentru nivelul valoric, metodele de cercetare, tehnicile de elaborare și redactare, precum și mentalitatea de autor ce guvernează, în mod curent, un asemenea demers. De regulă, autorii fiind localnici (prin obârșie sau locul activității lor), ca și publicul cititor prezumat, nivelul de interes al acestor monografii rămâne limitat, atunci când nu se întrevăd ambiția, efortul și, desigur, capacitatea de a propune o integrare a problemelor locale într-o viziune sau a concepție mai ample, prin interpretare și generalizare a observațiilor și rezultatelor cercetării sau prin încercarea de definire a unui specific al spațiului fizic, social și cultural studiat. Dacă scopul lucrării a fost conceput în mod instinctiv sau programat ca modest, totul rezonază în acest sens, ca și în cazul de față, prin retorică, stil, nivel științific și ținută editorială.

Cei doi autori sunt profesori în Ivești, domnul Ionel Duma fiind dascăl de istorie, autorecomandat ca un „pasionat cercetător al documentelor istorice” (p. 10). Contribuția lor nefiind departajată explicit, rezultă că și-au asumat în mod solidar atât meritele, cât și eventualele deficiențe sau neîmpliniri, cum se presupune în toate cazurile de colaborare indistinctă. Adresarea autorilor către cititorii lor îi vizează exclusiv pe iveșteni, cum rezultă clar dintr-un apel *Către cititori* (p. 9-10), care sunt nu numai „mândri” de satul lor (epitetul este de trei ori folosit numai în acest scurt text și de mai multe ori în caracterizarea unor persoane portretizate în volum), dar vor deveni și mai mândri de această Carte scrisă pentru ei (desigur, un fel de Evanghelie laică, așa cum își caracteriza Opera și autorul unei lucrări similare despre satul vasluian Boțești). Urmează că eventualii cititori străini de aceste meleaguri pot fi și circumspecți, și rezervați, și chiar critici față de acest produs al dragostei de un loc natal (sau / și profesional). Înscriindu-mă în rândul acestora din urmă, așadar lipsit de „antenele” necesare receptării sentimentelor menționate, încerc o prezentare obiectivă a volumului, tentat totuși să subliniez mai ales ceea ce ar mai fi trebuit adăugat lucrării pentru sporirea interesului ei, componentele bine realizate fiindu-le evidente cunoscătorilor locului, iveștenilor adică, dacă tot sunt ei singurii beneficiari ai acestui efort. Pe scurt, meritele se găsesc într-un set de calități ce pot fi distribuite cu generozitate majorității lucrărilor de această factură, anume: muncă dezinteresată material, stăruință în timp, implicare emoțională pozitivă și, în

cele din urmă, rezultatul final, un câștig de cunoaștere pentru toată lumea (cea puțin pretențioasă la exigențele științei istorice).

Problemele deficitare, aproape în egală măsură generale în monografiile locale, se pot constata în insuficienta acoperire cu competență a tuturor domeniilor cercetate, în lipsa de rigoare a interpretării materialului și o tratare modestă a cerințelor textului științific. Semnalez, în ordinea primelor capitolelor, unele deficiențe ce grevează serios asupra calității acestei lucrări.

Abrevierile (de fapt, siglele) sunt oglinda elocventă a stângăciilor și profesionalismului lacunar ale autorilor. Ele sunt copiate din *Tezaurul toponimic al României*, lucrare desigur anonimă, fără autori, fără un titlu cât de cât orientativ și fără elementele minimale obișnuite de identificare editorială. Ca să glumesc, aş spune că, în fond, acest mod defectuos de citare este un semn de maximă prețuire, acel *Repertoriu* de localități devenind aproape un produs... folcloric prin citarea sa curentă în acest gen de monografii, dar, aproape fără excepție, cu erori de utilizare. Autorii monografiei Ivești nu cunosc tehnicile elementare ale citării și constituirii siglelor (care nu sunt... Abrevieri), de vreme ce punctele ce ar trebui să marcheze inițialele unor cuvinte din titluri și titlurile înseși sunt folosite aleatoriu, greșit și neglijent, ca în B.A.W.R. (1774) = F.G. Bawr, *Carte de la Moldavie pour servir a [= à] l'Histoire militaire de la guerre entre les Russes et les Tures [= Turcs]*, Amsterdam, 1783; N.O.M. = (1889) [anul aici?] *Nomenclatura cătunelor și comunelor rurale și urbane din România*, Buc. [sic !]; R.E.C. = *Recensământul general al populației* [care ?]; STAT. [fără puncte!] = (1844) [aici ?] *Dela Statisticeștilor* [sic !] științe, [arhiva ?], tr. 1772, ap. [= op.] 2020, [dosar ?]. Apreciez că, în această privință, originalitatea autorilor constă în ... stricarea unei liste corecte în *Tezaur*.

Tot atât de imputabil este faptul de neînțeles că aceste sigle nici nu sunt folosite, în puținele note de trimitere la surse fiind citate doar titlurile lucrărilor siglate, unele greșite, precum *Indicele din Romania după marea organizare a legii comunale*, 1865 (p. 42, nota 6), în loc de *Indicele comunelor României după noua organizare a legii comunale*. Impresionează neplăcut și faptul că nicăieri titlurile nu sunt marcate (cu italice sau ghilimele). Și mai nesatisfăcătoare este însă citarea unor surse evident neconsultate, ele fiind preluate din *Tezaur*, neatent și fără înțelegerea modului de redactare a acestui dicționar structural. Câteva exemple vor apărea ceva mai jos.

Un *Glosar*, care putea fi întocmit fără dificultate, prin consultarea atentă a unor dicționare accesibile, comunică cititorilor sensuri greșite sau insuficient precizate. Astfel, cîsla nu era „birul plătit de locuitorii unui sat”, ci modalitatea împărțirii sarcinii birului între birnicii satului prin cote-părți; havalelele nu erau „îndatoriri privind efectuarea zilelor de clacă”, ci obligații de muncă și alte dări impuse de turci, complementare birului; ocolul era nu numai „un număr de sate ascultătoare de un oraș” (de fapt, al unui vechi târg moldovenesc), ci și o subunitate administrativă a unui ținut, între 1742 și 1864; ocina nu era o „proprietate agricolă”, ci o parte răzășească de moșie, moștenită de stăpân de la tatăl său; ruptașul ar fi o „categorie fiscală care plătea dările prin intermediul rupei”, dar nu se spune ce era rupta; șoltuzul nu putea fi un „șef al unei comune urbane (primar)”, ci al unui târg,

până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, căci nu existau comune urbane înainte de 1864; vătămănușul sau vornicul de sat nu era un „subaltern al marelui vornic”, afirmație hazardată. Asemenea aproximații probează o pregătire istorică a autorilor cu totul modestă.

Nu zăbovim asupra capitolelor *Cadrul natural* și *Cercetări arheologice*, care adună toate informațiile cunoscute, preluate ca atare, cu prea puține contribuții proprii, între care se pot constata doar imaginile fotografice inedite ale unor piese arheologice găsite pe teritoriul comunei Ivești. O „contribuție” autentică a profesorului de istorie de la Ivești este însă concluzia dragă majorității autorilor de monografii locale, anume că descoperirile arheologice trebuie musai să ducă la concluzia, generatoare a unei mândrii speciale, că pe teritoriul unei comune va fi existat o continuitate neîntreruptă de viață din epoca neolitică și până astăzi. La p. 26-27 găsim verdictul și pentru Ivești, chiar dacă zisa continuitate (moștenită într-o manieră de invidiat din cunoscutul repertoriu arheologic vasluian al lui Ghenuță Coman) înseamnă goluri de sute de ani între probele materiale databile consecutiv. Astfel, la Ivești, după prima epocă a fierului, numită Hallstatt, datată 1500-450 î. H. (datare foarte laxă), urmează imediat perioada corespunzătoare provinciei romane Dacia (sec. II-III d. Hr.), reprezentată doar de descoperirea unui mormânt de înhumăție, și apoi perioada de trecere a feudalismului (sic!) (sec. IV-X), care ar cuprinde procesul de formare a poporului român și a limbii române. Curat continuitate!

Nu ne propunem aici o discuție detaliată a rezultatelor unei foarte precare documentări asupra istoriei medievale și moderne a satelor din perimetrul comunei Ivești, ci semnalăm doar deficiențele de interpretare a unor informații certe și accesibile. Un sat dispărut nu a putut avea numele *Românești*, formă din păcate generalizată la aproape toate cele 16 (foste) sate din Moldova repertoriate în *Tezaurul* amintit. Forma etimologică, așadar corectă în acest caz, este *Românești*, derivată de la numele *Roman*, foarte răspândit în evul mediu, și nu de la neatestatul antroponim *Român*. Eroarea de scriere a oiconimului a apărut în sursele din prima jumătate a secolului al XIX-lea, când ierul mare chirilic (Ѣ) nota atât sunetul /â/, cât și /ă/. Este parțial scuizabilă eroarea autorilor, care au găsit forma *Romînești* în documentul (suret) primei atestări (1452 septembrie 10), publicat în DRH, A, II, p. 22, nr. 20, grafie imputabilă editorilor acestui volum. Dacă ar fi avut o mai bună pregătire istorică și filologică, autorii nu ar fi ignorat forma *Românești* sub care sunt înregistrate în *Tezaur* toate satele cu acest nume.

În titlul *Bălinești* (*Bălănești*) identificăm imediat o confuzie regretabilă, care transmite informația falsă că acel sat dispărut ar fi avut două nume, primul mai vechi sau principal, cel din paranteză probabil mai nou. De fapt, singurul nume real a fost *Bălănești*, atestat cu această formă într-un document slavon original din 1443 mai 4 (DRH, A, I, p. 320, nr. 228), în timp ce *Bălinești* este o eroare banală, de tipar sau de scriere / transcriere în câteva surse din secolul al XIX-lea. Oricum, forma *Bălinești* nu apare la V.A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. 2, p. 373, unde se găsește numele *Bălănești*, dovadă că această sursă, deși citată, nu a fost consultată. Mai precizez că în *Tezaur* forma *Bălinești* a fost considerată, prin cuvântul-titlu, în mod eronat ca varianta de bază, fiindcă nu a fost cunoscută atestarea din anul 1443.

Același tip de eroare îl identificăm mai departe, în interpretarea formelor *Vutcani* și *Bătcani* ca fiind două nume reale ale aceleiași sat, când, de fapt, al doilea nu este decât rezultatul confuziei dintre slova chirilică В și litera latină B într-o sursă citată în *Tezaur*.

Așadar, o mulțime de capcane îl pândesc pe autorul de monografii locale, pornit la drum cu avântul dragostei de „meleaguri”, nesuținut însă și de o pregătire științifică pe măsură. În cazul de față, performanța de nedorit este aceea de a considera că pe valea Tutovei ar fi existat un presupus sat Năslăoani și altul Lăslăoani, fără a se observa, măcar intuitiv, că primul nume nu este decât rezultatul unei greșeli de scriere în diverse surse. Și de această dată, autorii au preluat mecanic, fără simț critic, informațiile despre un inexistent fost sat Năslăoani (din *Tezaur*), eroare explicabilă acolo prin faptul că numele real *Lăslăoani* (de la un *Laslău*) nu a apărut în sursele de după 1772 ale *Tezaurului*, în timp ce autorii monografiei Iveștilor, dispunând de surse mai vechi, nu au fost capabili să vadă că trebuiau să reconstituie trecutul unei singure așezări dispărute.

Aceste rapide constatări pun sub semnul întrebării capacitatea de analiză și interpretare a întregului material adunat între copertile volumului și ne cenzurează tentația de a mai semnală alte inexactități sau insuficiențe, care izvorăsc parcă la fiecare pagină privită, lăsând integrală iveștenilor plăcerea de a se bucura de aceleași file și de a fi mândri de această Carte a lor.

Mircea CIUBOTARU

Teodor Candu, *Văsieni, Manoilești, Fânaru: file de istorie*, Chișinău, Editura Arc, 2014, 636 p.

Cunoscut pentru contribuțiile sale privind istoria ecleziastică a românilor în secolul XVIII – mijlocul secolului XIX, istoria locală a Basarabiei și pentru valorificarea documentelor din aceeași perioadă, Teodor Candu – născut în satul Văsieni, raionul Ialoveni, Republica Moldova – nu-și uită obârșiile și își face datoria recuperând file din istoria comunității din care provine. Teodor Candu este astăzi doctor în istorie, cercetător științific superior în cadrul Secției Istorie Medievală a Institutului de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei. Dar nu performanța de a deține aceste titluri l-au recomandat să întocmească singur o asemenea lucrare, ci hărnicia și tenacitatea cu care a muncit încă din facultate, adunând și cercetând materiale demne de o asemenea construcție istoriografică. Prudent, fără a avea pretenția de a fi realizat o monografie completă a localităților Văsieni, Manoilești, Fânaru, comasate astăzi în satul Văsieni, în toate etapele cronologice, conștient că un asemenea demers ar fi fost prea ambițios din cauza insuficienței surselor existente pentru fiecare perioadă istorică și poate pentru că un asemenea efort este peste puterile unui singur om, autorul își propune să arate doar câteva „file de istorie” (așa cum ne spune în titlu), preferând „o investigare problematizată, adică pe domenii, cum ar fi atestarea documentară, stăpânii moșiei, microtoponimia, administrația la diferite etape, evoluția socio-demografică a populației, viața economică, cea spirituală etc.” (Introducere, p. 9). În această ordine

de idei, Teodor Candu începe prin a identifica momentul atestării satelor și moșiilor Manoilești și Văsieni din epoca medievală, lăsând cititorilor să descopere în capitolele următoare semnificația titlului ales, aria geografică studiată și limitele cronologice abordate. Lucrarea este structurată pe zece capitole principale, nenumerotate și intitulate: Stăpânii și locuitorii moșiilor Cupănești, Manoilești, Policeni și Văsieni, ținutul Lăpușna, din secolul al XVI-lea până în anii '70 ai secolului al XIX-lea, Administrația (cel mai întins și documentat dintre toate, cuprinzând subcapitolele privind această problemă în epoca medievală, epoca românească, perioada sovietică, situația politică a consiliilor comunale și a instituției primarului în diferite perioade), Populația, Viață economică, Educația, Situația în domeniul sănătății și al asistenței sociale în perioada administrației românești și Aspecte cu privire la viața cultural-spirituală. Fiecare capitol este structurat în mai multe subcapitole, în care sunt prezentate momente, întâmplări, aspecte concrete din viața comunității și a unor personaje locale: boieri (membrii neamurilor Prăjescu, Barnovschi, Ruset, Plămădeală, Panăș), arendași (Constantin Cociu, Ciolacu, Filimon Rusu), negustori (Oganovici), primari (Gheorghe Bârsă, Teodor I. Candu, Vasile Ababii, Andrei Vrabie, Nicolae Ursu etc.), localnici obișnuiți sau cu un anumit statut (deportat, condamnat, militar, funcționari etc.). Din acest punct de vedere, lucrarea abundă în studii de caz, una dintre cele mai uzitate metode cercetare și analiză atunci când bogatul materialul documentar este la îndemână. Autorul a îmbinat în mod eficient diferite surse: documentare, fotografice și orale culese din edițiile publicate, selectate din fondurile de arhivă de la Chișinău sau ale României, dar și de la persoane care au fost protagoniștii sau martorii unor evenimente istorice sau de la urmașii acestora. Pentru exemplificarea unor situații, autorul inserează în text documente întregi sau fragmente foarte largi din acestea, reducând în felul acesta rolul comentariilor sau concluziilor inerente. Firește, importanța acestor documente prezentate în integralitatea lor, precum și listele sau tabelele cu numele locuitorilor este de netăgăduit, iar plasarea lor ca anexe ar fi putut reprezenta o alternativă.

Numeroasele fotografii ce însoțesc textele completate cu legende explicite ilustrează frumos lucrarea. Ținuta tipografică a cărții este excepțională, iar textul este cu grijă corectat, erorile de culegere fiind o raritate (de felul celei de la p. 337 – omisiunea unei enumerații anunțate și marcate), fapt ce astăzi devine aproape o virtute notabilă a tipăriturilor. Concluziile pentru fiecare capitol au fost minuțios formulate în Încheiere, reliefind specificul evoluției actualului sat Văsieni, integrând astfel istoria unei comunități în contextul general al istoriei naționale. Din această perspectivă, abordarea propusă de Teodor Candu poate fi considerată un model de urmat.

Ina CHIRILĂ

Virgiliu Teodorescu, *Tiberiu Eremie, un om de omenie, un demn exemplu de urmat*, București, Editura Agir, 2013, 195 p.

În seria „Personalități în știință și tehnică”, laboriosul profesor Virgiliu Teodorescu a scos la lumină în anul 2013 multipla personalitate a inginerului constructor Tiberiu Eremie (1875-1937), realizând, cum bine se menționează în primele pagini, un act de dreptate față de acesta.

Prefațat de prof. dr. ing. Nicolae Stoica, volumul realizat de autor, care, așa cum bine știm, se ocupă de ani de zile de istoria culturii românești, debutează cu trei *motto*-uri, unul mai frumos ca altul, dintre care am ales pe primul, scris în 1939 de Virgil Caraivan: „Slavă Domnului, avem noi multe celebrități, totuși oameni ca inginerul Tiberiu Eremie trebuie scoși din tainița uitării și dați veșnic exemplu generațiilor tinere, în interesul propășirii neamului românesc”¹. Celelalte două fraze, la fel de frumoase, se datorează lui Ion Ghica și lui Ion Eliade Rădulescu După *Prefață* urmează un scurt *Argument* al autorului.

Cartea începe cu succinte date biografice, care însă dovedesc exacte cunoștințe genealogice ale profesorului Teodorescu vizavi de personalitatea analizată, atât în privința părinților cât și a copiilor inginerului, așa cum ele apar la p. 14, dar mai ales la notele 10, 11 și 14, ca și amănunte asupra satului Purcăreni din județul Brașov (asupra elementelor geologice componente, coordonatelor geografice ale localității, dar și fotografii ale unor femei din sat sau ale bisericii), unde viitorul constructor a văzut lumina zilei.

Tiberiu Eremie a urmat cursurile valorosului liceu brașovean „Andrei Șaguna”, autorul furnizând cititorului atât fotografia tânărului, cât și fotografii ale colegiului, după care a urmat cursurile Școlii politehnice din Zürich, oraș cu care autorul ne familiarizează prin câteva fotografii. Cei interesați pot vedea în volum și foaia matricolă a studentului Eremie, precum și Diploma pe care acesta a obținut-o la absolvire.

A revenit în România, obținând în 1898 cetățenia română, iar un an mai târziu a obținut un post definitiv la Ministerul Lucrărilor Publice. Părinții săi se stabiliseră în 1893 în comuna Epureni din județul (astăzi) Vaslui, din care autorul a pus la dispoziția cititorului câteva fotografii.

Urmează amănunte asupra activității desfășurate de Eremie ca angajat al Ministerului, care i-a fost o bună școală pentru mai târziu. Chiar din primii ani de activitate i s-au încredințat lucrări de mare răspundere, pe care le-a dus la bun sfârșit.

Constatând însă că în realizarea unor contracte se promovau practici care nu-l satisfăceau, în 1906 a devenit antreprenor, împreună cu inginerul Costică Vasilescu, executând șosele și căi ferate, poduri de lemn sau beton armat, precum primul pod boltit din România construit la Hangu, construcții publice și particulare, lucrări edilitare în orașele București, Ploiești, Pitești și altele. Împreună cu doi confrăți a constituit societatea „Beton și Fier”, cu care s-a impus în perioada interbelică.

Urmează o prezentare analitică a realizărilor inginerului Tiberiu Eremie, cum ar fi Palatul Cantacuzino (astăzi Muzeul Național George Enescu), Arcul de Triumf, Mausoleul de la Mircești, Palatul Facultății de Drept din București, Mausoleul de la Mărășești, iar în Alba Iulia Sala Unirii, Biserica Incoronării și reședința episcopală.

Trebuie remarcate în legătură cu lucrarea profesorului Virgiliu Teodorescu, după părerea mea, două aspecte: un număr impresionant de fotografii, aproximativ 230, cum și 114 note de mare acribie, din diverse domenii.

Dintre fotografiile amintim portrete de familie, documente (foi matricole, diplome și certificate de deces), apoi clădiri laice (școli, colegii, institute, palate, cum ar fi Palatul Cantacuzino, fala capitalei, Facultatea de Drept, interior și exterior, Arcul de Triumf, apoi hoteluri, case memoriale, muzee, săli de spectacole) și religioase (interioare și exterioare ale diverselor biserici), mausolee, monumente funerare, pietre tombale, sarcofaguri, busturi, apoi peisaje, din România și din Elveția, de la Zürich sau de la Cernăuți (fotografii sau cărți poștale), monede comemorative, fotografii ilustrând activitatea inginerului Eremie (poduri, structuri metalice, arcade, secții de asamblare, secții de producție, rampe de încărcare, garnituri de tren, hangare și fabrici etc.).

Parcurend acum notele, cititorul remarcă variatele cunoștințe ale autorului din multiple domenii. Există în carte note prosopografice (despre familia inginerului Eremie, dar și despre Ion Ghica, de pildă, despre omul politic Manolache Costache Epureanu sau despre intelectualul Radu Rosetti), note biografice consistente despre alți ingineri constructori (ca Elie Radu, Gogu Constantinescu, Anghel Saligny, Dionisie Germani), arhitecți (ca Petre Antonescu, Dumitru Ionescu-Berechet sau Horia Creangă), întreprinzători (Dumitru Mociorniță), pictori (Ștefan Constantinescu sau Gheorghe Popescu), teologi de vază (Visarion Puiu), apoi informații multiple despre sate, în primul rând despre localitatea unde s-a născut Eremie, dar și despre Epureni), apoi despre orașul Zürich și institutele sale universitare, despre râuri, poduri din România, monumente lucrate de Eremie, palate ale Societăților constructorilor, diverse firme precum Ford, fabrici (multe informații despre Fabricile de bere, de ciment sau de becuri, cu informații uneori până după 1990, dar menționând și bibliografia aferentă), despre multe Societăți sau

Asociații, fie ele de Construcții sau literare, până și despre pactul Ribbentrop-Molotov.

Ne oprim aici cu exemplificarea variatelor domenii în care profesorul Virgiliu Teodorescu excelează prin bogăția informațiilor și prin exactitatea acestora. În concluzie, e vorba de o carte care face cinste atât autorului, cât și editurii care și-a luat sarcina publicării ei. O carte care se citește cu interes chiar și de nespecialiști, precum cel care semnează aceste rânduri.

Florin MARINESCU

Ioan P. Popa, *Credință și istorie*, Vaslui, Rovimed Publishers, 2013, 428 p.; *Zapisele Mânjeștilor*, Bacău, Rovimed Publishers, 2014, 327 p. și *Însemnări*, Bacău, Rovimed Publishers, 2014, 73 p.

Din atașament față de satul natal și din dragoste filială s-au întrupat trei cărți postume ale preotului Ioan P. Popa (1910-1998), născut în satul Mânjești, din județul Vaslui, într-o familie de răzeși. După absolvirea cursurilor școlii primare din satul natal, la insistențele mamei, care dorea să-l vadă preot, a urmat, ca bursier, cursurile Seminarului Teologic din Huși (1921-1929), apoi pe acelea ale Facultății de Teologie din Chișinău (1929-1934). Din 1934 și până în 1936, a urmat și cursurile Seminarului Pedagogic Universitar din Iași, obținând calificarea necesară pentru predarea religiei și a istoriei. La 6 ianuarie 1932, în timpul efectuării studiilor superioare, a fost hirotonit preot pe seama parohiei Chițoc, ce îngloba și satul Corbu, ambele sate făcând parte din comuna Lipovăț. A păstorit în această parohie până la 1 decembrie 1938, când, urmare a cererii sale, a fost transferat în satul natal, căruia avea să îi dăruiască următorii 60 de ani din viața sa.

În mod firesc, în cei aproape 67 de ani pe care i-a jertfit pe altarul preoției, principala preocupare a preotului Ioan P. Popa a reprezentat-o îndeplinirea îndatoririlor de îndrumător spiritual. În tot ceea ce a întreprins pe această direcție, „la altar, pe amvon și oriunde”, a fost ghidat de credința nestrămutată că era „mandatarul unei misiuni” pe care trebuia să o împlinească „nu oricum, de mântuială, ci cu destoinicie”, ca unul ce avea o „răspundere în fața lui Dumnezeu și a oamenilor”. Exigențele ce decurgeau din asumarea atât de responsabilă a unei asemenea misiuni presupuneau o permanentă preocupare pentru autoperfecționare. Înțelegând această necesitate, preotul Popa mărturisea că el nu a „socotit niciodată că sunt suficiente cunoștințele dobândite în Seminar sau în Facultatea de Teologie” și de aceea a apelat cu încredere și interes la studiile publicate în revistele de specialitate și mai ales, la „volumele apărute din Părinții și scriitorii bisericești”. Procedând astfel, se conforma atât îndemnului patriarhului Iustin, care își atenționa „păstorii” din subordine că trebuie să se „preocupe permanent de autoformare și

autoeducare”, cât și constatările personale că „un preot nu va putea să răspundă la toate întrebările credincioșilor dacă nu se pregătește mereu”.

În scopul împlinirii misiunii spirituale, pe primul loc s-a situat oficierea serviciului divin în zilele de duminică și în toate ocaziile stabilite de rânduielile bisericești. Fiecare slujbă se încheia cu o predică „potrivită cu starea enoriașilor”, adică în deplin acord cu mesajul pe care dorea să îl transmită și cu posibilitățile de receptare ale acestora. În după-amiezile zilelor de duminică se desfășurau așa numitele „ședințe duminicale”, în timpul cărora, sub îndrumarea preotului, participanții învățau cântări bisericești sau efectuau lecturi din Sfânta Scriptură. Gama activităților subordonate misiunii spirituale era completată de lecțiile de religie pe care le-a predat la școala primară până în 1948, de discuțiile purtate cu enoriașii în vederea combaterii traiului în concubinaj și a alcoolismului, precum și pentru a readuce la ortodoxie a celor câteva familii de sectanți din parohia sa. De reținut, ca un fapt cu totul remarcabil, că pentru îndeplinirea îndatoririlor de îndrumător spiritual, preotul Popa și confratele său, N. Lazăr, de la biserica din Lipovăț, redactau și tipăreau o „foaie locală” intitulată „Sentinela ortodoxă”.

Concomitent cu îndeplinirea atribuțiilor profesionale, preotul Popa a desfășurat o susținută și rodnică activitate de „gospodar”. În cei câțiva ani în care a slujit la parohia Chițoc, s-a preocupat de îngrijirea curentă a lăcașului de cult și de sporirea inventarului său cu cele necesare efectuării serviciului divin, a amenajat casa parohială într-o clădire ruinată, aflată în vecinătatea bisericii, a inițiat strângerea fondurilor necesare pentru repararea ctitoriei spătarului Ștefan Angheluță, fostul proprietar al moșiei Chițoc-Bahnari, și, cu sprijinul comitetului parohial înființat din inițiativa sa, a început construirea bisericii din satul Corbu, care, la 1 decembrie 1938, data transferului la parohia Mânjești, era ridicată la roșu și acoperită.

Trecerea la parohia din satul natal a fost urmată de un șir de întâmplări hărăzite parcă a-i pune la încercare tăria credinței și a spiritului gospodăresc. Pentru început, cutremurul din 10 noiembrie 1940 a prăbușit zidul dinspre nord al bisericii la care abia fuseseră încheiate reparațiile începute în 1939. Condițiile grele determinate de război și de seceta ce a afectat grav satele din Moldova în anii următori au făcut ca edificarea noului lăcaș bisericesc, început în 1942, după modelul bisericii din Corbu, să fie finalizată abia în 1946. Au urmat cutremurele din 1977 și 1986, care au impus alte reparații, astfel că biserica din Mânjești a avut parte de trei sfințiri în timpul păstoriei preotului Popa. Între o reparație și alta, acesta a găsit și răgazul necesar pentru a prezenta diverse comunicări la conferințele bisericești și pentru a iniția construirea Monumentului Eroilor din Mânjești.

Râvna dovedită pe parcursul celor 67 ani de activitate nu a scăpat atenției superiorilor săi, care l-au evidențiat prin acordarea rangurilor de sachelar, iconom și iconom stavrofor, precum și prin numeroase scrisori de mulțumire însoțite de arhieresti binecuvântări.

Paralel cu activitatea profesională, preotul Ioan P. Popa a rezervat o bună parte din existența sa pentru satisfacerea pasiunii pe care a avut-o pentru istorie în general, pentru istoria națională și pentru cea locală, în special. Această pasiune se întemeia pe convingerea fermă că „ne hrănim spiritul din istoria națională, cum ne

hrănim trupul din pământul roditor al patriei ”, că în istorie fiecare află „reguli de purtare, sfat la îndoirile sale, învățătură la neștiința sa, îndemn la slavă și la faptă bună”. Călăuzit de această convingere, preotul Popa mărturisea că a citit „cu nesaț orice carte de istorie, orice articol ce mi-a căzut în mână și acestea m-au întărit sufletește”.

Bagajul considerabil de cunoștințe istorice, precum și deprinderea de a citi scrierea chirilică de mână, dobândită în cursul studiilor superioare, au făcut posibilă abordarea cercetării istoriei meleagului natal. Informația dobândită de la bunicul patern, referitoare la existența unor documente vechi de familie, păstrate într-un toc ruginit de tablă, a fost valorificată abia după transferul la parohia Mânjești și a avut ca rezultat alcătuirea unui volum ce cuprinde zapise de vânzare-cumpărare, cărți domnești de întăritură, anafrale către domn sau divan, jalobe, cărți de judecată, vânzări la mezat, provenind de la membrii familiei, dar și de la alți consăteni. Alte cercetări întreprinse de preotul Popa s-au materializat sub forma unor articole publicate în „Cronica Hușilor”, precum cele despre Mănăstirea Corbu și spătarul, devenit postelnic ulterior, Ștefan Angheluță, ctitorul bisericilor din Chițoc și Bahnari.

Multiplele preocupări care i-au acaparat existența, poate și lipsa unor împrejurări favorabile nu i-au permis preotului Popa să-și publice rezultatele preocupărilor sale de o viață. După 15 ani de la trecerea sa în neființă, această neîmplinire a fost remediată prin grija fiului său, Petru-Radion Popa. Născut în 1936, inginer cu domiciliul în Bacău, fiul preotului Popa, motivat de același atașament față de satul natal, a înțeles valoarea educativă, morală și științifică a moștenirii pe care a lăsat-o părintele său. Prin urmare, beneficiind de o vigoare fizică și, mai ales, intelectuală de invidiat, acesta a verificat și a clasificat toate scrierile aflate în casa părintească. În plus, a reușit să obțină și sprijinul autorităților din comuna Muntenii de Jos în susținerea acestei inițiative menite a salva de la pieire moștenirea lăsată de tatăl său. Rezultatul acestei colaborări este ilustrat de cele trei cărți pe care vi le anunțăm la începutul acestui material.

Volumul *Credință și istorie* cuprinde un *Cuvânt înainte*, semnat de profesorul Romică Brunchi, o *Prefață* a domnului Petru-Radion Popa, cincisprezece capitole, un *Glosar* și *Anexe*. În primul capitol, intitulat *Sentimente*, preotul Popa își mărturisește dragostea pentru istorie, pentru „trecutul nostru românesc, în special”, dar și pentru satul natal pe care, cu argumente alese din scrierile unor clasici ai literaturii române, îl definește drept „unica vatră a fericirii noastre”. Capitolele 2-7 sunt consacrate satului Mânjești, cuprinzând informații referitoare la așezarea geografică, cadrul natural, ocupațiile localnicilor, caracteristicile locului, istoricul satului și documentele istorice descoperite la nivel local, bătrânii satului – ca suprafețe de pământ și ca realitate biologică, moșiile satului, catagrafiile din prima jumătate a secolului al XIX-lea și la existența satului în perioada domniilor fanariote. Capitolul 8, consacrat activității pe care preotul Popa a desfășurat-o în parohia Chițoc, cuprinde și un material dedicat postelnicului (fost spătar) Ștefan Angheluță, proprietarul moșiei Bahnari-Chițoc (din 1848), care a rămas în amintirea posterității nu doar prin biserica ctitorită lângă reședința sa din Chițoc, ci și prin școala pentru folosința copiilor de săteni, pe care o subvenționa în totalitate.

Capitolul 9 este consacrat activității pe care a desfășurat-o în parohia Mânjești, în timp ce capitolele 10, 11 și 12 pun în evidență activitatea de îndrumător spiritual, cuprinzând cuvântări, cateheze și teme misionare. Capitolul 13 este dedicat satului Dobârceni, vecinul dinspre nord, astăzi contopit cu satul Mânjești. Capitolul 14 cuprinde o traducere din limba latină, efectuată de preotul Popa, din scrierea lui Seneca, intitulată *Despre viața fericită*, iar ultimul capitol este alcătuit din însemnări preluate din operele unor autori, un text al *Iertăciunii* care se rostea la nunți și câteva cântece creștine. *Glosarul* însumează 46 cuvinte vechi, utilizate în cuprinsul cărții, iar *Anexele* cuprind „fotocopii după documente, acte, manuscrise și fotografii”.

Zapisele Mânjeștilor, după *Cuvântul înainte* al celui ce s-a îngrijit și de apariția acestui volum, respectând „întocmai dorințele autorului”, cuprinde șase capitole alcătuite din documente referitoare la hlizele ce alcătuiau moșia mare a Mânjeștilor. Din *Cuvântul înainte* al acestui volum reținem precizarea că „prima parte cuprinde documente inedite, descoperite de autor în satul natal Mânjești” care „privesc moșiile Mânjești, Dumnezei, Drăgotești sau Valea Bahnarilor, Stoilești sau Cracatița, Murgeni, Răzeși, Budini sau Borghina și Vâlcovicești sau Burghilea, iar a doua parte, intitulată *Alte documente*, cuprinde acte editate, aflate de autor, în urma unor cercetări de durată, la Arhivele Naționale din Iași, referitoare la moșia Erburoaia”. De reținut că originalele documentelor locale, descoperite și transcrise de autorul acestor cărți, au fost predate Arhivelor Naționale Vaslui și alcătuiesc „fondul arhivistic preot Ioan Popa”.

Volumul *Însemnări*, de dimensiuni mai modeste decât cele anterioare, după prefața „fiului nerisipitor”, cuprinde câteva considerații ale preotului Popa, cuvinte rostite la diferite sărbători și pagini de credință și morală creștină selectate din literatură. Din conținutul acestui volum se remarcă textul de început, intitulat *Chemarea lunii la Mânjești*, un descântec descris și comentat de preotul Popa, și textul consacrat profesorului Teodor Ghiga, fiu al satului Mânjești, absolvent al Academiei Teologice din Kiev, apoi profesor la Externatul de fete din Botoșani, la Gimnaziul din Huși și, în final, la Liceul Internat „Costache Negruzzi” din Iași.

Finalul acestei prezentări îl vom consacra unei mărturisiri personale: am purces la redactarea acestui text din dorința de a-i avertiza pe cercetătorii istoriei plaiurilor vasluiene asupra existenței acestor cărți ce se constituie într-o importantă sursă de informații și, mai ales, cu intenția de a atrage atenția asupra beneficiilor ce pot decurge, pentru membrii unei comunități, ba chiar și pentru domeniul mai înalt al cercetării științifice, din activitatea unui preot care își înțelege și își tratează într-un mod foarte responsabil misiunea pe care și-a asumat-o „în fața lui Dumnezeu și a oamenilor”.

Gheorghe BACIU

Vicu Merlan, *Monografia comunei Bunești-Averești, Județul Vashui*, Iași, Editura Stef, 2014, 640 p.

Încercările istoriografice ale profesorului Vicu Merlan, doctor în istorie, sunt cunoscute publicului avizat și mai puțin avizat. Admirăm și apreciem vivacitatea și entuziasmul său cultural, mai ales în domeniul arheologiei, fascinantă și mai puțin familiară nouă, dar și în editarea revistei „Lohanul”, prin care promovează pe tinerii dornici de cunoaștere și publicare a creațiilor lor. Însă, recent, dr. Vicu Merlan s-a lansat într-o aventură pe un teren străin preocupărilor sale notorii, publicând o „monografie”, masivă ca număr de pagini și de format academic, dar lipsită de consistență și abundentă în erori științifice și de tehnoredactare impardonabile.

Frapează de la primul contact cu această lucrare deficiențele, lipsa de rigoare și amatorismul autorului în elaborarea aparatului critic și a bibliografiei de la sfârșitul volumului. În „Istoricul cercetărilor arheologice și istorice” și „Istoricul cercetărilor geografice” (p. 5-7) sunt menționate nume de autori, cum ar fi MERLAN 1997-1998, TEODOR SILVIA 1973, BAZARCIUC 1980, CANTEMIR 1961, LAZĂR ALINA 2001, ȘANDRU și colab., 1957, MAROLA, 1988, care nu se regăsesc în bibliografia aferentă (p. 632-638). Pe parcursul lucrării, sunt citați și alți autori fără titlul studiilor sau lucrărilor utilizate: BUTNARU, 2007, GONȚA, 1986, CIUREA, 1965, GEORGESCU, 1992.

Cititorul nu poate identifica nici titlul unei lucrări din care s-a inspirat autorul în redactarea monografiei sale. Astfel, Vicu Merlan se folosește și de lucrarea noastră „Monografia Schitului Brădicești” (titlul corect este *Mănăstirea Brădicești*), neregăsită în bibliografie, iar citarea unor lucrări neconsultate este o practică frecventă. Amintim, de exemplu, pe V. Sârghinescu (corect V. Săghinescu – vezi p. 2), *Geografia județului Fălciu* (nu se folosește de ediția din 1883, ci de cea publicată de noi în *Studii și articole privind istoria orașului Huși*, vol. II) sau M. Leondari, *Geografia județului Fălciu*, 1884, volum inexistent în marile biblioteci din România, pentru care a se vedea și *Bibliografia românească modernă (1831-1918)*, vol III (L-Q), p. 80, cunoscut din *Respuns împotriva Criticei D-lui V. G. Diaconescu asupra „Geografiei și istoriei județului Fălciu” de M. Leondari*, Iassy, Tipografia Lucrătorilor Români Asociați, 1885. Cu aceeași neatenție și comoditate sau din dorința etalării unei bibliografii stufoase, Vicu Merlan îl citează pe Gheorghe Ghibănescu cu ale sale *Surete și izvoade*, vol I-VI, 1888, deși este arhicunoscută publicarea volumelor I-XXV între 1906-1933 (sau *Ispisoace și zapise*, I-VI, 1906-1922). În aceeași notă este amintit manuscrisul cu titlul *Monografia comunei Bunești* elaborat de economistul Petru Tărăgan, apreciat ca „un bun metodist al arhivelor economico-sociale ale comunei” (p. 7).

Capitolul II (p. 9-92), însoțit de un abundent material fotografic și tabele, intitulat „Cadrul natural”, abordează temele: așezarea geografică a comunei, relieful zonei, microclimatul, rețeaua hidrografică, vegetația și fauna, rezervații și monumente protejate, turism, „toponimice și antroponimice”, răspândirea habitatelor contemporane, vetrele satelor, căile de comunicație, poșta și diverse (astronomie, picturile murale nemțești de la Tăbălăești, tradiții și legende

„neortodoxe”). Explicarea toponimelor lasă mult de dorit, iar pentru a exemplifica am ales doar aserțiunea descalificantă a autorului privitoare la fantasma „*Drumul Hotarului - la N. de comuna Arsura, delimita Moldova de Nord (Brodnicii) și Moldova de Sud (Brohlovenii)*” sau „*Pârâu – toate pârâurile comunei*” (p. 81-82).

Capitolul al III-lea este dedicat așezărilor umane, urmărindu-se evoluția habitatului uman din paleolitic și până în secolul al XIX-lea (p. 95-191).

Autorul recurge la republicarea a cel puțin 54 de documente (p. 129-186) din lucrările *Mănăstirea Brădicești și Documente hușene*, vol. III, Iași, PIM, 2014, semnate de Costin Clit, fără regăsirea titlurilor în paginile monografiei sau la bibliografia finală, dar nu a uitat să insereze avertismentul privitor la obligația cititorilor de a reproduce pasaje din lucrarea sa numai cu acordul său, oferind chiar și adresa de contact. O valorificare critică a documentelor amintite ar fi fost de preferat în locul unui demers specific istoriografiei secolului al XIX-lea (reproducerea documentelor deja publicate). Din cărțile amintite sunt copiate pasaje întregi, inclusiv sursele citate.

Seria „curiozităților” istoriografice continuă prin citarea volumului XIV din *Isvoade*, de Gheorghe Ghibănescu, sau GHIBĂNESCU X, XIV, indicarea locului unde a găsit „catalogul documentelor moldovenești 1621-1650, aflat în Arhivele Statului din Iași, vol. II” (cele cinci volume le posed și eu în biblioteca personală, care, dacă am urma exigențele d-lui Merlan, ar trebui să fie și ea menționată în lucrarea sa), descoperirea contribuției răzeșilor din Tăbălăești „la victoria de la Podul Înalt”, fără vreo probă documentară (p. 128), identificarea primei atestări a satului Armășeni în „hrisovul de la 1626 dat de Voievod Vasile Lupu, prin care întărește prin acesta lui Busuioc și Cnegh” cumpărăturile făcute de „protul Cristea din Armășeni” (p.135), chiar dacă Vasile Lupu a domnit între 1634 și 1653, includerea temei evoluției administrative a satului Armășeni (1774-1968) între două documente de la sfârșitul secolului al XVIII, fără nici o legătură cu acestea (p. 142-143), menționarea catagrafiei „județului” Fălciu din 1845 (corect ținutului) ș.a.m.d.

Datarea începuturilor satelor de pe cuprinsul comunei Bunești-Averești lasă impresia, devenită certitudine, a necunoașterii colecțiilor consacrate de documente publicate de-a lungul timpului de specialiști (lipsesc referințele la *DIR* și *DRH*). Pentru Vicu Merlan, prima atestare documentară a satului Bunești este din 22 aprilie 1662 (p. 144), deși un document din 6 august 1597 amintește pe „*Gheorghii, ficioru lui Baschii de Bunești*” și „*Chinan de Bunești*” (vezi *CDM*, I, p. 240, nr. 1000; *DIR A Moldova*, XVI, vol. IV, p. 178, nr. 237). Putem recomanda și consultarea documentelor din iunie 1605, 1611, 4 august 1612, 17 ianuarie 1631, 30 ianuarie 1631, seria lor continuând până la 1662 (a se vedea Fondul Episcopiei Hușilor, aflat în custodia ANI). Satul Bunești ar fi luat ființă prin aducerea clăcașilor de un boier Sîchilet (p. 144), dar poartă totuși numele ciobanului Bunu, manieră explicativă jenantă pentru un presupus istoric. În realitate, moșia Bunești era doar arendată în 1858 de colonelul Petru Schileti sau Skileti (autorul îl botează Scîchilet (Sîchilet), p. 153). În ceea ce privește satul Roșiori, acesta ar fi fost întemeiat de un „*slujbaș militar din timpul lui Ștefan cel Mare, ce deținea funcția de „roșior”, adică luptător călare*” (roșii sau roșiorii sunt o categorie militară

recrutată din rândurile micii boierimi în Țara Românească, inexistentă în Moldova secolelor XIV-XVIII), iar prima atestare documentară o stabilește la 1629 (p. 156), afirmații contrazise de documentul din 29 ianuarie 1434, când Ștefan al II-lea (octombrie 1433-august 1435-prima domnie) dăruiește panului Blaj și fraților săi (pan Domoncuș stolnic și Iacob) „*satele pe Crasna anume Roșiori, unde este Negrilo și mai jos sub pădure, unde este Pavel Bulgarul și seliștea lui Mirlec și unde este Mic Ruptura*” (DIR A Moldova, XIV, XV, vol. I, p. 107-108, nr.128). „Sugestivă” pentru modul prezentării perioadei medievale este și fotografia care reprezintă „primul tractor din comună” (p. 190).

Capitolul IV este dedicat populației comunei Bunești-Averești (p. 195-203), iar următorul vizează „Aspecte economice” pe teritoriul unității teritorial-administrative cercetate (p. 207-303).

În capitolul VI, intitulat „Aspecte etnografice și **folcric**” (neglijența, prezentă în întreaga lucrare, este inacceptabilă mai ales în titlul unui capitol), sunt descrise datinile, obiceiurile, legendele, arta populară (p. 305-345).

Aspectele culturale de pe cuprinsul comunei constituie tema capitolelor VII (p. 347-360) și VIII (p. 362-392). Abordarea dr. Vicu Merlan este inedită, două capitole având același titlu: „Aspecte culturale”. Deși autorul copiază pasaje întregi din articolul nostru *Asociația Română pentru strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică din raionul Huși*, publicat în revista „Lohanul” pe care o păstorește (Anul VIII, nr. 1 (29), martie 2014, p. 45-67), citează prin maniera sa amatoristică și binecunoscută: CLIT 2014, 45-69, fără menționarea titlului în bibliografia finală (ce poate înțelege cititorul din această siglă ?). Despre Căminul cultural din Tăbălăești susține că „a funcționat tot timpul în **școli**” (p. 351). Practica plagiatului și amatorismul său strident în afara domeniului arheologiei se confirmă și în preluarea după tehnica copy-paste a unor părți din articolul nostru *Începuturile școlilor sătești din ținutul istoric al Fălciului (I)*, publicat în „Lohanul” nr. 2 (12), aprilie 2010, p. 1 și 5-11 (a se compara pasajele de la p. 365-367 din „monografie” și p. 6 din „Lohanul”).

Evoluția vieții bisericești de pe teritoriul comunei Bunești-Averești constituie tematica capitolului IX, intitulat „Aspecte religioase” (p. 393-425), în care seria inadvertențelor, plagiatul și reproducerea documentelor deja publicate, fără o interpretare proprie, sunt dominantă demersului istoric, continuat prin „Asistența sanitară” (p. 427-434), „Primăria și administrația” (p. 435-441), „Aspecte politice și militare” (p. 445-488), „Poliția” (p. 489-494), „Sportul” (plagiatului ?) (p. 495-499), „Fii naturali și adoptivi ai comunei Bunești-Averești” (p. 502-623), „Loc de încheiere. Abrevieri. Bibliografie” (p. 625-638).

Lucrarea abundă în informații contradictorii, mai ales de natură cronologică. Pentru începuturile cabanei din Bunești autorul ne propune anul 1983 (p. 77), după care susține exercitarea administrației de Irimia Constantin până în 1982 (p. 78) și în cele din urmă intrarea cabanei în drepturi legale după 1900.

Pentru biserica cu hramul „Sfinții Voievozi” presupune construirea ei „din bârne la 1850” (p. 409) și o consideră „a treia de la înființarea satului Bunești. Prima a fost zidită (sic !) odată cu înființarea satului”, a cărui primă atestare este acoperită de misterul necunoașterii autorului, care însă are siguranța numelui

primului preot, anume Toader Țârțărău. A doua biserică ar fi fost construită de preotul Toader (p. 410) și sfințită în 1845 de protoiereul Mandrea (p. 411), deși a fost construită la 1850 (a se vedea mai sus). Recomandăm spre lectură lucrarea *Biserici de lemn din Eparhia Hușilor*, 2001, semnată de prof. dr. Dorinel Ichim, în care este abordată și biserica parohială „Sf. Voievozi” din Bunești (p. 499 - 512).

Titlul de doctor în istorie presupune o anumită pregătire științifică și deontologie din partea deținătorului, însă lucrarea de față nu dovedește nimic din aceste cerințe și calități. Numărul de pagini nu garantează valoarea unei lucrări. Contabilizarea exhaustivă a erorilor comise de dr. Vicu Merlan ar fi căpătat dimensiuni exagerate aici, drept care nu am făcut decât să subliniem succint câteva dintre ele.

Costin CLIT

